

תמצית ההלכה

סיכום קצר וברור של טור ב"י שו"ע ט"ז ש"ך ופתחי תשובה

הלכות נדה | סימנים ק"צ – קצ"ח | חורף ה'תשפ"ה

הקדמה להלכות נדה

טומאת נדה מדאורייתא ומדרבנן

אשה שיצא דם ממקורה הרי היא טמאה, דכתיב "ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב". עוד כתיב "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה, או כי תזוב על נדתה, כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה טמאה היא, ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר".

טומאת נדה וזבה יש בה נ"מ בין לענין טהרות וקדשים שהיא מטמאה אותם בנגיעה וכדומה, וכן היא אסורה על בעלה דכתיב "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערוותה", ועונש בעילת נדה הוא כרת דכתיב "ונכרתו שניהם מקרב עמם".

מן התורה יש חילוק בין ראית זבה לראית נדה (וכמבואר בפסוקים הנ"ל), בראית נדה האשה טמאה ז' ימים כולל ימי ראיתה, ואח"כ פוסקת בטהרה וטובלת והיא טהורה, ובראית זבה (שקבלו חכמים שראיה ב"א יום אחר ז' ימי נדות (שבימים אלו אין דרכה לראות) היא נחשבת זבה) צריכה ז' ימים נקיים מראית דם לפני הטבילה. ודרשו חז"ל שראית זבה המוצריכה ז' נקיים היא דווקא אם ראתה ג' ימים רצופים, אבל אם ראתה יום אחד או ב' ימים די לה ביום אחד נקי (-שומרת יום כנגד יום).

במשך הדורות ראו חכמים שאם יהיה חילוק בין נדה לזבה עלולים להכשל באיסור כרת, ולכן תיקנו שכל אשה שראתה אפילו טיפת דם דינה כזבה שצריכה למנות שבעה נקיים, ורק אח"כ היא יכולה להטהר מטומאתה. דיני זבה ונדה מדאורייתא, וטעם תקנת חכמים, מבוארים בסימן קפ"ג.

כמו כן ישנם תנאים נוספים לטומאת דאורייתא, וחומרות נוספות מדרבנן

א' הרגשה - אשה שראתה ולא הרגישה מדאורייתא היא טהורה ומדרבנן היא טמאה, ודם היוצא בבדיקה מטמא מדאורייתא, שמא הרגישה וסברה שזה הרגשה של הבדיקה, ואשה שמצאה כתם על חלוקה או על בשרה טמאה מדרבנן, ויש אופנים שחכמים לא גזרו טומאת כתמים, כגון בפחות מגריס, או כשנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה, או כשנמצא על בגדי צבעונים, או כשיש לה במה לתלות את הכתם.

ב' מן המקור - אין האשה טמאה אא"כ ראתה דם מן המקור, אבל דם הנדות שיצא דרך דופן וכדומה אינו מטמא.

ג' ה' מיני דמים - מדאורייתא לא כל דם היוצא מן המקור מטמא, אלא רק ה' מיני דמים, שהם ד' מינים אדומים, ושחור (שהוא אדום שנשתנה צבעו לשחור), אבל שאר מיני דמים אפילו הם אדומים או שחורים טהורים מדאורייתא, וכתבו הראשונים שאנו מטמאים כל מראה הנוטה לאדום או לשחור, ומטהרים רק מראה

לבן או ירוק, (ובפוסקים דנו על מראה כאתרוג או כחלמון ביצה, וכן על צבע ברו"ן (-חום). (סימן קפ"ח).

כתמים ותליה - אשה שמצאה כתם דם על בגדיה או על בשרה, אע"פ שנמצא במקום שיכול להגיע לשם דם מן המקור, אין האשה טמאה מדאורייתא, כיון שמדאורייתא אין האשה טמאה אא"כ ראתה בהרגשה, וטעם נוסף מפני שדם שאינו ודאי מגופה אינו מטמא. וחכמים גזרו שכל היכא ששייך שהדם יגיע לשם מן המקור האשה תהיה טמאה, אע"פ שלא הרגישה ואינו ודאי מגופה. אמנם יש כמה אופנים שחכמים לא גזרו בהם על הכתמים: א' היכא שיש לאשה במה לתלות את הכתם. ב' קטנה שלא הגיע זמנה לראות. ג' אם הכתם פחות מגריס. ד' אם הכתם על בגדי צבעונים. ה' אם הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה. ויש לדעת שאף שטומאת כתמים דרבנן, כתם שנמצא על עד שבדקה בו שייך שיהיה טמא מדאורייתא, שמא הרגישה ביציאת הדם וחשבה שזה הרגשת הבדיקה, ויש בזה חילוקי דינים בין 'עד הבדוק' ל'עד שאינו בדוק'. סימן קצ"ז.

אופנים שהאשה בחזקת טומאה וצריך לברר שהיא נטהרה - א' אם הבעל יודע שראתה דם. ב' אם האשה אמרה שהיא נטמאה (דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא, ואם נותנת אמתלא לדבריה נאמנת). ג' הוחזקה נדה בשכנותיה ע"י שלבשה בגדי נדות. ד' אשה שעבר עונת וסתה, יש בזה פרטי דינים מתי הבעל צריך לברר שהיא טהורה (סימן קפ"ה וסוף סימן קפ"ד).

הרחקות - מדאורייתא הנדה אסורה לבעלה בביאה, ולענין שאר דברים שהם קרובות של אישות כמו חיבוק ונישוק ונגיעת חיבה, לדעת הרמב"ם ורוב הפוסקים גם זה אסור מדאורייתא, ולדעת הרמב"ן זה אסור מדרבנן. עוד תיקנו חכמים לאסור דברים נוספים שעלולים לגרום לאיסור, כגון מזיגת הכוס והצעת המיטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, או לאכול יחד בשלחן אחד, כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ובפוסקים הביאו עוד הרחקות שצריך לנהוג בהם, כדי שלא יבואו לידי נגיעה או לידי קירוב הדעת. ופרטי הדינים בזה יבוארו בסימן קצ"ה.

טומאת יולדת מדאורייתא ומדרבנן - כתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וכו', ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה וכו', ואם נקיבה תלד וטמאה שבעה ימים, ושלשים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה". והיינו שיוולדת זכר טמאה ז' ימים, ויולדת נקיבה טמאה י"ד ימים, ובימים הבאים (ל"ג לזכר וס"ו לנקיבה) אף אם היא רואה דם היא טהורה, והיא יכולה לטבול גם אם היא רואה דם, אא"כ היתה זבה עוד לפני הלידה, שאז היא צריכה ז' נקיים כדי להטהר. ובזמן הזה שהחמירו שאפילו רואה טיפת דם כחרדל תשב ז' נקיים, כיון שיוולדת ודאי ראתה דם (דא"א לפתיחת הקבר בלא דם), כל יולדת אינה נטהרת בלא ז' נקיים. עוד פשט המנהג בכל ישראל שדם שראתה בימי טוהר דינו כדם נדות לכל דבר. ודיני יולדת יתבארו בסימן קצ"ד, וכן יבוארו שם דיני אשה שהפילה ולד או צורות

משוננות, מתי היא טמאה משום לידה, ומתי היא טמאה משום שא"א לפתיחת הקבר בלא דם, וכן יבואר מה הדין במפלת שפיר או שליא.

דם בתולים והיינו הדם היוצא מהאשה בבעילות הראשונות, מן התורה אינו טמא, כיון שאינו דם נדות היוצא מן המקור, אלא הוא דם מכה היוצא מן הצדדים, אמנם מבואר בגמרא (ס"ה:): שחכמים אמרו שצריך לפרוש מדם בתולים כמו מראית נדה, ומותר רק לגמור את הביאה הראשונה. ודיני דם בתולים מבוארים בסימן קצ"ג. ועיין במתני' ס"ד: עד מתי תולים שהדם שראתה מחמת התשמיש הוא דם בתולים.

דם חימוד - דם שהאשה רואה מחמת תאוה הרי הוא מטמא ככל דם נדות, ואשה שתבעה להנשא ונתפייסה צריכה לספור ז' נקיים שמא ראתה דם מחמת תאוות חימוד. ופרטי הדינים בזה יבוארו בסימן קצ"ב.

רואה מחמת תשמיש - אשה שראתה דם מיד לאחר התשמיש, וראתה כך ג' פעמים, אסורה לבעלה, שמא מחמת התשמיש היא רואה דם נדות ונמצא עובר באיסור כרת, (ואף שי"ל שהדם בא מן הצדדים אסורה), אבל היא מותרת לבעל אחר ג' פעמים, ואם גם אצלו ראתה ג' פעמים אינה מותרת אלא ע"י שבודקת עצמה ע"י הכנסת שפופרת (של אבר שפיה רצוף לתוכה) לאותו מקום עד מקום שהשמש דש, ובתוך השפופרת מכניסה מכחול ובראשו מוך, נמצא דם על ראשו בידוע שהדם הוא מן המקור ואסורה, ואם לאו בידוע שהדם מן הצדדים והיא מותרת. וכן יש אופנים שהאשה מותרת בגלל שיש לה אפשרות לתלות את הראיה בוסתה, או שזה דם מכה או דם בתולים. (סימן קפ"ז).

וסתות

דרך הנשים לראות דם נדות מחודש לחודש, בדורות הקודמים רוב הנשים היו רואות בתאריך מסוים בחודש, או בהפלגה קבועה, ואשה שראתה ג' פעמים באותו תאריך או באותה הפלגה (מרחק הימים בין ראייה לראיה) הרי זה וסת קבוע.

ונחלקו בגמרא אם וסתות דאורייתא או מדרבנן, והיינו אם החזקה אורח בזמנו בא' חוששים לו מדאורייתא, או שרק רבנן החמירו לחשוש לו, ונ"מ אם עבר הוסת ולא בדקה, שאם וסתות דאורייתא אסורה אף אם בדקה אח"כ ומצאה עצמה טהורה, ואם וסתות דרבנן מותרת. ודעת רוב הראשונים שלהלכה וסתות דרבנן.

נשים שאין להם יום או הפלגה קבועה לראייתן (כדרך רוב הנשים בזמננו) חוששים לכל ראייה שמא היא תחילת קביעת וסת, וצריכה לחשוש לאותו תאריך בחודש שאחריו, וכן להפלגה האחרונה שראתה, וכן חוששת לעונה בינונית' ל' יום אחרי הראיה האחרונה (י"א ביום הל', וי"א ביום הל"א, וי"א באותו יום בחודש שראתה).

ימי המבוכה - אשה שאין לה יום קבוע לראייתה, אבל היא רואה בתוך ימים מסוימים, י"א שהיא אסורה לבעלה בימים אלו. (רמ"א קפ"ד ב').

ביום הוסת הבעל צריך לפרוש מאשתו באותה עונה שרגילה לראות, יום או לילה, וצריכה לבדוק עצמה באותה עונה לברר אם ראתה או לא, ואם עברה עונת הוסת ולא בדקה נחלקו הראשונים אם היא מותרת לבעלה או לא. ודיני הפרישה בעונת הוסת מבוארים בסימן קפ"ח.

החילוק בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע הוא, שאשה שיש לה וסת קבוע, וראתה בזמן וסתה, אינה חוששת אלא לוסתה, ואין הוסת נעקר אלא אם עברה עונת הוסת ג' פעמים ולא ראתה בו, ואם לא בדקה בעונת הוסת אסורה עד שתבדוק, והוא עוקר וסת אחר. ואשה שאין לה וסת קבוע חוששת לכמה חששות (וסת החודש הפלגה

ועונה בינונית), ונעקר כבר בפעם אחת שלא ראתה, ואינו עוקר וסת אחר, ואם עבר הוסת ולא בדקה מותרת לבעלה.

מלבד וסת החודש וסת הפלגה ישנם סוגי וסתות נוספים, כמו וסת הגוף וסת האונס וסת הדילוג וסת הסירוג ועוד. ודיני חשבונות הוסתות יבוארו בסימן קפ"ט.

נשים המסולקות מדם, כגון קטנה שלא הגיע זמנה לראות (לפני גיל י"ב או שלא הביאה סימנים), וזקינה שנסתלקו דמיה, ומעוברת (אחר ג' חודשים, שהוכר עובריה), ומניקה (כ"ד חודש מהלידה), אין להם חלק מדיני וסתות, מפני שאין חוששים בהם לראית דם, כמבואר בסוף סימן קפ"ט.

מלבד הדין של בדיקה בשעת וסתה לברר אם ראתה דם, וכן בדיקות הפסק טהרה וז' נקיים, מצינו בגמרא שבזמן שנהגו טהרות בישראל תיקנו חכמים (י"א). שאשה העסוקה בטהרות צריכה לבדוק לפני ואחרי התשמיש כדי לברר שהיא טהורה ולא ראתה דם, דמתוך שהחמירו חכמים לענין טהרות הצריכה בדיקה גם לבעלה. ואשה שאינה עסוקה בטהרות (וכגון בזמננו שאין לנו טהרות), יש מחלוקת האם גם היא צריכה לבדוק בשעת תשמיש או לא, ונחלקו הפוסקים כמו מי ההלכה, וי"א שרק אם אין לה וסת צריכה לבדוק, וי"א שאף שאינה צריכה בדיקה מ"מ צריכה לבדוק ג"פ ראשונות כדי להחזיק שאינה רואה מחמת תשמיש. (סימן קפ"ו).

סדר טהרת האשה

אשה שראתה אפילו טיפת דם כחרדל צריכה להמתין עד לסיום ראייתה, (וכיון שפולטת שכבת זרע סותרת ז' נקיים, צריכה להמתין כמה ימים מאז שנטמאה, כדי שלא יהיה חשש שתפלוט ותסתור. סימן קצ"ו), ואז צריכה לעשות לפני השקיעה בדיקה באותו מקום לראות שכבר אינה רואה דם ובדיקה זו נקראת 'הפסק טהרה', ותלבש חלוק הבדוק מכתמים, ותשים במיטתה סדינים הנקיים מכתמים, ומנהג כשר שתרחץ ותלבש לבנים ומהלילה שאחרי הפסק טהרה היא מתחילה למנות ז' ימים שבהם היא נקיה מדם, ובימים אלו צריכה לבדוק שבאמת אינה רואה דם.

נדה וזבה (וכן שאר הטמאים) אינם נטהרים מטומאתם אפילו לאחר שנסתיימה סיבת וימי הטומאה, אלא ע"י טבילה במקוה כדן (וזב צריך לטבול דווקא במים חיים, והיינו מי מעין), והטבילה חייבת להיות לאחר סיום סיבת וימי הטומאה (וזבה מדאורייתא יכולה לטבול כבר ביום השביעי של הז' נקיים, משום דמקצת היום ככולו).

לפני הטבילה חייבת האשה מדאורייתא לעיין בגופה ובשערותיה לראות שאין עליה שום דבר החוצץ, ועזרא תיקן שצריכה גם שתחפוץ שערותיה בחמין ותסרקם. (ב"ק פ"ב). וכן צריכה להדיח בית הסתרים במים. ונהגו בנות ישראל לחוף כל גופן ולשוטפו בחמין, וכן ראוי להנהיגן. (סימן קצ"ט). עוד יבואר (שם) מתי צריך לעשות את הרחיצה והחפיפה, ומתי תרחץ כאשר טבילתה בשבת או ביו"ט או במוצאי שבת ויו"ט, ומה הדין אם מצאה על עצמה לאחר הטבילה דבר חוצץ.

בשעת טבילה צריך שיהיה כל הגוף (כולל כל שיער הגוף) במים בבת אחת, דכתיב "ורחץ את כל בשרו במים", ו"את" מרבה שיעור, וכן צריך שלא יהיה שום דבר החוצץ בין גופה למים. והכלל בזה הוא שמדאורייתא (הלכה למשה מסיני) חוצץ רק דבר הנמצא על רוב הגוף והאדם מקפיד להסירו, ומדרבנן חוצץ גם מיעוט שמקפיד עליו או דבר שאינו מקפיד עליו אבל הוא נמצא על רוב הגוף, ובסימן קצ"ח מפורטים דברים הרגילים או עלולים להיות על גוף האשה, ומבואר מה חוצץ בטבילה (מפני שמקפידים עליו, והוא מהודק, או גזירה אטו מהודק), ומה אינו חוצץ (מפני שזה מיעוטו שאינו מקפיד, או מפני שהוא רפוי, או מפני שהוא בלוע בתוך

דעת השב יעקב שאשה שראתה טיפות דמים יחד עם הרבה ליחה לבנה זה נחשב ראייה שלא בהרגשה, דתלין הרגשה ברוב הליחה הלבנה. והסדרי טהרה חולק עליו.

כתב הפנים מאירות שדווקא בבגד האשה גזרו על הכתמים, אבל אם נמצא כתם בבגד האיש ואפילו על חלקו לאחר התשמיש אין לו דין כתם. ונעלם ממנו דברי התוספתא נדה פרק י' שגם בבגד השוכב בצדה ובכל אדם נאמר דין כתם.

אשה שהרגישה ולא ראתה

כתב בתרומת הדשן שאשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום, טמאה, דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנה או נמוק, דהרגשה סברא דאורייתא היא היכא שאין דבר אחר לתלות בו את ההרגשה, כדפריך בגמרא (נ"ז): למה נמצא הדם לאחר זמן פטורים מן הקרבן, אי דארגשה אמאי פטורים, אלמא דסברא דאורייתא היא, שהרי חייב על זה קרבן, וא"כ כמו שלמ"ד וטות דאורייתא טמאה אע"פ שבדקה ומצאה עצמה טהורה (ט"ז). ה"ה היכא שהרגישה.

פסקי ההלכה

אם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אחר כך ולא מצאה כלום, יש מי שאומר שהיא טמאה. שו"ע.

כתב בשב יעקב שאשה שהתעטשה בחוזקה, והרגישה לפי דעתה שניתז ממנה למטה מי רגלים, ולא יכלה לבדוק עצמה באותה שעה, ובלילה מצאה בכתונת כתם פחות מכגריס, א"צ לחוש כלל, דדבר שכיח הוא שע"י העיטוש יצאו מי רגלים, ואם היתה בודקת מיד היתה רואה לחלוותי של מי רגלים, ואחזוקי איסורא לא מחזקינן. ותלמידו התפארת צבי מוסיף שדווקא אם לפי דעתה יצאו ממנה כמה טיפות טהורה, שכיון שלא מצאה אלא כתם אחד קטן מוכח שההרגשה היתה של מי רגלים, אבל אם הרגישה כאילו יצא ממנה מעט ואינה יודעת אם זה דם או מי רגלים, ואח"כ מצאה כתם אפילו פחות מכגריס, תולים את הכתם בהרגשה. ומהסדרי טהרה נראה שגם בכהאי גוונא תולים להקל, דדווקא בפתיחת המקור החמיר התרומת הדשן, משא"כ בהרגשה שניתז ממנה דבר מה תולין במצויי רגלים. והביאו החכמת אדם. עוד כתב שאשה שרגל לצאת לה ליחה לבנה והיא מוחזקת בזה, אפילו הרגישה זיבת דבר לח ולא בדקה טהורה, דכיון שהיא מוחזקת בזה תלין במצוי.

כתב בחכמת אדם שאם הרגישה שנזדעזעו אבריה ובדקה ולא מצאה כלום טהורה, דתלין הרגשה זו בשאר מקרים.

החת"ס מסתפק מה הדין בהרגישה פתיחת פי המקור ובדקה עצמה בתוך שיעור וסת ולא מצאה כלום, האם גם בזה התרומת הדשן מחמיר. ודעת החוות דעת לאסור, והפלתי מיקל, וכן משמע מהסדרי טהרה שמסתפק עד מתי אם מצאה בבדיקה מראות טהורות היא טהורה.

הרגישה ובדקה ומצאה מראות טהורות, תולה בהם את ההרגשה. ואם בדקה בעד שהוא ודאי מלוכלך בדם ומצאה עליו מראות טהורות טמאה כשהרגישה, וכן כשנאבד אפילו מקצת העד טמאה, ואינה טהורה כשהרגישה רק כשיודעת בבירור שלא ראתה על העד רק מראות טהורות. אך כתב החת"ס שבהרגשת זיבת דבר לח גם אי נימא שזה דאורייתא כהנודע ביהודה, היינו שאם ראתה דם ע"י הרגשה כזו חייבים עליה כרת, אבל שיהיה הרגשה כזו מוציאה מחזקת טהרה שלה עד שנאמר שאם נאבד העד או שאינו בדוק תהיה בספק טמאה זה לא אמרינן, ולכן אשה שהרגישה זיבת דבר לח ובדקה עצמה בעד שאינו בדוק או בכתונת מלוכלכת בכמה טיפי דמים, אם מצאה עליו ליחה לבנה ובתוכה טיפה או טיפות דמים פחות מכגריס ועוד טהורה, אפילו אם לא מצאה עליו כלל מראות טהורות, כשאר בדיקות עד שאינו בדוק דאינו מטמא אלא בשיעור כתם, ורק בדבר אחד זה חמור מכתם, שאין לטהר אלא בשיעור מאכולת קטן שבזמניו או פשפש אם מצויים שם. וכתב החת"ס שצריך קצת מתינות בדין הרגישה ומצאה מראה טהור, כי תמיד יהיה בשולי הבדיקה מלחלוותי הגוף ולא נוכל לאסור. ובמק"א החת"ס מחלק בין עד מלוכלך לכתונת, דעד מלוכלך דינו כאילו לא בדקה כלל, ותלין שדם יצא מהמקור והמראה הטהור אינו מגופה אלא מעלמא, ואפילו אין על העד שום דם רק מראה טהור צ"ע להקל, אבל בכתונת שלא מצוי עליה מראות כשרות מעלמא, אפשר לתלות שזה מגופה, וכתב שהמקיל לא הפסיד והמחמיר תבוא עליו ברכה.

נשים המסולקות דמים שהרגישו שנפתח מקורם ולא מצאו דם, דעת התורת השלמים דתולים בהרגשה במראות טהורות, והביאו החכמת אדם, ובחת"ס משמע להחמיר, ובשאלת יעב"ץ כתב שאפילו באשה שאינה מסולקת אין דין התה"ד

הגוף, או מפני שאין בו ממש, או מפני שהוא נדון כחלק מהגוף), ועל מה אין לאשה לעמוד בזמן הטבילה, ומה חוצץ בבית הסתרים (מקום שדרכו להיות מכוסה בבשר), וכיצד צריכה האשה לעמוד בזמן הטבילה, ועוד מדיני הטבילה.

בסימן ר' יבואר מתי מברכים את ברכת הטבילה, ומהי נוסח הברכה, והאם צריכה האשה לכסות עצמה ולחצוץ בין ליבה לערוה בשעת הברכה, והאם מותר לברך בבית המרחץ.

אשה נאמנת לומר על עצמה שהיא טבלה, אע"פ שהבעל יודע שראתה דם והיתה טמאה, דכתיב "וספרה לה", (כתובות ע"ב).

סימן ק"צ

דיני כתמים

אשה שמצאה כתם דם על בגדיה או על בשרה, אע"פ שנמצא במקום שיכול להגיע לשם דם מן המקור, אין האשה טמאה מדאורייתא, כיון שמדאורייתא אין האשה טמאה א"כ ראתה בהרגשה, וטעם נוסף מפני שדם שאינו ודאי מגופה אינו מטמא. וחכמים גזרו שכל היכא ששייך שהדם יגיע לשם מן המקור האשה תהיה טמאה, אע"פ שלא הרגישה ואינו ודאי מגופה. אמנם יש כמה אופנים שהכמים לא גזרו בהם על הכתמים: א' היכא שיש לאשה במה לתלות את הכתם. ב' קטנה שלא הגיע זמנה לראות. ג' אם הכתם פחות מגריס. ד' אם הכתם על בגדי צבעונים. ה' אם הכתם על דבר שאינו מקבל טמאה.

סעיף א'

טומאת כתמים מדאורייתא ומדרבנן

מדאורייתא אין האשה טמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה, וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בבגדיה. ואיתא במתני' (נ"ז): **שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל, שנאמר "ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה" דם ולא כתם.** ובגמרא (נ"ט): **איתא והתניא לא אמרו חכמים את הדבר להקל אלא להחמיר, אמר רבינא לא להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה** (שלא להקל בנדה גמורה), **וכתמים עצמן דרבנן** (ומקילים לתלות אותם בכל דבר).

וכתב הט"ז שאין להתיר כתמים מטעם ספק ספיקא, ספק אם יצא ממנה או מעלמא, ואת"ל ממנה אימור לאו מן המקור אתי, דכיון דרוב דם שיוצא מהאשה שאין לה מכה אתי ממקור, זה לא נחשב לספק כלל.

עוד איתא בגמרא (נ"ז): **אמר שמואל "בבשרה" אמר רחנא עד שתרגיש בבשרה.**

מבואר בגמרא (נ"ג): שכתמים צריכים הפסק טהרה. דעת רוב הראשונים דהאינדא שלא מחלקים בין ראייה בימי נדה לראיה בימי זיבה, ואפילו ראתה טיפת דם כחרדל צריכה ז' נקיים, כל אשה שראתה כתם דינה כזבה, וצריכה ז' נקיים מלבד יום המציאה, והסמ"ג וספר התרומה מוסיפים שלא תתחיל לספור ז' נקיים עד יום חמישי לשימושה, כמו ברואה ממש.

ודעת הרמב"ם שרק בכתם שיש בו חשש של זבה גדולה (שיש בו שיעור ג' כתמים) צריכה ז' נקיים, אבל בלאו הכי אותו היום הוא ממנין שבעה. וביאר המגיד משנה שהרמב"ם סובר שחומרת בנות ישראל לא היתה בכתמים כלל, ורק תקנתו של רבי שאם ראתה יום אחד או שנים תשב ששה והם היתה גם בכתמים.

פסקי ההלכה

דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה (אפילו אם היא רואה דם. ט"ז), עד שתרגיש שיצא דם מבשרה, (ועיין בסימן קפ"ג שיש ג' מיני הרגשות. פ"ת), וחכמים גזרו על כתם שנמצא בגופה או בבגדיה, שהיא טמאה, ואסורה לבעלה אפילו לא הרגישה ואפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה. וצריכה הפסק טהרה, שתבדוק עצמה ותמצא טהורה, ואחר כך תמנה שבעה נקיים חוץ מיום המציאה (כאילו ראתה ודאי, וכמו שיתבאר לקמן סימן קצ"ו).

מוכרח, ק"ו במסולקת, וגם הרדב"ז חולק על התה"ד, והסדרי טהרה מיישב קושייתו ומביא ראיות לתה"ד. וכתב הפנים מאירות שגם אם נקל כשבדקה ולא מצאה כלום, אם בדקה ומצאה טיפת דם כחרדל טמאה, אכן אם מצאה גם מראות טהורות שיכולה לתלות הרגשתה בהם והדם במאכולת, טהורה לדעת המקיל אם לא מצאה כלום. והפ"ת מקשה על הפנים מאירות, וסובר שכשמצאה טיפת דם אולי גם במעוברת ומניקה טמאה לתה"ד.

אשה שהרגישה שנפתח מקורה, ובדקה מיד בתוך שיעור וסת, והניחה העד עד הבוקר ובבוקר לא מצאה כלום, טהורה, דתולים שהיה מראה טהור ונתייבש, שזה יותר מסתבר מאשר לומר שייצא דם והוא נימוק לפני שבדקה. אך אם בדקה רק אחרי שיעור וסת חיישין שמו נמוק או נאבד, ואפילו אם בדקה בתוך שיעור וסת, אם למחרת מצאה דם כל שהוא אפילו פחות מגריס, אף שהעד אינו בדוק טמאה.

דעת בנו של הנודע ביהודה שכל הדין של התרומת הדשן הוא דווקא אם הרגישה גם פתיחת פי המקור וגם זיבת דבר לה.

אשה שנדמה לה בשעת שינה כאילו היא מרגשת שנפתח מקורה, ומתוך כך הקיצה ותיקף בדקה עצמה ולא מצאה כלום, והיא מסופקת אם זה היה רק חלום או באמת נפתח מקורה, כתב הנ"ב להקל, דאין כוונת התה"ד שזה דאורייתא בודאי, אלא ספק דאורייתא, וא"כ הכא אם זה היה בימי טהרתה הוי ספק ספיקא.

טומאת כתמים בקטנה שלא הגיע זמנה לראות

חכמים גזרו שאשה שמצאה כתם היא טמאה, אע"פ שמדאורייתא כתם אינו מטמא. אמנם בקטנה שלא הגיע זמנה לראות לא גזרו טומאת כתמים, אפילו בכמות דם גדולה (כשלא הרגישה), ואע"פ שאין במה לתלות את הכתם, וכדלהלן (סעיפים ב' – ד').

סעיף ב'

איתא בגמרא (ה.) **אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס כל הנשים כתמן טמא למפרע, ונשים שאמרו חכמים דין שעתן כתמן כראיתן, חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינים שלה מלוכלכים בדם** (ואינה יודעת אם זה מגופה), **אין חוששים לה** (ואפילו אם אין לה במה לתלות, דלא עברה בשוק של טבחים, דאיכא למימר עברה ולא אדעתה, דהא מגופה אין לתלות כל עיקר, דכתמים דרבנן נינהו, ולא גזרו חכמים אלא בהגיע זמנה דדם מצוי בה).

וכתב הטור שמסולקת אינה חוששת לכתמים אפילו אם היא בעולה, שהרי אחת מד' נשים המסולקות לענין שאינה מטמאה למפרע (י) זו בתולה, ומפרש במתניתין איזו היא בתולה כל שלא ראתה דם מימיה ואף על פי שנשואה, וה"ה לענין כתמים אין חילוק בין בתולה לבעולה.

עוד איתא בגמרא (ז.) **תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה ושניה, רוקה ומדרסה בשוק טהור, כתמה נמי טהור**. עוד איתא בגמרא (י.) **כתם שבין ראשונה לשניה טהור, שבין שניה לשלישית חזקה אמר טמא ורבי יוחנן אמר טהור, חזקה אמר טמא כיון דאילו חזאי מיטמאה כתמה נמי טמא, ורבי יוחנן אמר טהור כיון דלא איתחזק בדם כתמה נמי לא מטמא**. וכתב הרשב"א דקיימא לן כרבי יוחנן, אמנם כתם שבין שלישית לרביעית טמא לכו"ע. ומבואר מדבריו שהמחלוקת היא אליבא דרשב"ג דהלכתא כוותיה דבג' זימני הוי חזקה, וכן נראה מפירוש ר"ח, וכן פסק הרמב"ם, וכן משמע מהרא"ש. אבל רש"י ותוס' והרמב"ן סוברים שהראיה הראשונה של תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אינה אלא במקרה ועראי ואינה מצטרפת, ולדבריהם מחלוקת חזקה ורבי יוחנן וכל הסוגיה שם אינו אלא אליבא דרבי, אבל לדידן דקיימא לן כרשב"ג אין חוששין לה עד שתראה ד' ראיות.

עוד איתא בגמרא (ח.) **רבי חנינא בן אנטיגנוס אמר נשים שאמרו חכמים דין שעתן כתמן כראיתן, ותינוקת שהגיע זמנה לראות יש לה כתם, ושלא הגיע זמנה לראות אין לה כתם, ואימתי הגיע זמנה לראות משהגיעו ימי הנעורים**. וכתב הרשב"א שמזה שהגמרא לא מחלקת בין ראתה ללא ראתה, מבואר שאם הגיע זמנה לראות יש לה כתם אף אם עדיין לא ראתה. עוד כתב הרשב"א שמסתבר שפחותה מבת י"ב שנים אע"פ שהביאה שתי שערות אין לה כתם, דקיימא לן כרבא דאמר (מ"ו.) תוך הפרק כלפני הפרק, ושומא בעלמא נינהו, והוא הדין לבת י"ב שנים ויום אחד אם בדקו וראו שלא הביאה שתי שערות, דכל שלא הביאה שתי שערות קטנה, ורק לענין דאורייתא חוששים שהביאה שערות ונשרו,

וכתמים דרבנן, אך אם לא בדקו חזקה שהביאה סימנים, כדאמר רבא (שם) שקטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים. אבל מרש"י משמע שבגיל י"ב חוששים לכתמיה אע"פ שלא הביאה סימנים.

פסקי ההלכה

לא גזרו טומאת כתמים בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, דהיינו שהיא פחותה מ"ב, אפילו הביאה שתי שערות, וכן אפילו היתה יתירה מ"ב אם בדקה ולא הביאה ב' שערות, בין שהיא בתולה בין שהיא בעולה, ואפילו אם ראתה כבר ב"פ, אינה חוששת לכתם, אבל לאחר שראתה שלש פעמים חוששת.

דעת רש"ל דהאיזנא כל אשה נשואה חוששת לכתמים אפילו אם היא קטנה, דאפילו לדם בתולים מונים ז' נקיים, ואין להקל מן המנהג. והב"ח חולק וסובר שאין ראייה מדם בתולים, דדם בתולים הוא מגופה, אמנם אם מצאה כתם על גופה חוששת, דבגמרא איתא שאם סדינים שלה מלוכלכים בדם אינה חוששת. ודעת הש"ך שגם בכתם שעל גופה אינה חוששת, דלא גזרו כתמים בקטנה, והגמרא נקטה סדינים משום אורחא דמילתא, ואין ללמוד מדם בתולים, דשם הטעם כמ"ש הרא"ש דבעילת מצוה לכל היא מסורה ואין הכל בקיאיין בין קטנה לגדולה ובין ראתה ללא ראתה, ועוד משום דהחתן יצרו תוקפו, הלכך הסכימו רבותינו להשוות כולן.

וקטנה שמצאה כתם והוא ודאי מגופה אבל לא הרגישה, כתב הפ"ת שלפי הש"ך והל"ח והמ"י טהורה, דלא גזרו חכמים בקטנה, והחוות דעת אוסר.

סעיף ג'

איתא בגמרא (ז.) **אמר רב חלקיה בר טוביה תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ושופעת כל שבעה אינה אלא ראייה אחת, אמר רב שימי בר חייה מדלפת אינה כפוסקת אלא כשופעת**. ופירש רש"י דמדלפת היינו טיף אחר טיף, ונראה מדברי רש"י שאם פסקה מעט וחזרה וראתה ופסקה וראתה כן ג' פעמים ביום הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא כראייתה, וכ"כ הרשב"א והטור. אבל הרמב"ם כתב שכתמה טהור עד שתראה דם ג' וסתות, דס"ל שמדלפת אינו דווקא טיף טיף, אלא כל ראייה של וסת אחד מיקרי מדלפת.

פסקי ההלכה

היתה שופעת כמה ימים, או שהיתה מזלפת טיף אחר טיף בלא הפסק, אינו אלא כראיה אחת עד שתפסיק. אבל אם פסקה מעט וחזרה וראתה שלש פעמים אפילו ביום אחד, הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא. ויש מי שאומר שאין כתמה טמא אלא אם כן ראתה דם בשלשה וסתות נפרדים. וכתב הרמ"א שיש להחמיר כסברא הראשונה.

דעת הב"ח שדווקא מזלפת אם פסקה הרי היא מוחזקת בדמים לדעה ראשונה, אבל בשופעת אפילו פסקה מעט וחזרה וראתה, ואפילו הפסיקה כך הרבה פעמים, אין זה נחשב אלא ראייה אחת, דא"א לאשה שתהיה שופעת כמה ימים ותחיה, וצ"ע. והביאו הש"ך. והט"ז חולק וסובר שגם בשופעת אם פסקה וחזרה לראות זה נחשב ראייה חדשה.

סעיף ד'

איתא בגמרא (ט.) **ת"ר תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה, פעם שניה דיה שעתה, פעם שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה, עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה, ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה, ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה הרי היא ככל הנשים**. ואף שדין זה נאמר לענין דין דיה שעתה (שאינה מטמאה טהרות למפרע), למד הרשב"א דה"ה שאין לה כתם, והמגיד משנה כתב דאפשר דכן הוא, שאם אחר שראתה ג"פ עברו עליה ג' עונות ואז ראתה, אינה מטמאה למפרע אף אם חזרה וראתה בעונות קטנות כמו שהיתה למודה לראות מתחילה, עד שתראה ג' פעמים, דאיתא בגמרא **עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה, הדר קא חזיא בעונות מאי, אמר רב גידל אמר רב פעם ראשונה ושניה דיה שעתה, שלישית מטמאה מעת לעת, ועוד עברו עליה ג' עונות**

דיה שעתה, הדרא וחזיא בעונות מאי, אמר רב כהנא אמר רב גידל פעם ראשונה דיה שעתה, שניה מטמאה מעת לעת.

וכתב הרשב"א שמוקצת מפרשים היו סבורים שתינוקת שהגיע זמנה לראות ועדיין לא ראתה, כתמה טהור, והרשב"א מוכיח שכיון שהגיע זמנה לראות כתמה טמא ככל הנשים.

פסק ההלכה - תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג' פעמים, ופסקה מלראות שיעור שלש עונות, שהם צ' יום, חוזרת לקדמותה וכתמה טהור אף אם חזרה לראות בעונות שהיתה רגילה לראות בהם, עד שתחזור ותראה שלש פעמים.

סעיף ה'

כתם פחות מכגריס

איתא בגמרא (נ"ח:) **תנן הרגה מאכולת הרי זו תולה בה, ועד כמה תולה, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגריס של פול, אע"פ שלא הרגה.** ופירש רש"י שיותר מכגריס א"א לתלות במאכולת, דאין דם מאכולת גדול כל כך, ועד כגריס תולה לרבי חנינא אע"פ שלא הרגה, ופליג אדרבנן דס"ל שרק בהרגה מאכולת תולה בה, ומשמע בגמרא דהלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס, וכן פסקו כל הפוסקים.

עוד איתא בגמרא (שם) **אמר רב הונא גריס אינה תולה, פחות מכגריס תולה. ורב חסדא אמר כגריס תולה, יתר מכגריס אינה תולה.** ופסקו הרשב"א והרמב"ם והרא"ש והסמ"ג כרב חסדא, ובספר התרומה פסק כרב הונא.

וכתבו הראשונים ששיעור גריס הוא תשע עדשות, כדאיתא בנגעים (פרק ו') **גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע, מקום הגריס תשע עדשות.**

וכתבו הראשונים שאם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה משערים בו, שהרי לא הזכירו פול של מקום פלוגי, ולא פול הבינוני, אלא כגריס של פול סתם, להכי משערים בכל פול שיזדמן לנו, ואפילו הוא גדול, שהרי אמרו (נ"ח:) **כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגריס של כתמים להקל.**

אפילו אחרי חומרא דרבי זירא שצריך ז' נקיים אפילו בטיפה של חרדל, כתם אינו מטמא אלא בכגריס, דחומרא דר' זירא לא היתה אלא ברואה מגופה דהוי מדאורייתא, אבל לא בכתמים דרבנן.

עוד איתא בגמרא (נ"ט:) כתם ארוך מצטרף. וכתב הסמ"ג שאין חילוק בין שיהיה הכתם עגול בין שיהא משוך וארוך, לעולם טהורה אם אין בו כגריס ועוד. ואפילו לר"א בר צדוק דאמר בפרק הרוואה כתם (נ"ח:) משוך בכל שהוא טמא, זה דוקא אם נמצא על עד שבדקה בו אבל בכתם הנמצא בחלוק ובסדין אפילו משוך טהור.

פסק ההלכה - לא גזרו על הכתם אלא אם כן יש בו כגריס ועוד, ושיעור הגריס הוא כט' עדשים, ג' על ג'. ושיעור עדשה כד' שערות, וא"כ גריס הוא ל"ו שערות (ו' על ו') כמו שהן קבועות בגופו של אדם עם החלל שביניהם. וכל זמן שאין בו כגריס ועוד אנו תולים לומר דם כינה הוא, אע"פ שלא הרגה כינה. אבל כשיש בו כגריס ועוד אין תולין בכינה, בין אם הוא מרובע בין אם הוא ארוך. ואם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה השיעור משערים בו, דאפשר שיש כינה גדולה יותר.

פתחי תשובה

כתם עבה - איתא ביראים דאנן לא בקיאים בשיעור הגריס, הילכך צריך ליזהר בכתמים לפי שיקול הדעת, שאין דם מאכולת רבה. ותימא על הפוסקים שלא הביאו כלל דבריו. וכתב בבשמים ראש שנראה שטעמו של היראים הוא משום שלא התפרש עביו של הכתם, ואם הוא עבה אף שהוא רק כגריס אפשר לצבוע בו את כל החלוק, ומ"מ ראיית רבותי כולם משערים בכגריס ואינם חשים בדבר. ובסדרי טהרה כתב שא"צ לשער את גודלו אם היה מתפשט, אלא כמו שהוא בא לפנינו, וה"ה איפכא היכא שהכתם עצמו הוא פחות מכגריס אלא שמסביב לכלוך הכתם התפשט טמאה, דכך הם מידות חכמים, ומסיים ד"ל שהכל לפי ראות עיני המורה, ואם הדם צבור במקום אחד הרבה דיינינו ליה כאילו נתפשט.

מהו גריס - באחרונים נתנו סימנים מהו שיעור גריס בזמננו, ויש בזה כמה שיטות, והחתם סופר כתב על אחד השיעורים שאף שהוא שיעור גדול הרבה ולא נמצא כן דם מאכולת בזמנינו, מ"מ כיון שתחילת גזירת כתמים היתה משום חומרא דטהרות, ולא פלוג רבנן וטימאו אותה גם לבעלה שלא תהיה חוכא שהאשה טמאה נדה

לטהרות וטהורה לבעלה, וכיון שנאסר במנין אף על פי שבטל טעם טהרות מ"מ הגזירה לא בטלה, וכיון שכל יסוד התקנה היה משום טהרות שלא שייכים בזמננו, אין לנו לטמא אותה אלא בשיעור כתם שבזמניהם שהיה מאכולת גדולה מצויה אע"פ שבזמננו אין כזו מאכולת.

כתב במאירי נתיבים ששיעור הגריס בל"ו שערות היינו שערות שבגוף, ולא בשערות שבראש, וכתב שאם אין לו גריס הוא רגיל לשער בשערות הקבועים בין כף היד לפרק, ומשערים ו' שערות על ו' שערות הם ואוירם ועוד שיעור חצי אוירם מסביב.

כתם שחור - במעיל צדקה כתב שלכאורה כתם שחור ראוי לטמא גם פחות מגריס, דא"א לתלותו במאכולת שדמה אדום, אלא שלא הזכירו הפוסקים דין זה. ובסדרי טהרה כתב שנעלם ממנו דברי הראב"ד שכתב להדיא שכתם שחור א"א לתלותו במאכולת. ומ"מ במקום שמצויים פרושים שהלכוך שלהם שחור תולים בהם, והכל כפי ראות עיני המורה.

סעיף ו'

כתם על גופה עד כגריס

דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א שגם כתם שנמצא על בשר האשה אינו מטמא בפחות מגריס, אבל הרמב"ם כתב שכתם שנמצא בבשרה במקומות שחוששים להם אין לו שיעור, וכתב המגיד משנה שמקורו מדאיתא בגמרא (נ"ז:): הוואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור טמא, על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור, וסובר הרמב"ם דכל פחות מכשיעור ספיקא הוא אם הוא דם מאכולת אם לאו, וא"כ בבשרה ספק טמא, אמנם אם הכתם נמצא גם על הבגד וגם על הבשר תולה בכל מה שיש לה לתלות. ובהגהות מיימוני כתב שטעם הרמב"ם הוא מפני שכל הגוף בדוק הוא אצל דם מאכולת. ומהרא"ש משמע כדברי הרמב"ם. ורבינו ירוחם הקשה על דברי הרמב"ם ממה שהגמרא (נ"ח:) מסתפקת מה הדין בנמצא על טיפין או כשיר או כשורה, והיינו ודאי על בשרה, והמגיד משנה מתרץ שנזון הגמרא הוא אם הצורה מוכיחה שזה לא מגופה או לא.

פסק ההלכה - הא דבעינן שיעורא, בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה. ויש אומרים שלא אמרו אלא בכתם הנמצא על חלוקה, אבל כתם הנמצא על בשרה בלבד, במקומות שחוששים להם, אין לו שיעור. (ש"ע). והב"ח פסק להקל (אך כתב שעל בשרה כמה טיפות מצטרפים יחד לגריס, כה"א שבסעיף ח'), ודעת הש"ך שאין להקל בזה. ובשב יעקב כתב בשם מהר"א ברודא להחמיר, והסדרי טהרה כתב שהמיקל לא הפסד, וכן דעת המנחת יעקב.

כתם שנמצא גם על גופה וגם על בגדיה, כתב בבית יוסף שלכו"ע תולה במאכולת, וכ"כ הסדרי טהרה, ואפילו היכא שהכתם שבבגדיה אינו באותו מקום שמצאה בבשרה, כיון שדרך החלוק לזוז לכאן ולכאן. ובחוות דעת כתב שכתם שנמצא גם על החלוק וגם על הגוף טמא.

סעיף ז'

תליה בפשפש

איתא במתני' (נ"ח:) **הרגה מאכולת הרי זו תולה בה.** ובגמרא הרגה אין לא הרגה לא, מתניתין מני רבן שמעון בן גמליאל היא, דתניא הרגה תולה לא הרגה אינה תולה דברי רבן שמעון בן גמליאל, וחכמים אומרים בין כך ובין כך תולה, אמר רשב"ג לדברי אין קץ ולדברי חבירי אין סוף, אבל נראין דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם, שהיה אומר עד כמה היא תולה עד כגריס של פול, ולדבריו אנו מודים. ולרבנן דאמרי תולה עד כמה, אמר רב נחמן בר יצחק תולה בפשפש ועד כתורמוס.

ולכאורה כיון דקיי"ל כרבי חנינא בן אנטיגנוס ולא כרבנן, ממילא משמע דלא תלינן בפשפש. אמנם הרא"ש כתב שאע"פ שאין הלכה כרבנן, מ"מ אם הרגה פשפש או הריחה ריחו תולה עד כתורמוס, דהוי כנתעסקה בכתמים, אבל בסתמא לא תלינן ביה משום דלא שכיח. וכיוצא בזה כתב הרשב"א, אך נראה שלדבריו אפילו לא הרגתו ולא הריחה ריחו תולה בו באתרא דשכיח, ולפי דבריו באתרא דשכיח טובא לכולי עלמא תולה, ובאתרא דלא שכיח כלל לכולי עלמא אינה תולה, והמחלוקת היא באתרא דשכיח קצת. ולדעת הרא"ש יש לדון האם באתרא דשכיח תולה אם

בכינה, עד שיהא בו כגריס ועוד במקום אחד. ויש אומרים דהני מילי כשנמצאו על חלוקה, אבל אם נמצאו על בשרה, מצטרפים לכגריס ועוד.

כתם הנמצא על בשרה, שהוא ארוך כרצועה או עגול, או שהיו טיפין טיפין, או שהיה ארוך הכתם על רוחב יריכה, או שהיה נראה כאילו הוא ממטה למעלה, הואיל והוא כנגד בית תורפה טמאה, ואין אומרים אילו נטף מן הגוף לא היה כזה.

כתם הנמצא בקמטים שבבית יד של נשים, אם אינו תפור דינו כטיפין טיפין, כי כל קמט עומד לעצמו, ואם הוא תפור מסתפק הבינת אדם אם זה נחשב לאחד, דעכ"פ יש אויר ביניהם.

סעיף י'

כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה

איתא במתני' (ג"ט:) **שלש נשים שלבשו חלוק אחד, או שישבו על ספסל אחד, ונמצא עליו דם, כולן טמאות. ישובו על ספסל של אבן או על האצטבא שבמרחק, רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים.** ומשמע בגמרא (ס:) דהלכה כרבי נחמיה. וכן משמע בגמרא (י"ז:) דגרסינן התם אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליה דם טהורה, ואוקמה רב אשי כרבי נחמיה. וכן פסקו רבינו חננאל והרשב"ם והרשב"א והרא"ש. והראב"ד סובר שאין הלכה כרבי נחמיה, והרא"ש והרשב"א דחו דבריו בכמה טענות.

עוד איתא בגמרא (ס:) **מטהר היה רבי נחמיה אפילו באחורי כלי חרס, ולא גזרינן אחוריו אטו תוכו.** עוד איתא בגמרא (ס) **מטהר היה רבי נחמיה אפילו במטליות שאין בהן שלש על שלש,** והיינו שגם מין המקבל טומאה, כל שבגלל שיעורו אינו מקבל טומאה אין בו טומאת כתמים.

פסקי ההלכה

כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה, לא גזרו עליו. כיצד, בדקה קרקע עולם, (או בית הכסא שאינו מקבל טומאה. רמ"א), או כל דבר שאינו מקבל טומאה (אפילו המיין מקבל טומאה אבל בגלל השיעור אינו מקבל טומאה, כגון מטלית שאין בה שלש על שלש. ש"ך), וישבה עליו ומצאה בו כתם, וכן כתם שנמצא על בגד צבוע, טהורה. לפיכך תלבש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מכתמים.

משתיתא אף שאינה מקבלת טומאה, מ"מ כיון שהיא מקבלת טומאת נגעים, מטמאה משום כתם.

פתחי תשובה

בסדרי טהרה כתב שיצא לו דבר חדש, שאם מצאה כתם ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה, אך אותו דבר מונח ע"ג דבר המקבל טומאה, כיון שהוא נטמא משום משא גם האשה טמאה. ובמנחת יעקב רוצה להחמיר בנמצא על בנין מחובר, כיון שהוא מקבל טומאת נגעים לשיטת התוס' והרא"ש, והפלתו והסדר טהרה חולקים על זה. וכתב הנודע ביהודה שמה שמקבל טומאה מדרבנן מקבל כתמים.

כתב הנודע ביהודה שהנייר שלנו מקבל כתמים, דלא גרע מלבדים שמקבלים טומאה. ויש מקשים מדברי הרמב"ם שכתב שהנייר אינו מקבל טומאה, דלא דמי ללבדים דבנייר פנים חדשות בא לכאן, אך כתב בשיבת ציון שהרמב"ם מדבר על נייר שנעשה בדורות הקודמים מעלי אילנות או מקליפות עצים שהחליקו והתקינו אותם לקבל דיו, זה אינו מקבל טומאה, אבל נייר שלנו שנעשה מבלויי סחבות או מעשבים כתושים שהוא מעשה לבדים זה מקבל טומאה. ובסדרי טהרה הביא מהתוס' יו"ט שנייר אינו מקבל טומאה, וכתב שאף שהוא מדבר על הנייר של זמן הש"ס שהיה עשוי מעשבים, והנייר שלנו נעשה מבגדי פשתן, מ"מ נראה שאין חילוק, כיון שהבגדי פשתן נטחנים, ופנים חדשות באו לכאן, וכ"כ בחכמת אדם. ובחתם סופר כתב שהנייר שלנו אינו מקבל טומאה וכתמים, דכיון שנכתשו הדק היטב ונמסו במים ונהפכו לפנים אחרות פרחו דין צמר ופשתים מנייהו, ועוד דלא מקרי צמר ופשתים אלא העומדים לבגד ואריג וחבלים ולבדים וכדומה, אבל ניירות שמיוחדים לצרכים אחרים לא, ובכתמים הולכים להקל, אמנם בבדיקת עד שאינו בדוק מנייר, אע"פ שלענין שיעור כגריס ועוד יש לו דין כתם, מ"מ לענין זה אין להקל.

לא הרגתו ולא הריחה ריחו. והמגיד משנה כתב שהרמב"ן והרמב"ם לא הזכירו דין תליה בפשפש, ואפשר שהם סוברים שלרבי חנינא אין תולים בפשפש, וטעמם דכיון שפשפש זה כל המוללו מריחו, לא תלינן שנהרג ולא אדעתה, דאין זה כשאר מאכלות.

והנה איתא בגמרא (ש) **פשפש זה ארכו נרחבו.** ופירשו בגמרא **דנפקא מינה לענין כתמים,** ופירש רש"י שהכונה שאם נמצא כתם שאורכו כרוחבו תולים בפשפש אפילו בכתם יותר מכגריס, ומשמע שכתם שאין אורכו כרוחבו אין תולים בפשפש. והרשב"א לא הזכיר שאין תולים בפשפש אלא כתם שאורכו כרוחבו, ושמוא י"ל שהוא סובר שהברייתא הנ"ל היא אליבא דחכמים, דסברי שתולים באתרא דשכיח קצת, וכיון דלא שכיח טובא צריך הוכחה שהכתם יהיה אורכו כרוחבו, אבל באתרא דשכיח טובא אפילו אין אורכו כרוחבו תולים לכו"ע, וכיון דקיימא לן כרבי חנינא שאין תולין אלא באתרא דשכיח טובא, א"כ תולים אף כשאין אורכו כרוחבו.

עוד איתא בגמרא (ש) **שתי נשים שנחנעסקו בציפור אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו, שתיהן טמאות.** והנה כתב הרמב"ן דאם הרגה פשפש ומצאה יותר מכתורמוס טמאה. וכתב הבית יוסף שמקורו מגמרא זו לענין ציפור, ואף ש"ל דשאני צפור שידועות שלא היה שם עוד צפור, ואילו בפשפש אפשר שהיה עוד אחד, כולי האי לא תלינן להקל. ואפשר היה לומר דדווקא בהרגתו אין תולים ביותר מכתורמוס, אבל לא הרגתו אלא שהריחה ריחו תולה בו אפילו יותר מכתורמוס, דכיון שאין ידוע כמה היו י"ל שהיו כמה פשפשים, אך אין נראה להקל בדבר כך, ותדע דהא סתם סדינים הרבה מאכלות מתמעכות בהם, ואפילו הכי לא תלינן ביותר מכגריס שהוא שיעור מאכלות אחת.

פסק ההלכה- אם הרגה פשפש או הריחה ריחו, תולה בו עד כתורמוס, אבל בלאו הכי אין תולים בפשפש. וכתבו הט"ז והש"ך שבמקום שהפשפש שכיח טובא, יש להקל לתלות בהם אף בלא הרגה ולא הריחה. עוד כתב הט"ז שבמקום שתולים בפשפש אין חילוק בין אם אורכו כרוחבו או לא. ובסדרי טהרה מסתפק היכא שהרגה פשפש, האם תולה כמו שיתבאר בסעיף כ"ו לגבי נתעסקה בכגריס שתולה בנמצא עליה שני גריסים.

סעיפים ח' ט'

איתא בגמרא (ג"ט.) **כתם ארוך מצטרף, טיפין טיפין אין מצטרפין.**

עוד איתא בגמרא (נ"ח.) **בני רבי ירמיה כשיר כשורה מהו, טיפין טיפין מהו, לרוחב יריכה מהו. תא שמע על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא, על בשרה מאי לאו כהאי גוונא, לא דילמא דעביד כרצועה.** וכתבו הראב"ד והרשב"א ועוד ראשונים דהא דקאמר דילמא דעביד כרצועה דיחויא הוא, ולא סמכינן עליה, וממילא בטיפין טיפין טמאה. וקשה מהמבואר בגמרא נ"ט. שטיפין טיפין אין מצטרפים.

י"מ ששתי הגמרות מדברות על צירוף טיפות קטנות לכגריס ועוד, אלא שהגמרא בנ"ח מדברת על בשרה, והגמרא בנ"ט מדברת על חלוקה. וכן דעת התוס' והראב"ד.

ודעת הרשב"א שהגמרא בנ"ח מדברת על טיפין גדולים כגריס ועוד, והספק הוא אם צורתם מוכיחה שאינם מגופה, והגמרא בנ"ט מדברת על טיפות קטנות ולענין צירוף.

והרא"ש כתב שהספק בכשורה היינו בטיפין העשוין כשורה, דאי בלא טיפין היינו כרצועה, וטיפין טיפין היינו שהם מעורבבים ואינם לא כשיר ולא כשורה, דאי לאו הכי היינו הך.

ורשב"ם מפרש שכשורה היינו הרבה שורות, וטיפין טיפין י"ל דהיינו כשורה או כשיר, ואם הטיפין הם על הבגד אין מצטרפים משום שכל טיפה יכולה להיות דם מאכלות, אבל על בשרה לא תולים במאכלות, ורק בטיפין טיפין כשיר וכשורה על בשרה הגמרא מסתפקת מה הדין, משום דאי נפל מאותו מקום לא עביד דנפיל בכהאי גוונא, ולא איפשיטא, וממילא י"א דבכתמים הולכים להקל, וי"א דהולכים לחומרא כיון שהגמרא הוכיחה מברייתא להחמיר, והדחיה היא דיחויא בעלמא.

פסקי ההלכה

אם אין בכתם במקום אחד כגריס ועוד, אף על פי שיש שם טיפין הרבה סמוכין זה לזה עד שאם נצרפם יש בהם יותר מכגריס, טהורה, שאנו תולין כל טיפה וטיפה

בסדרי טהרה דן היכא ששימשה מיטתה או הטילה מי רגלים, ואח"כ מצאה כתם ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה או על בגדי צבעונים, אם היא טמאה די"ל שהרגישה וסברה שזה הרגשת שמש או מי רגלים. וכן הוא דן האם שוטה טהורה בכתם ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה או בגדי צבעונים.

אשה שישבה בבית הכסא הקבוע בקרקע, והדף שישבים עליו נעשה מדף שהיו עורכים עליו והיה עליו תורת כלי בתלוש ואח"כ קבעוהו שם, וישבה עליו האשה ומצאה כתם, כתב הנודע ביהודה שהיא טהורה, דכיון שקבעוהו אינו מקבל טומאה, ואף אם לא חיברוהו בקרקע, כיון שעשו בו נקב גדול, אע"פ שיש בו מקום רחב מהצדדים לערוך עליו, כבר יצא מטומאתו.

כתם שנמצא על בגדי צבעונים

איתא בגמרא (ס"א: ת"ר, בגד צבוע מטמא משום כתם, רבי יונתן בר יוסף אומר אינו מטמא משום כתם.

וכתב הרא"ש שהרמב"ן פסק כת"ק והרמב"ם כרבי יונתן, ובכתמים שומעין להקל. וגם הרשב"א כתב נראים דברי הרמב"ם שלא אמרו כתמים להחמיר אלא להקל, ומכל מקום כתב שהמחמיר בדברים אלו תבא עליו ברכה.

כתב במעיל צדקה שכתם שנמצא על בגד מנומר בגווני הרבה, לבנים ושאר צבעים, ולא היה כשיעור כתם על הלבן א"כ נחבר שתי מקומות לבנים ע"י הכתם שעובר בבגד במקום צבוע, אין הכתם שעל הצבע מצטרף, אבל הוא מחבר בין המקומות הלבנים. והעתיקוהו הסדרי טהרה והחכמת אדם. ובחוות דעת כתב שגם המקום הצבוע מצטרף, וכן דעת התפארת צבי והתשובה מאהבה להחמיר.

עוד כתב המעיל צדקה שכל הצבעים אין בהם טומאת כתמים.

הקשה הדגול מרובה למה נקטו הפוסקים בפשיטות שכתם ע"ג בגדי צבעונים אינו מטמא, והרי דעת רבינו שמחה וראב"ן שהגמרא מדברת רק על הבגד, אבל האשה טמאה, והבית יוסף מביא שדעת הרמב"ן להחמיר בזה, וא"כ קשה להקל נגד שלשה חמורי עולם. ובתשובה מאהבה העלה שכיון שרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים סוברים לטהר את האשה, אין להחמיר, א"כ הכתם חציו על הלבן וחציו על הצבוע. ובחתם סופר כתב שאין לתקן שהאשה תלבש בגדי צבעונים כדי להציל מכתמים, אבל אין מוחים בידה, אמנם זה דווקא בבגד שעל החלוק, אבל בבגד הסמוך לגופה כמו החלוק והכתנות לא שמענו.

בימי נדתה וליבוניה אין לאשה ללבוש בגדי צבעונים, וי"ל שבג' ימים ראשונים אין תולים להקל.

סעיף י"א

דין כתם שנמצא על גוף האשה

כתם בגוף האשה או בבגדיה מטמא מדברנן כשהוא נמצא במקום שיכול להיות שהוא הגיע לשם ישירות מן המקור, אבל בשאר מקומות, אף שיתכן שדם מן המקור הגיע למקום אחר ומשם הוא עבר למקום שנמצא, טהורה, ד'אין מחזיקים טומאה ממקום למקום, והגמרא מפרטת את המקומות בגוף האשה ובבגדיה שיכול להגיע לשם דם ישירות מן המקור, וממילא היא טמאה, ולאיהו מקומות אין יכול להגיע דם ישירות מן המקור וממילא היא טהורה.

איתא במתני' (י"ז:): **הרואה כתם על בשרה, כנגד בית התורפה טמאה, ושלא**

כנגד בית התורפה טהורה (שכיון שא"א שנטף ממקורה לשם טהורה, כדאמרין נ"ח. שאין מחזיקין טומאה ממקום למקום. רשב"א). **על עקיבה ועל ראש גודלה, טמאה, על**

שוקה ועל פרסותיה, מבפנים טמאה מבחוץ טהורה, על הצדדים מכאן ומכאן טהורה. ובגמרא בשלמא עקיבה עביד דונגע באותו מקום, אלא ראש

גודלה מאי טעמא, משום דבהרי דפסעה עביד דמתרמי (תחת אותו מקום ונטף עליו). ונראה מדברי הרשב"א דלרבותא נקט על ראש גודלה, דכ"ש שבשאר הרגל טמאה.

ואהא דנתן על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה וכי' בעי בגמרא מבפנים עד היכא, אמרי דבי ינאי עד מקום החבק, וחבק עצמו כלפנים. וכתב

הרא"ש שרש"י מבאר שחבק היינו מקום מתיחת הגידים שחובקים את הירך והשוק וכנגד אותו מקום למטה עד פרסות רגליה ולמעלה עד אותו מקום קרוי מבפנים, ומקום החבק היינו רוחב הגידים, ולא אתפרש לן השתא מבפנים עד היכן למעלה כל אורך הירך והשוק. ובערוך פירש שכשנועלים השוק באנפילאות שיש בהם לולאות,

מקום הלולאות נקרא חבק, ולפירוש זה לא אתפרש לן למטה. ואפשר דלהנך תרי פירושי משערים כנגדן מעבר. עוד פירש בערוך שכשכופפת שוקה על ירכה מה שמכוסה מן הבשר ע"י כפיפת השוק על הירך הוי מקום חבק, על שם שמחבקים זה את זה, ואפילו מקום חבק עצמו כלפנים וטמאה, ומן החבק עצמו ולחוץ קרי צדדין וטהורה. והרמב"ם מבאר שמבפנים היינו המקומות שנדבקות זו בזו בעת שתעמוד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק, ולדבריו מקום חבק היינו מקום המדובק ממש, וחבק עצמו היינו מקום גבול סוף מקום חבק מצד זה ומצד זה שהוא נראה מבפנים ומבחוץ, וקאמר דהוי כלפנים.

איתא בגמרא (נ"ח:): **ולא מחזיקין טומאה ממקום למקום, והתניא נמצאת על קשרי אצבעותיה טמאה מפני שידים עסקניות הן, מאי טעמא לאו משום דאמרין בדקה בחד ידא ונגעה באידך ידא, לא, שאני ידה דכולה עבידא דונגעה** (ע"י שחיה).

וכתב הרשב"א בשם רבו שדווקא כשבדקה עצמה ולא נטלה ידיה אח"כ טמאה, אבל מן הסתם לא, מפני שאינה עשויה ליגע שלא במתכוין במקום התורפה, דנוהרת היא בכך שלא ללכלך ידיה, ולשמא נגעה בשוקה ובפרסותיה לא חיישין, דהא אמרין דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום, והביאו רבינו ירוחם. אבל המגיד משנה כתב שהרמב"ן והרמב"ם כתבו הברייתא כפשטה ולא חילקו, ונראה שאפילו אם תאמר שאין היד נוגעת בלא כוונה באותו מקום, מכל מקום היא נוגעת במקומות בגוף שיתכן שבשעת נגיעתה באותם מקומות ניתז הדם מן המקור על ידיה, דאל"כ הברייתא היתה צריכה לחלק בכך.

איתא בגמרא (נ"ז:): **נמצאת אתה אומר ג' ספיקות באשה, על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא, על חלוקה ספק טמא ספק טהור טהור, ובמגעות**

ובהיסטות הלך אחר הרוב. היכי דמי אי מחגור ולמטה, על חלוקה אמאי טהור, והתנן מן החגור ולמטה טמא, ואי מחגור ולמעלה, על בשרה אמאי

טמא, והתנן ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית תורפה טהורה. איבעית אימא מחגור ולמטה, כגון שעברה בשוק של טבחים, על בשרה מגופה

אתאי, דאי מעלמא אתאי על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי (ואף ששייך דם מעלמא שגיגע לגופה ע"י שנקפלו רגליה או מלמטה מבין רגליה, מ"מ כיון שראתה רק על גופה רגלים לדבר וחזקה דמגופה אתאי, דדם על בשרה חמיר טפי. רשב"א. והתוס' כתבו הטעם שאין רגילות להגביה

את ג' החלוקים, כיון שע"ז נראה בשרה, והקשה הבית יוסף דמ"מ שמא בא מבין רגליה), **על חלוקה**

(ואפילו נמצא גם על בשרה) מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי על בשרה (לחוד) **מיבעי ליה אשתכוחי** (והיינו שאין הוכחה שזה מגופה). **ואיבעית אימא מחגור**

ולמעלה, כגון דאודקרא (כגדי המזדקר בבת ראשו לאחוריו ומגביה רגליו למעלה, ולא עברה בשוק של טבחים), **על בשרה** (ואפילו גם על בגדה) **ודאי מגופה אתאי** (כיון שאין במה

לתלות), **דאי מעלמא אתאי על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי, על חלוקה** (לבד) **מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי** (אף) **על בשרה איבעי ליה אשתכוחי** (ואף

שדם שנמצא למטה מן החגור טמא אף כשלא נמצא על בשרה, י"ל שבנוזקה אי אפשר לדם לטפוף אלא שותת ויורד ויכול לגעת גם בחלוק, אבל א"א שלא יגע בבשרה, ואם עברה בשוק של טבחים אפילו נזדקרה ונמצא על חלוקה ועל בשרה טהורה, דהיכא דאיכא למיתלי תלינן אפילו למעלה מן החגור).

שיטת הרשב"א והרמב"ן ורבינו שמחה והרמב"ם שבנמצא הדם רק על בשרה טמאה אפילו עברה בשוק של טבחים, דהואיל ומגופה קא חזיא ובגופה לחוד אשתכח חזקה מגופה אתא, דאי לא אף על חלוקה איבעי ליה לאשתכוחי. אבל הראב"ד

סובר שגם בדם שנמצא על בשרה יכולה לתלות אם יש לה במה לתלות.

וכתבו הרשב"א והרמב"ם במה דברים אמורים כשאין לה לתלות אלא בעסק הכתמים כגון שעברה בשוק של טבחים או אפילו נתעסקה בכתמים, אבל אם יש

מכה בגופה (אע"פ שחיותה, אם יכולה להתלגע ולהוציא דם) במקום שאפשר שנטף מהמכה למקום הכתם תולה בה אפילו אם נמצא הכתם רק על בשרה וטהורה. ומקורם מדאיתא בגמרא דאי מעלמא אתא הוי ליה לאשתכוחי על חלוקה, וכשיש מכה בגופה אין הוכחה לטמא ממה שלא נמצא על החלוק.

עוד איתא בגמרא היתה לה מכה בצוארה שתוכל לתלות תולה (שפעמים מטה את צוארה לפניו והדם נופל כנגד התורפה על תחתית חלוקה), **על כתפה שאינה יכולה**

לתלות (דאין דם בא מכתפה לפניו) **אינה תולה, ואין אומרים שמא בידה נטלתו והביאתו לשם.**

פסקי ההלכה

על חלוקה מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי על בשרה איבעי ליה אשתכוחי.

וכתב הרשב"א שאם מצאה כתם על חלוקה מן החגור ולמטה טמאה בין אם הכתם נמצא כנגד בית התורפה בין אם נמצא מן הצדדים, לפי שהחלוק עשוי להתהפך, ולמעלה מן החגור טהורה (אפילו אם אין לה במה לתלות), דאי אפשר שנטף שם דם מן המקור, ואפילו בנזדקרה והגביהה רגליה למעלה טהורה, כיון שלא נמצא על בשרה אלא רק על חלוקה, דאם איתא דמגופה אתא אף על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי, דכשהיא הולכת על רגליה הדם עשוי לטפטף, ולפעמים הוא מטפטף על החלוקה ולא על בשרה, אבל במזדקרת אין הדם נוסף אלא שותת ויורד. וכן דעת הראב"ד.

ויש אומרים שגם בחלוקה מחגורה ולמעלה ונזדקרה לא תלין להקל א"כ עברה בשוק של טבחים, דס"ל דכיון שנזדקרה דין למעלה מן החגור כלמטה מן החגור, ולמטה מן החגור אפילו נמצא על חלוקה לבד ספיקו טמא, ולא ס"ל שבמזדקרת אין הדם נוסף אלא שותת ויורד. וכן מבואר בדברי הרמב"ם, (הרשב"א סובר דלשינא בתרא לא מיירי בעברה בשוק של טבחים, אבל הרמב"ם סובר שגם לשינא בתרא מיירי בעברה בשוק של טבחים, וא"כ אם אין לה במה לתלות טמאה).

וכתב הטור שמן החגור ולמטה טמאה אפילו אם נמצא הכתם לצד חוץ, וכתב הבית יוסף שנראה שטעמו מפני שהחגור עשוי להתקפל מה שבצד חוץ לצד פנים.

וכתב הראב"ד שכתם שנמצא על חלוקה במקום החגור עצמו טמאה, כי פעמים שהיא שוחה מעט ובא לה מקום החגור כנגד בית התורפה.

וכתב הרמב"ן שכתם שנמצא על בשרה וחלוקה תולה בכל מה שיש בו לתלות, כגון שנתעסקה בכתמים או עברה בשוק של טבחים, אף אם הכתם נמצא למטה מן החגור או שנזדקרה. דהא דאמרינן בגמרא לתירוץ קמא דאם נמצא על חלוקה מחגור ולמטה טהורה אם עברה בשוק של טבחים, מיירי גם בנמצא על חלוקה ובשרה, דתלין דמעלמא אתי, דאי מגופה על בשרה לחוד איבעי ליה לאשתכוחי.

וכתב רבינו ירוחם שמה שמבואר בגמרא שבחלוקה יש מקרים שטמאה, מיירי בחלוק הבדוק.

כתב הראב"ד שיש בבשרה למטה מבית התורפה מקומות שאינה חוששת בהן, כגון שמצאה אותם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ, משא"כ בחלוק דכל למטה מן החגור טמאה מפני שהבגדים חוזרים הם בין שוקיה.

פסקי ההלכה

נמצא הכתם על חלוקה למטה מחגור, או במקום החגור עצמו, טמאה. אפילו נמצא לצד חוץ, ואין חילוק בין נמצא בחלוק לפניה או מאחריה או מן הצדדים, מפני שהבגדים חוזרים הנה והנה. ואם עברה בשוק של טבחים, טהורה, אפילו נמצא לצד פנים ועל בשרה, כיון שנמצא גם על חלוקה. ואם נמצא על חלוקה בלבד, מהחגור ולמעלה טהורה אפילו נזדקרה והגביהה רגליה, ואפילו לא עברה בשוק של טבחים (הב"ח תמה למה השו"ע מיקל בזה כהרשב"א שהוא יחיד בקולא זו, והשו"ך כתב שרוב הראשונים סוברים כך, והוסיף שבכתמים שומעים להקל), שאילו בא מן המקור היה נמצא על בשרה.

כתב הסדרי טהרה דהא דאיתא בגמרא לבשה שלשה חלוקים זה על זה אם אינה יכולה לתלות אינה תולה אפי' בעליון, דווקא ג' חלוקים שהם ככותנות התחתונות ששייך לומר שנתקפלו התחתונות, אבל במלבושים גמורים ובפרט מלבושים שלנו נראה שאינה חוששת בעליון, דליכא למימר במלבושים כאלו שנתקפלו. והביא שבפנים מאירות כתב כן אבל מטעם אחר, דשאני בגדים שלהם שהיו כולם פתוחים מבית הצואר עד למטה, אבל במלבושי נשים שלנו א"א לבגד העליון שמגיע עד אמצע גופה להגיע כנגד התורפה, וכן בסדינים של המיטות שלנו שהם כמידת המיטה והמיטה מוקפת בנסרים, א"א שיתהפך התחתון לעליון, ואם נמצא הכתם על הסדין השני יש לטהר, ומעולם לא שמענו שטימאו משום כתם בבגד עליון.

נמצא הדם מהחגור ולמעלה ואם היא שוחה הרבה יכול מקום הכתם להגיע כנגד בית התורפה, כתב החכמת אדם שהסדרי טהרה מטהר היכא שאינה יודעת ששחתה הרבה. אמנם במק"א הקשה הסדרי טהרה על זה, וכתב שרק היכא שהיא חוגרת בחגורה דאפילו ע"י שחיה מרובה א"א להגיע מה שהוא למעלה מן החגור נגד התורפה טהורה, אבל כשאינה חוגרת חגורה נשאר הס"ט בצ"ע אם היא טהורה.

כתם אינו מטמא אלא כשהוא נמצא במקום שיתכן שהוא בא לשם מן המקור, כגון בנמצא בעקיבה (שמוא ירבה כדרך הישמעאלים שמשמים רגליהם תחת עגבותיהם), או על כל אורך שוקה ופרסותיה מבפנים (והם המקומות הנדבקים זה בזה בעת שתעמוד ותדבק רגל ברגל ושוק בשוק), או על ראש גודל רגליה וכל שכן על רגליה ממש (והב"ח מיקל בגב הרגל, וכתבו הט"ז והשו"ך שלמעשה אין להקל, אבל בשאר אצבעות הרגל הט"ז מיקל), או על ידיה אפילו על קשרי אצבעותיה (שהידים עסקניות הן ושמוא נגעו באותו מקום, אפילו אין ידוע שנגעו, ואם אומרת ברי לי שלא נגעתי במקומות שיכול ליפול שם דם מן המקור נאמנת).

אבל אם נמצא על שוקיה ועל פרסותיה מצד חוץ, או אפילו מהצדדים, ואין צריך לומר למעלה מאותו מקום, טהורה (ואין אומרים שנגעה בידיה באותו מקום, ואח"כ נגעה בידיה למעלה, דאין מחזיקים טומאה ממקום למקום). ואם יודעת שנזדקרה והגביהה רגליה למעלה וראשה למטה, טמאה בכל מקום שתמצאנו, אפילו למעלה מהחגור (סינו שהנשים חוגרות לצניעות כנגד בית התורפה), בין מלפניה בין מלאחריה, אפילו עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים.

ודווקא כשנמצא על בשרה לבד, אבל אם נמצא על בשרה וגם על חלוקה (אפילו באינו בדוק, ואפילו שלא כנגד הכתם שעל הבשר. סדרי טהרה), אם עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים, תולה בו בין שנמצא למטה מהחגור או שהגביהה רגליה ונמצא למעלה מהחגור.

במה דברים אמורים, שכשנמצא הכתם על בשרה בלבד אינה תולה, כשאין לה לתלות אלא בעסק הכתמים או בשוק של טבחים, אבל אם יש מכה בגופה שאפשר שיבא הדם ממנה, תולה בה, וטהורה, (אך בג' ימים ראשונים של ז' נקיים אין תולים במכה), ואם המכה בכתפה והכתם על יריכה במקום שאי אפשר לבא מהמכה, טמאה.

נתעסקה בידיה ממש בכתמים תולה אף בנמצא על ידיה, ואם נמצא על שאר גופה ונמצא גם על ידיה, מהט"ז משמע דטמאה, והסדרי טהרה מביא מהפרישה שטהורה, (דתולים שהדם הגיע לשאר גופה מהידים, דאע"ג דקיי"ל דלא מחזקינן לא טומאה ולא טהרה ממקום למקום, היינו היכא שלא ידעה אם נגעה, או אפילו בנגעה ולא ידעה אם נתלכלכו ידיה מדם המכה, דהוי ס"ס להחמיר, אבל אם נגעה בוודאי במכה או בשאר דברים ויודעת שנתלכלכו ידיה מאותם הדברים, וגם נמצא עכשיו דם על ידיה ועל גופה, תולים בזה), וכתב שאפשר לסמוך על הפרישה, והביאו החכמת אדם, וכתב שאם המכה ודאי מוציאה דם, וידעה שנגעה בוודאי במכה, או שנתעסקה בידיה בבשר ודגים שהיו מלוכלכים בוודאי בדם, אע"פ שלא ידעה בוודאי שהיה ידיה מלוכלכות בדם טהורה, שדבר ידוע שהנוגע בדם זה ודאי נדבק בידיים.

אף להמחמירים בסעיף ו' דכתם שעל בשרה א"צ שיעור, מ"מ בנמצא על ידיה יש לסמוך על הפוסקים דאף על בשרה צריך שיעור.

מצאה כתם על גב ידה למעלה מקשרי האצבעות במקום שיש עוד צד להקל, יש לצדד לומר דווקא עד קשרי אצבעות טמא, אבל בשאר גב היד כיון דאפילו ע"י שחיה הרבה א"א לה ליגע באותו מקום אינו מטמא כלל בכתמים, וכ"ש כשלא בדקה בסמוך לזה או אפילו בדקה אלא שנטלה ידיה.

סעיף י"ב

דין כתם שנמצא על בגדי האשה

איתא במתני' (י"ב): **ראתה על חלוקה, מן החגור ולמטה טמאה, מן החגור ולמעלה טהורה. ובגמרא אמר ר' עקיבא על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא, על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור. היכי דמי, אי מחגור ולמטה על חלוקה אמאי טהור, והא תנן מן החגור ולמטה טמא, ואי מחגור ולמעלה על בשרה אמאי טמא, והתנן ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה, אי בעית אימא מחגור ולמטה כגון שעברה בשוק של טבחים, על בשרה מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי, על חלוקה מעלמא אתא דאי מגופה אתא על בשרה מיבעי ליה אשתכוחי. ואיבעית אימא מחגור ולמעלה כגון דאזדקרה, על בשרה ודאי מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי,**

סעיף י"ג

דם שנמצא על השרוול

איתא במתני' (י"ג): **ראתה על בית יד של חלוקה, אם מגיע כנגד בית תורפה טמאה ואם לאו טהורה.** וכתב הרשב"א שאם הדם נמצא במקום שהיא יכולה לגעת בבית התורפה בשעה שהיא שוחה הרבה טמאה, שמה שחתה ונגעה, ואם לאו טהורה, ואין חוששין שמה נגעה בבית התורפה ואחר כך הביאתו שם, וכן אין חוששין שמה בלילה נטף מדמה במקום אחר וכשהיא ישנה נתהפכה אילך ואילך ונכתם כאן, לפי שאין מחזיקין טומאה ממקום למקום.

פסק ההלכה- נמצא כתם על בית יד של חלוקה, אם המקום שנמצא בו הדם בבית יד מגיע עד בית התורפה, טמאה אפילו אינה יכולה להגיע שם אלא אם כן תשחה הרבה, ואם אינה יכולה ליגע שם כלל, טהורה.

וכתב בחכמת אדם שלפי מה שנוהגות נשים שלנו לקשור את השרוול, אם נמצא למעלה כתם טהורה, ומ"מ תשער האשה בעצמה אם יגיע לשם אם תשחה הרבה, שכן דרכם לפעמים למשמש שם לקנח.

סעיף י"ד

דין כתם בבגד שלובשת בלילה

איתא במתני' (י"ד): **היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, בכל מקום שימצא בו דם טמא, וכן באפליין.** ופירש הרשב"א שאפילו לא כיסתה בו אלא ראשה בכל מקום שנמצא בו טמא, מפני שהוא עשוי לחזור אילך ואילך ושמה נתהפך ונגע שם. ואפליין, להרשב"א הוא מעופרת שמכסה בו ראשה בלילות. והרמב"ם פירש שהוא אזור, וכתב הבית יוסף שלדברי הרשב"א דוקא כשמכסה ראשה בחלוק או באפליין כיסוי בעלמא ואינו מקושר יפה טמאה, אבל אם קשרה בו ראשה יפה וכשנעורה מצאתו גם כן קשור יפה פשיטא שאינה חוששת לו, דהא חזינן שלא נתהפכה ולא חזר אילך ואילך.

פסק ההלכה- בגד שהאשה מתכסה בו בלילה, בכל מקום שימצא בו כתם טמאה, מפני שהוא חוזר הילך והילך. וכן הדין אם נמצא במעופרת שמכסה ראשה או שחוגרת בו. ואם קשרה בו ראשה היטב וכשנעורה גם כן מצאתו קשור יפה, אינה חוששת.

סעיף ט"ו

שתי נשים שכיסו ראשן בחלוק אחד, שתיהן טמאות. ואם אחת כיסתה והאחרת לא כיסתה, אף על פי שתיהן לבשו את החלוק ביום, ונמצא הכתם למעלה מהחגורה, אותה שכיסתה טמאה, והאחרת טהורה.

סעיף ט"ז

תליה להקל כשהכתם לא נמצא ממש במקום שבו היא תולה- כשם שתולים שהכתם הגיע מהמקור בכל אופן שהמקום בבגד שבו נמצא הכתם יכול להגיע לאותו מקום, כך לענין טהרה אם יש לה מכה לתלות, תולים בכל מקום שהבגד יכול להגיע למכה, דכיון שכתמים דרבנן שומעים בהם להקל, ולכן אם יש לה מכה בצוארה ונמצא הכתם בחלוק אפילו למטה מהחגור שאי אפשר ליגע שם מהמכה, אם פושטתו ומתכסה בו תולה במכתה, שאני אומר נתהפך ובה לו שם. וכתב הש"ך שכל זה בכתם שנמצא בצידי הצואר, שאינו יכול לטפס מהמכה לשם, ורק ע"י שפושטתו ומתכסה בו יכול הדם להגיע לשם, אבל בצואר ממש בלאו הכי תולה בו.

סעיף י"ז

כתם שנמצא גם במקום שיכול להגיע לשם מן המקור וגם במקום אחר איתא בגמרא (י"ז): **היו עליה טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תולה בעליון עד כגריס.** ופירשו התוספות והרא"ש דהיינו שאם מצאה כתם למעלה מן החגור וכתם למטה מן החגור, טהורה, שאנו תולין כמו שבא העליון ממקום אחר

ולא מגופה שהרי היא יודעת שלא נזדקרה, גם התחתון כן, (אע"פ שהתחתון גדול והעליון קטן, ובלבד שבעליון יש כגריס ועוד שא"א לתלותו במאכולת). ופירוש רש"י אינו מחזור.

פסק ההלכה- מצאה כתם למעלה מהחגור וכתם למטה ממנו, ויודעת שלא נזדקרה, טהורה, שאני אומר כמו שהעליון בא מעלמא כך בא התחתון. במה דברים אמורים כשיש בעליון כגריס ועוד, או יותר, שודאי מעלמא בא, שהרי אין לתלותו בכינה, אבל אם אין בעליון כגריס ועוד, והתחתון יש בו כגריס ועוד, אין תולים שהתחתון בא מעלמא, דשמה העליון דם כינה הוא.

וכתב הסדרי טהרה דצ"ע מה הדין אם למעלה מהחגור מצאה הכתם על חלוקה, ולמטה מן החגור מצאה על בשרה. עוד כתב הסדרי טהרה שדווקא אם שני הכתמים אדומים תולה למטה בלמעלה, אבל שחור באדום לא.

דיני תליה בכתמים

נתבאר לעיל שאשה שמצאה כתם שלא בהרגשה, אם נמצא במקום שהוא יכול להגיע לשם ישירות מן המקור טמאה. אמנם כל זה בסתמא, אבל אם יש לה סיבה חיצונית לתלות את הכתם, תולה, דכיון דכתמים דרבנן תולים בהם להקל. ולהלן יתבאר באלו דברים יכולה לתלות, ובאלו דברים אינה יכולה לתלות.

סעיף י"ח

איתא במתני' (י"ח): **ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות: שחטה בהמה חיה ועוף, נתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העסוקים בהן, הרגה מאכולת, הרי זו תולה בה.**

עוד איתא במתני' (י"ח): **אם יש בה מכה והיא יכולה להגלע ולהוציא דם, הרי זו תולה.** וכתבו הראשונים שאע"פ שעכשיו עלה על המכה קרום ואינה מטפטפת, אפילו הכי תולה בה, שמה גלעה שלא מודעתה. וכתב המרדכי שדווקא באשה שראתה מחמת תשמיש אינה תולה אלא במכה שיודעת שהיא מוציאה דם (וגם זה רק שלא בשעת וסתה), אבל בכתמים תולה במכה אפילו אינה יודעת שהמכה מוציאה דם, דבכתמים הלכו להקל משום דכתמים דרבנן. ובספר התרומה מוסיף שסתם מכה לפעמים היא מוציאה דם.

וכתבו בספר התרומה ובמרדכי ובתשב"ץ שאם יש לה מכה ומצאה כתם בימי ספירת ז' נקיים, מג' ימים ואילך תולה במכה ואינה סותרת, אבל צריכה שתדע בודאי שפסק דם המקור, ולכך צריך ג' ימים ראשונים נקיים לגמרי משבעה ימי הספירה. וכתב התרומת הדשן שנראה דהיינו דוקא בכתם כגריס ועוד, אבל פחות מכן אפילו תוך ג' ימים תולין במאכולת, דאין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דם מאכולת. וע"ע בד"ן זה בסימן קפ"ז.

ואיתא בברייתא (י"ח): **עברה בשוק של טבחים ספק ניהו עליה ספק לא ניהו עליה תולה.**

וכתב הרשב"א דהוא הדין אם נתעסקה ממש בידיה בכתמים ונמצאו על ידיה תולין בהן. והיינו שאע"פ שכתם שנמצא על בשרה אינה תולה אפילו כשעברה בשוק של טבחים, היכא דנתעסקה ממש בכתמים בידיה ואח"כ נמצא על ידיה, אע"פ שנמצא רק על בשרה טהורה, כיון דאיכא ידים מוכיחות דמעסק הכתמים בא.

עוד איתא בברייתא (י"ח): **לבשה שלשה חלוקות הברוקין לה, אם יכולה לתלות תולה, ואפילו בתחתון, אין יכולה לתלות אינה תולה, ואפי' בעליון.** **כיצד: עברה בשוק של טבחים תולה, אפילו בתחתון** (שמה ניתז מלמטה מבין רגליה, או שבגדיה נתקפלו וניתז על התחתון). **לא עברה בשוק של טבחים אף בעליון אינה תולה.**

פסק ההלכה- כיון שכתמים דרבנן מקילים בהם ותולה בכל דבר שיכולה לתלות, כיצד: שחטה בהמה חיה או עוף, או נתעסקה בכתמים, או ישבה בצד המתעסקים בהם, או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם בבגדיה, תולה בה וטהורה. ואפילו לובשת ג' חלוקים זה על זה, ונמצא אפילו בתחתון, טהורה. אבל אם נמצא על בשרה, אינה תולה אלא אם כן יש לה מכה בגופה, שאז תולה במכה אפילו בנמצא הכתם על בשרה, אם הוא במקום שאפשר לדם לנטף משם. ואפילו נתרפאת, אם אפשר לה להתגלע ולהוציא דם על ידי חיכוך, תולה בה, ואף על פי שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת.

ואף על גב דדחי לה האי דיחויא דחיקא הוא, דמילתא דפשיטא הוא דלא שדין דם ציפור בי מיצעוי ולא הוה צריך למיתנייה.

אבל הרמב"ם והרשב"א פסקו לקולא שאם נתעסקה בדם שא"א שיהיה ממנו כתם אלא כגריס, ונמצא עליה כשני גריסים, הרי זו תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת, אמנם אם נמצא הכתם יותר מכשני גריסים טמאה.

ודעת הרמב"ן שאם נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה ב' גריסין טהורה, וכן משמע ברשב"א שדווקא בשני גריסים ועוד טמאה ולא בשני גריסים, מפני שהם פוסקים בעיא דרבי ירמיה לקולא, כדחיית הגמרא מהו דתימא שקול כגריס ציפור שדי בי מיצעוי וכו', ומשמע להו דדווקא בנמצא עליה ב' גריסין ועוד לא אמרינן שקול דם ציפור שדי בי מיצעוי, אבל בפחות מכן כגון שלא נמצאו אלא שני גריסין אמרינן שקול דם ציפור שדי באמצע, ולכן אפילו נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה ב' גריסים אמרינן שקול דם העסק שדי בי מיצעוי זיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא, אבל בשנמצא עליה ב' גריסין ועוד אשמועינן ברייתא דאפילו נתעסקה בכגריס לא אמרינן שדי בי מיצעוי כך.

והט"ז סובר שהרמב"ן מטהר דווקא בנתעסקה בכגריס ונמצא עליה ב' גריסים, אבל בנתעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה ב' גריסים טמאה.

כתב הרשב"א דהא דקתני נתעסקה במועט אין תולה במרובה, דווקא בידעת בבירור שנתעסקה במין מועט מן הכתם הנמצא, אבל כשאינה יודעת בבירור תולה בו כל כתם באיזה שיעור שיהיה, דכתמים דרבנן והולכים בהן להקל. וכ"כ הראב"ד. ואע"פ שנתבאר לעיל שרבינו חננאל והרמב"ם והרא"ש פסקו שאין הלכה כלישנא קמא דרבא, מ"מ בדין זה נראה שהם מודים, כיון שאינה יודעת בבירור כמה היה.

פסקי ההלכה

כתב השו"ע שאם נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא כגריס, ונמצא עליה כשני גריסין, הרי זה תולה כגריס בדם שנתעסקה בו וכגריס במאכולת. אבל אם נמצא הכתם יותר מכשני גריסין, טמאה.

וכתב הרמ"א שיש מחמירין ומטמאין בכל זה (אפילו נתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד. ש"ך), ומכל מקום נראה דיש לסמוך על המקילים, דבכתמים שומעים להקל.

נתעסקה בפחות מכגריס, ונמצא עליה כגריס ועוד (ואם נוריד את השיעור שנתעסקה לא היה כאן יותר מגריס. ש"ך), טהורה. שאני אומר כתם זה מעסק הכתמים הוא וכבר היה שם דם מאכולת שנצטרף אליו עד שחזר ליותר מכגריס.

נתעסקה בפחות מכגריס, ונמצא עליה כשני גריסין, לדעת השו"ע טהורה, והט"ז והש"ך כתבו דטמאה, ורק בנתעסקה בכגריס ונמצא כשני גריסים טהורה.

וכתב הרמ"א שיש מחמירין ומטמאין, ומכל מקום אם נתעסקה בדם ואינה יודעת בכמה, אזלינן לקולא ואמרינן שהיה בדם כשיעור הכתם.

סעיף כ"ח

איתא בגמרא (נ"ט.) **איתמר נמצא עליה כגריס ועוד, ואותו ועוד רצופה בו מאכולת, רבי חנינא אמר טמאה, רבי ינאי אמר טהורה, רבי חנינא אומר טמאה כי תליא בכגריס, בכגריס ועוד לא תליא, רבי ינאי אומר טהורה, הני מילי היכא שלא רצופה בו מאכולת, אבל היכא דרצופה בו מאכולת מוכחא מילתא דהאי ועוד דם מאכולת הוא, פש ליה כגריס, כיון דבעלמא תלינן הכא נמי תלינן.**

ופסק הרמב"ם כרבי חנינא. והרא"ש פסק כרבי ינאי, דבשל סופרים הלך אחר המיקל, וכ"ש בכתמים, וכתב הרא"ש דאף בב' גריסים טהורה לרבי ינאי, כיון דכי מדלית כגריס של המאכולת לא נשאר בו כגריס ועוד, והא דנקט כגריס ועוד לרבנותא דרבי חנינא נקטיה, דאפילו בהא מטמא. וכתב המגיד משנה שגם הרמב"ן והרשב"א פסקו כרבי ינאי, משום דכל דבדרבנן הלך אחר המיקל.

פסק ההלכה - האשה שמצאה על חלוקה כשני גריסין וכינה מעוכה בו, טהורה. שהגריס האחד ודאי מכינה המעוכה בו, והגריס השני אנו תולין אותו בכינה אחרת, כיון שאין בו כגריס ועוד.

בהם, ואני אומר נתעסקה ולא אדעתה, והברייתא מדברת בנתעסקה במין אחד ולאחר שנתעסקה בדקה ומצאה בו כתם, ובזה מודה ודאי רבא שאין תולים שחור באדום. אבל הרמב"ם והרמב"ן לא הזכיר דין לישנא קמא דרבא, וכתב המגיד משנה שאפשר שהטעם מפני שהם סוברים דלישנא בתרא פליגא אלישנא קמא, ולפי הלישנא בתרא מעולם לא אמר רבא לישנא קמא. וכתב הבית יוסף שמאחר שרבינו חננאל והרמב"ם מסכימים שאין הלכה כלישנא קמא דרבא, וכן נראה שהוא דעת הרא"ש, נראה דהכי נקטינן, ודלא כהרשב"א והראב"ד.

עוד איתא בגמרא (נ"ח.) **מעשה ותלה רבי מאיר בקילור אדום ורבי בשרף שקמה.** וכתבו הראשונים דמדלא קאמר שהקיפום לכתם לראות אם דומים לו או לא, וסתם קילור אדום אינו אדום הרבה, שהרי הדבר האדום מעורב עם דברים אחרים שאינם אדומים, מבואר שדווקא אדום בשחור או שחור באדום אינה תולה, אבל אדום באדום ושחור בשחור אפילו אינו ניכר ממש שדומה לו תולה בו.

ואם נתעסקה במימי תלתן או במימי בשר תולה בו האדום, דמבואר בגמרא (י"ט.) שיש להם מראה אדום (ונחלקו בגמרא אם מראה כזה טהור או טמא), וכיון שבסתמא תולים אדום באדום, אם נתעסקה במימי תלתן או במימי בשר צלי תולה בהם את הכתם.

וכתב הטור שאם מצאה את הכתם מהמין שלא נתעסקה בו למטה מן החגור טמאה, שהרי כתם זה הוא כבר סיבה לטמא, ואיך נתלה בו כתם אחר ונטהר, ורק בנמצא למעלה מן החגור שזה ודאי הגיע מעלמא שהוא עצמו טהור אפשר לתלות בו כתם אחר.

פסק ההלכה - נתעסקה בדבר אדום ונמצא עליה כתם שחור או איפכא, אין תולין בו. במה דברים אמורים, אדום בשחור ושחור באדום, אבל אדום באדום ושחור בשחור, אפילו אם אינו ניכר ממש שדומה לו, תולה בו, כגון שנתעסקה במי תלתן או במי בשר או בקילור אדום קצת, תולה בו האדום.

סעיף כ"ד

נתעסקה בתרנגולת, תולה בו אדום ושחור וכרכומי, לפי שדם שחיטתה אדום, ודם איבריה שחור, ודם בני מעיה כרכומי.

סעיף כ"ה

איתא בגמרא (נ"ח.) **שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא כסלע על זו וכסלע על זו, שתיהן טמאות.**

פסק ההלכה - שתי נשים שנתעסקו בצפור אחת שאין בו דם אלא כסלע, ונמצא על כל אחת כסלע, שתיהן טמאות.

דעת הב"ח שדווקא בבאו להשאל יחד שתיהן טמאות, אבל אם באו בזה אחר זה טהורות. והט"ז מקשה על דברי הב"ח וסובר שאף בבאו בזה אחר זה שתיהן טמאות. ובנקודות הכסף מסכים עם דברי הב"ח ומיישבם.

סעיפים כ"ז ו"ז

תליה כשנמצא יותר דם ממה שהיא תולה בו

איתא בגמרא (נ"ט.) **בני רבי ירמיה נתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד מהו, ת"ש נתעסקה באדום אין תולה בו שחור, במיעוט אין תולה בו מרובה, היכי דמי לאו כי האי גוונא לא כגון שנתעסקה בכגריס ונמצא עליה ב' גריסין ועוד, אי הכי מאי למימרא, מהו דתימא שקול כגריס ציפור שדי בי מיצעוי זיל הכא ליכא שיעורא זיל הכא ליכא שיעורא, קמ"ל.**

וכתב הרא"ש דה"ה אם נמצא עליה כשני גריסין מביעיא ליה, כיון דאין בתוספת שיעור כתם, והאי דנקט כגריס ועוד משום דאפילו בהא מספקא דילמא טמאה, וה"ה דהוה מצי למיבעי בנתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד, ולא איפשיטא, ויראה דאזלינן לחומרא, כפשטא דברייתא דמועט אין תולין בו מרובה,

סעיף כ"ט

הרגה פשפש שאנו תולין בו עד כתורמוס, חזר כתורמוס לשיעור הגרים לכל הדינים שאמרנו.

סעיף ל'

כתב הרשב"א שיש אומרים שעכשיו אין תולים כתם בשום דבר, שאין תולים אלא בדבר הדומה לכתם, ואין אנו בקיאים במראה דמים, ולא נהירא. עכ"ד. וכתבו המגיד משנה והטור שהרמב"ן מיקל יותר וס"ל שאינה צריכה להקיף הכתם לדבר שהיא תולה בו, וכתב הבית יוסף שדברים אלו כתובים גם ברשב"א עצמו, וכתב שהמחמירים מקורם בדברי הגמרא (י"ט) גבי איזהו אדום כדם המכה, מאי כדם המכה, אמר רב יהודה אמר שמואל כדם שחוט, זעירי אמר רבי חנינא כדם מאכולת של ראש. איתבייה הרגה מאכולת הרי זו תולה בה, מאי לאו דכולי גופא, לא דרישא. אמי ורדינאה אמר רבי אבהו כדם אצבע קטנה שניגפה וחיתה וחזרה וניגפה, ולא של כל אדם אלא של בחור שלא נשא אשה ועד כמה עד בן עשרים, מיתבי תולה בבנה ובבעלה, בשלמא בנה משכחת לה, אלא בעלה היכי משכחת לה, אמר רב נחמן בר יצחק כגון שנוכסה לחופה ולא נבעלה. ומבואר בגמרא שאין תולים אלא דם הדומה לדם שתולים בו. והרשב"א דוחה את הראיה דהתם היינו טעמא משום דקא סלקא דעתא דלמתניתין (נ"ה) תולה כל כתם במאכולת או בבנה ובבעלה, ואפילו כתם אדום שבאדומים, ועל זה הגמרא שואלת שאם אדום אינו דומה למאכולת של גוף, אם הרגה מאכולת של גוף היא תולה בו אדום שבאדומים שאינו דומה לו, וכן איך היא תולה אותו בבעלה שדמו אינו אדום כל כך, אבל מי שאינה יודעת לדמות, או כשהלך מראה הדם והצבע שנתעסקה בו מנגד עיניה, תולה בו כל כתמיה לכולי עלמא, אלא אם כן ברור שאינו דומה כגון שהכתם אדום והיא לא נתעסקה אלא בשחור, או שנתעסקה בדבר מועט והכתם מרובה, דכיון דכתמים דרבנן הם ולא אמרו בדבר להחמיר אלא להקל תולה, וראיה מהא דאיתא במתני' (ש) מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו ראיתי כתם, אמר לה שמא מכה היתה ביך, אמרה לו הן, וחיתה, אמר לה שמא יכולה להגלע ולהוציא דם, אמרה לו הן, וטהרה ר"ע. ולא הצריכה ר"ע להביא הכתם לפניו ולגלע המכה ולהוציא דם, אלמא בסתמא תולים, וכן דעת הראב"ד ורבותינו הצרפתים.

פסק ההלכה - אינה צריכה להקיף (לדמות) הכתם לדבר שהיא תולה בו, אלא תולה מן הסתם עד שתדע שזה שחור זה אדום.

סעיף ל"א

העברת סמנים ע"ג הכתם לבדוק אם הוא דם

כתב הרשב"א שיש מי שהורה (הרמב"ם) שאין האשה חוששת משום כתם עד שתדע בבירור שהוא דם, כיצד היא עושה, תעביר עליו שבעה סמנים, אם עבר הרי זה דם, ואם עמד הרי זה צבע ואינה חוששת לו, ואין ראוי לסמוך על זה, אלא חוששת לו מן הסתם, אבל אם העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר ודאי טהורה היא, שאין לך דם שאינו עובר ע"י שבעה סמנים, והוא שהעבירתו כסדרן.

וכתב הרשב"א שמקור הרמב"ם הוא מדאיתא במתני' (ס"א): **שבעה סמנים מעבירין על הכתם: רוק תפל, ומי גריסים, ומי רגלים שהחמיצו, ונתר, ובורית, קימוניא, ואשלו. העביר עליו ז' סמנים ולא עבר הרי זה צבע.** וסובר הרמב"ם שלענין בעלה נשנית משנה זו, ולומר שאינה חוששת עד שתעביר עליו שבעה סמנים ועבר, אבל דעת הרשב"א שבאמת אם העביר עליו ולא עבר מסתברא דטהורה לביתה, דאפילו לגבי טהרות הרי זה צבע כל שכן לבעלה דכתמים דרבנן, אבל סתמא ודאי נראה דטמאה לבעלה בלא העברת סמנים, ומתני' מיירי בטהרות, ואפילו תאמר דמתני' לבעלה שנינו אין בזה נ"מ, דהא מדקתני שבעה סמנים מעבירין על הכתם אלמא אינה טהורה עד שתעביר עליו ז' סמנים ואינו עובר. וכן דעת הראב"ד. וכתב הרשב"א שהרמב"ם מפרש את המשנה לטהרות, ויפה פירש.

אבל המגיד משנה כתב שדעת הרמב"ם שאם האשה מוצאת כתם וברור הדבר שהוא דם, טמאה, ואם הדבר מסופק אם הוא דם או צבע מעברת עליו שבעה סמנים, ואם עמד בעינו הרי זה צבע וטהורה, אבל אם אינה מעברת עליו טמאה מספק, דאף שזה ספיקא דרבנן, שאני הכא שאנו יכולים לעמוד על עיקרו של דבר בבדיקה. וכן דעת הרשב"א שכל שאינה מעברת הסמנים טמאה, ואם העבירו סמנים והכתם לא ירד טהורה אפילו לבעלה. ודעת הראב"ד והרמב"ן שאף אם העבירו סמנים והכתם לא ירד טמאה לבעלה, ואין בדיקה זו מטהרת את האשה אלא את הבגד.

וכתב הבית יוסף שדברי המגיד משנה בביאור הרמב"ם נכונים וברורים, ולפי זה אין מחלוקת בין הפוסקים לענין הדין, דלכולי עלמא אם הוא מסופק אם כתם זה דם או צבע טמאה מספק אפילו לא העביר עליו סמנים, ורק אם העבירו סמנים והכתם לא ירד לרמב"ן טמאה לבעלה ולהרמב"ם והרשב"א והמגיד משנה טהורה.

וכתב הבית יוסף שענין העברת שבעה סמנים הללו מבואר בגמרא (שם) וברמב"ם, וקצת משמותם לא נתברר לנו עכשיו מה הם, הילכך לדידן נפל ענין העברת שבעה סמנים בבירא.

פסק ההלכה - מצאה כתם ואין לה במה לתלות, והדבר מסופק אם הוא דם או צבע, מעברת עליו ז' סמנים אם עמד בעינו הרי זה צבע וטהורה, ואם אינה מעברת עליו, טמאה מספק. ועכשיו אין לנו העברת ז' סמנים, מפני שאין אנו בקיאים בקצת משמותם.

סעיף ל"ב

איתא בגמרא (נ"ח). **היא איתחא דאשתכח לה דמא במשתיתא** (שהיתה טוהה ונמצא דם על השתי), **אתאי לקמיה דרבי ינאי, אמר לה תיזיל ותיתי** (כדרך שעשתה עד עכשיו שהלכה ושה, אי מתרמי שבא מקום הכתם בין רגליה כנגד אותו מקום טמאה). וכתב הרשב"א דהא דטמאה היינו דווקא כשנמצא הדם על דבר שהיה בדוק לה מתחילה.

פסק ההלכה - האשה שהיתה עוסקת במלאכתה, ונמצא דם במקום שעברה, על דבר שהיה בדוק לה מתחילה, והוא מקבל טומאה (שכיון שלא הרגישה ביציאת הדם טמאה מדרבנן, ובדבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו חכמים. ש"ך), תחזור להתעסק כמו שעשתה, אם יזדמן שתעבור על המקום שנמצא בו הדם (ומקום בין רגליה יזדמן למקום הכתם), טמאה, ואם לאו טהורה.

דיני דם שנמצא על עד הבדיקה

אף שסימן זה עוסק בדיני כתמים, שטומאתם מדרבנן כמו שנתבאר לעיל, הסעיפים הבאים (ל"ג – ל"ח) עוסקים בדין דם שנמצא על עד שבדקה בו, שבזה אף שלא הרגישה אם הדם הוא מאותו מקום טמאה מדאורייתא או לכל הפחות ספק דאורייתא, דשמא הרגישה בזמן הבדיקה והיא סבורה שההרגשה היא בגלל הבדיקה ולא בגלל יציאת הדם. עוד יש חילוק בדם שנמצא בעד בדיקה, שאין תולים בו במאכולת, מפני שאין מאכולת מצויה באותו מקום. ולהלן יבואר חילוקי הדינים בזה בין עד שהיה בדוק מדם לפני הבדיקה (ל"ג – ל"ה), לעד שלא היה בדוק מדם לפני הבדיקה (ל"ו ל"ז), וכן מתי מחלקים בין אם הכתם הוא עגול שיש לתלותו במאכולת כשהוא עד כגרים ועוד, לבין היכא שהכתם הוא משוך שאין לתלותו במאכולת.

סעיפים ל"ג – ל"ה

דין אשה שמצאה דם בעד הבדוק

איתא בגמרא (י"ד). **נמצא על עד שלו, טמאים וחייבים בקרבן, נמצא על שלה אותיום, טמאים וחייבים בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק ופטורים מן הקרבן.** וניחוש דילמא דם מאכולת הוא, אמר רבי יירא אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, ואיכא דאמרי דחוק הוא אצל מאכולת, מאי בינייהו איכא בינייהו דאשתכח מאכולת רצופה, להך לישנא דאמרת בדוק הוא מעלמא אתאי, להך לישנא דאמרת דחוק הוא אימור שמש רצפה.

הרשב"א פוסק כמ"ד אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, ועל כן כתב שאם האשה בדקה עצמה בעד הבדוק לה ולמחר מצאה עליו דם כל שהוא, שהניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם אפילו כל שהוא טמאה, בין אם הוא עגול או משוך, אפילו אם מעוכה שם מאכולת. וכן פסק המגיד משנה, וכתב שכך נראה מדברי הרמב"ם.

ולפירוש רש"י (שפירש שקשית הגמרא נחוש הוא למה טמאים ודאי לשרוף תרומה ולהחייב קרבן, ומבואר שלכו"ע האשה טמאה לכל הפחות מספק) גם אם נפסוק שאותו מקום דחוק הוא אצל מאכולת, האשה תהיה טמאה מספק, אפילו נמצאה מאכולת רצופה, דכיון שבדקה בעד קרוב הדבר שהדם בא מגופה. ואף רש"י מפרש שמדובר שהמאכולת נמצאת מעוכה על העד רחוק מן הדם קצת, דמשמע מדבריו שאם היתה רצופה על הדם ממש תלין במאכולת, הפוסקים לא חילקו בכך, ובפירוש כתב הרשב"א שאם המאכולת נמצאה רצופה על הדם האשה טמאה. ויתכן שגם רש"י לא כתב כך אלא לומר שאין שורפים תרומה ומחייבים קרבן לפי הלישנא שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, אם המאכולת רצופה על הדם ממש, אבל לענין שתהיה טמאה אפילו רצופה על הדם טמאה.

עוד איתא בגמרא (שם) **איתמר בדקה בעד הברוק לה, וטחתו בירכה, ולמחר מצאה עליה דם, אמר רב טמאה נדה.** ופירש רש"י שהאשה טמאה טמאה ודאית, שכיון דהעד בדוק לה שלא היה בו דם קודם בדיקה ודאי מגופה הוטח על העד, ומשם הוטח בירכה, ולא אמרינן דילמא מעלמא אתא על ירכה וספק טמאה היא. וכתב הרשב"א שכוונת רש"י שנמצא הדם גם בעד וגם בירכה, ואעפ"כ לא תולים שדם מירכה עבר לעד ולא תיטמא משום נדה אלא משום כתיב דכיון דם הנמצא בירכה לבד, דכיון שבדקה בעד ונמצא עליו דם ודאי מגופה אתא.

עוד כתב הרשב"א שדווקא כשנמצא על העד דם כגריס ועוד, דנפקא ליה מדין מאכולת, אבל בפחות מגריס ועוד תולים במאכולת. וכ"כ הראב"ד והרמב"ן. אמנם כל זה כשהכתם עגול, אבל אם הכתם משוך רגלים לדבר שהדם הגיע מהקינוח כיון שהעד בדוק, כדאיתא במתני' (ג"ה) **עד שהיה נתון תחת כר ונמצא עליו דם, אם עגול טהור ואם משוך טמא,** ותניא בתוספתא אם עגול טהור שהוא דם מאכולת, אם משוך טמא שהוא דם קינוח, וכתב הרא"ש שמשוך טמא אפילו בכל שהוא ועגול טהור עד שיהא בו כגריס ועוד, ובכתם אף במשוך בעיני כגריס.

והטור שלפי הרא"ש בטחתו בירכה טמאה בכל שהוא בין בעגול בין במשוך, וביאר הבית יוסף דס"ל שהחילוק שמצינו בגמרא בין עגול למשוך ובין גריס ליותר מגריס לא נאמר אלא לגבי טומאת כתמים, שמדאורייתא היא ודאי טהורה, אבל בדם שנמצא על העד טמאה אפילו בטיפת דם כחרדל. והבית יוסף דן לומר שאין מדברי הרא"ש ראייה לדברי הטור, וי"ל שגם במצאה דם על העד יש חילוק בגודל הכתם אם הוא עגול, דכיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה, ולכן בפחות מגריס ועוד תולים בדם מאכולת היכא שטחתו בירכה או נתנה אותו תחת הכר, ורק היכא שהוא כגריס ועוד שא"א לתלותו במאכולת הוא חמור מכתם שנמצא בבגדיה והיא טמאה ודאי. והט"ז מסכים עם דיוק הטור בדברי הרא"ש. עוד כתב הבית יוסף שגם אם התעסקו במיני דמים סמוך למקום שהדם שם תולים אפילו ביותר מגריס ועוד, דמה שקינחה בו זה לא סיבה לא לתלות במה שאפשר לתלות, כיון שלא הרגישה ביציאת הדם מגופה, אא"כ הוא משוך שאז חזקתו שהוא מגופה.

דעת הרמב"ם שעד הבדוק שבדקה בו והניחתו תחת הכר או הכסת, אם משוך טמאה שחזקתו מן הקינוח, ואם עגול טהורה שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר, אבל בטחתו בירכה טמאה אף בפחות מגריס, וביאר הט"ז שהרמב"ם לשיטתו דס"ל שבדם שנמצא על בשרה אין תולים במאכולת אף בפחות מגריס, דכיון שלא נמצא דם על ירכה זה מראה שהדם הוא מגופה. וכתב המגיד משנה שהרמב"ם סובר דמתני' דעד שהוא נתון תחת הכר וכו' מירי בעד הבדוק, וא"כ מבואר במתני' דמ"מ טהורה אם הוא עגול, אבל הרמב"ן והרשב"א סוברים שגם בטחתו בירכה טהורה אם הוא עגול, וראוי להחמיר כדעת הרמב"ם, עכ"ד.

והנה כתב הטור שאם בדקה עצמה בעד הבדוק ולמחר מצאה עליו דם כל שהוא, טמאה. וכתב הבית יוסף שהטור מדבר כאן כשלא טחתו בירכה ולא הניחתו תחת כר או כסת.

עוד איתא בגמרא (י"ד) **בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר טמאה משום נדה, ורבי חייא אמר טמאה משום כתם.** ולמד מזה הטור שאם העד היה בדוק טמאה לכו"ע.

פסקי ההלכה

האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה ונמצא עליו אפילו טיפה כחרדל, בין עגול בין משוך, טמאה, אפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה, דקים להו לרבנן שאין מאכולת באותו מקום. וכן הדין כשבדקה בו והניחתו בקופסא (או מגולה. ט"ז) ואחר שעה בדקה אותו ומצאה עליו דם. (והש"ך מביא שהפרישה כתב שגם בעד שאינו

בדוק טמאה בהניחתו בקופסה, וכתב שכל הפוסקים כתבו שבכהאי גוונא האשה טהורה). סעיף ל"ג.

כתב הפתחי תשובה שאשה שבדקה רק חלק מן העד, ובדקה באותו חלק הבדוק ונמצא שם דם, והאשה מסתפקת אולי עבר דם מהמקום שאינו בדוק, הדעת נוטה שהאשה טהורה, אך אם לא בדקה היטב רק דרך העברה בעלמא, מותרת בודאי.

הניחתו תחת הכר או תחת הכסת ולמחר (וה"ה מיד. פ"ת) נמצא עליו דם, אם הדם משוך טמאה, שחזקתו מהקינוח, ואם הדם עגול ואין בו כגריס ועוד, טהורה, שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר. וכתב הרמ"א שגם אם יש בו יותר מכגריס טהורה אם יש במה לתלות, וכמו שנתבאר לעיל באיזה דבר תלין כתם. סעיף ל"ד.

והגדול מרבבה שבג' ימים ראשונים טמאה אף בפחות מגריס, ובמעיל צדקה מיקל אף בג' ימים ראשונים, והסדרי טהרה מסכים עם הגדול מרבבה.

טחתו בירכה ולמחר נמצא עליו דם, אם הדם משוך טמאה אפילו בכל שהוא, ואם הדם עגול טהורה אם אין בו כגריס ועוד, דשמוא מאכולת היתה על ירכה ונתמעכה בהטחה. ויש אומרים (הרמב"ם) שאף עגול טמא בכל שהוא, דאין מאכולת מצויה בירכה, וכתב הש"ך שהב"ח פסק כה"א. סעיף ל"ה.

כתב הט"ז שאשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה ע"י איזה סיבה, ובדקה עצמה אפי' בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה גם שם, תולה בה שלא בשעת וסתה, כדמצינו שתולה במאכולת בהניחה את העד תחת הכר או הכסת, דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה, וכאן אפילו במשוך טהורה כיון שתולים שהדם הטהור הגיע לעד ע"י קינוח, וכמו הדין כשיש מכה באותו מקום. ובחוות דעת כתב דבכהאי גוונא תולה אף בשעת וסתה. ובמאירי נתייבש מביא שרב אחד רצה לומר שדווקא טהורה תולה, אבל בימי ליבונה שהיא בחזקת טמאה אינה תולה, ודעתו לתלות גם בימי ליבונה, אמנם להש"ך בג' ימים ראשונים אינה תולה, דאפילו במכה שידוע שהיא מוציאה דם אינה תולה.

כתב הש"ך שהדין שדם משוך טמאה נאמר דווקא בעד שבדקה בו, אבל בשאר כתמים טהורה בפחות מכגריס אפילו במשוך.

סעיף ל"ו

דיני אשה שמצאה דם בעד שאינו בדוק

איתא בגמרא (י"ד) **תניא בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר טמאה משום נדה** (-טומאת ודאי), **ורבי חייא אמר טמאה משום כתם. אמר לו ר' חייא אי אתה מודה שצריכה כגריס ועוד, א"ל אבל (-אמת). אמר לו א"כ אף אתה עשיתו כתם. ורבי סבר בעיני כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת, וכיון דנפק לה מדם מאכולת ודאי מגופה אתא.** והגמרא תולה מחלוקת זו במחלוקת רבי יוסי ורבי מאיר, **האשה שהיתה עושה צריכה וראתה דם, ר"מ אומר אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה, רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה.** והיינו שרבי מאיר כרבי ורבי יוסי כרבי חייא.

והנה הרא"ש בשם רבינו חננאל שלרבי יוסי טהורה בין משום דם בין משום כתם, והלכה כרבי יוסי. וכן דעת הר"ז, וכן פסק הרשב"א (לטהר אפילו בכגריס ועוד ואפילו במשוך), ומסיים הרשב"א והמחמיר תבוא עליו ברכה, ומשמע שלמעשה לא מלאו ליבו להקל, וכ"כ המגיד משנה שהרמב"ן והרשב"א פסקו להלכה כרבי יוסי, אבל למעשה הורה להחמיר.

והרמב"ם פסק שאם יש בו כגריס ועוד טמאה משום נדה, ובפחות מזה טהורה, ובמחלוקת רבי יוסי ור"מ פסק כרבי יוסי. והקשה המגיד משנה איך פסק כרבי יוסי וכרבי, אף שבגמרא מבואר שרבי יוסי סובר כרבי חייא. והראב"ד כתב דלא דמי עד לחלוק, דחלוק שאינו בדוק טהור בסתמא, אבל עד כיון שבדקה בו ידים מוכיחות נינהו, ומ"מ צריכה כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת, ובאשה שעושה צריכה ונמצא דם על המים הלכה כרבי יוסי דאמר טהורה.

פסק ההלכה - בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, אפילו הניחתו שמור בתיבתה ומצאה עליו דם, אינה טמאה אלא אם יש בו כגריס ועוד.

סעיף ל"ח

מה נחשב עד הבדוק

כתב הרשב"א יש מרבתי שהורו שאינו נקרא עד הבדוק אלא שבדקתו ולא הניחתו עד שבדקה בו, אבל אם הניחתו לא חשיב עד הבדוק, די"ל שנכתם כשהניחתו. וכעין זה כתב הרמב"ן. והרשב"א עצמו חולק וסובר שכל שבדקתו בין היא בין חברתה, ולא נודע שנכתם בו כתם מצד אחר, ולא העביריתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים, הרי זה בחזקת בדוק, אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת אם לקחתה מן הנכרית או מן הישראלית נדה או מישראלית טהורה, וכיוצא בזה, או שקינחה בעד המזדמן לה בבית, טהורה לכו"ע אף משום כתם.

פסק ההלכה - איזהו עד הבדוק, כל שבדקתו, בין היא בין חברתה, ולא נודע שנכתם בו כתם, ולא העביריתו בשוק של טבחים, ולא בצד המתעסקים בכתמים, הרי זה בחזקת בדוק.

דין כתמים שנמצאו בחלוק

לאחר שנתבאר בסעיפים הקודמים (ל"ג – ל"ח) דיני כתמים שנמצאו בעד הבדוק ובעד שאינו בדוק, שיש בזה חומרא שי"ל שראתה בהרגשה והיא סבורה שזו היתה הרגשת עד, חוזר השו"ע לבאר דין כתמים שנמצאו על החלוק, שגם בזה יש חילוקים בין בדוק לשאינו בדוק, ובוה אף אם טמאה אינה טמאה אלא מדרבנן, דכתמים דרבנן היכא שלא הרגישה, ולכן י"א שמקילים בזה יותר.

עוד יבואר מה הדין בחלוק שלבשו אותו ב' נשים ונמצאו בו כתם (נכרית, נדה, יושבת על דם טהור, אשה שנטמאה מכתם, כשאצלה הכתם למעלה מן החגור ואצל חברתה למעלה מן החגור, כשבדקה ומצאה דם תוך שיעור וסת, וכדומה), האם שתיהן טמאות או שאחת יכולה לתלות בחברתה. וכן יבואר האם האשה יכולה לתלות שהכתם הגיע ממנה בזמנים אחרים (שהיתה טמאה, או כשעשיו היא מסולקת דמים), ומה הדין במיטה או ספסל שהיו עליו כמה נשים ונמצא שם כתם, והאם בבגד שנתכבס אפשר לתלות שהכתם היה לפני הכיבוס.

סעיף ל"ט

אין האשה טמאה משום כתם שמצאה בחלוקה, אלא אם כן היה בדוק לה קודם שלבשתו, אבל אם אינו בדוק קודם שלבשתו, ולבשתה בלא בדיקה ומצאה בו כתם, טהורה.

וביאר הט"ז שמה שכתוב כאן אינו בדוק הכונה שלקחה חלוק מן השוק ואין לה ידיעה אם הוא היה נקי או לא, ועד שאינו בדוק שהוזכר בסעיף ל"ו שטמאה בכגריס ועוד, מייירי שהצניעותו בחזקת נקי. אבל הב"ח סובר שגם כאן הכונה שהצניעותו במקום נקי, והא דהכא טהורה אף ביותר מכגריס ועוד הטעם הוא משום שהכתם נמצא על החלוק ולא בעד שקינחה בו. והט"ז חולק וסובר שכיון שהלכה כרבי חייא שעד שאינו בדוק אינו מטמא משום נדה אלא משום כתם, אין חילוק בין עד שאינו בדוק לחלוק שאינו בדוק. והש"ך כתב דהכא טהורה אפילו יודעת ממי לקחתו, דכיון שלא היה בדוק אני אומר כתם זה כבר היה, שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל.

סעיף מ'

הבדקת חלוקה ומשאילתו לחברתה ונמצא בו כתם

איתא בגמרא (נ"ח). **בדקה חלוקה והשאילתו לחברתה, היא טהורה וחברתה תולה בה. אמר רב ששת ולענין דינא תנן** (שאינן מוציאים ממונן מן הספק לחייבה לכבס את החלוק, דאמרה לה אבדיקתן לא סמינא), **אבל לענין מומאה היא** (הראשונה) **טהורה וחברתה טמאה** (משום בדיקת חברתה, והוי כחלוק הבדוק).

פסק ההלכה - בדקה חלוקה ופשטתו ומצאה טהורה, והשאילה לחברתה, ולבשתה, ומצאה בו כתם, הראשונה טהורה, והשניה טמאה. (טור וש"ע).

הדרישה מקשה למה צריך לבדוק את החלוק גם בתחילה וגם אחר שפשטתו, ונשאר בצ"ע. והב"ח מיישב שכוונת הטור לומר שאם לא בדקה כשפשטתו לא מועיל הבדיקה הראשונה ושתיהן טמאות. והט"ז מקשה על תירוץ זה, והביא שבפרישה מבאר ש'מצאה טהורה' היינו שבדקה עצמה ולא את החלוק, שאע"פ שגם השניה מצאה עצמה טהורה הראשונה טהורה והשניה טמאה, דאמרינן כאן נמצא כאן היה. והקשה הט"ז שבטור מבואר שאם שתי הנשים שוות שתיהן טמאות ולא אמרינן כאן נמצא כאן היה, וגם הש"ך חולק בזה על הפרישה. ולכן מבאר הט"ז

וכתב הפ"ת בשם החת"ס שבזמנינו יש להחמיר בכתם שנמצא בעד שאינו בדוק יותר מסתם כתם, ולא לטהר אלא בשיעור קטן של מאכולת הנמצאת בזמנינו או שפשש אם הם מצויים שם, ולא עד כגריס ועוד, וכן יש להחמיר במצאה כתם ע"י הרגשת זיבת דבר לח. עוד כתב הפ"ת בשם הבית אפרים שדווקא שלא בשעת וסתה ומותרת, אבל בשעת וסתה לא.

מה נחשב עד שאינו בדוק

כתב הריטב"א ש'עד שאינו בדוק' אין הכונה שנטלתו מהאשפה או ממקום התורפה, דא"כ ודאי אין כאן בדיקה ולכו"ע דינו ככתם או פחות מכתם, וכן עד המוצנע משאר בדיקות אף אם לא בדקתו בתשמיש זה בדוק הוא בדיעבד, אף שראוי לבדוק כל שעה, ועד שאינו בדוק היינו כשנטלתו ממקום בינוני משומר לגמרי, אבל אינו מקום תורפה, אלא זה מקום שנותנת בו עדיה לפי שעה, ובוה נחלקו בגמרא (הנ"ל) אם מחמירים בו כעד הבדוק או מקילים בו כעד שנלקח ממקום התורפה, כיון שמקום זה אינו משומר ודמים דעלמא מצויים שם לפעמים, ומסקנת הגמרא שרבי יוסי מטהרו לגמרי ועשאו כמקום שאינו בדוק.

פסק ההלכה - כתב הרמ"א שעד שאינו בדוק הכונה לעד בינוני, דהיינו שאין חזקתו בדוק ולא מלוכלך, אבל אם בדקה עצמה בעד שחזקתו מלוכלך, כגון שלקחה עד ממקום שדמים מצויים שם, שחזקתו שכבר היו בו כתמים, ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כתם, טהורה אפילו יותר מכגריס. וכתב הט"ז דעד שאינו בדוק היינו שהיא נוטלתו ממקום מוצנע, שדרכן של נשים להצניע ולהכין להם עדים, ואין מוליכות אותו בשוק ולא מתעסקות בו בכתמים, אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת אם לקחתה מעובדת כוכבים או מישראלית נדה או טהורה, או שקנחה בעד המזדמן לה בבית, טהורה לכו"ע. וע"ע בסעיף ל"ט.

סעיף ל"י

איתא בגמרא (נ"ד). **בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו על ירכה, ולמחר מצאה עליו דם, טמאה נדה. בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא וכו'.**

ופירש רש"י שבעד הבדוק שטחתו בירכה טמאה טמאה ודאית, שכיון שהעד בדוק לה שלא היה בו דם קודם בדיקה ודאי מגופה אתי על העד ומשם הוטח על ירכה, ולא אמרינן דילמא מעלמא אתי על ירכה וספק טמאה היא, אבל בעד שאינו בדוק איכא תרי ספיקי (שמוא דם הגיע מירכה, ושמוא דם הגיע לעד לפני הבדיקה) ואזלינן לקולא, ולהכי לא נקט בעד שאינו בדוק וטחתו בירכה.

ומכח דברי רש"י אלו פסק השו"ע שבעד שאינו בדוק שטחתו בירכה טהורה אפילו בכגריס ועוד, והש"ך כתב שאין ראה לדין זה מדברי רש"י, די"ל שכוונת רש"י שבה גם לרבי טמאה משום כתם, אבל אין לטהרה לגמרי, או שרש"י מדבר בנמצא דם על ירכה, שבה יש לטהר מטעם ספק ספיקא, ספק אחד האם הגיע לירך מן העד או מעלמא, וגם אם הגיע מן העד שמוא היה עליו דם עוד לפני הבדיקה, אבל בנמצא דם על העד מיד אנו מסתפקים שמוא מהמקור בא על העד (כמ"ש הש"ך בכללי ספק ספיקא), והוי ספק דאורייתא ולחומרא, וכמו בסעיף ל"ו בבדקה עצמה בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא דטמאה בכגריס ועוד, וכ"ש שלה"א דסעיף ל"ה טמאה הכא, ואף שמדברי הרשב"א משמע שבטחתו בירכה אף בכגריס ועוד אינה טמאה אלא בעד הבדוק דווקא, הרשב"א לשיטתו דס"ל שהלכה כרבי יוסי שבעד שאינו בדוק שהניחתו בקופסא טהורה לגמרי אפילו בכגריס ועוד, דתולים מספק להקל דמקמי הכי הוה, אבל לדידן דקי"ל בקופסא טמאה ה"ה הכא. והיה נראה שגם השו"ע מדבר כשהדם נמצא על ירכה, אך מדברי הלבוש והמ"מ והרמ"א והב"ח נראה דמייירי כשנמצא על העד, וצ"ע.

פסק ההלכה - בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה, וטחתו בירכה, ואחר כך נמצא עליו דם, אפילו כגריס ועוד, טהורה. ודעת הש"ך שרק בנמצא דם על ירכה טהורה, ולא בנמצא על העד, אך כתב שמדברי הלבוש והמ"מ והרמ"א והב"ח מבואר שהשו"ע מדבר כשנמצא על העד.

וכתב הרמ"א דכל שכן אם הניחתו אחר הבדיקה במקום שיש לתלות הכתם, דטהור אפילו ביותר מכגריס, אבל אם הניחתו במקום שאין דם שכיח, טמאה, אם הוא יותר מכגריס.

שאם לא בדקה לפני הליבישה, שבאופן זה גם אם תמצא אתם אחר הליבישה תהיה טהורה, לא מועיל בדיקה אחר הליבישה כדי לטמא את השניה, שכיון שאין נ"מ לאשה הראשונה בבדיקה היא לא בודקת היטב בדרך העברה בעלמא, דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, ורק כשבדקה תחילה שהבדיקה השניה יכולה לטמא אותה, אם מצאה שהחלוק נקי השניה טמאה. והש"ך מבאר שנקט שבדקה בתחילה משום שאם לא בדקה מתחילה פשיטא שהראשונה טהורה.

סעיף מ"א

כתם שנמצא בחלוק שהשאלתו לנכרית או לנדה וכדומה

איתא במתני' (ט"ז): **השאלה חלוקה לנכרית או לנדה הרי זו תולה בה.** ובגמרא אמר רב בנכרית הרואה, ממאי דומיא דנדה, מה נדה דקא חזיא אף נכרית דקא חזיא.

והכתב הרשב"א שכוונת הגמרא לנכרית שהגיע זמנה לראות, וא"צ שתראה באותו הזמן, דאל"כ מאי שנא נכרית מנדה, וכוונת הגמרא רק לומר שכמו שנדה הגיע זמנה לראות גם הנכרית הגיע זמנה לראות. וכן נראה מדברי רש"י. וכן פסק השו"ע. וכתבו הט"ז והש"ך דהא דתולים בנדה או בנכרית הטעם הוא כיון שאין קלקול לתלות בהם, ותולים הקלקלה במקולקל.

והכתב הבית יוסף שמדברי הרמב"ם משמע שגם נכרית מדובר שהיא רואה באותו הזמן, ולא שהגיע זמנה לראות, דכתב הרמב"ם האשה שהשאלה חלוקה לנדה בין גויה בין ישראלית וכו', אמנם כתב המגיד משנה ש"ל שכוונת הרמב"ם לנכרית שראתה פעם אחת, שהיא נדה מדרבנן כיון שאינה יוצאת לידי טהרה, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א שכל גויה שהגיע זמנה לראות וראתה פעם אחת אף על פי שאינה רואה בימי השאלת החלוק תולה בה. והבית יוסף כתב שלדברי המגיד משנה יוצא שלפי הרמב"ם תולים גם נכרית שראתה בקטנותה, וזה שלא כהרשב"א ודלא כדמשמע מדברי רש"י, וכיון דסוף סוף אנו מוכרחים לומר שהרמב"ם חולק על רש"י והרשב"א מה יועיל לומר שלא מדובר בזמן שהיא רואה, ועוד דלפי דבריו אף ישראלית שידוע שלא טבלה לנדתה אף על פי שהיא עכשיו מסולקת דמים תולה בה, ואיך תתלה בה כיון שכבר זמן רב לא ראתה, ולא דמי לנכרית שיש לתלות אף בזמן כזה כיון שאינה רגילה להקפיד על דמיה וכתמיה, ולכן אף כשאינה רואה בזמן ההשאלה י"ל שבגדיה ובשרה נתלכלכו לפני כן ולכלכו חלוק זה, אבל בישראלית ליכא למימר הכי שהרי בנות ישראל רגילות לנקות בשרן ובגדיהן מדמים וכתמים אף כשאין בדעתן לטבול, ולכן מבאר הבית יוסף שכוונת הרמב"ם שאין תולים בנכרית אלא כשידוע שהיתה נדה בזמן ההשאלה, אבל בלא הכי אף בנכרית אין תולים.

עוד כתב הבית יוסף שכשאמרו חכמים שתולה אין חילוק בין טהורה לגמרי לבין אם היא בספירת ז' נקיים. וכ"כ הרשב"א.

פסק ההלכה - לבשה חלוקה הבדוק לה, ופשטתו, והשאלתו לישראלית נדה או לעובדת כוכבים שהגיע זמנה לראות (-בת י"ב שנים) וראתה פעם א', אף על פי שאינה רואה בימי השאלת החלוק, ואחר כך נמצא בו כתם, תולה בהן וטהורה. והוא הדיון אם בדקתו כשפשטתו והשאלתו להן, ואחר כך לבשתו היא ומצאה בו כתם, שתולה בהן, ואפילו היא בספירת שבעה נקיים. וכתב הרמ"א דעיי' לקמן סימן קצ"ו, דבג' ימים הראשונים של ז' נקיים אין מקילין בכתמים לתלות בדבר אחר, (והיינו כשהם יותר מגריס. ש"ך).

סעיף מ"ב

תליה במשאלה חלוקה לאשה טמאה, או לאשה שרואה דם טהור

איתא בגמרא (ט"ז): **תנו רבנן תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה, ובסופרת שבעה שלא טבלה, לפיכך היא מתוקנת וחבירתה מקולקלת, דברי רבן שמעון בן גמליאל. רבי אומר אינה תולה, לפיכך שתיהן מקולקלות.**

והכתב הרשב"א שרשב"ג סובר שכיון שכתמים דרבנן תולין את הקלקלה במקולקל, דאמרינן שאני אומר כמו שאומרים בשתי קופות בתרומה דרבנן, ואע"ג דבידה של זו לטבול עכשיו וליטהר מכל מקום מחוסרת טבילה היא וטמאה היא, ורבי סבר

דכיון דבידה לטבול לאו כמחוסרת מעשה היא והרי היא כטהורה ולפיכך אין חבירתה תולה בה דכהדדי ניהו.

והכתב הרשב"א דהרמב"ן והרשב"א והרא"ש דכיון דכתמים דרבנן קיימא לן כרשב"ג דמיקל. אבל הרמב"ם פסק כרבי, משום דהלכה כמותו מחבירו.

עוד איתא בגמרא (ט"ז) **ושוין שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טהור ובבתולה שדמיה טהורים.** וכתב הרשב"א שבתולה הכונה לבתולת דמים, כקטנה או נערה שלא ראתה מעולם ונבעלו, שנותנין להן מן הדיון לקטנה עד שתחיה המכה ולנערה עד ד' לילות (ט"ד): שאם השאלה להן באותו הזמן חלוק הבדוק לה ואח"כ לבשתו ונמצא עליו דם תולה בהן, לפי ששירפן מצויה. וכן תולין ביושבת על דם טהור, לפי שאם תתלה בה לא תקלקלה, כדין שני קופות אחת של חולין ואחת של תרומה שאומרים חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה. ומביא הרשב"א שיש אומרים שבזמן הזה שאין אשה יושבת על דם טהור אין תולים בה, דהרי היא ככל הנשים, ומ"מ בבתולה שדמיה טהורים תולים אפילו בזמן הזה, ואע"פ שאין נותנין לה עכשיו אלא בעילת מצוה, אינה דומה ליושבת על דם טהור, לפי שזו שירפה מצויה וזו אין שירפה מצויה. והראב"ד פסק שאפילו ביושבת על דם טהור תולים, שאם החמירו עכשיו בנות ישראל על עצמן שלא לבעול על דם טהור, לגבי נפשיהו החמירו, אבל לאצולו על חבירתה מספק כתמים שלא יהיו שתיהן מקולקלות אדיניהו מוקמינן להו והיא מקולקלת וחבירתה מתוקנת. ודעת הרמב"ן דהאידינא אין תולים ביושבת על דם טהור, וכתב המגיד משנה שהרמב"ן לשיטתו שאסור לבעול על דם טהור בזמן הזה, וכתב הבית יוסף שמשמע מדבריו שלרמב"ם דס"ל שהדבר תלוי במנהג תולים אפילו במקום שנוהגים איסור, שהרי אם תלך ותקבע דירתה במקום שנהגו היתר יהיה מותר לה להבעל על דם טהור, וא"כ ליכא למימר דאין תולין בה משום דהרי היא ככל הנשים, וכ"כ רבינו ירוחם שלפי רמב"ם אפילו לדידן שאין אנו בועלים על דם טהור תולה בה.

פסק ההלכה - השאלתו לקטנה שלא ראתה מעולם, ולבשתו קטנה זו לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה, או שהשאלתו לנערה שלא ראתה, ולבשתו תוך ארבעה לילות לבעילתה, או שהשאלתו ליושבת על דם טהור, תולה בהן ואפילו בזמן הזה. וכן אם השאלתו לסופרת ז' שלא טבלה, תולה בה, ובעלת החלוק טהורה וחברתה ששאלתו מקולקלת, (וסותרת כל מה שספרה. ש"ך).

הדגול מרובה תמה על מש"כ השו"ע שמדובר בקטנה שלא ראתה מעולם, דדווקא בנערה בעינין שלא ראתה מעולם, אבל בקטנה לא איכפת לן אם ראתה בבית אביה.

כתב המשנה למלך שנראה מדברי הפוסקים שאין תולים אלא בזבה תוך ימי זיבה או בנדה בימי נדותה, אבל אם עברו ימי זיבה ולא טבלה אין תולים בה, כיון שטומאתה הראשונה כבר פקעה אלא שגזירת הכתוב דבעינן טבילה, ואם תולים בה מביאים לה טומאה מחודשת, ומאי חזית לטמא לזו יותר מזו, הלכך שתיהן טמאות. והביאו הסדרי טהרה. והלבוש כתב שאף בשלמו ימי ספירתה תולה בה כל זמן שלא טבלה. פתחי תשובה.

אשה נשואה טהורה ששכבה במיטה עם פנויה גדולה שכבר ראתה כמה פעמים, ונמצא כתם בסדין המטה, כתב רעק"א שנראה להקל ולתלות בפנויה, ואפילו לדעת המשנה למלך הנ"ל שמחמיר בשלמו ימי ספירתה, דשאני הכא שלא ספרה כלל, ואף אי קמי שמיא גליא שלא ראתה כל ז', מ"מ הרי בעינן ספירה, וא"כ בפנויות שלנו שאין דעתן לטבול ואין סופרות לכוונת שבעה נקיים מקרי זבה שלא ספרה ותולים בה. ועיי' בס"ט ובח"ד מה שכתבו בענין זה. פתחי תשובה.

סעיף מ"ג

תליה באשה שראתה כתם אחר

איתא בגמרא (ט"ז): **בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר לואי, מהו לתלות כתם בכתם, אמר לו אין תולין, מאי טעמא, לפי שאין תולין** (דלא חזיא מגופה ודילמא מעלמא אתאי). והיינו שאף שזה ספק דרבנן, מ"מ אם נתלה בראשונה נקלקל אותה, ומאי חזית לתלות בראשונה יותר מבשניה.

פסק ההלכה - השאלה חלוקה לאשה שנטמאה ע"י כתם, בין שהיתה יושבת כבר על הכתם קודם שאלה בין שראתה כתם בחלוק אחר לאחר ששאלה את זה, אין תולות זו בזו ולא זו בזו ושתיהן צריכות לחוש. וכל שכן אם השאלה לטהורה, וחזרה

הראשונה ולבשתו (ונמצא הדם כשהחלוק אצל הראשונה, אי נמי נ"מ לטמא הראשונה היכא שבדקתו בתחילה לפני שפשטתו. ש"ך), ששתייהן צריכות לחוש.

סעיף מ"ד

תליה כשלבשה את החלוק בימי נדתה

לבשה חלוק בימי נדתה ולא בדקתו כשפשטתו, ולבשתו בימי טהרתה בלי בדיקה, ונמצא בו כתם, תולה שמימי נדותה הוא, (דמאי שנא היא מאחרת).

וכתב הש"ך (סעיף מ"א) שלפי דבריו שבג' ימים ראשונים של ספירה אין תולים אפילו במכה שבגופה שמוציאה דם, ה"ה הכא אין תולים בג' ימים ראשונים.

סעיף מ"ה

האם מסולקת דמים תולה בזמן שלא היתה מסולקת - לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת, ואחר שנתעברה לבשתו בלא בדיקה ומצאה עליו כתם, תולה בלבישת הימים שלא היתה מעוברת (אפילו אם בדקה אותו לפני שלבשה אותו בימי עיבורה. ש"ך). וכן המניקה, תולה בעצמה כמו שתולה בחברתה. וכן זקנה תולה בעצמה בימים שלא היתה זקנה.

סעיפים מ"ו מ"ז

חלוק שנתכבס, האם תולים שהכתם היה לפני הכיבוס

איתא במתני' (נ"ו): **הכתם הנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כיבוס.** ובגמרא (נ"ז): **עד שעת כיבוס חוקתו בדוק** (שבדוקת חלוקיהן בשעת כיבוס) **או חוקתו מתכבס** (וא"כ חזקה שהכתם בא לאחר הכיבוס), **למאי נפקא מינה דאמר נכס ולא בדק, אי אמרת חוקתו בדוק הא לא בדק, אי אמרת חוקתו מתכבס הא מתכבס. אי נמי דאשתכח בסטרא** (-בצידי הבגד שיש שם קמטים ותפירות. והרשב"א גורס באמרא במקום בסטרא) **אי אמרת חוקתו בדוק, מאן דבדק בסטרא נמי בדק, אי אמרת חוקתו מתכבס בסטרא לא מתכבס. תא שמע אמר רבי מאיר מפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם או עד שעת כיבוס, מפני שחוקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כיבוסיהן, ואם לא בדקו הפסידו למפרע, רבי אחא אומר תחזור ותכבסו אם נדהה מראיתו בידוע שלאחר כיבוס ואם לא בידוע שלפני כיבוס, רבי אומר אינו דומה כתם שלאחר כיבוס לכתם שלפני כיבוס שזה מקדיר זה מגליד, שמע מינה חוקתו בדוק שמע מינה.**

וכתב הרשב"א שמשטבר שחזקת בנות ישראל שבדקות חלוקותיהן בשעת כיבוס, לאו דוקא חלוקותיהן אלא אף של חבירותיהן, ולאפוקי שפחה ונכרית דלא. עוד כתב שגם בישראלית אין סומכים על החזקה שבדקתו בשעת כיבוס, אלא כשהיא לא לפנינו, אבל אם היא לפנינו ואמרה שלא בדקתו אין חוקתו מתכבס.

ולענין מחלוקת ר"מ ורבי אחא ורבי כתב הרשב"א שלרבי מאיר אין הכל תלוי אלא בבדיקת הכיבוס, ולרבי אחא אע"פ שלא בדקתו בתוך הכיבוס תכבסו עכשיו כיון דאפשר למימקא אמילתא אם נדהו מראיתו אם לאו, ולרבי אין חוזר ומכבסו אלא בודק מראהו עכשיו אם מקדיר או מגליד. ומסיים הרשב"א דמסתברא דכיון דכתמים דרבנן הולכים בו להקל, וממילא חלוק או סדין שלבשתו בימי נדתה ונתכבס וחזרה ולבשתו בלא בדיקה, אם נתכבס על ידי ישראלית וליתא קמן דנשיילת חזקה בדקתו בשעת כיבוס ואינה תולה בה, אבל אם איתה קמן ואמרה דלא בדקה בשעת כיבוס אין חוקתו מתכבס והרי זו תולה בה, ואם נתכבס על ידי שפחה ונכרית הרי זו תולה בה ואפילו ליתנהו קמן, אמנם אם אפשר לבדוק אם מקדיר או מגליד ונמצא מגליד חוששים לה.

אבל הראב"ד כתב שכיון דאיכא למימקא עלה דמילתא כרבי בדקין לכתם אי מקדיר טהורה ואי מגליד טמאה, וכתב הרשב"א שלדבריו אפילו אין ידוע אם מקדיר או מגליד חוששין לה וטמאה, ואף דספק דרבנן לקולא, ספק הבא ממיעוט ההכרה אינו ספק, דאם אין זה בקי ומכיר אחר יכיר, אך י"ל שגם להראב"ד אינה טמאה אלא

כשניתן לברר אם מקדיר או מגליד. ומסיים הרשב"א שהרמב"ן תולה הכל במקדיר ומגליד כרבי, ויש לחוש לדבריהם.

והרמב"ם פוסק כר"מ, ולכן כתב שבגד שנמצא עליו כתם טמא למפרע עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה עליו כתם, אפילו כיבסתו ולא בדקתו טמא מקודם הכיבוס למפרע עד שעת בדיקה.

פסקי ההלכה

חלוק שלבשתו בימי נדתה ונתכבס, וחזרה ולבשתו בזמן שהיא טהורה בלא בדיקה, אם נתכבס על ידי ישראלית ואינה בפנינו לשאול, חזקה בדקתו בשעת כיבוס, ואינה תולה בו. ואם היא בפנינו ואומרת שלא בדקתו, תולה לומר שמתחילה היה ולא עבר על ידי הכיבוס. ואם נתכבס על ידי שפחה או עובדת כוכבים, אפילו אינה לפנינו (וכן כשהיא לפנינו ואומרת שבדקתו ולא היה בו כתם לא סומכים על דבריה לא לאיסור ולא להתר והרי היא כאילו אינה לפנינו. ש"ך), תולה לומר שמתחילה היה. ואם אפשר לעמוד על הבריור, כגון שמכרת במראיתו, אם מקדיר דהיינו שנכנס לתוך הבגד, בידוע שקודם כיבוס היה. ואם מגליד, דהיינו שאינו נכנס לתוך הבגד, בידוע שאחר כיבוס היה. ואם אינה בקיאה בכך, חוששת להחמיר.

וכתב הש"ך שבזמן הזה לא חזינן שדרך בנות ישראל לבדוק את החלוק בשעת כיבוס, ולכן נראה להחמיר.

לבשה חלוק הבדוק לה, ופשטתו וכבסתו והשאלתו לחברתה, ונמצא עליו כתם (וא"א לברר אצל חברתה וכו"ל), אם מגליד, בידוע שמהשניה היא והיא טמאה והראשונה טהורה, ואם הוא מקדיר, בידוע שמהראשונה היא, והיא טמאה והשניה טהורה, ואם א"א לעמוד על הדבר שתיהן טמאות. וכתב הש"ך שהלבוש כתב הטעם דלא הוי ספק כיון שהוא בא ממיעוט הכרה, אבל ברשב"א ובטור משמע שהטעם כאן הוא משום שאין לתלות הכתם באחת יותר מבשניה, ולפ"ז אפילו אם נאבד העד שיש כאן ספק מעליא שתיהן טמאות.

סעיף מ"ח

כתם שנמצא בחלוק בדוק שלבשו אותו שתי נשים

איתא בגמרא (נ"ח): **תנו רבנן ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה, וקצרה שלבשה חלוקה של ארוכה, אם מגיע כנגד בית תורפה של ארוכה שתיהן טמאות, ואם לאו ארוכה טהורה וקצרה טמאה.** ויש עוד גירסאות בגמרא, אולם לדינא אין חילוק ביניהם.

וכתב הרשב"א במה דברים אמורים בשלא פשטו אותו בלילה לכסות בו את ראשו, אבל אם כיסו בו את ראשו שתיהן טמאות, כיסתה אחת מהן את ראשה ולא השניה אותה שכיסתה את ראשה טמאה וחבירתה טהורה, ומקורו ממתני' (נ"ז): **היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, כל מקום שנמצא בו כתם טמאה, מפני שהוא חוזר.**

פסק ההלכה - שתי נשים שלבשו חלוק אחד בדוק ונמצא בו כתם, אם הוא מהחגור ולמטה לשתייהן, שתיהן טמאות, ואם הוא למעלה מהחגור לשתייהן, שתיהן טהורות. היתה אחת ארוכה ואחת קצרה, אם הוא מהחגור ולמטה לשתייהן, שתיהן טמאות. ואם הוא מהחגור ולמטה לקצרה, ולמעלה מהחגור לארוכה, קצרה טמאה וארוכה טהורה. במה דברים אמורים כשלא פשטו אותו בלילה לכסות בו את ראשו, אבל אם כיסו בו את ראשו, שתיהן טמאות. כיסתה אחת מהן את ראשה ולא השניה, אותה שכיסתה את ראשה טמאה, וחבירתה טהורה.

סעיף מ"ט

כתם שנמצא בחלוק או בספסל שהיו שם ג' נשים

איתא במתני' (נ"ט): **שלוש נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם, כולן טמאות.** וכתב הרשב"א דמייירי כשלא בדקו אותו בין ישיבת אחת לישיבת האחרת. וכתב הרשב"א דמייירי שישבו על הספסל זו אחר זו, דקתני ספסל דומיא דחלוק, ונפקא מינה לבדקה אחת מהן ומצאה טמאה אם היא מצלת על חבירותיה, וכמו שיתבאר בסעיף נ"א. והא שכולן טמאות היינו כשהיו כולן שוות בשכיחות הדם, אבל אם היתה אחת ראויה לראות יותר מאחרת, כגון שיש שם

סעיף נ"א

האם בדיקת אחת יכולה לטמא או לטהר את האחרות

איתא במתני' (ס:) **שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה, היא טמאה ושתייהן טהורות.**

עוד במתני' (ס"א.) **בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה, היא טהורה ושתיים טמאות. בדקו שתיים ומצאו טהורות, הן טהורות ושלישית טמאה. שלשתן ומצאו טהורות כולן טמאות.**

ואיתא בגמרא (ס:) לענין בדקה אחת ונמצאת טמאה היא טמאה ושתייהן טהורות) **אמר רב יהודה אמר רב והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת** (למציאת הדם, ולכן מחזיקים שהדם ממנה והשאר טהורות), **סבר לה כבר פדא דאמר כל שבנעלה בחמאת** (מפני שמחזיקים שהדם היה בשעת בעילה) **טהרותיה טמאות** (וכיון שמחזיקים שהדם ודאי ממנה ושורפים את הטהרות, שאר הנשים טהורות), **בעלה באשם תלוי טהרותיה תלויים, בעלה פטור טהרותיה טהורות, ורבי אושעיא אמר אפילו בחמאת טהרותיה תלויים** (דאפילו בבדקה עצמה כשיעור וסת אינה טמאה בודאי). והוא הדין בבדקה עצמה ומצאה טהורה אינה טהורה אלא דווקא בבדקה עצמה תוך שיעור וסת, אבל לאחר מכן אין ראייה שהדם לא בא ממנה.

וכתבו התוספות דהא דאמר רב דמיירי בבדקה עצמה כשיעור וסת, לאו דווקא בדקה, אלא קינחה, דהא איתא בגמרא (י"ב.) **איזה שיעור וסת, משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף ביציאת השמש ונסע עד, הוי וסת שאמרו לקינוח ולא לבדיקה** (דאם בבדקה ומצאה דם, כבר עבר שיעור וסת, שהרי לא בצד משקוף עמד אלא בידי אחוזתו ויש כאן שיעור עודף כדי הבאה מידה למשקוף, ואשם תלוי איכא ולא חטאת). וכ"כ הרשב"א ורבינו ירוחם.

דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והרמב"ם דמיירי שבדקו עצמן מיד כשראו את הכתם בעוד שהן שוכבות במיטה, או שמצאו אותו כשהן עומדות ממנה, אבל עמדו הן משם ואח"כ מצאו כתם, אע"פ שבדקה אחת מהן מיד אחר מציאה ומצאה טהורה או טמאה, כולן טמאות. וכן פסק בשו"ע.

אבל דעת הרא"ש שבבדקה ומצאה טמאה האחרות טהורות אפילו אם לא בדקה מיד, דס"ל שכיון שלר' אושעיא לענין טהרות אפילו בבדקה תוך שיעור וסת טהרותיה תלויים, דאם איתא לדם מעיקרא מי עכביה, א"כ מתניתין דאמרה דתולות בה אפילו לאחר שיעור וסת נמי, וכיון שבכתמים הולכים אחר המיקל, תלין אפילו אחר שיעור וסת בכתם הנמצא בטמאה, ועוד דאפילו לבר פדא יש לחלק בין טהרות לענייננו, דבשלמא בטהרות כיון דבשיעור וסת אחר שיצאו הטהרות מתחת ידה בדקה ומצאה דם, ודאי נעקר הדם בעוד הטהרות בידיה, אבל לענין כמה נשים שמא עבר יותר משיעור וסת מיציאת אותו דם לבדיקה של זו, וכיון דאפילו הכי תלין בה מפני שמקילים בכתמים, אם כן הוא הדין אחר שיעור וסת. וכתב הבית יוסף שלפי זה גם בבדקה עצמה ומצאה טהורה, אפילו בבדקה עצמה אחר שיעור וסת טהורה לדעת הרא"ש.

ודעת הר"ז שאם בדקה ומצאה טמאה אינה מטהרת את האחרות אלא בבדקה עצמה תוך שיעור וסת, אבל בבדקה ומצאה עצמה טהורה, אפילו בבדקה אחר שיעור וסת טהורה, דבדיקת עצמה אינה מוכיחה כ"כ על חברותיה, משא"כ לגבי עצמה.

וכתב הרשב"א שג' נשים שלבשו חלוק אחד בדוק (או שישבו על ספסל אחד בדוק או על מיטה בדוקה) זו אחר זו ולא בדקוהו בנתיים ואח"כ נמצא בו כתם, כולן טמאות אם לא בדקו כלל או שבדקו כולן ומצאו טהורות, אבל אם בדקה אחת או שתיים בתוך שיעור וסת של מציאה, הן טהורות ואותה שלא בדקה בתוך שיעור וסת טמאה. ואם בדקה הראשונה ומצאה טמאה, ואפילו שתיים הראשונות בדקו ומצאו טמאות כולן טמאות, מפני שאי אפשר לראשונות לבדוק תוך שיעור וסת לזמן שלבשו את החלוק או שישבו על הספסל או ששכבו על המטה, אבל אם האחרונה שהיא לובשת החלוק או שיושבת על הספסל או ששוכבת על המטה קנחה עצמה תוך שיעור וסת של מציאה ומצאה טמאה, היא טמאה וחבירותיה הראשונות טהורות. במה דברים אמורים בשהיו שתייהן שוות, אבל אם היתה אחת זקינה או מעוברת ואחת אינה זקינה ומעוברת, תולה באותה שרגילה לראות. היה הספסל או

זקנה או מעוברת או מניקה, אותה שאינה ראויה לראות תולה בראויה. ולא מיירי בספסל של אבן, דאיתא במתני' (נ"ט:) **ישבו על ספסל של אבן, או על האיציטבא של מרחץ, רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר כל דבר שאינו מקבל טמאה אינו מקבל כתמים.**

פסק ההלכה - שלש נשים שלבשו חלוק אחד, או שישבו על ספסל אחד זו אחר זו, ואחר כך נמצא עליו כתם, כולן טמאות (וכתב הט"ז דמיירי אפילו בבאו לישאל בזה אחר זה, וכמש"נ בסעיף כ"ה, ועיי"ש דעת החולקים), והוא שיהא הספסל מדבר המקבל טמאה. במה דברים אמורים בזמן שכולן שוות, אבל אם היתה אחת מהן ראויה לראות יותר מחברתה, כגון שהיא זקנה או מעוברת או מניקה או שלא ראתה דם מימיה אף על פי שנשואה, אותה שאינה ראויה לראות תולה בראויה.

סעיף נ"ב

כתם שנמצא על מיטה שישנו עליה ג' נשים

איתא במתני' (ס:) **שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. עוד במתני' (ס"א.) שלוש נשים שהיו ישנות ונמצא דם תחת האמצעית, כולן טמאות, תחת הפנימית, שתיים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה, תחת החיצונה, שתיים החיצונות טמאות והפנימית טהורה. ובגמרא מאי שנא רישא דלא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג, אמר רבי אמי רישא במשולבות** (תכופות ודבוקות יחד, הילכך אפילו נמצא תחת הפנימית איכא לספוקי נמי בחיצונה. רש"י ורא"ש. והרשב"א ורבינו ירוחם והטור מבארים שרגליהן מעורות זו בזו כשליבות הסולם).

וכתב הרא"ש דהא דטמאות כולן ברישא ובסיפא הכונה לה ולסמוכה לה. וכתב הראב"ד דמיירי דווקא בישנות, שמתוך שינה הן דוחקות זו את זו וחוששין שמא דחקה אחת ונכנסה למקום חבירתה, אבל אם הן נעורות במיטה שאפשר לכל אחת מהן שתדע את מקומה, אם היא אומרת ברי לי שלא באתי למקום מציאת הדם טהורה.

עוד במתני' (שם) **במה דברים אמורים כשעלו דרך מרגלות המיטה, אבל אם עלו שלשתן דרך עליה** (שעברו במקום מציאת הדם) **כולן טמאות** (דשמא כשעברה שם נפל ממנה הדם).

וכתב הראב"ד דמיירי שאין על המיטה סדין, דאם יש סדין (והדם נמצא על הסדין) כולן טמאות בין משולבות בין שאינן משולבות, מפני שהסדין עשוי להתהפך, וכדאיתא במתני' (נ"ז: ונתבאר בסעיף י"ד) שבדבר שהיא מתכסה בו בלילה טמאה בכל מקום שנמצא בו כתם מפני שהוא עשוי להתהפך. וכתב הרא"ש שרק בסדין העליון חוששים שנתהפך, אבל התחתון אינו מתהפך.

וכתב הרשב"א שרק בסדין חוששים שנתהפך, אבל אם שכבו לא משולבות אין חוששין שמא תתהפכנה מתוך שינה להיות משולבות, דכתמים דרבנן, אמנם אשה אחת שאין לה מונע מלהתהפך, בכל מקום שימצא דם במטה טמאה, מפני שכל המיטה היא מקומה, ועוד דם זה מהיכן בא.

פסקי ההלכה

שלש נשים שישנות במטה אחת ומשולבות, (פירוש תכופות ודבוקות יחד כשליבות הסולם), שרגליהן מעורות זו בזו, ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. ואם אינן משולבות זו בזו ונמצא דם תחת האמצעית, כולן טמאות, נמצא תחת הפנימית, היא ואמצעית טמאה, והחיצונה טהורה, נמצא תחת החיצונה, היא והאמצעית טמאה, והפנימית טהורה.

במה דברים אמורים, כשעלו דרך מרגלות המטה, אבל אם עלו דרך החיצונה, כולן טמאות, שאולי דרך עברתה נטף ממנה.

והני מילי כשלא נמצא על סדין העליון, אבל אם נמצא בו, בין כך ובין כך כולם טמאות, מפני שהוא עשוי להתהפך אילך ואילך. אבל אין חוששים ששנים שאינן משולבות יתהפכו מתוך שינה להיות משולבות.

נמצא הדם על הסדין התחתון שלא במקומה, דעת הטור והשו"ע שהיא טהורה, כיון שהסדין התחתון אינו עשוי להתהפך. וכתב הט"ז שדעת רש"ל שעינינו רואות שגם התחתון דרכו להתהפך, אמנם הכסת שתחת הסדין אין מתהפך כלל. וכתב הש"ך שגם הב"ח סובר שגם הסדין התחתון מתהפך.

החיצונה, החיצונה טמאה, והפנימית טהורה (שאינן דרכה להתרחק מהריחיים למקום עמידת החיצונה). **בינתיים, שתייהן טמאות.**

פסק ההלכה - היו שלשתן ערות ושוכבות על המטה או יושבות על הספסל כאחת, ונמצא דם תחת אחת מהן, אפילו תחת האמצעית, כיון שכל אחת מוכרת מקומה אותה שתאמר ברי לי שלא באתי למקום שנמצא הדם, טהורה, (ולא דמי לישנות במיטה ששם מתוך שינה הן דוחקות זו את זו, וכן בערות אם דרכם לזוז ונמצא דם במקום שדרכם לזוז לשם טמאות. וכתב הט"ז דאף דאיתא בגמרא דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ואינו נאמן אף בברי, שאני הכא שהדם נמצא סמוך לשכיבתם, דבזמן כזה היא יודעת אם נכנסה למקום חברתה, כיון שזה דבר שאינו רגיל כ"כ, אבל אם עבר זמן רב אינה נאמנת). ואם נמצא ביניהן, השתים שנמצא ביניהן טמאות, והאחרת טהורה. ואם עלו דרך החיצונה ונמצא תחת החיצונה, כולן טמאות. תחת האמצעית, אמצעית ופנימית טמאות, והחיצונה טהורה. תחת הפנימית, היא לבדה טמאה, ושתים החיצונות טהורות. ואם היה להן עסק לצד פנים שדרכן להתקרב לצד הפנימי, כגון שהן טוחנות בריחים, ונמצא דם תחת הפנימית, שתיים הפנימיות טמאות, ואם נמצא תחת החיצונה, היא טמאה ופנימית טהורה, שאין פנימית דוחקת לבא לצד החיצונה.

סעיף נ"ג

הא דאמרינן נמצא דם בחלוק או מטה או ספסל כולן טמאות, אם נתעסקה אחת בכתמים, כולן טהורות, שכולן תולות בה והיא תולה בכתמים.

סעיף נ"ד

אע"פ שדין כתם כראיה לענין ז' נקיים ולכל דבר, מ"מ כתם אינו קובע וסת חדש אפילו בג' פעמים ואינו עוקר וסת ישן, חוץ מכתמי עד הבדוק לה, שהוא מטמא בכל שהוא ודינו כראיה לכל דבר.

וכתב הט"ז שעד שאינו בדוק אע"פ שהיא ספק טמאה אינו קובע וסת, אע"פ שקינחה עצמה בו.

אשה מוכת שחין כתמיה טהורים אפילו אם בשעת וסתה לא בדקה עצמה ואח"כ בדקה ונמצאה כתמים על סדינה או על חלוקה, וכ"ש בימי ליבונה דתלינן להקל. ובב"י קצ"ו סעיף י' יתבאר מה דינה בשלשה ימים הראשונים. ט"ז.

תליה במכה כשראתה גם מראות טהורים - הרמ"א נשאל על אשה שמצאה כתם בחלוקה והיה בו יותר מכגריס ועוד, אבל היה לה מקום מכה לתלות בה, והיתה רגילה בשעת מציאת הכתם לראות מראה לכן וירוק הכשרים, וכל חלוקה היה מלוכלך מכתמים הירוקים והלבנים ההם, ובראש כתם א' מן הכתמים ההם נמצא המראה אדום סביב הכתם הלבן כדמות דבר לח המתפשט בבגד, והשיב הרמ"א שהאשה טמאה דאע"ג דקי"ל בכתמים להקל, מ"מ הכא איכא הוכחה שהדם בא ממנה עם הכתם הלבן, דהא כתב בתרומת הדשן שמראה לכן וירוק ג"כ באים מהמקור, וא"כ נפתח המקור כדי להוציא את המראה הלבן, וא"כ ודאי שגם המראה האדום יצא משם, מאחר שנדמה הכל לכתם אחד, ואפילו לא יהא אלא ספק אם הכל כתם אחד או לא, אזלינן לחומרא (ומביא ראייה לזה מהגמרא (י"ט). שאם נתעסקה במין אחד תולה בו כמה מינים, ואם לקולא תולים כ"ש לחומרא, כדאיתא התם (י"ח). כי אמרינן שאין שונים לקולא אבל לחומרא שונים). והט"ז חולק וסובר שאין סברא לומר שכשם שמראה הלבן בא מן המקור כך בא מראה האדום, דא"כ אף אם נמצא כתם במקום אחר בחלוקה תהיה טמאה אפילו אם יש במה לתלות, ובגמרא ופוסקים לא חילקו בדבר זה, וראייה לדבר ממה שמצינו (ס) בג' נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות, בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות, ומבואר שרק בנמצאת טמאה תולים בה, ולפי הרמ"א נתלה גם באשה שראתה מראות טהורים. וראייה נוספת ממתני' (י"ה) שר"ע תלה כתם במכה שיכולה להתגלע ולהוציא דם, ולא שאל את האשה אם ראתה מראה לובן או שאר מראה טהור, ואי נימא שא"צ לחקור אחר דבר זה, זה ודאי סותר דברי הרמ"א שסובר שמה שאנו מוצאים להקל בכתם כ"ש שאמרינן כן להחמיר, ואם חקר ר"ע לקולא אם יש בה מכה, כ"ש שיש לחקור לחומרא, ובהכרח תולים לקולא אפילו ברואה ממש, וכ"ש בכתם שעל חלוקה, והא דאמרינן בגמרא נ"ח. ששונים לחומרא ולא לקולא, היינו כשאין במה לתלות שזהו עיקר גזירת הכתם שהחמירו שכל שאין דבר לתלות בו מטמאים אותה, וכיון שגם היא אפשר שהלכה

המטה גדולים וישבו עליו ג' נשים בבת אחת, אם בעודן שם קינחה עצמה אחת מהן תוך שיעור וסת של מציאה ומצאה טמאה, היא טמאה והשאר טהורות, ואם קינחו השתים ונמצאו טמאות, הן טמאות והשלישית טהורה, דאין בדיקה טמאה מצילה על חברותיה אלא כשאותה הבדיקה היא תוך שיעור וסת שלה, ובחלוק זה שייך רק באחרונה.

אבל הרמב"ם כתב שבחלוק נמי אם בדקה אחת מהן מיד ומצאה טמא מצלת על חברותיה. וכן מבואר בדברי הטור, והקשה הבית יוסף למה השמיט הטור דברי הראב"ד והרשב"א שהוא סותם כדבריהם בכמה דברים בהלכות אלו.

פסק ההלכה - כל הנ"ל מיירי שלא בדקה שום אחת מהן אחר מציאת הכתם, או שבדקו שלשתן ומצאו טהורות, אבל אם בדקה אחת או שתיים ומצאו טהורות, הן טהורות והאחרת שלא בדקה, טמאה. ואם בדקה גם השלישית ומצאה טהורה, כולן טמאות. ואם בדקה אחת ומצאה טמאה, האחרות שלא בדקו תולות בה, והן טהורות, וכ"ש שאם בדקו שתיים ומצאו טמאות, הן טמאות, והשלישית טהורה, מפני שתולה בהן. והא דתלינן באותה שמצאה טמאה, לטהר האחרת, וכן הא דמטהרינן לאותה שמצאה טהורה, דוקא שקנחה עצמה בעד שבידה מיד תיכף למציאת הדם, אבל אם שהתה כדי שיעור בדיקה, דהיינו כדי שתקנה בחורין ובסדקים, אין הבדיקה מועלת לטמאה לטהר האחרת, ולא לטהורה לטהר עצמה.

סעיף נ"ב

תלית מסולקת באינה מסולקת

איתא במתני' (ס) ג' נשים שהיו ישנות במיטה אחת וכו', ותולות זו בזו, ואם לא היו ראיות לראות רואין אותן כאילו הן ראיות. ובגמרא (שם) תנו רבנן כיצד תולות זו בזו, עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה, מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה, זקנה ושאינה זקנה תולה זקנה בשאינה זקנה, בתולה (שלא ראתה דם מימיה, ואפילו היא נשואה, כדאיתא בגמרא ח) ושאינה בתולה תולה בתולה בשאינה בתולה, היו שתייהן עוברות שתייהן מניקות שתייהן זקנות שתייהן בתולות זו היא ששנינו לא היו ראיות לראות רואין אותן כאילו הן ראיות. ובסימן קפ"ט מתבאר מתי האשה נחשבת זקנה או מעוברת או מניקה.

וכתב הרשב"א שכשם שהיא תולה בחבירתה כך היא תולה בעצמה, שאם לבשה חלוק שהיא רגילה לראות דם ואח"כ נתעברה או שהיא מניקה או זקנה, ונמצא עליו דם, תולה בימים הראשונים. וכן דעת רבינו ירוחם.

וכתבו התוספות דדווקא עוברה ומניקה זקנה תולה בזמן שהיא רגילה לראות, אבל יש לה וסת אינה תולה באין לה וסת, וכן יש לה וסת ולא הגיעה שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה.

פסק ההלכה - במה דברים אמורים, כשכולן שוות. אבל אם אחת ראויה לראות יותר מחבירתה, שאינה ראויה תולה בראויה. כיצד, אחת זקנה (ובסימן קפ"ט סכ"ט נתבאר מהי זקנה) שעברו עליה שלשה עונות ולא ראתה, ואחת ילדה, זקנה טהורה, וילדה טמאה (אפילו ביש לה וסת קבוע והכתם נמצא שלא בשעת וסתה. ש"ך בשם הפרישה). אחת מעוברת שהוכר עוברה, ואחת שאינה מעוברת, מעוברת טהורה, ושאינה מעוברת, טמאה. אחת בתולת דמים (אפילו נשואה) שלא ראתה מעולם, ואחת שראתה, שלא ראתה, טהורה. ושראתה, טמאה. אחת מניקה ואחת שאינה מניקה, מניקה, טהורה, ושאינה מניקה, טמאה. ואם כולם מניקות או זקנות או שאחת זקנה ואחת מניקה, או שאחת זקנה ואחת בתולת דמים או שאחת זקנה ואחת מעוברת, וכן כל מקום ששתייהן אינן ראיות לראות, אין תולות זו בזו. וכן אם אחת יש לה וסת ולא הגיעה וסתה, והשניה הגיעה וסתה, אינן תולות זו בזו.

וכשם שתולה בחברתה כך תולה בעצמה, שאם לבשה חלוק בזמן שאינה מעוברת, ואחר כך לבשתה בזמן שהיא מעוברת, ונמצא עליו דם, תולה בימים הראשונים שלא היתה מעוברת, וכן מניקה וזקנה, וטהורה. ואם היו כולן שוות מניקות או זקנות או אחת זקנה ואחת מניקה, אין תולות זו בזו.

איתא בגמרא שתי נשים שהיו טוחנות בריחים של יד, ונמצא דם תחת הפנימית, שתייהן טמאות (כיון שדרך החיצונה לדחוק ולהכנס למקום עמידת הפנימית), תחת

שם למה תנצל מחומרת חכמים, אבל היכא שיש במה לתלות תקנת חכמים היא להקל לענין תליה בכל מה שאפשר לתלות. ומה שהוכיח הרמ"א מהגמרא (נ"ט). שאם נתעסקה במין אחד תולה בו כמה מינים, שם מדובר בתרנגולת שיש בה כמה מינים, אבל אם נתעסקה רק במין אחד אין תולה בו מינים אחרים. ומהיכי תיתי לומר שכוין שהוחזקה במראה טהור הוחזקה ג"כ במראה טמא, ועוד דא"כ אשה שראתה מראה טהור נימא שתהיה טמאה דנימא שראתה ג"כ מראה טמא וחיפהו מראה הטהור, כדחיישינן גבי בעילת מצוה של בתולה שמא ראתה טיפה וחיפהו ש"ז, ובהכרח שרק שם חוששים כיון שרוב נשים יש להם דם בתולים, אבל הכא אין פתיחת המקור למראה טהור חזקה למראה אדום, וא"כ אין כאן רק כתם בעלמא, ואזלינן ביה לקולא אם יש מידי לתלות בו. אמנם במקרה שעליו דיבר הרמ"א רואים שהאדום הוא חלק מהמראה הלבן.

סימן קצ"א

דיני דם הנמצא במי רגלים

לאחר שנתבאר בסימן הקודם דיני אשה שמצאה כתם על חלוקה וכדומה, מתי האשה טהורה כיון שתולים את הכתם בדבר אחר ולא בדם מן המקור, מבאר השו"ע דין אשה שמצאה דם במי רגלים, מתי תולים שאין זה דם מן המקור והיא טהורה, ומה הדין בדם שנמצא בבדיקה או שלא בדקה אחרי הטלת מי רגלים, והאם כשיש לה כאב בהטלת מי רגלים זה סיבה לתלות שזה דם מכה, ומה הדין כשלא נמצא דם רגיל אלא כמין קרטין אדומים.

איתא במתני' (נ"ט: והובא בגמרא נ"ז): האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם, רבי מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה, ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה. ובגמרא מאי שנא עומדת דאמרין מי רגלים הדור למקור ואייתי דם, יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם. אמר שמואל במזונקת. מונקת נמי דילמא בתר דתמו מיא אתא דם, אמר רבי אבא ביושבת על שפת הספל ומזונקת בתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל, דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי. אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, וכן אורי רבי אבא.

רש"י (נ"ז:): מבאר שעומדת טמאה משום דאידי דחיק לה עלמא דמעומד השתינה ולא יכלה לעצור הדור מי רגלים למקור ואייתו דם, ויושבת טהורה משום שיש לה מכה במקום מי רגלים, דאין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים. ובפרק האשה (נ"ט:) פירש במזונקת - מקלחת, דכיון דנפק בקילוח כי אורחה לא דחיקא ולא הדור מי רגלים למקור, ואין דרך דם מקור לצאת עם מי רגלים, אבל שותתת אידי דאוקמה אנפשה הוא ואיכא למימר הדור כאילו עומדת, אבל עומדת אי אפשר לה לזנק. והגמרא שואלת אולי גם במזונקת הדם הגיע אח"כ ולא ביחד עם המי רגלים. וכ"כ הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א שבין עומדת בין יושבת טהורה, ואין חילוק בין מזונקת לשותתת. וכן פסק השו"ע.

אבל התוספות והרא"ש כתבו שגם עומדת אפשר לה לזנק, וביאר הרא"ש ששאלת הגמרא היא דלכאורה מתני' מיירי בכל ענין, בין בשותתת בין במזונקת, וא"כ כמו שעומדת טמאה בחדא לריעותא שהיא עומדת, אע"פ שהיא מזונקת, יושבת ושותתת ג"כ תהיה טמאה בחדא לריעותא שהיא שותתת, אע"פ שהיא יושבת, דתרת לטיבותא בעינן, שתהא יושבת ומזונקת. ולפי זה לא מצינו שרבי יוסי מטהר ביושבת ושותתת.

עוד כתב הרא"ש דהא דמוקי הגמרא יושבת דמתניתין דווקא ביושבת לתוך הספל ומזונקת לתוך הספל, היינו דוקא לרבי מאיר דמטמא ביושבת ושותתת, שלדבריו גם במזונקת איכא למיחש דבתר דתמו מיא ופסק הזינוק ואין המים יוצאין בגבורה הוי ליה כמו שותתת וחזרו מי רגלים למקור והביאו דם, אבל לרבי יוסי שמטהר עומדת בחדא לטיבותא דמזונקת, ביושבת ושותתת נמי לא חייש דילמא בתר דתמו מיא אתא דם, ומטהר יושבת אפילו בנמצא דם בתוך הספל. וכן מבואר מדברי הרשב"א (והר"ן) כתב שהרשב"א לא פירש מה הדין בכהאי גוונא.

אבל בהגהות מיימוני כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג שגם רבי יוסי לא טיהר ביושבת אלא ביושבת על שפת הספל ומזונקת לתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל, ולא ביושבת ונמצא דם על שפת הספל, דהא ביושבת לא פליגי, (והיינו לשיטת התוס' שגם רבי יוסי מטהר רק ביושבת ומזונקת, ולא ביושבת ושותתת, וכן לפירוש

רבינו חננאל שאפילו בנמצא דם על המים לא מטהר רבי יוסי אלא משום נדה אבל טמאה משום כתם, ועיין להלן שיש חולקים על דבריו בדעת רבינו חננאל). וכ"כ המרדכי. וכתב הרמ"א שכן נהגו.

והר"ן כתב שאף שהאוקימתא ביושבת על שפת הספל וכו' היא לר"מ, מ"מ מודה רבי יוסי שאם הדם נמצא על שפת הספל טמאה, משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא אתא דמא דאי לא בתוך הספל נמי מיעבי ליה לאשתכוחי, דאל"כ שמואל ורבי אבא דס"ל כרבי יוסי לא היו דנים מה הדין לפי ר"מ, ומחלוקת רבי יוסי ור"מ היא בנמצא דם גם בתוך הספל וגם על שפת הספל, דרבי מאיר חייש למיעוטא, וכל היכא דלא מוכחא מילתא להיתרא מטמא לה, ורבי יוסי לא חייש למיעוטא, וכל היכא דלא מוכחא מילתא לאיסור מטהר לה, וכשנמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא כלל, לפי שהדבר ידוע שמי רגלים המזונקים בתחילתם הם שותתים בסופם, וכמו שרבי יוסי מטהר ביושבת באמצע הספל ונמצא דם בתוך הספל משום דלא מוכחא מילתא, דמסתמא אמרינן שדם זה עם מי רגלים בא ולא מן המקור, כך בנמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לרבי יוסי טהורה דליכא הוכחה כלל שדם זה עם מי רגלים הוא בא, וכשם שזינקו מתחלתן כך זינק עמהם הדם.

וכתבו הרא"ש והרמב"ם והרמב"ן דהיכא שנתבאר שהיא טהורה מיירי אפילו בהרגישה גופה ונודעזעה, משום דאמרין הרגשת מי רגלים היא.

שיטת רבינו חננאל - כתב בהגהות מיימוני והמרדכי בשם מהר"ם מרוטנבורג ששיטת רבינו חננאל דאפילו בנמצא דם על המים שרבי יוסי מטהר, היינו שאינה טמאה נדה, אבל טמאה משום כתם. אבל הר"ן כתב שאין מקור לדברים אלו ברבינו חננאל, וכ"כ המגיד משנה. וכתב הבית יוסף שיש סמך לדברי מהר"ם מרוטנבורג בדברי רבינו חננאל, וכן משמע בדברי הגמרא (נ"ט:). שאומרת **ורבי יוסי בחד ספקא מטהר, בספק ספקא מיבעיא, מהו דתימא הני מילי דיעבד אבל לכתחילה לא, קא משמע לן**. ודיעבד לא שייך אלא לטהרות ולא לבעלה, וכן פירש רש"י דלטהרות קאמר, ומשמע לרבינו חננאל דכיון דגלי לן תלמודא דלטהרות איירי ר' יוסי, י"ל שלא טיהר רבי יוסי אלא לטהרות בלבד ולא לבעלה, ואע"פ שלענין בדיקה מחמירים לטהרות יותר מלבעלה (כדמשמע בגמ' י"א:), שאני התם דגזירת מעת לעת לא שייכא אלא בטהרות, ומפני כך הצריכו בדיקה להן אף על גב דלבעלה לא צריך, אבל בענין זה יש להחמיר לבעלה דהוי איסור כרת יותר מלטהרות דלית בהו איסור כרת, וראה לדבר מדאיתא בגמרא (י"ד:). **בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם, רבי אומר טמאה משום נדה, רבי חייא אומר טמאה משום כתם**. ואמרין התם (י"ד:). **שרבי מטמא ורבי יוסי מטהר, ואמר רבי יורא כשמיא רבי כרבי מאיר וכשמיא ר' יוסי לעצמו** (לשיטתו) **מיהר, דתניא האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם וכו', ומשמע בהדיא דרבי מאיר מטמא משום נדה, וא"כ דינו לומר דרבי יוסי מטהר משום נדה בלבד, אבל מודה הוא דטמאה משום כתם, דאל"כ נמצא שיש ביניהם מחלוקת קיצונית, ועוד דמדחזינן דרבי חייא חולק על רבי בעד ומטמא שאינו בדוק משום כתם, א"כ אף באשה שהיא עושה צרכיה הוא מטמא משום כתם, ומסתמא רבי חייא כרבי יוסי, ולא מסתבר שיש דבר ג' שיטות ולא הוזכרו במשנה ובברייתא אלא שתי שיטות. ומסיים הבית יוסף שאף שאין לדחות את דברי מהר"ם מרוטנבורג בשם רבינו חננאל, מ"מ שאר הפוסקים מטהרים גם לבעלה, ועליהם אנו סומכים.**

פסקי ההלכה

אשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגליה, בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא יושבת, הרי זו טהורה. ואפילו הרגישה גופה ונודעזעה, אינה חוששת, שהרגשת מי רגליה היא זו, שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכליאה. (ע"כ דברי השו"ע בסימן זה).

וכתב הרמ"א שיש אומרים דאין להתירה אלא ביושבת והשתינה, אבל בעומדת, אם מקלחת לתוך הספל ונמצא שם דם, טהורה, אבל אם שותתת על שפת הספל (נקט על שפת הספל, כיון ששותתת היינו שרגליה צמודות זו לזו, וא"כ אין הספל בין רגליה, וממילא הדם נמצא על שפת הספל, משא"כ במקלחת שרגליה פתוחות והספל בין רגליה. ט"ז). וכתב הש"ך בשם הפרישה והב"ח דכ"ש שאם מצאה דם בתוך הספל היא טהורה, ונמצא שם דם, טמאה, דהואיל והמקום צר חוזרים המי רגלים למקור ומביאים דם. ויש אומרים דאפילו ביושבת אין להתיר אלא במקלחת

ונמצא הדם תוך הספל, אבל על שפת הספל, טמאה, ובעומדת בכל ענין טמאה, (דכדי להתיר בעינין יושבת, ומקלחת, ובתוך הספל. ט"ז וש"ך), והכי נהוג. וכן דעת הש"ך.

זקנה שראתה דם במי רגלים - כתב בפנים מאירות שאשה זקנה שחדל לה אורח כנשים יש לטהר דמה הנמצא בעת עשיית צרכיה בעומדת וביושבת בכל ענין אפילו בנמצא באמצע הספל, דאף לדעת המחמירים לא טימאו אלא משום כתם, וזקנה אין לה טומאת כתמים, ובפרט שכאן ראוי לסמוך על השו"ע שמיקל. ודעת הפתחי תשובה שלזקנה יש טומאת כתמים, וכתב שגם הסדרי טהרה תמה עליו בזה.

דם שנמצא בספל שהאיש והאשה עשו שם צרכיהן

איתא במתני' (נ"ט): **איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא דם על המים, רבי יוסי מטהר, ורבי שמעון מטמא.** והלכה כרבי יוסי. וכתב הטור שהיא טהורה בכל ענין והיינו בין ביושבת בין בעומדת בין בשותתת בין במזגת, (גם לפי הרא"ש שמחמיר ביושבת ושותתת), משום דהוי ספק ספיקא, דילמא מאיש אתא, ודילמא זה דם מכה.

פסק ההלכה - אם נמצא הדם בספל שאיש ואשה מטילין שם מים, טהורה בכל ענין.

אשה שמוצאת דם לאחר הטלת מי רגלים

אשה שאחר הטלת מי רגלים בדקה ומצאה דם, כתבו ההגהות מיימוני והמרדכי שגם לרבי יוסי טמאה, א"כ זה דם מכה, כיון שהדם לא הגיע יחד עם המי רגלים. וכתב הבית יוסף שנראה שלפי הרא"ש ד"ל שרבי יוסי מטהר ביושבת בכל גוונא, גם בבדקה ומצאה דם טהורה, דאמרינן שזה המשך של הדם שיצא עם המי רגלים, וכן נראה מדברי הר"ן, אמנם אם לא מצאה דם עם המי רגלים אלא רק בבדיקה טמאה לכו"ע, דליכא למיתלי בשום דבר.

כתב המרדכי **שאשה שרגילה לראות דם תדיר אחר שעושה צרכיה**, אין לה היתר לבעלה אלא אם כן יעקר ממנה ג' פעמים, ואם שלש פעמים לא ראתה אינה צריכה יותר אפילו לבדוק את עצמה, דכל לבעלה לא בעיא בדיקה, ואם אינה רגילה לראות דם בכל פעם אלא לפרקים, ואותם פרקים שוים בקביעות או בדילוג, קבעה לה וסת. וכתב הבית יוסף שמה שאמר דכל לבעלה לא בעיא בדיקה, יש חולקים בדבר, וכבר נתבאר הדבר בסימן קפ"ו.

נשאל מהר"י מולין אשה שאין לה וסת קבוע, אך בכל פעם שראתה ראתה בסימנים, כגון מעטשת או חוששת בפי כרסה, ועכשיו נתקלקלה ובשעה שהיא יושבת על הספל ועושה צרכיה, מאד מצטערת ביציאת מי רגליה, ולאחר שתעמוד מצרכיה בודקת עצמה ומוצאה ברוב הפעמים דם על העד, ואינו אדום ממש רק דיהה כמו מוגלא, וזה נמשך לה שנים רבות, והשיב שלמהר"ם היא טמאה, כיון שהיא מצאה דם על העד, אבל רבינו שלום כתב שאם היא רואה תמיד ע"י כאב תולים שזה מגיע ממכה, אבל אם לפעמים היא רואה בלי כאב היא טמאה. ועוד דכאן כיון שזה דיהה יש סמך לומר שאינו מן המקור, דזה דומה למוגלה ולא לדם, ואע"פ שאין אנו בקיאים במראה דם, לענין כזה מקילין.

פסקי ההלכה

כתב הרמ"א שהנ"ל מדובר ברואה דם במי רגלים במקרה, אבל **אשה שרגילה לראות דם במי רגלים ומרגשת כאב בשעה שמטלת מים**, מותרת בכל ענין, דהא איכא ידיים מוכיחות שיש לה מכה המכאיבה לה בהטלת מי רגלים וממנה הדם יוצא, ואפילו אם מצאה דם אחר הטלת מי רגלים כשמקנחת עצמה, טהורה, דמאחר דמרגשת כאב ואינה מוצאה דם רק אחר הטלת מי רגלים, ודאי דם מכה הוא. אך יש מחמירים שלא להתיר אלא באשה שיש לה וסת (דאל"כ וכי לעולם לא תהיה טמאה, והיינו כשתמיד היא רואה בשעת עשיית צרכיה), וה"ה אשה שרגילה לראות אחר זמן מסוים אבל לא ביום מסוים אלא פוחתת או מותרת שבוע או פחות או יותר. ש"ך), **ולהצריכה בדיקה** היטב בחורים ובסדקים קודם שתשתין, ואם לא תמצא דם תכניס מוץ נקי על המקור בפנים, ותשתין ותקנח עצמה יפה ממי רגליה ותוציא המוץ, שאם נקיה היא הוכחה גדולה דאין הדם מן המקור, והכי נהוג. ואם בדקה עצמה ג' פעמים ככהאי גוונא ומצאה המוץ נקי, מותרת אחר כך בלא בדיקה שלא בשעת וסתה, דחזקה דדם מכה הוא מאחר שאינה מוצאה אותו רק אחר שהשתינה. (והדגול מרובה כתב שדברי הרמ"א אינם בדקדוק, דאם לא מצאה דם על המוץ מספיקה בדיקה אחת. פ"ת. וכתב החתם סופר שאשה שעשתה את

הבדיקה הנ"ל, והפסיקה בטהרה, אין הדם הבא עם מי רגלים סותר, אמנם אם היא רואה דם רק עם מי רגלים, אין מועיל הפסק טהרה א"כ הטילה מי רגלים בלי דם, ולזה מועילה הבדיקה הנ"ל). אמנם היכא שלא הרגישה כאב בהטלת מי רגלים, ובדקה עצמה אחר הטלת מי רגלים ומצאה דם, אם לא מצאה דם במי רגליה ודאי טמאה, אבל אם מצאה דם תוך מי רגליה וגם על העד שבדקה בו, יש אומרים שהיא טמאה, דלא התיירו רק דם שנמצא תוך מי רגליה, ויש אומרים שהיא טהורה, דדם שנמצא תולין שעדיין נשאר מתמצית מי רגליה, ויש להחמיר (והש"ך סובר שמדינא אסורה, דהלכה כרבינו חננאל), אמנם אינה צריכה לבדוק אחר זה.

אפילו אשה הרגילה לראות דם אחר הטלת מי רגלים, אם בדקה עצמה שלש פעמים ומצאה טהורה שוב אינה צריכה בדיקה. ואם אינה רגילה לראות רק לפרקים, קובעת לה וסת אם הוא בדרך קבע, בין וסת שוה בין וסת דילוגין.

דעת הצ"צ שאשה שמצאה דם בבדיקה אחר הטלת מי רגלים, אין להתירה א"כ היא מצאה דם גם בתוך המי רגלים, או כשלא מצאה דם תוך המי רגלים אבל כאב לה מאד בשעת הטלת מי רגלים ובדקה קודם הטלת מ"ר ונמצאת נקיה וא"כ הכניסה מוץ נקי מבפנים, אבל אם אינה מרגשת כאב בשעת הטלתה ממש אין להתירה אף על פי שמרגשת כאב קודם לכן וא"כ. ודעת הסדרי טהרה דאפי' לא מצאה כלל תוך מ"ר וגם לא היה לה כאב בשעת הטלת מ"ר רק מיד אח"כ טהורה ע"י בדיקה. וכן מבואר בחכם צבי, והשבות יעקב כתב להחמיר לכתחילה ולהיות מתון בדן זה. פתחי תשובה.

אשה שמוצאת בבדיקה כתמים למטה במקום אחד, כתב הנודע ביהודה שתכניס מוץ נקי במקור, ואח"כ תבדוק למטה באותו מקום, ואם עדיין תמצא דם תוציא המוץ, וכשיהיה נקי אז יש הוכחה שהדם מן הצדדים, ע"ש שהאריך לבאר אופני בדיקה זו. וא"צ שיהיה לה וסת ושתרגיש כאב אלא כדי להתירה ע"י בדיקה זו לעולם. עוד כתב הנודע ביהודה **שאשה שמוצאת תמיד בעד הבדיקה קורט דם כחודה של מחט**, תעשה את הבדיקה הנ"ל, והוא מסתפק היכא שבדקה עצמה בבדיקה זו בימי מניקתה, אם זה מועיל לאחר שעברו ימי מניקתה, לכן תבדוק שנית. והחווה דעת כתב שאין לסמוך על בדיקה זו להתיר דם הנמצא בפרוודור שחייבים עליו כרת, ורק אם יש לה כאב או מכה רק שאין ידוע שהמכה מוציאה דם, מועילה בדיקה זו, כמו באשה שתמיד מוצאת דם רק מצד אחד, אבל צריך שתבדוק עצמה הרבה פעמים ולא תמצא דם רק למטה. פתחי תשובה.

אשה שמצאה כמין חציץ אדום או קרטין

כתב הר"ן שאשה שיצא ממנה כמין חציץ אדום ונמצא בתוך הספל ועל שפת הספל, טהורה לרבי יוסי, דאין כאן הוכחה כלל דבתר דתמו מיא אתא דם, ואפילו לר"מ טהורה, דאיתא בגמרא (ל"ב) דלמיעוטא דלא שכיח לא חישי ר' מאיר, וחציץ אדום מפורסם לרופאים שהוא רגיל להוולד בכליות, ובשעת וסתה הרי היא רואה דם כשאר נשים ולא חציץ, וזה מועיל כמו בבדיקת שפופרת, ואע"פ שהראב"ד כתב שעכשיו אין אנו בקיאים בבדיקה זו, היכא שבדקה ומצאה עצמה טהורה מודה הראב"ד שסומכים על הבדיקה, וכן זה מועיל כמו תליה במכה, ואף שהרמב"ן כתב שעכשיו לא תולים במכה, היינו בדבר שהוא דומה לדם נדות, ולא בדבר שרגיל להוצר בכליות. וכתב הבית יוסף שיש עוד טעם להתירה, דאיתא בגמרא (כ"ב):

מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת קליפות אדומות ושוב מעשה באשה אחרת שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו שומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות אדומות, והטעם בזה הוא שכיון שאין דרך האשה להפיל כמין קליפות או כמין קליפות אדומות, אין ספק שממכה או שומא שבמעיה הן באים, אע"פ שאינה מרגשת מכה במעיה, וא"כ גם חציץ שידוע שדרכו להוצר בכליות תולים בזה והאשה טהורה, והוא שישירם בפושרים מעת לעת ולא ימחו.

ואם מצאה דם כמין חול ולא חול ממש, והיא מוצאת דם על העד שהיא מקנחת בו, אף אם הוא דיהה טמאה.

פסקי ההלכה

כתב הרמ"א שאשה שאינה מוצאה דם אחר מי רגלים כשבדקת עצמה, אלא מוצאת קרטין קרטין כמו חול וחציץ אדום, ונמצא כזה גם כן במי רגליה ובשעת וסתה, ולפעמים רואה דם ממש כשאר נשים, ואינה מוצאת אותו חול רק אחר מי

את בתו ז' נקיים כששמעו שדברי רבא הם גם בקטנה, וכ"כ הר"ן שאפשר שהצריכה לפרוש ז' נקיים נוספים, ותלמודא לא חש לפרושי.

וכתב הר"ן ש"א שצריך גם הפסק טהרה וגם בדיקה בימי ספירה, כאשר שראתה דם.

ודעת הראב"ד והרא"ש שאינה צריכה הפסק טהרה אבל צריכה בדיקה כל יום בתוך שבעה. וכתב הרשב"א שלא מצא לזה מקור וטעם, אבל צריך לחוש לדבריהם. והרא"ש מבאר הטעם דחיישינן בכלל יום שמוא תראה, דככל שהיא קרובה יותר לזמן החופה ליבה יותר הומה ומשתאה, ולכן הזכיר רבא בדבריו ז' נקיים, דאין זה מחמת חומרא דרבי זירא, אלא אפילו קודם שנהגו חומרא דרבי זירא (דבימי רבא עדיין לא פשטה חומרא דרבי זירא בכל מקום, כדקאמר ליה רבא לרב פפא (שם) אמינא לך איסורא ואמרת לי חומרא, היכא דאחמור אחמור היכא דלא אחמור לא אחמור), מ"מ כאן צריך בדיקה בכל יום, דכל יום חיישינן שמוא מחמת חימוד תראה. והר"ן מבאר שמה שלדעתם אינה צריכה הפסק טהרה, היינו משום שראיה מחמת חימוד ראייה מועטת היא, ובדאי שהפסיקה בטהרה. וכתב הבית יוסף שאף שלדבריהם צריכה לבדוק כל יום, בדיעבד סגי בבדיקה אחת שבדקה בתוך שבעה, דלא עדיפא מרואה ודאית, ואף שחוששים בכל יום שתראה מחמת חימוד, מ"מ לא מסתבר להחמיר בה יותר מרואה ודאית.

ודעת הרמב"ן שצריכה בדיקה בז' נקיים, אבל סגי בבדיקה אחת.

ובהגהות מיימוני כתבו בשם רבי"ה שהחשש שראתה מחמת חימוד הוא דווקא בתבעוה להנשא, ואין החשש אלא רק לטיפת דם אחת, ואם אומרת ברי לי וגם בדקתי עצמי ביום התביעה ולא ראיתי לא היתה צריכה ז' נקיים אלא תיבעל לאלתר. וכתב הבית יוסף שכל הפוסקים דחו שיטה זו, ואין לסמוך על שיטה זו.

פסקי ההלכה

תבעוה לינשא ונתפייסה, צריכה לישב שבעה נקיים, בין גדולה בין קטנה, ואפילו בדקה עצמה בשעת תביעה ומצאה טהורה, שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו. ומונה ז' ממחרת יום התביעה ואינה צריכה הפסק טהרה (דאינה מוחזקת בדם, שהרי לא ודאי שראתה. ט"ז), שאף על פי שלא בדקה ביום התביעה להפסיק בטהרה, מונה מיום המחרת ז' נקיים. אך צריכה בדיקה תוך ז'. וכתב הרמ"א שלכתחילה תבדוק בכל יום, ובדיעבד אם לא בדקה אלא פעם אחת בכל הז' ימים סגי.

וכתב הש"ך שהאידנא נהגו שגם בתולה תעשה הפסק טהרה, ושתבדוק כל ז' נקיים, וכ"כ מהרש"ל ומביאו הפרישה והב"ח, אמנם בדיעבד אפילו אם לא בדקה אלא פעם אחת תוך ז' סגי. עוד כתב הש"ך, שאף שאנו פוסקים (קצ"ד ו') שלא מספיק בדיקה אחת בז' נקיים, אלא צריך בדיקה בראשון ובשביעי, מ"מ הכא סגי בדיעבד בבדיקה אחת.

כתב הט"ז בשם המגיד משנה שדין ז' נקיים בתבעוה לינשא הוא דין דרבנן, שהרי אפילו ראתה בלא הרגשה מן התורה אינה טמאה, כ"ש זו שלא מצאה אפילו כתם. והט"ז מבאר לפ"ז המעשה דיהודה ותמר והמעשה דבועז ורות, עוד כתב הט"ז דשאני התם שהיו יחד במיטה, והיו כמי שיש לו פת בסלו, משא"כ בשאר כלה. והצל"ח מביר ראייה לסברא זו, אמנם החוות דעת כתב שזה דחוק, דאין שום סברא לחלק בין זמן מועט לזמן מרובה, והטעם שלא חששו שם זה היה בגלל שאין חוששים אלא בחימוד של נישואין. וכתב הט"ז שגזירה זו נתחדשה יחד עם גזירת כתמים, שכיון שטמאה גם בלי הרגשה, לא מועיל לה שלא הרגישה.

פתחי תשובה

אשה שהיתה זקוקה ליבום ועשתה שידוך וחלץ לה היבם, לא מועיל מה שישיבה ז' נקיים לפני החליצה, לא מיבעיא במקומות שנוהגים לייבם שהיה יכול לייבמה בעל כרחיה והרי היא כאשת איש, אלא אפילו במקום שאין מייבמים רק חולצים מ"מ לא סמכה דעתה. שער אפרים.

בלא כתיבת התנאים לא מהני שבעה נקיים וצריכה למנות מחדש. חמודי דניאל.

הבית שמואל מסתפק באשה שנשתתית וספרה שבעה נקיים בימי שטותה על ידי נשים אחרות שבדקה, ואח"כ נעשה חלומה, אם רשאים לכנסה על סמך הנקיים הראשונים, או שכשנעשית חלומה נתעורר החימוד מחדש. והביא קצת ראייה להקל, והחתם סופר מסיק להקל.

החתם סופר נשאל על אלמנה שדיברה בה להנשא לאיש אשר לא ראתה מעולם ונתפייסה, וקבע במכתב יום מועד לנישואין, וספרה שבעה נקיים לטהרתה לפני

רגליה, טהורה, דאינו דם רק חול שדרכו להוולד בכליות. וכתב הט"ז בשם הב"ח שגם אם אותם קרטין הם דם גמור וכשממחים אותם בין האצבעות הם נימוחים ונעשים דם, טהורה, דלא חמיר מדם גמור שיוצא עם מי רגלים שתולים אותו במכה שבכליות. וכ"כ הש"ך בשם הד"מ. עוד כתב שאם היא מוצאת גם דם, טמאה.

אשה שיש לה וסת, ושלא בשעת וסתה מוצאה עצמה בבדיקה טהורה מראית דם אבל היא מוצאת קרטין אדומים כחודו של מחט, מקצתן נבלעים בגד פשתן ומקצתם אינם נבלעים ונלקטים מן הפשתן במחט, ואותם קרטין אינם חדים כדרך החול, והיא רגילה בשעת וסתה כשפוסק השפעת הדם ממנה כדרך כל הארץ אז מוצאת כמי שריית בשר ובתוכן ישנן אותם קרטין הנ"ל, והיא אומרת שהרבה פעמים הרגישה כאב במקום הכליות, אבל כבר ט' שבועות לא הרגישה באותו כאב, אבל עדיין היא מרגישה כאב חזק בבטנה למעלה מאותו מקום, ודומה לה כאילו הולך שם איזה דבר אנה ואנה, והיא מוצאת אותן הקרטין לפעמים מתוך הרגש הכאב ולפעמים אח"כ. וכתב הט"ז שיש ב' טעמים להתיירה: א' מצד הקרטין שהם רגילים לצאת ממכה שבכליות ולא מהמקור. ב' מצד הכאב, והרי יש לה וסת כדרך כל הנשים וזה משונה ואינו בשעת וסתה, ואף שעברו כמה שבועות שלא הרגישה באותו כאב, מ"מ כיון שיש לה מכה תולים בה, דהרבה מכות יש שלפעמים אינם מוכאיבים אף שלא נתרפאו לגמרי, ועוד שהרי גם עכשיו היא מרגישה תמיד כאב גדול למעלה מאותו מקום.

סימן קצ"ב

דיני ז' נקיים בכלה הנכנסת לחופה

כלה הנכנסת לחופה, חששו חכמים שבשעה שנתרצית להנשא תראה דם מחמת חימוד תשימש, ולכן אע"פ שלא הרגישה תיקנו שצריכה לספור ז' נקיים ולטבול כאילו ראתה בזמן שנתרצית להנשא. ובסימן זה יבואר האם צריכה הפסק טהרה וכמה פעמים צריכה לבדוק (ס"א), ומתי יושבת ז' נקיים כשתבעוה להנשא לזמן רחוק (ס"ב), ומתי כשהנישואין נדחו צריכה לחזור לשבת ז' נקיים מחדש (ס"ג), ומה הדין בדיעבד אם נישאו בלי ז' נקיים (ס"ד). ואח"כ יבואר דין הנישאה כשהיא נדה (שם).

סעיף א'

איתא בגמרא (ס"ו): **אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שחשב שבעה נקיים.** ופירש רש"י הטעם שמא מחמת תאוות ראתה דם. עוד בגמרא **אמר ליה אימר דאמר רבא בגדולה דקחויא דמא, אבל בקטנה דלא חויא דמא מי אמר, אמר ליה בפירושו אמר רבא לא שוא גדולה לא שוא קטנה, גדולה טעמא מאי משום דמחמא, קטנה נמי מחמא.**

וכתב הרשב"א שאפילו בדקה עצמה בשעת תביעה ומצאה טהורה, צריכה ז' נקיים, שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו. דאל"כ לא כן לא היה רבא סותם דבריו לכתוב צריכה לישב ז' נקיים, דמשמע שאין לה תקנה אלא בכך.

עוד כתב הרשב"א שיום התביעה אינו מן המנין, שהרי הוא אינו נקי.

האם צריך הפסק טהרה ובדיקות ז' נקיים

כתב הרא"ש שיש גדולים שכתבו שאינה צריכה לא הפסק טהרה ולא בדיקה כלל לא בתחילת הז' נקיים ולא בסופם, אלא כל שהמתנה ז' ימים טובלת והיא טהורה. וכ"כ הרשב"א מסברא, שהרי לא ראתה כלל, ומספיק לחשוש שמא ראתה ופסק הדם מיד, ואין לאסור אותה כאילו ודאי ראתה שמעינה פתוח, והא דאמר רבא 'צריכה שתשב ז' נקיים' אין כוונתו לנקיים ספורים לפנינו אפילו בתחילתן או בסופן כשאר נקיים דזבה, אלא כל שלא הרגישה בדם תוך ז' נקיים קרינן בהו. וכן משמע מדברי הגמרא (שם) **רבינא אינסק לבריה בי רב חביבא, אמר ליה סבירא ליה מר למיכתב כתובה לארבעה יום, א"ל אין, כי משא לארבעה נטר עד ד' אחרוני, אינכב ז' יומי, בתר ההוא יומא אמר ליה מאי האי, אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רבא תבעוה ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים, וכו'.** והרי רב חביבא לא צוה לבדוק בתו, כי היה סבור דלא אמר רבא אלא בגדולה, ואעפ"כ כנסה. והרא"ש כתב שאין לומר שרבינא סמך על ארבעת הימים שהמתין לפני כן, דאין ימים אלו מצטרפים לז' נקיים, וראשונים אלו סוברים שרבינא הפריש

שראתה את הבעל, ודעת הרב השואל להחמיר. והחתם סופר נוטה להקל בזה, וכתב שהרב השואל שהחמיר תבוא עלי ברכה.

אף זקניה ומסולקת דמים צריכה לישב שבעה נקיים בתבעוה להנשא. גבעת שאול.

אשה שנתעברה מנואף ואח"כ שכנעו אותו לקחת אותה לאשה, וכבר עברו ז' חודשים מתחיל העיבור, צריכה שבעה נקיים. מקום שמואל ומנחת יעקב.

סעיף ב'

תבעוה להנשא לזמן רחוק, מתי יושבת ז' נקיים

כתב הרשב"א שאם תבעוה להנשא לאחר י"ב חודש שזמנה רחוק אין חוששים שתראה מחמת תביעה זו, וכתב הטור שמונים לה משעה שמכניס צרכי החופה, וכן נראה מדברי הר"ן שכתב שמונים את הז' ימים משעה שהיא סומכת בדעתה ומכנינה עצמה לחופה, אע"פ שעדיין לא נתקדשה.

פסקי ההלכה

שבעת ימים הללו מונים אותה משעה שהיא סומכת בדעתה ומכנינה עצמה לחופה, אף על פי שלא נתקדשה עדיין. וכתב הש"ך שכ"ש שאם כבר נתקדשה צריכה ז' נקיים סמוך לחופה.

מתי הכלה טובלת - כתב הרמ"א שיש לסמוך את הטבילה של הכלה סמוך לבעילת מצוה בכל מה דאפשר, והמנהג שתטבול בליל רביעי (כיון שבזמן התלמוד בתולה נישאת ליום הרביעי) אף אם לא תיבעל עד מוצאי שבת, אבל יותר מזה אין להרחיק את הטבילה מהבעילה, ואם לא תיבעל במוצאי שבת יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה, וכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אין להחמיר אם בדקה רק פעם אחת תוך ז'.

כתב הרמ"א שכל חתן ישאל את הכלה קודם שיגע בה, אם שמרה ז' נקיים. וכתב הש"ך שעכשיו לא נהגו כן, ונראה שסומכים על מה שהשושבינים רגילים להודיע לחתן אם היא טמאה.

כתב הדרישה שברשב"א מבואר שהטעם שאינה בודקת בתבעוה להנשא לאחר י"ב חודש הוא משום שלזמן כזה אינה חומדת, ואין הטעם משום שחוששים שתחזור ותחמוד לאחר זמן קודם החתונה, ונ"מ שאם תבעוה להנשא לאחר י"ב חודש והתחילה לספור שבעה נקיים וביום שלש או ארבע לספירתה נתרצו לכנסה, צריכה לספור שבעה נקיים מחדש, כיון שרק עכשיו בא החימוד. וכתב הט"ז שלדבריו צריך ז' נקיים דווקא סמוך לחופה, אבל באמת לפי הרשב"א אם ישבה שבעה נקיים משעת החימוד אינה צריכה לשום דבר אח"כ, אלא דשאר פוסקים החמירו שתבדוק משעה שמתחילים השבעה נקיים עד שתיבעל, והיינו לכתחילה וכמ"ש הרמ"א.

כתב באבן שהם שחתן שרוצה לבעול בעילת מצוה ביום חופתו קודם הלילה באור היום אחר החופה, אסור אף בבית אפל, אף שלשאר כל אדם מותר בבית אפל, ומביא שם הרבה טעמים לזה. ובנודע ביהודה חולק.

בבאר הגולה מביא מהשל"ה שכתב בצורה חריפה כנגד דברים שנהגו חתן וכלה לפני הנישואין, וכן במעיל צדקה כותב בחריפות כנגד דברים אלו, ומסיים שבדבר שאינו מפורש בתורה לאיסור וברור שלא ישמעו אמרינן מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזיזים.

סעיף ג'

מתי צריכה לשבת שוב ז' נקיים כשהנישואין נדחו

המרדכי והמהרי"ק מביאים שהר"מ מדייק מדברי הרשב"ם שאם דחו את הנישואין מחמת איזו סיבה, אע"פ שישבה ז' נקיים צריכה לחזור ולישב ז' נקיים כשיתפשו וישלימו יחד ודעתם לעשות הנישואין, משום שכיון שדחו את הנישואין אינה בודקת היטב, וכתב המהרי"ק שי"א שהר"מ מדבר רק כאשר לא בדקה מחמת דחיית הנישואין, אבל אם המשיכה לבדוק פעמיים ביום אינה צריכה לחזור ולמנות ז' נקיים, והמהרי"ק מוכרע כדעת האוסרים אע"פ שהמשיכה לבדוק, דכיון דחיישינן לחימוד כל שעה ושעה איכא למיחש דילמא השתא חזיא ולא אדעתה.

איתא בהגהות מיימוני בשם רשב"ם וכ"כ הרוקח בשם אביו וכל רבותיו וכ"כ הר"ם דבעינן שהז' נקיים יהיו סמוך לטבילת מצוה. עוד איתא בהגהות מיימוני שאם טבלה אחר ז' נקיים ולא נבעלה, צריכה לבדוק בכל יום עד שתיבעל, דמשתבעוה לינשא איכא לספוקי בכל יום שמא תראה מחמת חימוד, ונראה דכל זה לכתחילה אבל בדיעבד בבדיקה אחת תוך שבעה סגי, דאין מחמירים בה יותר מבנדה ודאית.

עוד איתא בהגהות מיימוני בשם ריב"א דהא דתבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים, הני מיילי כגון שקידשה ורוצה מיד לישאנה, אבל אם קידשה מקודם וכבר יודעת בו לא מחמדה ומותרת להנשא לו מיד. וכתב הבית יוסף שמהרשב"א ומהמרדכי בשם הר"מ הנ"ל מבואר בהיפך, וכן נראה מדברי כל הפוסקים שסתמו ולא חילקו בדבר, ולכן אין להקל בזה.

פסקי ההלכה

אם דחו את הנישואין מחמת איזה סיבה, אע"פ שכבר ישבה ז' נקיים וטבלה, צריכה לחזור ולישב ז' נקיים ולטבול כשיחליטו לעשות הנישואין.

וכתב הרמ"א שאע"פ שבדקה עצמה תמיד בימים שבינתיים, לא מהני. ובמשאת בנימין ס"ל שאם בדקה עצמה מותרת, ומסיק שיש להחמיר.

מה הדין כשהנישואין נדחו - כתב הט"ז דדווקא כשדחו את הנישואין בבירור ומדעת שניהם ולא קבעו מועד חדש, צריכה לחזור ולשבת ז' נקיים, אבל אם לא נדחו הנישואין בבירור, אלא רק התעכבו מחמת שלא הושוו בדעתם על הנדוניה, או שרק החתן רוצה לדחות את הנישואין אבל צד הכלה מחזר אחריו לשכנעו להנשא, אע"פ שזה נמשך יום או יומיים לא חשיב דחיית הנישואין, מפני שהכלה סומכת דעתה שישנאו לבסוף. והביא הט"ז שהלבוש כתב שאפילו אם דחו את תאריך החתונה וקבעו מיד תאריך אחר, אפילו יום או יומיים אח"כ, חוזר החימוד ומתעורר וצריכה ז' נקיים מחדש, וכתב הט"ז שאין דבריו נראים כלל, וכן הב"ח חולק על הלבוש וכתב שאם בדקה עצמה באותה שעה ומצאה טהורה מותרת, ורק כשנתעכבו יום או יומיים צריכה שוב ז' נקיים, וכתב החוות דעת שאם קבעו תאריך חדש באופן שצריכים להכין מחדש את צרכי החתונה, צריכה לשבת שוב ז' נקיים.

מה הדין כשהחתן התעכב מלבוא - כתב הט"ז שאם לא בא החתן ביום החתונה מחמת אונס הדרך, ואח"כ שלח שליח להתנצל על האיחור, צריכה לחזור לשבת ז' נקיים, מפני שהיא חששה מתחילה שקרה לו משהו בדרך, דכל הדרכים בחזקת סכנה, ושמו לא יבוא כלל, או שחוששת שאינו חפץ בה, וממילא כשנדוע לה שהוא יבוא מתעורר החימוד מחדש. ודלא כהמשאת בנימין שכתב שבכהאי גוונא א"צ שוב ז' נקיים, דמימר אמרה מחמת אונס נתעכב וכשיעבור האונס יבוא. והש"ך כתב שגם אם השליח לדחות את החתונה הגיע יום או יומיים אחרי תאריך החתונה מותרת, דסמכה דעתה שתיכף יבוא ויהבה דעתה שתהיה טהורה, ומסיים הש"ך 'ובאמת אין להחמיר בדינים אלו, דבלאו הכי הרבה פוסקים סוברים דא"צ ז' נקיים, וגם בדיעבד סגי בבדיקה א' תוך ז' לכו"ע, וגם כל עיקר דין זה הוא מדבריהם.

מה הדין כשנתרצית להנשא לאחר - כתב הלבוש שאם החתן הראשון לא רצה להנשא לה, ומיד נתרצית להנשא לאחר, צריכה שבעה נקיים מחדש כי נתעורר חימוד חדש, וגם אם אח"כ חזר החתן הראשון ונתרצה להנשא, צריכה גם כן ז' נקיים מחדש, אע"פ שבדקה עצמה ומצאה טהורה, כיון דאפסקה אחר ביתיים. וכתב החתם סופר שגם אם נתרצו להחליף את החתן שלא מתוך קטטה, צריכה לחזור ולשבת ז' נקיים.

סעיף ד'

איסור יחוד בעבר וכנסה ללא ז' נקיים

כתבו הראשונים שאם עבר וכנסה ללא ז' נקיים, לא יתייחד עמה, אלא הוא ישן עם האנשים והיא ישנה עם הנשים, כחתן שפירסה אשתו נדה, ואע"פ שאינה אסורה אלא מספק אסורים ביחוד, כיון שיצרו תוקפו. דעת הרשב"א והסמ"ג וספר התרומה שדין זה נאמר אפילו בתלמיד חכם שידוע שאסור לו לבוא עליה, והרמב"ם מתיר בתלמיד חכם, ומחלוקתם תלויה בביאור הגמרא דלהלן.

איתא בגמרא (בימות ל"ז): **אמר רבי אליעזר בן יעקב לא ישא אדם אשה במדינה זו וינח וישא אשה במדינה אחרת שמא יודונו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו. איני והא רב כי איקלע לברדשיר וכן רב נחמן כי איקלע לשכנציב אמרו מאן הוא לוימי** (מי חפצה להנשא לימים שאתעכב כאן), **שאני רבון**

דבקיע שמייהו. והא אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ליישב
שבעה נקיים, רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו. ואי בעית אימא
לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו, דאמר מר אינו דומה מי שיש לו
פת בסלו וכו'.

הרמב"ם מפרש את התירוץ השני שלא הגמרא שהיו מתייחדים עימה בבית אחד ולא היו באים עליה, דבלא יחוד לא חשיב פת בסלו, ומבואר שתלמיד חכם מותר ביחוד, מפני שהוא יודע שהיא אסורה ונזהר מזה ולא יקרבה לה עד שתטבול, (ולא יעזור להודיע זאת לעם הארץ, דשאני ת"ח שהוא זהיר במצוות, ויותר נראה שת"ח יודע שיש לחוש שראתה מחמת חימום, ויפרוש ממנה כיון שהוא רגיל בדברי חכמים וגזירותיהם, משא"כ עם הארץ, אי נמי חכמים לא נתנו דבריהם לשיעורים, ואסרו בכל עם הארץ אף אם הודיעו לו).

והרשב"א מפרש שהכונה שהיו מייחדים אותם שיוכלו לישא אותם אחרי ז' נקיים, אי נמי לא היו באים עליהן לעולם ולא ישנו עמהן בבית, ועשו כך כדי לשבור היצר. ודעת הראב"ד כהרשב"א, ולזה נראה שנוטה דעת המגיד משנה.

והקשה הבית יוסף אם מתירים יחוד בכלה ספק ראתה ולא חוששים שיעבור על דברי חכמים ויבעול אותה, כ"ש שבדאי ראתה נתיר לת"ח להתייחד ולא נחשוש שהת"ח יעבור על איסור כרת, ולמה איסור יחוד הוא גם בת"ח. ולכן מבאר הבית יוסף שאין כוונת הרמב"ם להתיר לת"ח יחוד עם כלה שלא ישבה ז' נקיים כמו שהבינו הראב"ד והמגיד משנה, אלא כוונת הרמב"ם שכיון שדעתו (הלכות אישות י"ו) שאסור לישא אשה כשהיא נדה אף אם היא תישן בין הנשים והוא בין הנשים, דאיכא למיחש שמא באיזו שעה מן היום או מן הלילה לא יזהרו המשמרות ויבוא עליה, ולענין זה מתיר הרמב"ם בתלמיד חכם את הנישואין בלי ז' נקיים של חשש חימום, אבל לא את היחוד, והא דקאמר בגמרא לרבנן יחודי מייחדי להו, אין הכונה ליחוד ממש, אלא שהיו נשואות להם, אבל היו אסורות עד ז' נקיים וטבילה, ולענין נישואין בנדה גמורה הרמב"ם אסור גם בתלמיד חכם, כיון ששם זה ודאי נדה דאורייתא ולא חשש דרבנן.

והתוספות מבארים את התירוץ השני בגמרא שהכונה שהיו מייחדים אותם לאותם רבנן, ויש כאן פת בסלו כיון שאם היה רוצה היה בא עליה, וכיון שפעמים לא היה בא עליה לא מחמדא ולא חזיא. והרי"ף והרא"ש הביאו רק את דברי רבי אלעזר בן יעקב, ולא את המשך דברי הגמרא, ונראה שטעמם משום שיש ספק כמו איזה מהתירוצים נפסק להלכה, יש לאסור בשני האופנים מספק, ונמצא שגם לדבריהם האיסור הוא בין בת"ח בין בעם הארץ.

פסק ההלכה - עבר וכנסה ללא ז' נקיים, לא יתייחד עמה, אלא הוא ישן בין הנשים והיא ישנה בין הנשים.

נישואין יחוד בכלה נדה

איתא בגמרא (כתובות ד.) **מי שפירסה אשתו נדה, הוא ישן בין הנשים והיא ישנה בין הנשים. ולהלן שם לא שנו אלא שלא בעל, אבל בעל אשתו ישנה עמו** (דכיון דיש היתר לאיסורו אין יצרו תוקפו).

וכתב רבינו ירוחם שאין הפרש באלו הדינים בין אלמנה לבתולה. וכתב הבית יוסף שכונתו לאפוקי מדברי הרא"ה שאסור בתולה.

וכתב הרא"ש בשם הראב"ד שגם הבעל צריך לישן בין הנשים, וגם האשה צריכה לישן בין הנשים, וכ"כ הרשב"א, אלא שנראה מדבריו דהיינו דווקא כשהיו ישנים בבית אחד, אבל אם הם ישנים בשני בתים נפרדים אין אף אחד מהם צריך שומר. ורבינו ירוחם כתב על דברי הראב"ד שדווקא בלילה צריכים שומרים, אבל ביום מותר להתייחד עמה כשאר הנשים, וכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד, אבל דעת הרא"ש עצמו וכן דעת הרז"ה שגם ביום אסורים ביחוד, ונראה מדברי הרא"ש שהוא סובר שאין צריך שתי משמרות, אלא הוא בין הנשים או היא בין הנשים, וכן כתב הטור בשמו, ואף שהם מדברים לענין אבילות נראה דה"ה לענין פירסה נדה, שהרי הגמרא שם משוה ביניהם.

שיטת הרמ"ה שגם אם פירסה נדה אחרי הבעילה אסורים ביחוד, והרא"ש מתיר, וכן נראה מדברי כל הפוסקים.

יחוד בחתן שלא בעל כמה ימים ופירסה נדה - בחור נשא בתולה והיתה טהורה ושהה עמה כמה לילות ולא בא עליה ופירסה נדה, כתב התרומת הדשן שהורה אחד מן הגדולים שאסור להתייחד עמה כיון שלא בעל, וחד מרבוותא התיר, דכיון דחזינן

דלא תקיף יצירה באשה זו בשעת החופה ולא בא עליה אע"פ שהיתה מותרת לו לא חישינן ליחוד, והתרומת הדשן מביא סעד לדברי המתיר (ממה שמצינו ששור המועד שראה ג' שוורים ולא נגח חזר לתמותו, והט"ז דוחה דשאני התם שסתם שוורים אינם נגחנים, אבל כאן סתם אדם יצרו תוקפו), ומ"מ כתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה.

שיטת הרמב"ם שנהיה כיון שאינה ראויה לביאה אין חופתה חופה. ומקורו מדאיתא בגמרא (כתובות נ"ג.) **בעי רבין וננסה לחופה ולא נבעלה מהו, חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה**, ומסקנת הגמרא שחיבת חופה קונה. **בעי רב אשי וננסה לחופה ופירסה נדה מהו, אם תמצא לומר חיבת חופה קונה, חופה דחזיא לביאה, אבל חופה דלא חזיא לביאה לא, או דילמא לא שניא, תיקו.** והרמב"ם מבאר שהספק של רב אשי הוא אם חופה דלא חזיא לביאה נקראת חופה או לא, וכיון שהגמרא נשארת בתיקו לא היא חופה כלל ולא קנאה לא ליורשה ולא להטמא לה ולא לשום דבר. וכתב הר"ן שכך נראה גם מדברי הר"ף.

וכתב הר"ן שהדבר תימה דכיון דקיימא לן ביבמות (נ"ז:) **דיש חופה לפסולות**, נדה למה לא תקנה, ובהכרח כוונת הגמרא בכתובות היא רק לענין תוספת כתובה. וכ"כ הרא"ש.

עוד כתב הרמב"ם לא תינשא נדה עד שתטהר, ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתיטהר, ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך. וכתב המגיד משנה שכן דעת הר"י מיגא"ש וקצת גאונים, ונראים דבריהם, דכיון דאסור לו להתייחד עמה אין ראוי שתכנס לחופה. וכתב הרא"ש שראיית הרמב"ם היא מדאמרין בגמרא (כתובות ב.) **חלה הוא או היא או פירסה נדה אינו מעלה לה מונות**, ומבואר שבפירסה נדה אינו יכול לכנס כמו בחלתה, ועוד מביאים ראייה מדברי הגמרא (נדה ס"ו.) **דרבינא אינסק לבריה בי רב חביבא וכו' א"ל לא סבר לה מר להא דרבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים**, ומבואר שאפילו בספק נדה אסור לכנס ולברך ברכת נישואין. והרא"ש דחה ראיות אלו והעלה דאין איסור בדבר, וכתב המגיד משנה שהמנהג בכל המקומות לברך ברכת חתנים בכלה נדה, אבל הוא ישן בין הנשים והיא ישנה בין הנשים. ובהגהות מיימוני כתבו בשם הסמ"ק שעתה אנו מתירים לכנס נדות, כיון שאנו מתי מעט במקום אחד, ויש לחוש שמא יקדמנו אחר, רק שיוודיעו לחתן, אך רבינו יחיאל מחמיר בזה.

פסקי ההלכה

חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה, הוא ישן בין הנשים והיא ישנה בין הנשים. וכתב הש"ך שנתבאר באבן העזר שהמנהג פשוט לכנס ולעשות נישואין גם כשהכלה נדה. ואם פירסה נדה מותרים ביחוד, דלא תקיף יצירה כ"כ.

וכתב הרמ"א שיש אומרים אם היתה טהורה כשנישאת ולא בא עליה, ופירסה נדה אחר כך, אינה צריכה שימור עוד, והמחמיר תבא עליו ברכה. והט"ז כתב שמדינא אסור. והש"ך כתב דהאידינא שהמנהג שלא לבעול רק אחר ב' או ג' ימים אחר הנשואים, אע"פ שהוא מנהג של שטות ויש בו איסור מכמה טעמים ונכון לבטלו, מ"מ כיון שהמנהג כך א"כ אם פירסה נדה ודאי צריך שימור, דהא דלא בעל תחלה היינו משום המנהג, וכן נוהגים להצריך שימור בכהאי גוונא.

עוד כתב הרמ"א שאין לחלק בזה בין בחור לאלמנה (ולא אמרינן שאלמנה אין יצרו תוקפו), או בין בתולה לאלמנה (ולא אמרינן שכיון שראתה רק דם בתולים אין הדבר חמור בעיניו).

עוד כתב הרמ"א ש"א שאסורים ביחוד ביום כמו בלילה, ואין צריך להיות שתי שמירות רק הוא בין הנשים או היא בין הנשים, ואם אינם ישנים בחדר אחד אינם צריכים שימור כלל, וי"א שבליילה צריך שתי שמירות, וביום מותר להתייחד. והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, ואין מתייחדים ביום בלא קטן או קטנה. וכתב הש"ך שלוקחים קטנים שיודעים טעם ביאה ואין מוסרים עצמם לביאה. ובבאר שבע תמה על מה שלא לוקחים לשמירה לא קטן ולא קטנה ק אם הכלה שוכבת אצל בתה הכלה, שזה איסור גמור.

סעיף ה'

מחזיר גרושתו צריכה לישב שבעה נקיים.

וכתב הט"ז שאם עבר וכנס בלי ז' נקיים מותרים ביחוד, דלא תקיף יצירה כ"כ.

עוד כתב הט"ז שאלמנה שהיה לה זמן מוגבל בתנאים עם החתן שלה לנשואין, והחתן אמר לה שאפשר שיקדים הנשואין, וכן עשה, והיא אמרה שסמכה על זה וספרה שבעה נקיים וטבלה, אע"פ שהאלמנה עשתה שלא כדין כיון שלא היה לה בירור על הקדמת החתונה עד שבא החתן וכנסה תיכף, ונמצא שבשעה שאמר לה מתי ישאנה נתחדש החימוד וצריכה לחזור ולמנות ז' נקיים, מ"מ כיון שכבר עברה ועשתה כן אין להפרישם מכח זה. וכתב הנודע ביהודה שאם הכלה ביקשה מאבי החתן להקדים את הנשואין, והוא אמר שהוא מסכים אבל הוא צריך לשאול את אשתו, והכלה התחילה מיד למנות ז' נקיים, ולבסוף אשתו הסכימה, פשוט שצריכה למנות ז' ימים מיום חזרת השליח, דעד אז הדבר אצלה בספק, אמנם אם אמר לה שברור לו שאשתו תסכים, אפשר להקל, ועדיין הדבר צריך תלמוד כיון שתלה את הדבר בדעת אחרים.

וברב"ז מסתפק באשה שגירשה בעלה כדי לקיים שבועתו, והיא יודעת שהוא עתיד להחזירה, אם צריכה ז' נקיים.

סימן קצ"ג

דין דם בתולים

דם בתולים, והיינו הדם היוצא מהאשה בבעלות הראשונה, מן התורה אינו טמא, כיון שאינו דם נדות היוצא מן המקור, אלא הוא דם מכה היוצא מן הצדדים, אמנם מבואר בגמרא (ס"ה:) שתכמים אמרו שצריך לפרוש מדם בתולים כמו מראית נדה, ומותר רק לגמור את הביאה הראשונה. ועיין במתני' ס"ד: ובגמרא על משנה זו עד מתי תולים שהדם שראתה מחמת התמיש הוא דם בתולים.

ולהלן יבואר מדוע לא מטהרים דם בתולים כמו שמצוינו דין תליה במכה, ובאלו נשים מחמירים בדם בתולים, ושיש לאסור גם כשבעל ולא מצא דם, והאם מותר לגמור ביאתו או שצריך לפרוש באבר מות (כמו באשה שראתה דם נדות באמצע הביאה).

איתא במתני' (ס"ד:) **תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונישאת, בית שמאי אומרים נותנים לה ד' לילות, ובית הלל אומרים עד שתחיה המכה. הגיע זמנה לראות ונישאת, ב"ש אומרים נותנים לה לילה הראשון, וב"ה אומרים עד מוצאי שבת ד' לילות ראתה ועודה בבית אביה, ב"ש אומרים נותנים לה בעילת מצוה, וב"ה אומרים כל הלילה שלה. ובגמרא אמר רב בוגרת נותנים לה לילה הראשון** (דאפילו לב"ה דאמרי בהגיע זמנה לראות ד' לילות, הני מילי נערה אבל בוגרת לילה הראשון ותו לא).

ולהלן בגמרא (ס"ה:) **רב ושמואל דאמרי תרווייהו הלכה בועל בעילת מצוה ופורש, מחיב רב חסדא מעשה ונתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חדש, א"ל רבא הדורי אפירכא למה לי אותיב ממתני', הוא סבר מעשה רב. מ"מ לרב ושמואל קשיא. אינהו דאמרו כרבותינו דתניא רבותינו חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש. אמר עולא כי הוה בה רבי יוחנן וריש לקיש בתינוקת (בפירקא דתינוקת) לא הוה מסקי מינה אלא כדמסיק תענא מבי כרבא, ומסימי בה הכי, בועל בעילת מצוה ופורש. וכן מבואר בירושלמי.**

ופסקו הראב"ד והרשב"א והרא"ש והר"ן שכל בועל בתולה צריך לפרוש מיד, אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה.

וכתב הרשב"א שאע"פ שאין לך מכה גדולה מזו, לא תלינן בה כדתלינן בעלמא במכה, משום דשאני הכא דאיכא למיחש לדשמואל (ס"ה:) דאמר יכולני לבעול כמה בתולות בלא דם, ועוד דבתולה יש להחמיר לפי שאינה אלא לשעה ופעם אחת, אבל היכא שאפשר שתאסרנה על ידה לבעלה לא החמירו.

והרא"ש כתב שלא תולים במכה משום דבעילת מצוה לכל היא מסורה, ואין הכל בקיאי בחילוק שיש בין שלא הגיע זמנה לראות ובין הגיע זמנה, ובין בוגרת ובין ראתה ובין שלא ראתה, ועוד משום דחתן יצרו תוקפו, הילכך הסכימו רבותינו להשוות כולן וליתן להן דין חומרא שבחומרות דהיינו בוגרת שראתה שנותנים לה בעילת מצוה בלבד.

ודעת הרמב"ם שדווקא בהגיע זמנה לראות נותנים לה רק בעילת מצוה. וכתב הבית יוסף שגם הר"ף סובר כהרמב"ם שלא אסרו אלא בראתה, אבל בלא ראתה לא גזרו אלא העמידה על דינה שנותנים לה ד' לילות, ואע"ג דשייך למיגזר בה אטו בוגרת

שלא ראתה שאין לה אלא לילה הראשון ואתו למיטעי ולומר שיש לה ד' לילות שלא יחלקו בין נערה לבוגרת, מ"מ לא ראו חכמים להחמיר כ"כ בדבר, ודיים שהחמירו היכא דראתה, אי נמי לא גזרו חכמים אלא בבוגרת שראתה, שחוששים שיבוא לידי איסור תורה שיתערב דם המקור בדם בתולים, ואע"פ שזה חשש רחוק, שהרי הרואה מחמת תשמיש תולה במכתה, מ"מ נצטרף חשש זה עם גזירת אטו בוגרת ואסרו, אבל בלא ראתה שאין חשש שמא דם המקור נתערב בדם בתולים, לא גזרו רק משום אטו בוגרת.

ובירושלמי משמע שהדבר היה תלוי במנהג, ובבבל נהגו להתיר כמבואר בגמרא, ורק בהגיע זמנה לראות וראתה החמירו שאינו בועל אלא בעילת מצוה ופורש, ובארץ ישראל החמירו שבכל אופן בועל בעילת מצוה ופורש, ולא משום דס"ל דדינא הכי אלא חומרא בעלמא החמירו במקומם, ואפשר שגם בארץ ישראל לא פשט מנהג זה בכל המקומות, ואפשר דהא דאיתא בבלי שרבי יוחנן וריש לקיש החמירו זה לא מדינא אלא החמירו כמנהג מקומם שהיו בארץ ישראל, ונפק"מ שאם ראינו מקום שנהגים בו לא נחשוב שהוא מנהג בטעות ונבוא להתירו להם, דכיון דבארץ ישראל נהגו כך אסור לפרוץ גדרם של הנהגים כמותם, דמנהג ותיקין הוא. וכן מבואר ברמב"ם שהדבר תלוי במנהג (דכתב דין זה אחרי שביאר את המנהג של ז' נקיים בדם טוהר של יולדת שנתחדש ע"י הגאונים, ובצרפת נהגו בזה התר), ומנהג זה אינו מההיא דאמר רבי זירא (ס"ו.) בנות ישראל החמירו על עצמן וכו', דההיא אינו אלא ברואה דם טמא או ספק טמא, אמנם מנהג זה מבואר כבר בגמרא, ואולי הגאונים הנהיגו מנהג זה בכל ישראל, והראב"ד סובר שדבר זה אסור מדינא דגמרא.

וכתב הבית יוסף שלענין הלכה כיון שנתבאר שהרא"ש והרשב"א והראב"ד סוברים שזה אסור מדינא, ואפילו לדעת הר"ף והרמב"ם שהדבר תלוי במנהג כיון שבזמן הזה פשט איסור בדם בתולים אפילו תינוקת קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה, אסור לפרוץ גדרן של ראשונים ולהקל בו אפילו כחוט השערה, ומי שעושה כן הרי הוא פורץ גדר וישכנו נחש.

האם מותר לגמור את הביאה

איתא בגמרא (ס"ה:) **א"ל רבי אבא לרב אשי, אלא מעתה בעל נפש לא יגמור ביאתו** (דאם חוששים לכל תינוקת משום נדה ואפילו לא הגיע זמנה לראות ולא ראתה, א"כ כעין ודאי מושיט לה, ובעל נפש לא יגמור ביאתו, אלא מכיון שדם שותת ויורד יפרוש ממנה), **אמר לו א"כ לבו נוקפו ופורש** (אפילו קודם השרת בתולים, או שמא יפרוש לגמרי ולא יבעול כלל ונמצא בטל מפריה ורביה).

וכתב הרשב"א בשם הראב"ד דהא דאמרינן בועל בעילת מצוה ופורש, לא פורש מיד כשגמר, דא"כ יציאתו הנאה לו כביאתו, אלא ממתין עד שימות האבר ופורש מיד מן המיטה, כדרך שאמרו (שבועות י"ד:) במשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי, אך אין צריך לנעוץ ציפניו בקרקע עד שימות האבר כמו שאמר שם, שהרי התירו לו לגמור ביאתו, אלא עומד עד שימות ופורש.

והרשב"א עצמו סובר שמותר לפרוש באבר חי, דאשה זו דמיה טהורים וביאתה מותרת לגמרי, ואפילו כשהדם שותת ויורד התירו לו לגמור ביאתו, וא"כ אין לאסור הפרישה יותר מאת הבעילה עצמה, ועוד שאם אתה עושה אותו כמשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי, אף הוא לבו נוקפו ופורש, וזו היא תשובתו של רב אשי. ומסיים הרשב"א שדבר זה מותר אפילו לבעל נפש, וכן דעת הר"ה. וכ"כ המגיד משנה שהסכימו כן הרבה מן המפרשים. וכ"כ הרא"ש והסמ"ג וספר התרומה והר"ן, וכ"כ ההגהות מיימוני בשם הרמב"ן.

בעל ולא מצא דם

כתבו הרא"ש והרשב"א שאפילו אם בעל ולא מצא דם כלל, פורש ממנה, שכיון שרוב נשים יש להן דם בתולים, שמא ראתה טיפת דם כחרדל ונאבד או חיפהו שכבת זרע, ובהטיה נמי לא תלינן דמילתא דלא שכיחא היא, ואפילו בוגרת אע"פ שאין לה טענת בתולים צריך לפרוש ממנה אפילו אם לא מצא דם, דכיון שיש בוגרות שיש להן דם בתולים לא פלוג, וכ"כ הר"ן, וכתב שכן דעת הגאונים.

ובגהות מיימוני כתב שהראב"ד אוסר אפילו בלא מצא דם, ויש מתיירים, ומסתברא להקל, אבל רש"י והרוקח והר"מ והרמב"ן מחמירים, ואפילו המקילים מצריכים להם לבדוק בבדיקה זכה במון ובצמר נקי.

וכתב הבית יוסף שאין לסמוך על המקילים.

וכתב הרשב"א שצריכה שתפסוק בטהרה ותבדוק כל שבעה. וכ"כ הרא"ש בשם רב האי גאון והרמב"ם.

וכתב בהגהות מיימוני בשם ספר התרומה וספר המצוות שלא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה, דחיישינן שתפלוט שכבת זרע ותסתור, כמבואר בסימן קצ"ו, אבל מדברי הרמב"ם והרמב"ן משמע שאינה צריכה להמתין. והבית יוסף כתב שאין ראייה מדברי הרמב"ם.

וכתב הרא"ש בשם רב האי גאון שכלה בתולה שנבעלה בעילת מצוה נוהגת עצמה כל שבעה כנדה, כדי שלא יהא הרגל דבר, וצריכה ז' נקיים וטבילה כזבה, אלא שאין אנו מטמאין משכב שתחתיה בשעת בעילה משום דלא נדה ודאי היא אלא ספק, וכתב הראב"ד שאין כוונתו לענין טהרות, שהרי אין טומאה וטהרה בזמן הזה לטמא משכב שתחתיה, אלא כוונתו שאסור לישן על מיטתה של נדה אפילו בשעה שאינה במטה משום הרגל, ובכלל מותר אחרי ההלכה מאצלו, ואפילו באותו סדין שהדם עליו.

פסקי ההלכה

הכונס את הבתולה, בועל בעילת מצוה וגומר ביאתו (באבר חי. ט"ז וש"ך. אע"פ שהדם שותת ויורד. ש"ך) ופורש מידי. אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה, ואפילו בדקה ולא מצאה דם, שמא ראתה טיפת דם כחרדל וחיפהו שכבת זרע. (ואפילו בבוגרת שכלו בתולים שלה צריך לפרוש, ואפילו בדקה ולא ראתה, דחיישינן שראתה דם וחיפהו שכבת זרע. ט"ז).

וכתב הרמ"א שיש מקילים אם לא ראתה דם, ונהגו להקל אם לא גמר ביאה רק הערה בה ולא ראתה דם, אבל אם בא עליה ביאה ממש, צריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם. ובעל נפש יחוש לעצמו שלא לשחוק בתינוקות.

וצריכה שתפסוק בטהרה ותבדוק כל שבעה, ולא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה, (וכתב המהר"ל מפראג שאף שבזמננו נוהגים שכל נדה מתחילה למנות ביום השישי לראיתה, כאן יכולה להתחיל למנות מהיום החמישי. ט"ז).

ונוהג עמה בכל דיני נדה לענין הרחקה, אלא שנדה גמורה אסור לו לישן על מטתה אפילו כשאינה במטה, וזו מותרת לו לישן באותה מטה, לאחר שעמדה מאצלו, ואפילו בסדין שהדם עליו.

שבנגמרה צורתו של ולד אמו טמאה לידה. ופשוט במשנה שדין יולדת נפל כדין יולדת ולד של קיימא חי, דתנן (ב). **המפלת יום ארבעים אינה חוששת לולד, יום מ"א תשוב לזכר ולנקבה**, ומפרש בגמרא משום דבמ"א יום נגמרת צורת הולד, אמנם אם ילדה דרך דופן אינה טמאה לידה, כדאיתא בגמרא (מ). אמר קרא "כי תזריע וילדה" עד שתלד ממקום שמזרעת.

יולדת זכר טמאה שבעת ימים, דכתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", ובליל ח' טובלת, דנדה קרייה רחמנא. וכל ל"ג ימים שאחר השבעה מותרת לשמש אף על פי שרואה בהן, כדכתיב "ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה".

יולדת נקיבה טמאה י"ד יום אפילו אינה רואה דם, דכתיב "ואם נקבה תלד וטמאה שבועים", וטובלת בליל ט"ו, וכל דמים שתראה ס"ו ימים הם טהורים, דכתיב "וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה". ואם היו לה ז' נקיים בתוך י"ד הימים הראשונים, וטבלה לפני ליל ט"ו, לא עלתה לה טבילה.

ואיתא בגמרא (ל"ה): **איתמר רב אמר מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה מיהרתו, ולוי אמר שתי מעיינות הם, נסתם הטמא נפתח הטהור, נסתם הטהור נפתח הטמא. מאי בינייהו, איכא בינייהו שופעת מתוך שבעה לאחר שבעה (לזכר), ומתוך י"ד לאחר י"ד (לנקבה), ומתוך ארבעים ללאחר ארבעים (לזכר), ומתוך שמונים ללאחר שמונים (לנקבה), לרב רישא לקולא וסיפא לחומרא, וללוי רישא לחומרא וסיפא לקולא. ואיתא בגמרא (ל"ו). והלכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא.**

פרישה מיולדת בליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה - איתא בגמרא (פסחים ק"ג): **היושבת על דם טוהר אסורה לשמש. וכמה, אמר רב עונה.** וכתב הרא"ש שבמקומות שבועלים על דם טוהר צריכים לפרוש ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה אפילו לא ראתה, דמתוך שהורגלה לשמש כל ימי טוהר ואפילו תראה, חיישינן שמא גם עתה תראה ולאו אדעתה, לכן יודיענה בעלה שהוא פורש ממנה לילה זה בגלל שכלו ימי טוהר שלה. וכתב הרא"ש שרש"י מפרש שעונה היינו לילה אחד, ובשם רבותיו פירש רש"י לילה ויום, וכתב שאין נראה לו פירוש רבותיו דבכל דוכתא אמרינן דעונה אחת היא לילה אחת או יום, וכ"כ הראב"ד והסמ"ג וספר התרומה. ובה"ג פירש שטעם הפרישה הוא דכיון דנפקא מימי טהרה לימי טומאה הוא ליה כשעת וסתה. וכתב ה"ט"ז שבזמננו שנוהגים איסור בדם טוהר, לטעם רוב הפוסקים שטעם האיסור בליל מ"א ופ"א הוא שמא תראה ותחשוב שהיא בימי טוהר, א"כ בזמננו אין לאסור, וכן הלכה, ולטעם בה"ג גם בזמננו יש לאסור.

דין יולדת בזוב

איתא בגמרא (ל"ז): **תניא רבי מרינוס אומר אין לידה סותרת ביבה. איבעיא להו מהו שתעלה** (-אם ילדה בזוב, ובימי לידתה לא ראתה, האם ימים אלו עולים לה לנקיים ולא תצטרך לספור אחריהם או לא), **אביי אמר אינה סותרת ואינה עולה** (-שאם היתה זבה ופסקה והתחילה לספור וילדה אינה סותרת, וימי לידתה אפילו אינה רואה בהן אין משלימין לספירתה אלא משלמת אחריהם), **ורבא אמר אינה סותרת ועולה.**

וכתב הרא"ש שבה"ג פסק כרבא, כדקיימא לן שבכל מקום הלכה כרבא חוץ מי"ע"ל קג"ם, וכ"כ רב סעדיה גאון ובשאלתות דרב אחאי, וכן פסקו רבינו חננאל והר"ף, (וכן פסקו הרשב"א והר"ן והרמב"ם), ורבינו תם סובר שהל' של יע"ל קג"ם היינו ימי לידה, דהלכה כאביי שאינה סותרת ואינה עולה, והתוספות דחו כל ראיותיו, ודברי הגאונים עיקר, הילכך נשי דידן שהחמירו לישב ז' נקיים על כל ראיותיהן, דינם כיוולדות בזוב (אפילו לא ראתה דם כלל, דא"א לפתיחת הקבר בלא דם), וצריכות ז' נקיים, וימי לידה אם לא ראתה בהן עולים לה לז' נקיים, ויולדת נקבה שהיו ימי השבוע הראשון נקיים וראתה בשבוע שני, אינה סותרת, ואף שדם לידה סותר אפילו לרבא, הכא כיון שראתה אחר ספירת ז' נקיים אינה סותרת, אמנם האידינא אין נ"מ בדין זה, דעל כל ראייה שתראה צריכה ז' נקיים, אמנם במקום שנהגו לבעול על דם טוהר, אפילו ראתה בשבוע שני טובלת אחר י"ד אפילו לא פסקה, דקיימא לן מעין אחד הוא התורה טמאתו והתורה טהרתו, (וכיון שאפילו אם תראה זה דם טהור, למה נצריך אותה ז' נקיים. ט"ז). ע"כ דברי הרא"ש.

ודעת הרמב"ן שיוולדת נקיבה שלא ראתה בז' ימים הראשונים, ובשבוע השני ראתה, סותרת ספירתה וצריכה ז' נקיים כשתפסוק.

דיני יולדת ומפלת

יולדת זכר טמאה מדאורייתא ז' ימים, ואח"כ יש לה ל"ג ימי טוהר שגם אם תראה דם היא טהורה, דכתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דווחה תטמא, וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה", ויולדת נקיבה טמאה י"ד יום, ואח"כ יש לה ס"ו ימי טוהר, דכתיב "ואם נקיבה תלד וטמאה שבעת ימים כנדתה, ושישים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה". ונמצא שאחר ז' ימים לזכר ואחר י"ד לנקבה טובלת וטהורה לבעלה גם אם היא רואה דם. אמנם יולדת שהיתה זבה גדולה לפני הלידה (יולדת בזוב), צריכה ז' נקיים לפני הטבילה.

ונחלקו רב ולוי בגמרא (ל"ה): אם דם טוהר זה מאותו מעין או ממעין אחר, ונ"מ היכא שלא הפסיקה לראות בין ימי טומאה לימי טהרה, שלרב שזה מעין אחד טהורה, וללוי שזה שתי מעיינות היא טמאה. וכן נ"מ היכא שלא הפסיקה בסיום ימי הטהרה, שלרב היא טמאה וללוי היא טהורה.

ונחלקו הראשונים האם בזמן הזה ג"כ בועלים על דם טוהר, או לא (י"א משום חומרא דרבי זירא, וי"א שזו תקנת הגאונים), אולם כבר פשט המנהג בכל ישראל שאין בועלים על דם טוהר כלל. ויש שהחמירו שלא לבעול בימי טהרה אפילו אם אינה רואה, ונחלקו הפוסקים האם לקיים מנהג זה במקום שנהגו כך, או לא.

סימן קצ"ד

סעיף א'

טומאת יולדת

יולדת טמאה כנדה אפילו לא ראתה דם, בין יולדת חי או מת ואפילו נפל, וכמו שנתבאר בסימן קפ"ח שאפילו מי שסובר שאפשר לפתיחת הקבר בלא דם, מודה

והגהות מיימוני כתבו בשם הסמ"ג שנהגו בצרפת להחמיר כר"ת שימי טומאה אינם עולים לז' נקיים, ונראה שלר"ת כל יולדת צריכה שתי טבילות כדי להתירה לבעלה, אחת אחר שבעה לזכר וי"ד לנקבה, ואח"כ תספור נקיים ותטבול טבילה שניה, דאינה יכולה לספור ז' נקיים עד שתטבול אחר ימי לידתה, דקיימא לך כרב דאמר מעין אחד הוא וכו', וא"כ כל הימים קרויים ימי לידה עד שתטבול. וכ"כ רבינו ברוך בספר התרומה. וכ"כ המרדכי לדעת רבינו תם.

כתב הרמב"ם שילדת בזוב שספרה ז' נקיים ולא טבלה ואח"כ ראתה דם, הרי זו טובלת ומותרת לבעלה מיד, שכל ימי טוהר אינם ראויים לא לנדה ולא לזיבה. וכן דעת ר"ת, והביא ראיה מדאמרינן בגמרא (ל"ו.) גבי יולדת נקבה בזוב שספרה שבע ראשון ובשבע שני ראתה, שאינה סותרת הראשונה, לדברי האומר ימי לידה שאינה רואה בהן עולין לימי ספירת זיבתה, ואף על פי שהוא דם טמא, כ"ש שדם טוהר אינו סותר, וכן פסקו בספר התרומה והמצוות. אבל היראים והר"ף והרוקח והראב"ד והרמב"ן פסקו דסותרה, דכיון דאיכא יולדת בזוב שאין דמה טוהר עד שתשב ז' נקיים ואע"פ שהיא בימי טוהר, הילכך כל דם דחזיא בימי טוהר טמא עד שתשב ז' נקיים מדם.

דם טוהר בזמן הזה

כתב הרמב"ן שאע"פ שמן התורה מותר לבעול על דם טוהר, כל הרואה טיפת דם אפי' בתוך ימי הטוהר תשב שבעה נקיים, והרי הוא בכלל חומרת רבי זירא שהחמירו בנות ישראל על עצמן, ואע"פ שבמקצת מקומות נוהגים קולא בדם טוהר כבר הסכימו הגאונים ועשו סמיכה והחרימו על מי שיעשה כן. וכן דעת הרוקח והראב"ד.

אבל בה"ג כתב שאף בזמן הזה נוהגים התר בדם טוהר כדין התורה, וכ"כ רב אחאי, והתוס' ורבינו תם וספר התרומה והסמ"ג והרמב"ם וההגהות מיימוני סוברים שהדבר תלוי במנהג, ואין דם טוהר בכלל חומרת רבי זירא, ולפיכך אף על פי שחומרת רבי זירא פשטה בכל ישראל, יש מקומות שבעולים על דם טוהר.

ובדעת הר"ף דעת ההגהות מיימוני שהר"ף סובר כדעת האוסרים מצד חומרת רבי זירא, ודעת הר"מ שהר"ף לא בא לאסור מצד חומרת רבי זירא, אלא בא לומר שילדת בזוב צריכה ז' נקיים, ואם ראתה אח"כ לפני שטבלה סותרת, אבל כל שטבלה בלי ראיית דם כלל ואפילו דם טוהר, אם ראתה אחר כך דם טוהר הוא ומותר לבעול עליו.

וביאר הרמב"ן סברת האוסרים שאם החמירו שלא יבוא הדבר לידי טעות בין בימי נדה לבימי זיבה ובין רואה יום אחד לרואה שלשה, כל שכן שיש לחוש שמא יבואו לטעות בין ימי טוהר לימים שלאחר ימי טוהר. והרשב"א כתב שאין זה ראייה, שהרי בימי חכמי התלמוד כבר החמירו בנות ישראל לישב על טיפת דם כחרדל, ואפילו הכי טיהרו בדם טוהר, ואם הן לא החמירו על עצמן בזה אנו למה נאסור, אלא שיש לחוש ולהחמיר כדבריהם, וכן המנהג ברוב מקומות, ויש קצת טעם בדבר, דאין אנו בקיאים עכשיו כמו בדורות הראשונים, ופעמים שיוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור קודם בין השמשות וגמר לידה לאחר בין השמשות ואינן בקיאות בכך ויבואו לטעות להוסיף יום בימי שרתה. והבית יוסף כתב ליישב דעת הרמב"ן, שמה שבזמן חכמי התלמוד מצינו שלא נהגו איסור בדם טוהר, י"ל שזה היה באותם מקומות שעדיין לא פשטה תקנת רבי זירא. והר"ן כתב שטעם הרמב"ן הוא שמא בספק יולדת שיושבת לזכר ולנקבה, יבוא לנהוג בהם קולא גם ימי טוהר. וכתב המגיד משנה שנוהגים כהרמב"ן.

והר"ף דעת ההגהות מיימוני שהר"ף סובר כדעת האוסרים מצד חומרת רבי זירא, ודעת הר"מ שהר"ף לא בא לאסור מצד חומרת רבי זירא, אלא בא לומר שילדת בזוב צריכה ז' נקיים, ואם ראתה אח"כ לפני שטבלה סותרת, אבל כל שטבלה בלי ראיית דם כלל ואפילו דם טוהר, אם ראתה אחר כך דם טוהר הוא ומותר לבעול עליו.

המנהג שלא לבעול בימי טוהר

כתב הרמב"ם שיש מנהג במקצת מקומות וכ"כ מקצת גאונים שילדת זכר לא תשמש מיטתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, אע"פ שלא ראתה, ואינו נכון, ומן הצדוקים למדו דבר זה, וזה דרך מינות שחושבים ש"תשב בדמי טהרה" הכונה שהיא טמאה אפילו אם אינה רואה דם, נגד ביאור חז"ל, ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים שתספור ז' ימים נקיים בלבד.

וגם המהרי"ק כתב לשואל אחד שכתב שזה מנהג קדמון לעשות הרחקה יתירא, ושהרמב"ם שכתב שאין לנהוג כן דיבר רק על המקומות הסמוכים לקראים, וענה לו המהרי"ק שבעיקר הדבר מנהג זה אינו נכון, ואין לנהוג במנהג זה אפילו דרך הרחקה וסייג, דחומרא דאתי לידי קולא הוא מאחר שהוא ממנהג הצדוקים, ומ"מ אין למחות ביד הנהגים כך מחמת חומרא וסייג, כיון שהם מסתמכים על איזה פוסק שהם רגילים לפסוק כמותו, ובכל מקום שתמצא מנהג ויש ליישבו בשום ענין פשוט שיש להלך אחריו.

והרמב"ם שכתב שאין לנהוג כן דיבר רק על המקומות הסמוכים לקראים, וענה לו המהרי"ק שבעיקר הדבר מנהג זה אינו נכון, ואין לנהוג במנהג זה אפילו דרך הרחקה וסייג, דחומרא דאתי לידי קולא הוא מאחר שהוא ממנהג הצדוקים, ומ"מ אין למחות ביד הנהגים כך מחמת חומרא וסייג, כיון שהם מסתמכים על איזה פוסק שהם רגילים לפסוק כמותו, ובכל מקום שתמצא מנהג ויש ליישבו בשום ענין פשוט שיש להלך אחריו.

אשה שמרגישה דם טוהר באמצע תשמיש, כתב הנודע ביהודה שמותר לו לגמור ביאתו כרצונו ולפרוש באבר חי, ואף שכבר נתפשט המנהג שאין בועלין על דם טוהר אין לך בו אלא חידושו שלא יבעול אחר שראתה, אבל אותה ביאה רשאי לגמור כדרכו, וק"ו הוא מדם בתולים. ועיין בנחלת צבי מה שכתב בזה.

פסקי ההלכה

יולדת, אפילו לא ראתה דם, טמאה כנדה, בין ילדה חי בין ילדה מת ואפילו נפל. כמה הם ימי טומאתה, בזמן הזה כל היולדות חשובות יולדות בזוב, וצריכות לספור שבעה נקיים, נמצאת אומר שילדת זכר וישבת ז' ללידה וז' לנקיים לזיבה, והיולדת נקבה יושבת שבעים ללידה וז' נקיים לזיבה.

ימי לידה, שהם ז' לזכר וי"ד לנקבה, אם לא ראתה בהן עולים לספירת זיבתה, ואם שלמו ז' נקיים בתוך י"ד לנקבה, (ולא ראתה אח"כ אפילו טיפת דם כחרדל. ט"ז.) ודלא כהב"ח שכתב שדם שראתה בשבוע השני לא נאמרה בו חומרת רבי זירא אף לאלו שאינם בועלים על דם טוהר), הרי זו אסורה עד ליל ט"ו, ואם טבלה קודם לכן, לא עלתה לה טבילה.

והרמב"ם שלאחר ז' לזכר וי"ד לנקבה, מותרת לבעול מיד, מאחר שספרה ז' נקיים ולא חזרה וראתה. מיהו יש מקומות שנוהגים שאין טובלין תוך מ' לזכר ושמונים לנקבה, ואין להתיר במקום שנהגו להחמיר, אבל במקום שאין מנהג, אין להחמיר כלל, רק מיד שלא ראתה דם אחר ז' לזכר וי"ד לנקבה וספרה ז' נקיים, מותרת לבעול. אבל אם חזרה וראתה אפילו טיפת דם כחרדל, טמאה, ואע"פ שמדאורייתא דם טוהר הוא, כבר פשט המנהג בכל ישראל שאין בועלים על דם טוהר, ודינו כשאר דם לכל דבר. וכתב הט"ז שהב"ח כתב שעל המנהג להחמיר נאמר "ופורץ גדר ישכנו נחש", ואינו נכון, דלכמה ראשונים יש לבטל את המנהג, ואף שהריב"ש כתב איזה טעם לקיימו, אין להטיל שום עונש על המבטלו, ואין בזה שום פריצת גדר, דאין מנהג זה קבוע במקומותינו, והרוצה להחמיר וליבו לשמים יש לו לסמוך על קצת מהאחרונים. והש"ך כתב שאין למחות ביד הנהגים להחמיר. ובפתחי תשובה כתב שמשמע מהט"ז שבמקומות שנוהגים כולם להחמיר חשיב פורץ גדר, והביא שהנודע ביהודה כתב שרק אם ידוע שהמנהג נעשה מתחילה בהסכמת זקני העיר חשיב פורץ גדר, אבל בלאו הכי אין בזה משום פורץ גדר, ועוד כתב שם שאם היה בידו היה כותב לכל המקומות שיבטלו מנהג זה, כי כמה מכשולים באים ע"י זה, ובפרט הנהגים מ"ה לזכר וס"ה לנקבה דמנהג בורות הוא, ומ"מ מי שירצה לשנות המנהג ישאל לחכם. וכתב החכמת אדם שבמדינות אלו נהגו בו היתר.

כתב הט"ז שבזמן הזה שנוהגים איסור בדם טוהר, א"צ לפרוש מאשתו בליל מ"א לזכר ובליל פ"א לנקבה, כיון שלרוב הפוסקים כל האיסור הוא מפני שחוששים שתראה וחשוב שעדיין היא בימי טוהר, וזה לא שייך בזמננו שגם בימי טוהר אסורה אם ראתה דם. ט"ז. וכ"כ בתשובות הרמ"א. (ועיין בש"ך סעיף ד' סק"ד.)

בש"ת תשובה מאהבה מסתפק אם יש לברך על הטבילה שעל דם טוהר, כיון שאינו אלא מנהגא, וכתב שמדברי הרמ"א שכתב ודינו כשאר דם לכל דבר משמע שצריך לברך על הטבילה, והציע ספיקתו לפני הנודע ביהודה ולא הכריע, והחתם סופר כתב שיש לברך, ושכך נוהגים, וכתב הפתחי תשובה דצ"ע לדינא בכתמים היכא שיש ספק אם לטמא או לטהר, כגון שנוטה קצת לאדמימות או שיש ספק אם הוא כגריס וכיוצא, והמורה מחמיר לטמאה, איך תברך אח"כ על הטבילה.

סעיף ב'

אשה שהפילה לפני שעברו מ' יום מתחילת העיבור

איתא במתני' (ב) המפלת יום מ' אינה חוששת לולד, ליום מ"א תשב לזכר ולנדה, יום פ"א ולנקבה ולנדה. רבי ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה, יום פ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה, שהזכר נגמר למ"א והנקבה לפ"א. וחכמים אומרים אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה זה וזה למ"א.

והבית יוסף שמבואר בגמרא שהלכה כחכמים. וכן פסקו הרמב"ם והרשב"א והרמב"ן, ומה שכתב הטור שדעת הרמב"ן שנקיבה לפ"א, ספר מוטעה נזדמן לו.

כתב הרשב"א שכל שמפלת לפני מ"א יום מתחילת העיבור אינה חוששת משום נדה אם לא ראתה דם, ואפילו למאן דאמר אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, כל שהוא פחות ממ"א מ"א בעלמא הוא ולית ליה פתיחת קבר, (והכתב שיש לזה ראייה מכריתות פרק ארבעה מחוסרי כפרה דאיתא התם שולד דגמר צורתיה מיפתח טפי, פחות מבן מ' לא מיפתח טפי. ולפינו ליתא). וכן דעת הר"ז. אבל הראב"ד כתב דלא גרע מחתיכה דמטמא רבי יהודה (כ"א). משום פתיחת קבר. וראוי להחמיר כדבריו. וכ"כ הרמב"ן.

פסק ההלכה - המפלת בתוך מ' אינה חוששת לולד אבל חוששת משום נדה, אפילו לא ראתה מפני שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, ומיד לאחר שספרה ז' נקיים מותרת ואינה חוששת לולד. אבל לאחר מ' יום יש לחוש לולד.

כתב הנודע ביהודה שמה שאמרו א"א לפתיחת הקבר בלא דם, אין חילוק בין אם גרם הפתיחה הוא מבפנים, ובין אם גרם הפתיחה הוא מבחוץ, וממילא אם הרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור טמאה. וגם אין חילוק בין אם היא ילדה או זקנה או מעוברת או מניקה, ותמיד אין פתיחת הקבר בלא דם. כתב הבינת אדם דמש"כ שאם הרופא הכניס אצבעו טמאה, לא דק, ואגב שיטפיה נקטיה, שהרי עיקר הבדיקה בהפסק טהרה הוא שתכניס אצבעו בעומק, ואפילו האבר כשהוא גדול הרבה אינו מגיע רק עד הפרוזדור ולא לחדר. וכ"כ החתם סופר שהן אשה הבודקת עצמה בחורים וסדקים, והן מיילדת שבדקה, לעולם לא יגעו בפי הקבר. עוד כתב הנודע ביהודה שמה שאמרו אין פתיחת הקבר בלא דם, היינו אם הקבר נפתח ויצא ממנו דבר גוש כמו ולד או חתיכה, כל שאינו דק כשפורת דק של קש, או שילדה רוח, אבל כשלא יצא שום דבר, או שיצא דבר דק מאד או משקה, טהורה.

סעיף ג'

דין אשה שהפילה צורות משונות ושפיר ושליא

כפי שנתבאר לעיל אשה יולדת זכר טמאה ז' ימים ויולדת נקיבה טמאה י"ד יום. ולפי זה יש לדון באשה שהפילה צורות משונות, מתי זה נחשב לידת אדם וטמאה טומאת יולדת, ומתי אין זה צורת אדם ואינה טמאה טומאת יולדת, וכמו כן יש לדון באותם צורות האם באופן שאותה צורה אינה מטמאה יש לטמא מטעם שא"א לפתיחת הקבר בלא דם או לא. וכמו כן יש לדון בדברים שהמשנה והגמרא אמרו שאין זה צורת אדם, האם בזמנו או בקיאים לדעת מהם אותם דברים, או שצריך לטמא כיון שאין אנו בקיאים. וכדלהלן.

איתא במתני' (כ"א) המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים, אם יש עמהם דם טמאה ואם לאו טהורה. ואמרינן בגמרא (כ"ב) במחלוקת שנויה ודרבנן היא וכו', באי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפליגי. ונמצא שלרבי יהודה אפילו אין עמה דם טמאה, משום דאי אפשר לפתיחת קבר בלא דם. וכבר נתבאר בסימן קפ"ח שהרמב"ם פוסק כ"ק דרבי יהודה דסבר אפשר לפתיחת קבר בלא דם, וא"כ בזו ס"ל שאם אין עמהם דם טהורה, אבל כל הפוסקים האחרונים חולקים עליו וסוברים דהלכה כרבי יהודה דאמר אי אפשר לפתיחת הקבר

בלא דם, וא"כ בזו סוברים דאפילו אין עמה דם טמאה, אמנם אינה טומאה אלא טומאת נדה ולא טומאת לידה, דלכו"ע דגים וחגבים וכו' אינם נחשבים ולד.

עוד איתא במתני' (כ"א) המפלת כמין בהמה חיה ועוף בין טמאים בין טהורים, אם זכר תשב לזכר, אם נקבה תשב לנקבה, אם אינו יודע תשב לזכר ולנקבה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים כל שאין בו מצורת האדם אינו ולד. ובגמרא (כ"ג) אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן מצח והגבינים והעינים והלסתות וגבות הזקן עד שיהיו כולם כאחד, רבא אמר חסא מצח והגבין והעין והלסת וגבת הזקן עד שיהיו כולם כאחד. ופסק הרשב"א לשורת הדין כרבא אמר חסא, וכן פסק הטור, אבל הרמב"ם פסק כרבי ירמיה, וכתב עוד אבל הפה והאזניים והאף אע"פ שהן כשל בהמה וחיה הרי זה ולד, ופשוט הוא שלכך מנו אברים אלו לומר דבשאר אברים לא קפדינן כלל.

עוד איתא בגמרא (ס) גופו אדם ופניו תיש ולא כלום, וכן פסק הרמב"ם שאם אין פניו כצורת פני אדם אע"פ ששאר הגוף הוא גוף אדם שלם, וידיו ורגליו ידי אדם, אינו ולד ואין אמו טמאה לידה.

עוד איתא בגמרא (ט"ד) המפלת כמין נחש מהו, אמר לה אמו טהורה. אמרה לו והלא משמך אמרה לי חמותי אמו טמאה, ואמר לה מאיזה טעם, הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם, מתוך דבריה זכר רבי יהושע, שלח לו לרבן גמליאל מפי הורה חנינא. וכן פסק הרמב"ם שהמפלת דמות נחש אמו טמאה לידה, מפני שגלגל עינו עגול כשל אדם. והראב"ד השיג על הרמב"ם שלפי מה שפסק דבעינן צורת פנים כולה כשל אדם, מה יעזור שגלגל עינו כשל אדם, ורבי יהושע שמתמא סובר שא"צ אפילו חצי צורת פנים, ומספיק שדומה לאדם בדבר אחד. וכתב הבית יוסף שדעת הרמב"ם שכיון שמבואר בגמרא שרבן גמליאל ורבי יהושע וחנינא סוברים כן, וחנינא ורבי יהושע הוורו כן למעשה, הכי נקטינן, ואע"פ שבבהמה חיה ועוף בעינן כולה צורה לרבי ירמיה או חצי צורה לרבא, י"ל דנחש שאינו שכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם חשוב ולד, משא"כ שאר בהמה חיה ועוף ששום אבר שלהם אינו דומה לשל אדם, ואע"פ שאמרו בגמרא (כ"ג) דבהמה חיה ועוף עיניהם דומים לשל אדם, הרי אמרו הא באוכמא הא בציריא, ונחש איכא למימר דעינו דמי כשל אדם בין באוכמא בין בציריא, ולפיכך חשוב ולד לכלי עלמא. ולפי מה שיבואר להלן בשם הראב"ד, האידינא לדידן היא טמאה לידה לכו"ע.

והראב"ד והרשב"א והרמב"ן שאף שמדאורייתא הכל הולך אחר היכר צורת הפנים, עכשיו שאין אנו בקיאים בצורות, בכלן חוששת לולד ואמו טמאה לידה מספק. וכתב הרשב"א שאם היה נדמה לזכר תשב לזכר, ואם נקבה תשב לנקבה, ואם ספק תשב לזכר ולנקבה, והראב"ד כתב שבכולן טמאה י"ד יום, לפי שאין אנו יודעים לבדוק בין זכר לנקבה אלא אם כן הולד גדול. וכתב המגיד משנה שהרמב"ם סובר שגם בזמן הזה מטהרים כדברי הגמרא, ואין לדברי האוסרים סמך בגמרא כלל, וכתב הבית יוסף שהאוסרים לא סוברים שטמאה מדינא דגמרא, וגם מדברי הרמב"ם אין ראייה להתיר במי שאינו בקי בצורות, ואפשר שהרמב"ם או אדם אחר בזמנו היו בקיאים בצורות, והראב"ד והרמב"ן והרשב"א ידעו בעצמם שלא היו בקיאים בצורות יפה, ולא היה בדורם מי שבקי בצורות, ולכן כתבו שאין מטהרים בשום צורה, וכל שכן לדורות הבאים שבכל יום מתמעטת הידיעה והבקיאות שגם לפי הרמב"ם זה אסור.

עוד איתא בגמרא (כ"א) המפלת חתיכה, רבי בנימין אומר קורעה אם יש בה עצם טמאה לידה, אמר רב חסדא ובחתיכה לבנה. כי אתא זוגא דמן הדיב אייתא מתניתא בידיה, המפלת חתיכה לבנה קורעה אם יש בה עצם טמאה ואם לאו טהורה. וכן פסקו הרשב"א והראב"ד והרמב"ם. ופירש רש"י דטעמא דבעינן שתהיה לבנה, היינו משום שאז הוא מין בשר, והיינו שאז ניכר שזה חתיכת ולד, אבל כשהיא של שאר מראות אף על פי שיש בה עצם לא מוכח שתהא חתיכת ולד, ולפיכך אינה טמאה לידה, והיא בכלל חתיכה שנחלקו בה רבי יהודה ורבנן אם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם שנתבאר דינה בסימן קפ"ח. אמנם כתב הרשב"א שיש מי שמוורה להחמיר אפילו כשאינה לבנה, לפי שאין אנו בקיאים במראות. וכן פסק הטור, והמגיד משנה כתב שזהו דעת הרמב"ן, ושהיא חומרא יתירה ואין לה שום מקור. וכתב הבית יוסף שבמה שכתב לעיל לענין מפלת בהמה חיה ועוף, יש תשובה גם לדבריו אלה.

עוד איתא בגמרא (כ"ג): **תנו רבנן המפלת גוף אטום אין אמו טמאה לידה, ואיזהו גוף אטום כדי שינטל מן החי וימות, וכמה ינטל מן החי וימות, רבי זכאי אומר עד הארכובה, רבי ינאי אומר עד לנקביו, רבי יוחנן אומר משום רבי יוסי בן יהושע עד מקום טבורו.** ופסק הראב"ד כרבי זכאי, והרמב"ם פוסק כרבי יוחנן, והקשה הבית יוסף שבגמרא (כ"ד). משמע דמאן דאמר הכי לית ליה טריפה אינה חיה, וגם לית ליה ניטל ירך וחללה נבלה, וכיון דקיימא לן דטריפה אינה חיה, וגם קיימא לן דניטל ירך וחללה נבלה, וכן פסק הרמב"ם עצמו, א"כ הכא היה לו לפסוק כרבי זכאי.

עוד איתא בגמרא (כ"ד): **המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה** (שיש להם חיתוך אצבעות) **אמו טמאה לידה, ואין חוששין שמא מגוף אטום באה.** והקשה הראב"ד למה צריך חיתוך אצבעות, מאי שנא ממפלת חתיכה לבנה ויש בה עצם שהיא טמאה אע"פ שאינה מחוכתה, ותיריך דהא דבעינן חתוכה לענין קרבן ונאכל הוא, אבל לענין טומאת לידה בכל גווני טמאה. והרשב"א כתב שאין תירוצו מחוור, אלא היינו טעמא דהמפלת תבנית יד ורגל שאינם מחוטים צורתם מוכחת עליהם דמגוף אטום באה, ואין חוששים שמא משפיר מרוקם באה קודם שיהא לה חיתוך אצבעות, דדילמא זמן מועט יש בין ריקומו לחיתוך אצבעותיו ומילתא דלא שכיחא הוא שתפיל באותו זמן מועט ולא חיישינן, אבל חתיכה דעלמא ליכא מידי דמוכח עלה דמגוף אטום באה הילכך כל שיש בה עצם טמאה לידה. ובתורת הבית הקצר כתב הרשב"א שהמפלת יד או רגל שיש להן חיתוך אצבעות הרי זו טמאה לידה, ואם אין להן חיתוך אצבעות אינה חוששת לולד כלל אבל טמאה נדה, ומגדולי המורים הורו שהיא טמאה לידה, מיהו ימי טוהר לא יחייבין לה. והרמב"ם כתב שבאינו חתוך אין אמו טמאה לידה, ובחתוך טמאה. והטור מטמא ולא חילק בין חתוך לשאינו חתוך, ומבואר דס"ל כהראב"ד הנ"ל.

עוד איתא בגמרא (כ"ג): **אמר רבא ושמו נקוב אמו טמאה, ושמו אטום** (-סתום) **אמו טהורה** (מטומאת לידה, לפי שאינו ראוי לחיות, וכל שנברא בענין שאינו ראוי לבריית נשמה אין אמו טמאה לידה דלאו ולד הוא). ולענין ושמו נקוב כתב הרשב"א דטעמא דטמאה דשמו ניקב הושט אחרי הלידה, ונמצא שהיה ראוי לבריית נשמה, אי נמי ניקב מתחילתו, ואף שטריפה אינה חיה, היה ראוי לחיות פחות מעט מ"ב חודש. וצ"ע למה הרמב"ם לא הזכיר דין זה.

עוד איתא בגמרא (שם) **נברא בעין אחת ובירך אחד, אמו טמאה לידה, באמצע אמו טהורה.** וכן פסקה הרמב"ם, ומפרש הטעם שכשהוא מן הצד הרי הוא כחצי אדם, וכשהוא באמצע הרי זה בריה אחרת. והרשב"א כתב דאית דגרסי איפכא, ולפיכך פסק דבין בזו ובין בזו טמאה לידה מספק.

עוד איתא בגמרא (כ"ד): **המפלת כמין הלילית אמו טמאה לידה, ולד הוא אלא שיש לו כנפים.** וכן פסק הרמב"ם.

עוד איתא בגמרא (כ"ד): **אמר רבי יוחנן המפלת כמין אפקותא דדיקלא** (- שהדקל למטה יחיד ומתפצל מלמעלה, כך היו ידיו ורגליו על כתפו ומלמטה הוא בלא צורה) **אמו טהורה.** והרמב"ם לא הזכיר דין זה, ואפשר שהוא מפרש דאפקותא דדיקלא היינו בריית ראש שאין בה חיתוך אברים, כמו הדקל שהצד התחתון שבו עב ואין בו פיצולים, ולפי זה דברי הגמרא הם בכלל מה שכתב שאם הפילה בריית ראש שאינו חתוך אין אמו טמאה לידה.

עוד איתא בגמרא (שם) **איתמר המפלת ופניו ממוסמסים** (-מעוקים), **רבי יוחנן אמר אמו טמאה לידה, וריש לקיש אמר אמו טהורה.** אמר רב פפי בפניו ממוסמסים כולי עלמא לא פליגי דטמאה, כי פליגי בפניו טוחות (- שאין חוטמו בולט ואין צורתו ניכרת), **ואיפכא איתמר רבי יוחנן אמר טהורה וריש לקיש אמר טמאה.** ומשמע דהלכה כרבי יוחנן, וכן פסקו הרמב"ם והרשב"א מעיקר הדין.

עוד איתא בגמרא (שם) **איתמר המפלת בריה שיש לה ב' גבין וב' שדראות, אמר רב באשה אינו ולד, ושמואל אמר באשה ולד.** ולהלן בגמרא (כ"ד): **רבי ירמיה בר אבא סבר למעבד עובדא כשמואל להחמיר, אמר ליה רב מאי דעתך לחומר, חומר דאתי לידי קולא היא, דקיהבת לה ימי טוהר, עביד מיהא כוותיה דרב, דקיימא לן הלכתא כרב באיסורי בין לקולא בין לחומר.** ולגבי פניו טוחות איתא (כ"ד): **בני רבי חייא נפוק לקרייתא, אתו לקמי דאבוהון, אמר כלום בא מעשה לידכם, אמרו לו בא לפנינו פניו**

טוחות וטמאנוהו, אמר צאו וטהרו מה שטמאתם, מאי דעתיכו לחומר **חומר דאתי לידי קולא היא דקיהביתו לה ימי טוהר.** וכתב הרשב"א בשם מקצת רבוותא שמה שהגמרא אומרת שזה חומר דאתי לידי קולא היינו לדינא דגמרא דבקיאיין טפי, אבל אנן דלא בקיאיין בכולהו אמו טמאה לידה, ואפילו בפניו טוחות וביש לו ב' גבין וב' שדראות ובגולגלתו אטומה או שגופו אטום מטמאים אותה לחומר. וכן דעת הטור שכתב דגם בושט אטום טמאה לידה, דמזה נלמד לגוף אטום וגולגולת אטומה. וכתב הראב"ד דכל הנך דאמרינן בגמרא נברא בעין א' ובירך א' באמצע אמו טהורה, אטום אמו טהורה, ופניו ממוסמסין ופניו טוחות וגולגלתו אטומה וכמין אפקותא דדיקלא ושיש לו ב' גבין וב' שדראות, בכלן טמאה י"ד יום, לפי שאין בקיאיין בצורות הללו, וצריכה ג"כ ז' נקיים, דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, אמנם בגוף אטום אדם יכול לעמוד עליו, שאם אין לו צורת איברים והוא ניכר שלא נחתכו ממנו איבריו אלא שכך היה שלם, אין אמו טמאה לידה, ואפילו הוא בן ט', אבל טומאת נדה מיהא אית לה.

המפלת שפיר

איתא במתני' (כ"ד): **המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גוונים** (-גוונים) **אינה חוששת לולד, ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה.** ומפרש בברייתא בגמרא (כ"ה): **כי צד בודקים אותו לידע אם הוא מרוקם, ואין יודעים אם הוא זכר או נקיבה.** עוד איתא בגמרא (שם) **המפלת שפיר שאינו מרוקם, ר' יהושע אומר ולד, וחכמים אומרים אינו ולד. אמר ר"ש בן לקיש משום ר' אושעיא מחלוקת בעכור, אבל בצלול דברי הכל אינו ולד. ור' יהושע בן לוי אמר בצלול מחלוקת. איבעיא להו בצלול מחלוקת אבל בעכור דברי הכל ולד, או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת.** ולהלן בגמרא (שם) **אמר ליה רב חנינא בר שלמיא לרב מר כמאן ס"ל, אמר ליה אחת זו ואחת זו אינה חוששת, ושמואל אמר אחת זו ואחת זו חוששת, ואודא שמואל לטעמיה דכי אתא רב דימי אמר מעולם לא דכו שפיר בנהרדעא לבר מההוא שפירא דאתא לקמיה דשמואל ומתח ליה חוט השערה וחזייה מהאי גיסא אמר אם איתא דולד הוה לא הוה זיג כולי האי.** ופסק הרמב"ם כרב. אבל הרשב"א כתב דמדבעי בגמרא (כ"ד): **אמתניתין מלא גוונים ליחוש שמא ולד היה ונימות, אמר רבא מלא תנן ואם איתא דאתמוחי אתמח מחסר הוה חסר, ורב מתנא אמר גוונים** (-מלשון גוונים) **ואם איתא דאתמוחי אתמח כולי בחד גוונא הוה קאי, מבואר שאם אינו מלא טמאה כדרבא, ואפילו במלא אי קאי גוון אחד ולא קאי גוונים טמאה כדרב מתנא, דרבא ורב מתנא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכיון שאין אנו בקיאים בהא מלא גוונים טמאה ואפילו מלא דם ואפילו מלא מים, ומלא בשר בין עכור בין צלול טמאה כשמואל, ואף על גב דקיימא לן כרב באיסורי, כיון דעבד בה שמואל עובדא ולא טיהרו מעולם שפיר בנהרדעא, הכי קיימא לן, דמעשה רב עדיף (ס"ה):** והמגיד משנה כתב שאין אומרים מעשה רב במי שהחמיר כפי דעתו, שהרי שאל לו הלכה למעשה. וכתב הבית יוסף שהרשב"א סובר שמשמע מהגמרא שכך נהגו בנהרדעא מימי קדם אף קודם שבא שמואל, וגם כל זמן שלא אמר בפירוש ששואל למעשה לא חשיב ששאל הלכה למעשה, כדאיתא בגמרא (ב"ב ק"ל): **אמר ליה רבי אסי לרבי יוחנן כי אמר לן מר הלכה נעביד מעשה, אמר ליה לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה.** וכתב הרב המגיד שהרמב"ן סובר כהרשב"א דבכל גווני חוששת לולד.

המפלת שליא - איתא במתני' (כ"ד): **המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה, ומפרש במתניתין (כ"ו): לא שהשליא ולד אלא שאין שליא שאין עמה ולד.** ואמרינן בברייתא בגמרא **שליא תחלתה דומה לחוט של ערב, סופה דומה כתורמוס, וחלולה כחצוצרת, רבן שמעון בן גמליאל אומר שליא דומה כקורקבן של תרנגולים ואין שליא פחותה מטפח.** ופסק כן הרמב"ם. אבל הרשב"א כתב דהשתא דלא בקיאיין בכולהו מטמאיין לה משום לידה ותשב שבועיים כנקבה, וכ"כ המגיד משנה בשם הרמב"ן שבזמן הזה אפילו פחותה מטפח מטמאים אותה, כדי שלא יבוא הדבר לכלל טעות, וכ"כ הרא"ש והטור, וכבר נתבאר שמשפך צריכה לישב י"ד ימי טומאה, שמא נקיבה היא.

פסקי ההלכה

המפלת כמין בהמה חיה ועוף או כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים, וכל צורת ולד או שפיר או שליא או חתיכה שקרעוה ויש בה עצם, עכשיו שאין אנו בקיאיין

פסק ההלכה - יצאה השליא תחילה, אין תולין אותה בולד זכר שתלד אחר כך, אפילו הוא בן קיימא, וחוששת לשליא ליתן לה ימי טומאה של נקבה.

סעיף ו'

שליא שיצאה ללא ולד

איתא בגמרא (בבא קמא י"א.) **אמר עולא אמר רבי אלעזר שליא שיצאה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון.** ומסקנת הגמרא **לחוש חוששת מימי לא מניא אלא לשני, מאי קמ"ל דאין מקצת שליא בלא ולד.** והיינו שאשה שיצאה לה שליא בשני ימים, טמאה טומאת לידה כבר מהיום הראשון אפילו אם לא יצא דם, דכיון שאין מקצת שליא בלא ולד חוששים שרוב הולד יצא באותו מקצת, וכשיצא הרוב הוי כילוד, אבל אינה מונה ימי טומאת לידה אלא מהיום השני, דשמא לא יצא רוב הולד עד היום השני.

פסק ההלכה - יצאה מקצת שליא ביום ראשון, ולא נגמרה יציאתה עד יום ב', חוששת מיום ראשון, אבל אינה מונה אלא מיום שני.

סעיף ז'

שליא שיצאה עם ולד כמין בהמה חיה ועוף

איתא בברייתא (כ"ו.) **המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמה, בזמן שהשליא קשורה עמה אין חוששין לולד אחר, אין שליא קשורה עמה חוששין לולד אחר, הריני מטיל עליהן חומר שני ולדות, שאני אומר שמא נמוח שפיר של שליא, ונמוח שליא של שפיר.** ונ"מ דהיכא שהולד הנדמה לבהמה חיה ועוף הוא זכר, שצריכה למנות י"ד ימי טומאה שמא השליא היא של נקיבה, וכן נ"מ היכא שהשליא יצאה יום או יומים אחרי הלידה, שמונים שבועיים מיום יציאת השליא.

פסק ההלכה - המפלת דמות בהמה חיה ועוף ושליא קשורה בה, אינה חוששת לולד אחר, ואם אינה קשורה בה חוששת לולד אחר, ואף על פי שהולד הנדמה זכר, חוששין ליתן לה ימי טומאה של נקבה בשביל השליא. וכתב הש"ך שלדידן שאין אנו בקיאים, לעולם נותנים לה ימי טומאה של נקיבה.

סעיף ח'

איתא במתני' (כ"ח.) **המפלת מומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה.** וטעם הדבר הוא מפני שהם ספק זכר ספק נקיבה.

פסק ההלכה - היולדת טומטום או אנדרוגינוס, נותנין לה ימי טומאה של נקבה.

סעיף ט'

איתא בגמרא (כ"ט.) **אמר רבי יהושע בן לוי האשה שעברה בנהר והפילה, מביאה קרבן ונאכל, הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן. תנן הפילה ואין ידוע מה הפילה תשב לזכר ולנדה. מתני' בשלא הוחזק עובר.**

והנה בזמן הגמרא היה נ"מ במה שיושבת לזכר, שאין לה ימי טומאה דזכר אלא דנקיבה, ונ"מ במה שיושבת לנדה, שהיא מקולקלת למחלקים בין ימי נדה לימי זיבה, אבל בזמננו שאין נוהגים התר בימי טוהר, וכל ראייה נותנים לה טומאת זיבה, די לומר שהיא טמאה כנקיבה.

פסק ההלכה - הרגישה שהפילה ואינה יודעת מה, אפילו לא היתה בחזקת מעוברת הרי זו טמאה לידה, וחוששת שמא נקיבה היתה.

בצורות, חוששת לולד, ואם כלו ז' נקיים בתוך י"ד יום, אם טבלה קודם ליל ט"ו לא עלתה לה טבילה. וכתב הש"ך שצריכה ז' נקיים אחר י"ד יום כמו שנתבאר בסעיף א' (וכתב החתם סופר שיש בש"ך טעות סופר, דדבר פשוט שהז' נקיים יכולים להיות מכלל הי"ד יום), ומ"מ נראה שבעל נפש יחמיר לפרוש ממנה ליל מ"א וליל פ"א, משום ספק זכר או נקיבה.

כתב במעיל צדקה שחתיכה שאין בה עצם אינה מטמאה, ועיי"ש הסימן להבחין בין שפיר לחתיכה, ולבסוף כתב בשם מורו הגאון מהר"א ברודא שפקפק בזה ודעתו להחמיר בזה. ובסדרי טהרה כתב שאין לחוש לדבריו, דטבלה דעתו נגד כל הפוסקים דס"ל שאם אין בחתיכה עצם אין לחוש לולד.

אשה שילדה זכר בשינויים גדולים דמות אדם ודמות חיה, היה מורה שצידד להתיר לסבב לו מיתה פן יהיה לפוקה ולמכשול, מפני שאמרו חכמים (נדה כ"ב) כל שאינו מצורת אדם אינו ולד, והביא עוד הרבה טעמים, ובתשובה מזה השיג עליו דמה שאינו ולד נאמר דווקא לענין שאין אמו טמאה לידה, אבל לא לענין לסבב לו מיתה, וחלילה לשום אדם לשלוח יד לפגוע או לסבב סיבה וגרמא ע"י רעב וכדומה להמית הולד הזה ובכלל שפיכות דמים הוא.

טומאת לידה במפלת שליא

שבזמן הלידה יוצאת מן האשה גם השליא של הולד, ובאופן זה יציאת השליא נחשבת כחלק מהלידה, ואין טומאה נוספת מחמת יציאת השליא, אולם יש לדון מה הדין כאשר השליא יצאה כמה ימים אחרי הלידה, או לפני הלידה, או שיצאה רק שליא, מתי אנו תולים את השליא בלידה ולא מטמאים מחמת השליא, ומתי אנו חוששים ששליא זו יש בה ולד שאין אנו יודעים אם הוא זכר או נקיבה וממילא יש לטמא את האשה י"ד יום כמו בלידת נקיבה.

סעיף ד'

שליא שיצאה אחרי הלידה

איתא בגמרא (כ"ז.) **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מעשה ותלו את השליא בולד עד כ"ג יום.** וכן פסקו הראשונים.

ומה שכתב הרמב"ם שאפילו אחרי כ"ג יום תולים את השליא בולד, כוונתו שמחשבים את הכ"ג יום מלבד יום יציאת השליא, וזו כוונת הגמרא **אמר ליה רב יוסף עד כ"ד אמרת לן,** דע"כ אינו מוסיף על כ"ג אלא יום אחד, דאם אתה אומר שנים אני אומר שלשה או מאה ואין לו גבול, דמהאי טעמא אמרינן בגמרא (רי"ה ד) תפסת מועט תפסת.

עוד בגמרא (כ"ח.) **אמר רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל לשמואל משמיה דרב, אין תולין את השליא אלא בדבר של קיימא.** שילינהו שמואל לכולהו תלמידי דרב ואמרו הכי. ואף שרש"י מפרש שהכוונה שהפילה דבר שכיוצא בו מתקיים אם היו חדשיו כלים, למעוטי אם הפילה דבר שאינו ראוי לבריית נשמה, כגון גוף אטום, שאר הראשונים אומרים שבכל נפל לא תולים, דטעם הדבר שתולים בולד כתבו הרשב"א והרמב"ם שאומרים שהולד קרע את השליא ויצא, ורק בולד חי שייך לומר כך.

והיכא שהפילה שליא ואין תולים בולד נותנים לה ימי טומאה של נקיבה, דכיון דחיישינן לולד חיישינן שמא נקבה היתה, וכדתנן (כ"ד:) המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקבה.

פסק ההלכה - ילדה ולד חי ואחר כך הפילה שליא, אינה חוששת לולד אחר, אלא תולה אותה בולד שילדה כבר, עד כ"ג יום (לא כולל יום יציאת השליא. ש"ך), אבל אם הפילה נפל תחלה, אין תולין בו השליא שהפילה אחר כך, וחוששת לשליא ליתן לה ימי טומאה של נקבה.

סעיף ה'

שליא שיצאה לפני הלידה

איתא בגמרא (כ"ז.) **לא אמרו תולין אלא בשליא הבאה אחר הולד.** וכתב הרשב"א דטעמא משום שכשבא הולד קודם אמרינן שהוא קרע את השליא ויצא, אבל כשיצאה השליא לפני הולד ליכא למימר הכי.

ממתי הולד נחשב כילוד

איתא במתני' (כ"ח.) **יצא מחותך או מסורס** (דרך מרגלותיו), **משיצא רובו הרי הוא כילוד, יצא כדרכו, עד שיצא רוב ראשו, איזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו.** ובגמרא (כ"ט.) **אמר רבי אלעזר אפילו הראש עמהם** (והיינו במחותר), **ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא שאין הראש עמהם, אבל הראש עמהם הראש פומר.**

הרמב"ם והרשב"א פסקו כרבי יוחנן, אלא שהרשב"א סובר שרבי יוחנן מדבר אפילו כשיצא רוב הראש, והרמב"ם סובר שרבי יוחנן מדבר דווקא כשיצא כל הראש. עוד כתב הרמב"ם שמשציצה רוב פדחתו הוא כילוד, והבית יוסף דן בדבריו מה מקורו לומר כך, ובבדק הבית הביא שמיצא רמב"ם מוגה שנמחקה ממנו תיבת רוב.

עוד איתא בגמרא (מ"ב.) **ההוא דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה מהו למימהל בשבתא, וכו', אמר ליה אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה, אמר ליה שמעתי דצויץ (בכה) אפניא דמעלי שבתא, ולא איתיליד עד יומא דשבתא, א"ל האי הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוה, והוי מילה שלא בזמנה ולא דחיא שבת.**

עוד איתא בגמרא (כ"ח.) **אמר רב הונא הוציא עובר את ידו והחזירה, אמו טמאה לידה, שנאמר "ויהי בלדתה ויתן יד".** ומסקנת הגמרא לחוש חוששת מדרבנן, ימי מוהר לא יהיבין לה עד דנפיק רוביה.

והקשה הרשב"א מה נ"מ בחשש זה, והרי בלאו הכי טמאה נדה משום שאין פתיחת הקבר אפילו לאברים בלא דם, כדברי יהודה (כ"א.). ותירץ דנ"מ היכא שהוציא ידו והחזירה ולא ילדה עד אחר שבועיים, דאי משום נדה דיה שבעה, והשתא מטמאין לה שבועיים משום לידה ומשום ספק נקבה. עוד כתב הרשב"א שנסתבר שרק יציאת יד נחשבת לידה, ולא יציאת רגל, דיד כתיב, ויש מרבוותא שאמרו אפילו במפלת לאברים משהפילה אבר אחד טמאה לידה מדבריהם, ומצטרפים האברים לרוב לדאורייתא, וראוי להחמיר כדבריהם. והטור סתם כדברי המחמירים, וכן מבואר ברמב"ן, וכן נראה מהירושלמי.

פסק ההלכה

נחתך הולד במיעיה ויצא אבר אבר, בין שיצא על סדר האברים כגון שיצא הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך, בין שיצא שלא על הסדר, אינה טמאה לידה עד שיצא רובו, (והיינו שמדאורייתא אין לה טומאת לידה, אבל מדרבנן טמאה אפילו כשיצא אבר אחד, וכן טמאה מדאורייתא בגלל שא"א לפתיחת הקבר בלא דם. ש"ך.) ואם יצא ראשו כולו כאחד, הרי זה כרובו.

ואם לא נתחתך, ויצא כדרכו, משתצא פדחתו (ולפי מה שיישב הבית יוסף את דעת הרמב"ם אפילו ברוב פדחתו הוי כילוד, וכ"כ הטור. ש"ך), הרי זה כילוד, אע"פ שנחתך אחר כך. וא"צ שיצא לחוץ ממש, אלא אפילו משיצא חוץ לפרוזדור הדין כנ"ל.

אם הוציא העובר את ידו (או רגלו. ש"ך) והחזירה, אמו טמאה לידה.

היתה מקשה לילד ושמעה קולו של ולד חשוב כילוד, שאי אפשר שלא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור.

אשה שישבה על המשבר ופסקו החבלים והצירים, כתב בנחלת שבעה שהיא צריכה שבעה נקיים, דאמרינן בשבת מאימתי מחללין עליה שבת משעת פתיחת הקבר, מאימתי פתיחת הקבר משעה שישבה על המשבר, וא"א לפתיחת הקבר בלא דם. ובחוות דעת חולק וסובר שהיא מותרת, וכ"כ בספר כרתי ופלתי ובסדרי טהרה אלא שהם כתבו שבמקום שנהגו איסור לא ישנו, וגם הנודע ביהודה והתשובה מאהבה והחתם סופר מתירים, ומוסיף החתם סופר שאף המנהג שהעידו נשי פולין לפני בעל נחלת שבעה אינו אלא בסתם, אבל אם בדקה המילדות ומצאו הפתח סגור אפילו מנהג ליכא.

איש ואשה שהיו במיטה, והאשה מעוברת והיתה ישינה, והאיש היה ניעור ושמע קול העובר בוכה במעי אמו, הורה הנודע ביהודה שהאשה טמאה י"ד יום, ולא אמרינן שאילו יצאה ראשו אגב צערה היתה מתעוררת כדאיתא בנדה ג', דהכא כיון

שרוב ולדות אינם בוכים קודם הוצאת הראש מידי ספיקא לא נפקא, ולא אמרינן דהוי ספק ספיקא, דשמוא זכר הוא ושמוא לא הוציא ראשו, דהכא לא מהני ס"ס.

סעיף י"ג

היולדת תאומים ושהה ולד אחר חבירו, כגון האחד קודם שקיעת החמה והאחר אחר שקיעת החמה, משיצא הראשון טמאה לידה, ומונים ימי טומאה משיצא האחרון, ואם הראשון ניכר שהוא זכר והשני ניכר שהוא נקבה, או שאינו ניכר שני זה אם הוא זכר או נקבה, מונה משיצא השני ימי טומאה לנקבה.

סעיף י"ד

איתא במתני' (מ.) **יוצא דופן אין יושבים עליו ימי טומאה וימי טהרה. רבי שמעון אומר הרי הוא כילוד.** ובגמרא **מאי טעמייהו דרבנן, אמר קרא "אשה כי תזריע וילדה זכר" עד שתלד ממקום שמורעת.** עוד בגמרא (מ"א:) **ר' יוחנן אמר אף לדברי המטמא בדם מטהר באשה. ואודא ר' יוחנן לטעמיה, דאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה, שנאמר "ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה" מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה.**

פסק ההלכה- יוצא דופן, אם לא יצא דם אלא דרך דופן, אמו טהורה מטומאת לידה נדה וזיבה.

סימן קצ"ה

דברים האסורים בזמן נדוטה

כתיב "לא תקרבו לגלות עוה". דעת הרמב"ם שנאמר כאן איסור דאורייתא על קריבה לעריות, כגון ע"י חיבוק ונישוק, וכן פסקו הטור והש"ע, ולרמב"ן הפסוק מדבר על ביאה ממש, ושאר קריבות אסורים מדרבנן. מלבד דברים אלו אסרו חכמים דברים נוספים בכל העריות, כגון שמיעת קול זמר וראית מקום מכוסה או שיער, וכן אסור שחוק וקלות ראש, וכן אסור להתייחד עם עוה.

נדה דינה כערוה וגם היא אסורה באיסור "לא תקרבו", אבל היא מותרת ביחוד כיון שאין חשש שיבוא עליה כיון שהיא מותרת לו לאחר זמן, וכן מותר להסתכל במקומות המגולים שבה אע"פ שנהנה מוכך, ומאידך יש דברים שאין בהם איסור בכל העריות, אבל באשתו נדה הם אסורים, דמפני שמחמת שליבו גס בה (רשב"א), והם מותרים ביחוד (רא"ש), איכא למיחש שדברים מסוימים יבואו אותם לידי הרגל דבר, ודברים אלו מכונים 'הרחקות', והיינו שאסור עליהם לעשות דברים של קירוב הדעת העלולים להביאם לאיסור. ובסימן זה יבואר אלו דברים נאסרו על הבעל והאשה או על אחד מהם לעשות בימי נדוטה.

סעיף א'

הרחקות בז' נקיים

כתב הרשב"א שכל זמן שהאשה לא טבלה, אפילו עברו כמה ימים שלא ראתה, לעולם היא בטומאתה עד שתטבול, ואין חילוק בין ימים שאינה רואה בהם לימים שהיא רואה בהם, דכל שלא טבלה דין כל הימים שוה לכל הדברים. וכתב הרשב"א שזו דעת הראב"ד וכן דעת כל הגאונים. וכן פסקו הרמב"ם והסמ"ג והתוס' והרא"ש.

ורבינו חננאל ורש"י (כתובות ס"א.) סוברים דהא דאמרינן התם שמוזגת הכוס אסורה, ואשתו של שמואל היתה מביאה לו את הכוס ביד שמאל, היינו בימי ליבונה. ואין נראה דהא אמרינן בגמרא (שבת ס"ד:) **הרי היא בנדוטה עד שתבוא במים.** והא דאמר אליהו לאשת אותו תלמיד (שם י"ג:) **בימי ליבונך מהו אצלך,** לא משום שיש לחלק בין נדוה לליבון, ושאל כך לפי שידע שכך היה המעשה שהיה מיקל בימי ליבונה.

ורבינו תם פירש שהיו רגילים לטבול שתי טבילות, אחת אחר שבעה כשפוסקת קודם שתשב ז' נקיים, שמאז אינה אסורה אלא מדרבנן, ולכך היה מיקל אותו תלמיד, אבל האידנא שאין רגילים לטבול עד שתשב ז' נקיים, אין חילוק בין ימי נדוטה לימי ליבונה. וכ"כ ספר התרומה.

פסקי ההלכה - חייב אדם לפרוש מאשתו בימי טומאתה עד שתספור ותטבול, ואפילו שהתה זמן ארוך ולא טבלה, תמיד היא בנדתה עד שתטבול.

איתא באבות דרבי נתן (פ"ב ה"א) **"ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב"** יכול יחבקה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים (דברי הרגל) **תלמוד לומר לא תקרב**.

איתא בגמרא (כתובות ד.) **דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא, לא שנו אלא שלא בעל, אבל בעל אשתו ישנה עמו**. ומבואר שם שאחר שבעל פעם אחת אין איסור יחוד, כיון דלא תקיף ליה יצריה.

פסק ההלכה - לא ישחוק ולא יקל ראש עמה אפילו בדברים (המרגלים לערוה. ש"ך) שמא ירגיל לעבירה, אבל מותר להתייחד עמה, דכיון שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה.

כתב בברכי יוסף שאסור להריח מבשמים של אשתו נדה, וכתב הט"ז (או"ח ר"ז ג') שאסור להריח בשמים של ערוה אפילו כשאנינם עליה והם מונחים על השלחן, וה"ה באשתו נדה. וכתב בספר חמודי דניאל שנראה דאפילו לדין שמקילין בתשמיש המיטה ביוצא לדרך סמוך לוסתה, מ"מ בדברי הרגל באשתו נדה אסור.

סעיף ב'

נגיעה וכדומה

כתבו הרמב"ם והרשב"א שאסור לגעת באשתו נדה אפילו באצבע קטנה. והתוס' (שבת י"ג:) גבי עובדא דאותו תלמיד שקרא הרבה ושנה הרבה ומת בחצי ימיו וכו', הביאו דאיתא בסדר אליהו (פ"ט"ו) **אמר לה שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך ונגע ביך באצבע קטנה**.

כתבו התוס' שרש"י היה נזהר שלא להושיט שום דבר מידו ליד אשתו נדה, ולא לקבל דבר מידה, דאמרינן בסדר אליהו (ה"ב) שאמר לו אליהו שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך, וכן הרא"ש מביא משם ראייה לרש"י, אמנם התוס' כתבו שאין משם ראייה, וכן כתבו הסמ"ג וספר התרומה ששם מדובר שנגע בה, וכתב הסמ"ג שהגמ' אוסרת רק הושתת כוס של יין שהוא דבר של חיבה, שזה אסור מיד ליד אבל להניח מותר, וכן אסור למזוג כשהכוס בידו, אבל להעביר דבר אחר מידו לידה לא כתוב שאסור, וגם בספר התרומה מתיר, אך כתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה. והמוגיד משנה מדייק ממש"כ הרמב"ם שנדה אינה נותנת הכוס ביד בעלה, ששאר דברים יכולה להושיט מידה לידו, וכתב שכן דעת קצת מפרשים, ויש מחמירים בכל דבר. והרשב"א מן האוסרים. ורבינו ירוחם כתב שהעידו על רש"י שלא היה רוצה לתת מפתח מידו לידה, וכן נכון להחמיר אפילו בדבר ארוך, שמא לא יזהר היטב ויגע בידה.

פסקי ההלכה

לא יגע בה אפילו באצבע קטנה, ולא יושיט מידו לידה שום דבר (אפילו ארוך. ש"ך), ולא יקבלנו מידה, שמא יגע בבשרה. וכתב הרמ"א שעל ידי זריקה מידו לידה או להיפך, אסור.

איש ואשה הדרים במקום שאין שם שום יהודים, הנודע ביהודה מתיר לבעל לעמוד עליה כשהיא טובלת לראות שתהא כולה תחת המים, ולתומכה בידיה לדחפה תחת המים, אם א"א בענין אחר, דכיון דאיסור נגיעה (כדעת הש"ך סק"כ) וכן איסור הסתכלות במקומות המכוסים הוא שמא יבא לידי הרגל דבר, וכיון שבעוד רגע היא מותרת לא חיישינן, דלא שביק היתרא.

בתשובת שמש צדקה כתב שמי שמתה אשתו והיא נדה, רשאי ליגע בה.

בתשובת יד אליהו כתב שנדה אסורה להחזיק נר בידה כדי שישתה בעלה טאב"ק, או שיתחמם בנר הזה, או שידליק ממנו נר אחר.

כתב התשב"ץ שמוותר לקבל תינוק מיד אשתו נדה, משום דחי נושא את עצמו, והיא אינה עושה כלום אלא התינוק עצמו יוצא מחיק אמו ובא אל אביו. וכתב הפתחי תשובה שאם התינוק קטן או חולה או כפות אסור, דאז לא שייך לומר חי נושא את עצמו, כמ"ש המג"א בסיומן ש"ח.

כתב התשב"ץ שיש להתרחק מליגע בבגדיה בעודה לבושה בהם, אבל כשאנינם עליה מותר.

נדה שרוצה להסיר מבעלה נוצה דרך נפיחה, במנחת יעקב אוסר, ובהר"ם מתייר, וכ"כ הפלתי שאין להחמיר בזה. עוד מקיל הפלתי לזרוק דבר כלפי מעלה ולא לנוכח אשתו כמתכוין לזרוק לידה, והיא פושטת ידה ומקבלתו, ובסדרי טהרה כתב שאע"פ שיש להקל מעיקר הדין, מ"מ אין להתיר, וכל המחמיר בעניינים כאלה תבוא עליו ברכה.

סעיף ג'

אכילה יחד, ואכילת שיירי מאכלה

איתא במתני' (שבת י"א.) **לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה**. ונקט זב לומר אע"פ שהוא עצמו טמא, שאין מניעה בנגיעה בגלל שהוא נטמא, מ"מ לא יאכל עם אשתו זבה מפני הרגל עבירה.

מדברי הרמב"ם נראה שהאיסור הוא דווקא כשאוכלים בקערה אחת, וכתב עליו הראב"ד שאנו נוהגים אפילו על שולחן אחד, וכ"כ רב אחאי. וכתב המגיד משנה שכן דעת הרמב"ן והרשב"א, דאפילו על השולחן קתני דאסור, וכתבו דבפריסת מפה על השולחן להיכר סגי, ויש מקילים כדברי הרמב"ם. וכ"כ ההגהות מיימוני בשם הסמ"ג, וכ"כ בספר התרומה, וכתבו שאם יש שינוי ע"י הנחת לחם או קנקן בין הקערה שלו לקערה שלה מותר, וכ"כ הר"ן, וכן נוהגים. וכתב הר"ן שכן משמע בביריתא בגמרא (שבת י"ג.). וכתב הרא"ש שמה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה בשולחן אחד, הטעם הוא מפני שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שולחן קטן, וכשאשתו עמו על אותו שולחן קטן זה נראה דרך חיבה, אבל האידינא שכל בני הבית אוכלים על שלחן אחד אינו דרך חיבה, ויש שעושים היכר ביניהם, והוי כמו שנים שאוכלים יחד זה בשר וזה גבינה. ורבינו ירוחם כתב שיש שנהגו לעשות היכר בינו לבינה, כגון שאוכלים בשתי מפות, או לכפול את המפה, ויש מתירים שתשנה היא ולא תשב במקומה.

פסקי ההלכה

לא יאכל עמה על השלחן אלא אם כן יש שום שינוי, שיהיה שום דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה, לחם או קנקן, או שיאכל כל אחד במפה שלו. וכתב הט"ז שאם הם אוכלים מהלחם או שותים מהקנקן שביניהם, לא חשיב היכר. וכתב הש"ך שמה שנתבאר בסיומן פ"ח ס"ב שנחשב הכר לענין בשר וחלב, נחשב הכר גם לענין נדה. עוד כתב הש"ך שאם היא מגלה מעט את השלחן ומניחה שם את הקערה שלה מותר.

וכתב הרמ"א שיי"א שאם כשהיא טהורה דרכם לאכול בקערה אחת, וכשהיא טמאה אוכלים בשתי קערות, סגי, וא"צ עוד הכר, וכן נוהגים. וכתב הט"ז שכ"כ הדרישה. וכתב הש"ך שדעת הב"ח שההתיר של הרמ"א נאמר דווקא כשגם בני הבית אוכלים עמם על השלחן, אבל כשבני הבית אוכלים על שלחן אחר והם אוכלים יחד בשלחן אחד אסור, ומשמע מדבריו שגם כשאין שם בני בית כלל אסור, ואין דבריו מוכרחים. וכתב המשאת בנימין שאפילו מקערה אחת מותר לאכול אם גם בני הבית אוכלים עמהם מקערה זו, דאין לך הפסק גדול מזה, ומ"מ רבים הם המחמירים שלא לאכול מקערה אחת אפילו עם בני הבית, ומדינא אין לאסור, אך המחמירים יפה עושים באיסור חמור. והפתחי תשובה אוסר בזה, וכתב שא"א להזהר ולדקדק בזה שיפסיק אדם אחר ביניהם.

עוד כתב הרמ"א שיש אומרים שאסור לו לאכול משיורי מאכל שלה, כמו שנתבאר להלן שאסור לשתות משיורי כוס שלה. וכתב הט"ז שאם אחד שותה ביניהם מותר, וכן שאר הקולות שנאמרו בשיורי כוס שייכים גם בשיורי מאכל. וכתב הש"ך שהאיסור בשיורי מאכלה מבואר מדברי הגמרא, ואדרבה שתיה נלמדת מאכילה.

כתב הט"ז בשם הב"ח שאסור להניח חתיכות קטנות בקערה והוא נוטל אחת והיא נוטלת אחת. אבל אם יש בקערה חתיכות גדולות, וכל אחד נוטל מהקערה ומניח לפניו על כלי מיוחד ואוכל משם, אין בזה איסור, כיון שלא אוכלים מהקערה אלא משתמשים בכלי אחר אח"כ.

עוד כתב הט"ז שמדברי הרמ"א שמדמה שיורי מאכל לשיורי שתיה משמע שגם מאכל אין לה להביא לו, אמנם מהגמ' משמע שמוותר לה לתקן מאכל לפניו ורק

מזיגת הכוס אסורה, ולכן נראה שחכמים שיערו שאין בזה קירוב רק מעשה עבדות שיש בו טורח, משא"כ במזיגת הכוס.

כתב הש"ך שאסורים לאכול בקערה אחת בזה אחר זה, אע"פ שאין נוגעים ביחד.

כתב ביד אליהו שנדה שהריחה חצי כלי טבק, מותר לבעלה להריח את השאר, דזה לא דמי לאכילה.

סעיף ד'

שתיית שיירי שתייתה

כתבו הראשונים שמוותר לשתות זה אחר זה בכוס אחד, דלא הוזכר איסור בדבר כלל. והמרדכי מתיר בשם ראב"ה גם אם נשאר בכוס קצת, כיון שאינו שותה עמה ממש, דבאכילה ושתייה אין קרוב ביאה יותר מהצעת המטה דשרי שלא בפניו. וכתב הסמ"ק שנוהגים שאדם אחר יפסיק ביניהם, ובהגהות מיימוני כתב בשם היראים שאסור לשתות ממשקה שבכלי ששתתה ממנו, כדמשמע בגמרא (שבת י"ג.) גבי עובדא דתנא דבי אליהו דאמרה אכל עמי **ושתה עמי** וכו', ועל כל דבריה השיב לה ברוך המוקום שעקרו, ומשמע שעל כל אלה נענש דאל"כ למה הזכיר אותו בגמרא, אבל אם הורק המשקה ששתתה מכלי זה לכלי אחר, מותר לו לשתות ממנו, אפילו אם הוחזר לכלי הראשון, וכן אם הוא שתה תחילה, היא מותרת לשתות אחריו, דלשון המשנה הוא לא יאכל הזב עם הזבה, והוא הדין לא ישתה, אבל לא תאכל ולא תשתה לא תנן, ואם שתתה והוא אינו יודע נראה שאינה צריכה להגיד לו, דאין כאן חיבה כלל. וכ"כ המרדכי, עוד כתב המרדכי שאנו נוהגים עוד להדיח הכוס בין שתייה שלה לשתיה שלו, ומנהג כשר הוא, ומשמע שאין האיסור אלא שהוא ישתה אחריה, כדי שלא יבוא ליתן לבו עליה ויבוא לידי הרגל דבר, אבל מותר שהיא תשתה אחריו, דאיהי לא מרגלא ליה, וכן נראה מדברי הראב"ד. וכתב בארחות חיים שמוותר לבעל לאכול מה שאשתו הותירה בקערה.

פסק ההלכה - לא ישתה משיורי כוס ששתתה היא. וכתב הרמ"א שאם אדם אחר מפסיק ביניהם, או שהורק מכוס זה אל כוס אחר אפילו הוחזר לכוס ראשון, מותר. ואם היא שתתה והוא אינו יודע ורוצה לשתות מכוס שלה, אינה צריכה להגיד לו שלא ישתה. והיא מותרת לשתות מכוס ששתה הוא. ואם שתתה מכוס והלכה לה, י"א שמוותר לו לשתות את מה שנשאר בכוס, דמאחר שכבר הלכה אין כאן חיבה. וכתב ביד אליהו שאם האשה חזרה או פירסה נדה באמצע שהוא שותה, מותר לו לגמור.

וכתב הש"ך שכוס ששתתה חלק ממנה, אסור לו לשתות ממנה אע"פ שמילאו עוד בכוס, אבל אם שתתה את כל הכוס ומלאוהו נראה שמוותר, וכן משמע בב"ח, ואע"פ שכתב הבית יוסף שנוהגים להדיח הכוס בין השתייה שלה לשתיה שלו ומנהג כשר הוא, אנו לא נהגינן הכי.

סעיף ה'

ישיבה ושכיבה על מיטתה

כתב הרשב"א בשם הראב"ד בשם רב האי גאון שאסור לבעל לישן על מיטתה, אפילו אם אינה עמו במיטה מפני הרגל עבירה, ונראים הדברים, דאפילו להציע מיטתו בפניו אסור משום הרגל עבירה, ק"ו לשכב על מיטתה ממש שיש בזה יותר הרגל דבר. וכ"כ המגיד משנה בשמו ובשם הרמב"ן. וכתב הטור דאסור אפילו שלא בפניה, דהרהור איכא אפילו שלא בפניה, עוד כתב שאפילו לישב על מיטתה אסור, דבישיבה עליה נמי איכא הרהור, ומצד הרהור יבוא לידי הרגל עברה.

פסק ההלכה - לא ישב במטה המיוחדת לה, אפילו שלא בפניה. וכתב הט"ז שהב"ח כתב שאין לאסור אלא בשכיבה, וכן מביא הש"ך שהב"ח כתב שהאיסור הוא לישן כשפושט בגדיו, אבל ישיבה בעלמא כשהוא לבוש בבגדיו אין בזה איסור אפילו בפניה, והט"ז אסר גם בישיבה, דגם בזה שייך הרהור. עוד כתב הט"ז שהיא לא תישן במיטה שלו, דיש הרהור בשכבה ובקומה, אבל ישיבה בעלמא שלה על מיטה שלו מותרת, דהיא לא מרגלא ליה. עוד כתב הט"ז שמוותר לו לגעת בסדין שלה כשהוא מלוכלך בדם.

כתב החכמת אדם שגם ע"ג כרים המיוחדים לה אסור, וכ"ש שהיא אסורה לשכב על אלו המיוחדים לו. וכתב הפתחי תשובה שמותר לאשה לשכב על מיטתו שלא בפניו, וכן מותר לו לשכב על מיטתה אם האשה אינה בעיר.

ישיבה על ספסל אחד

כתב המרדכי בשם רש"י שאסור לבעל לישב על כסא ארוך אשר אשתו נדה יושבת עליו, וכתב התרומת הדשן שהוראה זו היא חומרא בעלמא היא, ושמע שאחד מהגדולים היה נוהג להתיר לישב יחד על הספסל כשהוא מחובר בכותלי הבית, דאין לאסור אלא כשהספסל תלוש, ובארחות חיים כתב שאסור לישב בספסל שהיא יושבת אם אינו קבוע שאינו מתנענע, ויש מתירים אם ישב אדם ביניהם. עוד כתב התרומת הדשן שמוותר ליסוע בעגלה עם אשתו נדה, אפילו אם רק הם נמצאים בעגלה, והעגלה שלהם, דלאו דרך חיבה הוא כמו ישיבת ספסל, דשאני התם שדרך אוהבים להתקבץ יחד ולהתוועד כך, אבל עגלה כיון שדרך בני אדם נכרים להתקבץ ולשכור עגלה ליסוע בה מעיר לעיר, תו לא הוי דרך חיבה, אמנם ללכת עם אשתו נדה בעגלה דרך טיול לגנות ולכרמים וכדומה לא ברינא להתיר. ובספר אגודה כתב שמוותר לאיש לשבת עם אשתו בקרון או בספינה, אפילו בספינה קטנה המתנדנדת, וכן על גבי ספסל, רק שיהיה ביניהם אדם אחר או תיבה או דבר אחר. וכתב הבית יוסף שחומרא זו דישיבת ספסל נוהגים בה האשכנזים, אבל הספרדים לא נהגו בה.

פסק ההלכה - כתב הרמ"א שאסור לבעל לשבת על ספסל ארוך שמתנדנד ואינו מחובר לכותל, כשאשתו נדה יושבת עליו. ויש מתירים כשאדם אחר מפסיק ויושב ביניהם. וכן לא ילך עם אשתו בעגלה אחת או בספינה אחת אם הולך רק דרך טיול כגון לגנות ופרדסים וכדומה, אבל אם הולך מעיר לעיר לצרכיו מותר אע"פ שהוא ואשתו הם לבדם, ובלבד שישוב באופן שלא יגעו זה בזה.

סעיף ו'

שינה במיטה אחת

איתא בגמרא (שבת י"ג.) **איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו**. ומסקנת הגמרא שאסור.

וכתב המרדכי שהר"ם כתב שצריך לזהר אם יש שתי מטות ורגלי האחת נוגעות בשניה, שלא ישכב הוא באחת ואשתו נדה באחרת, אם לא ישימו הפסק בנתיים. ומבואר מדין זה ומדין ספסל הנ"ל דליתא להא דכתב רבינו ירוחם בשם הרשב"ץ שאם המיטה רחבה והוא בבגדו והיא בבגדה ואינם מתקרבים זה לזה מותר.

פסקי ההלכה

לא יישן עמה במטה, אפילו כל אחד בבגדו ואין נוגעין זה בזה. וכתב הרמ"א שאפילו אם יש לכל אחד מצע בפני עצמו, ואפילו אם שוכבים בשתי מטות והמטות נוגעות זו בזו, אסור.

כתב במקור חיים שמלשון המרדכי משמע דדווקא אם רגלי המטות נוגעים זו בזו אסור, דאז שוכבים האיש והאשה פנים נגד פנים ויכולים להסתכל זה בזו ויכול לבוא לידי הרגל דבר, אבל אם ראש המטה נוגע ברגלי חברתה, וכ"ש אם ראש המטה נוגע בראש חברתה, שאין יכולים לראות זה פנים של זה, מותר, אלא דמ"מ העולם נוהגים כסתימות לשון הרמ"א דכל היכא שהמיטות נוגעות זה בזו אסור, אמנם אם יש הפרש כל שהוא בין המיטות מותר. וכתב החכמת אדם שאפשר שאם המטות מחוברות בכותל מותר. וכתב הפתחי תשובה שאם המיטות מוקפות נסרים מלמעלה ואינם נראים כמיטה אחת מותר.

וכתב הש"ך בשם מהר"ם אלשקר שבמיטה של עץ או של בנין מותר לישן עם אשתו [תחת כילה] כשהוא במיטתו והיא במיטתה. ובשער המים כתב שנכון להחמיר א"כ תולים סדין בין המיטות ואינו רואה אותה.

הפתחי תשובה דן אם מותר לשמוע קול זמר של אשתו נדה, וכתב שמדברי הפוסקים נראה לאסור, וצ"ע.

סעיף ז'

הסתכלות

איתא בגמרא (נדרים כ.) **המסתכל בעקיבה של אשה הויין ליה בנים שאינם מהוגנים, אמר רב יוסף ובאשתו נדה. אמר ריש לקיש עקיבה דקתני במקום התורף.**

וכתב הטור שאסור להסתכל בעקיבה או בשאר מקומות המכוסים שבה, דס"ל שכל המקומות המכוסים בכלל מקום התורף, וכ"כ הרשב"א, ומ"מ משמע שבמקומות שאין דרך לכסותם מותר להסתכל, וכן נראה ממה שהתירו לה להתקטט בימי נדותה כדי שלא תתגנה על בעלה, וכ"כ הרמב"ם שמוותר אדם להביט באשתו נדה אע"פ שהיא ערוה ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייתה, דהואיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא לידי מכשול, אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה שמא ירגיל לעבירה.

פסק ההלכה - לא יסתכל אפילו בעקבה, ולא במקומות המכוסים שבה, אבל מותר להסתכל בה במקומות הגלויים אף על פי שנהנה בראייתה, דהואיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא לידי מכשול.

כתב הט"ז שמוותר נדה לשכב על סדיני בעלה, אבל לא על סדינים של אחר, פן תתעבר משכבת זרע של אחר, אבל אם תתעבר מבעלה בנדתה אין הולד נחשב 'בן הנדה' והוא כשר לגמרי כיון שאין כאן ביאת איסור, וגם אם תתעבר משכבת זרע של אחר אין איסור, אלא דקפדינן האבחנה, וכן חוששים שישא אחותו מאביו.

סעיף ח'

לבישת בגדים מיוחדים

איתא בגמרא (כתובות ע"ב. וקידושין פ.) **אמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכונתיה בעלה לוקה עליה.** ופירש רש"י שראוה לובשת בגדי נדות, ולמד מזה הטור שראוי לאשה לייחד בגדים לימי נדה, כדי ששניהם יזכרו תמיד שהיא נדה.

פסק ההלכה - ראוי לאשה לייחד בגדים לימי נדותה, כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה.

סעיף ט'

התקשטות

איתא בגמרא (שבת ס"ד.) **"והדוה בנדתה", וקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונים, עד שבא רבי עקיבא ולימד א"כ אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה, אלא מה תלמוד לומר "והדוה בנדתה" בנדתה תהא עד שתבוא במים.**

פסק ההלכה - בקושי התירו לה להתקשט בימי נדתה, אלא כדי שלא תתגנה על בעלה.

סעיף י'

מזיגת הכוס

איתא בגמרא (כתובות ס"א.) **אמר רב הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס וכו'.** שמואל מחלפא ליה דביתוהו בידא שמאלא, אביי מנחא ליה אפומא דכובא, רבא אבי סדיא, רב פפא אשרשיפא.

כתב הרא"ש שרבינו שמעיה סובר שאין ראייה מכאן לאסור העברת דבר מידו לידה, די"ל דדווקא מזיגת הכוס שהוא דרך חיבה אסור לתת אלא בדרך שינוי, אבל בשאר דברים אין נראה שיהא אסור, והרא"ש כתב שמזיגת הכוס לא היתה נותנת הכוס לידו אפילו דרך שינוי, דמזיגת הכוס אין הכונה להושטת הכוס, אלא לתת מים בתוך הכוס של יין ולהניח על השולחן לפניו, שזה דרך חיבה, וזה מותר רק בשינוי, אבל להושיט חפץ לידו אסור. וכ"כ הרשב"א. והרמב"ם סתם לאסור מזיגת הכוס, ולא כתב שע"י שינוי מותר, ואפשר דמשמע ליה שלא התירו ע"י שינוי אלא לאדם גדול דומיא דהנך רבנן שהיו זהירים וחרדים לדבר ד' ביותר ולא יבואו לחטוא, אבל לא לשאר כל אדם.

כתבו בהגהות מיימוני בשם היראים שא"צ שינוי אלא כשהיא עושה גם מזיגה וגם הושטה, אבל מזיגה בלא הושטה או הושטה בלא מזיגה מותר אפילו בלא שינוי. עוד

כתבו שמזיגה האמורה בגמרא היינו דווקא מזיגה במים, אבל מזיגה מן הכלי אין בזה קירוב דעת, ומ"מ אין למזוג לפניו על השלחן אלא בשינוי, וכן מותר למזוג במים ואח"כ להביאו לשלחן בשינוי. ומדברי הרשב"א נראה שכל האיסור של מזיגת הכוס הוא רק ביין, שהוא המרגיל לדבר ערוה. מזיגת הכוס שלא בפניו מותרת, דאפילו הצעת המיטה שזה יותר חיבה מותרת שלא בפניו, ועוד דלא גרע שלא בפניו מעל ידי שינוי דשרי אפילו בפניו.

פסקי ההלכה

כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לו, חוץ ממזיגת הכוס, שאסורה למזוג הכוס בפניו ולהניחו לפניו על השלחן, אא"כ תעשה שום היכר, כגון שתניחו על השלחן ביד שמאל, או תניחו על הכר או על הכסת אפילו ביד ימינה.

כתב הב"ח שבדרשות מהר"ש מאוסטרין כתב שאסור לאשה להגיש את האוכל של בעלה לשלחן, והב"ח כתב שלפי היראים שמתיר הושטה בלא מזיגה מותר, וכן להרשב"א שהאיסור דווקא במזיגת יין במים או למזוג מן הכלי, א"כ בהגשת קערה עם אוכל אין איסור, ואף את"ל שנתנית הקערה על השלחן ה"ל כמזיגת הכוס, מ"מ גם במזיגת הכוס אין איסור אלא בכוס המיוחד לבעלה בלבד, דאיכא חיבה, אבל להביא הקערה שכל בני הבית אוכלים ממנה מותר אע"פ שגם בעלה אוכל ממנה, דליכא בזה חיבה, והכי נקטינן, אבל להביא קערה המיוחדת לבעלה אסור. וכתב הש"ך שמשמע מזה שהב"ח מחמיר גם בשאר משקים. עוד כתב הב"ח שאע"פ שהמזיגה שלא בפניו, אם מניחה על השלחן בפניו אסור, וכ"ש היכא שהוא יודע שהיא מוזגת שלא בפניו, וכתב הש"ך שאין דבריו מוכרחים, וכן מוכח מהרא"ש ששלא בפניו ליכא איסורא כלל.

כתב השל"ה שההתיר שהאשה תעשה את כל המלאכות לבעלה הוא מצד הדין, מפני שלא רצו שהעם יסבלו מחמת חסרון שפחות, אבל מ"מ המחמיר שומר מצרות נפשו.

סעיף י"א

הצעת המיטה

איתא בגמרא (כתובות ס"א.) **כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ מ... והצעת המטה. אמר רבא לא אמרן אלא בפניו, אבל שלא בפניו לית לן בה.** וכתבו התוס' שאיסור הצעת המיטה נאמר דווקא בפריסת הסדינים והמכסה, שהוא דרך חיבה, אבל הצעת הכרים והכסתות שיש בו טורח ואינו דרך חיבה שרי. וכ"כ הרא"ש והמרדכי ורבינו ירוחם, וכ"כ בהגהות מיימוני בשם ר"ת ורש"י.

פסק ההלכה - אסורה להציע מטתו בפניו, ודוקא פריסת סדינים והמכסה שהוא דרך חיבה, אבל הצעת הכרים והכסתות שהוא טורח ואינו דרך חבה, שרי. ושלא בפניו, הכל מותר אפילו אם הוא יודע שהיא מציעה אותם.

סעיף י"ב

הרחצת פניו ידיו ורגליו

בגמרא (שם) מבואר שגם הרחצת פניו ידיו ורגליו אסור שהנדה תעשה לבעלה, וכתבו הסמ"ג והסמ"ק וההגהות מיימוני והרשב"א שאסור גם שהאשה תמזוג את המים והוא ירחץ בהם ואינה נוגעת בו, שהרי לגעת אסור גם בלי רחיצה. עוד כתב הרשב"א שאפילו בצונן אסור.

פסק ההלכה

אסורה ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו, אפילו אינה נוגעת בו ואפילו הם מים צוננים.

וכתב הט"ז שמוותר לאשה להכין מים בכלי לצורך רחיצת בעלה, ורק אם היא יוצקת את המים בשעת הרחיצה אסור, ואין לאסור מצד נגיעה, דהוי מגע ע"י דבר אחר, דהיא נוגעת בכלי והכלי במים והמים בגופו, ומ"מ אסור מצד החיבה שבהרחצה. ומ"מ אם הוא רוחץ מכלי שיש בו נקב בתחתיתו, ובשעת רחיצתו היא יוצקת מים לכלי, אסור. אבל הש"ך מביא מהר"ר יונה שאסור לתת לפני בעלה קיתון של מים וכלים שירחץ בהם, מפני שזה דרך חיבה.

סעיף י"ג

מזיגת הכוס

אשה חולה והיא נדה, אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה, כגון להקימה ולהשכיבה ולסמכה, דכיון שהוא בריא איכא למיחש שיצרו יתגבר עליו. וכתב הרמ"א שיש אומרים דאם אין לה מי שישימשה מותר בכל, וכן נוהגים אם צריכה הרבה לכך.

סעיף י"ז

אם בעלה רופא, לדעת השו"ע אסור למשש לה הדופק. ולרמ"א אם אין רופא אחר והיא צריכה אליו ויש סכנה בחליה מותר.

והוא ש"ך שדעת הבית יוסף שמה שהרמב"ן מתיר במקום פיקוח נפש, אזיל לשיטתו שנגיעת נדה אסורה רק מדרבנן, אבל לרמב"ם שזה אסור מדאורייתא אסור גם במקום פיקוח נפש משום אביזרייהו דגילוי עריות. והש"ך כתב שגם לרמב"ם מותר, דרק נגיעת חיבה אסורה מדאורייתא, והמנהג פשוט שרופאים ישראלים ממששים הדופק של אשה אפילו אשת איש או עובדת כוכבים, אע"פ שיש רופאים אחרים עובדי כוכבים, וכן עושים שאר מיני משמושים ע"פ דרכי הרפואה, וכן משמע מהרמ"א שמתיר כאן אע"פ שבסימן קנ"ז משמע דס"ל כהרמב"ם. ובפתחי תשובה מביא שהמקור חיים מתיר להניח בגד על הדופק, ואז בעלה ימשש ע"י בגד המפסיק. כתב בספר חמודי דניאל שנהגו הנשים שלא ללכת לבית הקברות בימי נדתה, ונכון הוא.

סעיף י"ד

כל אלו ההרחקות צריך להרחיק בין בימי נדותה בין בימי ליבונה, שהם כל ימי ספירתה. ומקור הלכה זו נתבאר לעיל בסעיף א'.

אין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למוצאת כתם, דבעלת כתמים עשאה כרואה לכל ענין חוץ מלענין קביעות וסת.

והרמ"א ש"א (המוד"כ בשם רבי"ה) שאין להחמיר בימי ליבונה בענין איסור אכילה עמו בקערה, וכן נוהגים להקל בזה, ויש להחמיר. והב"ח כתב שאין למוקלים על מה לסמוך, דאף הוא לא התיר אלא ביום השביעי כדי שתתנצח לטבול, ועוד דבזה אין הרגל עבירה כיון שבערב היא מותרת לו, וגם בהתר זה רבי"ה הוא יחיד ואין ליחיד להתיר איסור המפורסם בכל החיבורים, וראוי לדרוש ברבים שאסור. וכ"כ הדרישה בשם רש"ל לאסור, ושנתקבצו כל הקהילות ועשו חרם על זה. וכתב הט"ז דאדרבה יותר יש להחמיר בימי ליבון, שמה יבוא לידי הרגל דבר כיון שאינה רואה דם. והש"ך מביא דברי הב"ח והרש"ל, עוד הביא הש"ך שהראב"ן כתב שיש נוהגים שלא לאכול עד סוף הז' נקיים, והוא כשר ונאה דשוב ליכא הרגל עבירה אלא הרגל מצוה, דכיון דמצי למטבל לא שביק היתרא ואכיל איסורא.

סעיף ט"ז

כתב הטור בשם הרא"ש שאם הוא חולה ואשתו נדה, ואין לו מי שישימשה זולתה, מותרת לשמשו, רק שתזהר ביותר שתוכל מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה לפניו, דמאחר שאין לו זולתה אי אפשר שלא תשימשו. וכתב הבית יוסף שמבואר שאם יש מי שישימשו אפילו ע"י הדחק, אסור לה לשמשו כלל. והבית יוסף דן מה בא הרא"ש לאפוקי במה שאסר דווקא הרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המיטה בפניו, שהרי את שאר המלאכות מותר לנדה לעשות לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס, ואפשר שכוונתו להתיר מזיגת הכוס כשאין לו מי שישימשו, אך מדברי הרא"ש משמע שבא להתיר יותר, ואפשר שכוונתו שגם הרחצה והצעת המיטה מותרים כשאין אחר, וגם זה לא משמע מהרא"ש, וכן משמע ברבינו ירוחם שמלאכות אלו אסורות אפילו אם אין לו מי שישימשו, ושמה י"ל שבא להתיר שאר תשמישים, והיינו להושיט מידו לידה, וכ"כ בתרומות הדשן שמתרת לשמשו רק בלי נגיעה כגון להושיט לו דבר מידה לידו וכן שאר שימושים שהם בנגיעה על ידי דבר אחר.

פסק ההלכה - אם הוא חולה ואין לו מי שישימשו זולתה, מותרת לשמשו, רק שתזהר ביותר שתוכל להזהר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו. וכתב הש"ך שבמזיגת הכוס נתבאר בסעיף י"ג כמה אופנים המותרים, ומה שמבואר שם שנכון להחמיר, בחולה זה מותר.

סעיף ט"ז

אשה חולה והיא נדה, אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה, כגון להקימה ולהשכיבה ולסמכה, דכיון שהוא בריא איכא למיחש שיצרו יתגבר עליו. וכתב הרמ"א שיש אומרים דאם אין לה מי שישימשה מותר בכל, וכן נוהגים אם צריכה הרבה לכך.

סעיף י"ז

אם בעלה רופא, לדעת השו"ע אסור למשש לה הדופק. ולרמ"א אם אין רופא אחר והיא צריכה אליו ויש סכנה בחליה מותר.

והוא ש"ך שדעת הבית יוסף שמה שהרמב"ן מתיר במקום פיקוח נפש, אזיל לשיטתו שנגיעת נדה אסורה רק מדרבנן, אבל לרמב"ם שזה אסור מדאורייתא אסור גם במקום פיקוח נפש משום אביזרייהו דגילוי עריות. והש"ך כתב שגם לרמב"ם מותר, דרק נגיעת חיבה אסורה מדאורייתא, והמנהג פשוט שרופאים ישראלים ממששים הדופק של אשה אפילו אשת איש או עובדת כוכבים, אע"פ שיש רופאים אחרים עובדי כוכבים, וכן עושים שאר מיני משמושים ע"פ דרכי הרפואה, וכן משמע מהרמ"א שמתיר כאן אע"פ שבסימן קנ"ז משמע דס"ל כהרמב"ם. ובפתחי תשובה מביא שהמקור חיים מתיר להניח בגד על הדופק, ואז בעלה ימשש ע"י בגד המפסיק. כתב בספר חמודי דניאל שנהגו הנשים שלא ללכת לבית הקברות בימי נדתה, ונכון הוא.

סימן קצ"ו

סדר טהרת הנדה

נתבאר לעיל שאשה שראתה דם מן המקור, וצבע הדם הוא מו' מיני דמים (ד' סוגי אדום ואחד שחור). וראתה בהרגשה, טמאה מדאורייתא, ואם היא נדה יכולה לטבול ז' ימים כולל היום הראשון, ואפילו ראתה בכל הז' ימים. ובה צריכה ז' נקיים.

מדרבנן כל אשה שראתה אפילו מעט דם ואפילו שלא בהרגשה צריכה ז' נקיים, ולכן אם ראתה דם שלא בהרגשה, או שמצאה כתם על גופה או על בגדיה במקום שיכול להיות שהדם הגיע מן המקור טמאה מדרבנן, (א"כ יש לתלות את הדם במכה או במאכולת וכדומה, ואם מצאה את הכתם על דבר שאינו מוקבל טומאה או על בגדי צבעונים לא גזרו חכמים שתהיה טמאה). עוד החמירו לטמא גם דם בתולים, ודם דם בימי טוהר, ולטמא כל מראה אדום או שחור וכדומה, ולטמא אשה שתבעוה להנשא שמא ראתה מחמת חימוד. וכן יולדת טמאה, דא"ל לפתיחת הקבר בלא דם.

צריך לפרוש מהאשה סמוך לוסתה, והיינו בזמן שהיא רגילה לראות, ויש בזה חילוקי דינים בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע.

בזמן שהאשה טמאה ישנם דברים שאסור לבעל או לאשה לעשות, שמה יבואו ע"ז לשמש באיסור. ולהלן יבואר סדר טהרת האשה, שצריכה לעשות בדיקה כדי להפסיק בטהרה, וא"כ צריכה לבדוק בז' נקיים, ואחר ז' נקיים צריכה לטבול מטומאתה, וכיון שחציה פוסלת בטבילה צריכה להזהר מדברים החוצצים, ולבדוק עצמה לפני הטבילה שאין עליה דבר החוצץ, ולהפוך ראשה ולרחוץ גופה, וא"כ טובלת והיא טהורה. ואשה שלא טבלה כדיון, אפילו עברו כמה שנים מאז שראתה הרי היא טמאה כמו בזמן ראייתה.

דיני הפסק טהרה ז' נקיים

נתבאר לעיל שבזמננו כל אשה שראתה דם או כתם המטמא צריכה לישב ז' נקיים כזבה. ולהלן יבואר שלפני הז' נקיים צריכה האשה לבדוק את עצמה שהפסיקה לראות דם, כדי להוציא את עצמה מהחזקה שהיא רואה דם, ובדיקה זו נקראת 'הפסק טהרה'. כמו כן בז' נקיים צריכה לבדוק את עצמה שאינה רואה דם, והבדיקה צריכה להיות בעד לבן ונקי שמראה אדום ניכר בו.

ובסימן זה יבואר ממהי האשה מתחילה למנות את הז' נקיים, ודיני בדיקת הפסק טהרה (סעיפים א' וה'). תחת מוך דחוק בזמן בין השמשות לאחר ההפסק טהרה (ב'), רחיצה ולבישת לבנים בז' נקיים (ג'), כמה בדיקות צריך לעשות בז' נקיים (ד'), דיני עד הבדיקה, בדיקת חורים וסדקים, ועד היכן צריך להכניסו (ו'), מי יעשה את הבדיקה בסומא (ז') ובחרשת ושונה (ח'), האם טוב לבדוק בשאר זמנים (ט'). דין אשה שראתה דם או כתם בז' נקיים (י'), כמה זמן לאחר תחילת הראיה אפשר לעשות הפסק טהרה (יא"ג), דין פולטת שכבת זרע בסוף ז' נקיים (י"ב).

סעיף א'

מתי האשה יכולה להתחיל למנות ז' נקיים - איתא במתני' (ל"א:) הכותים מחמאים משכב תחתון כעליון, מפני שהם בועלי נדות. ובגמרא (ל"ג:) מפרש

הטעם שהם נדות משום שיום שפוסקת בו סופרת למנין שבועה (ואע"פ שרמי בר חמא מקשה על טעם זה, מ"מ כך מסקנת הגמרא), וכן הסכימו כל הראשונים שיום שפוסקת בו אינה סופרתו למנין שבועה.

הפסק טהרה

עוד כתבו הראשונים שצריכה לבדוק ביום שפוסקה, לידע שנסתם מעיניה, וכדאיתא בגמרא (ט"ז). **זבה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה סופרתו למנין ז' וקיים. אמר ליה רב ששח לרב ירמיה בר אבא רב כנחאי אמרה לשמעתי, דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז', כי קאמר רב לרב משלישי. וכן ממשמע ממנתי' (ט"ח). נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, הרי היא בחוקת טהורה.** ומשמע שצריכה בדיקה.

ובענין זמן הבדיקה, לעיל הובאה דעת ת"ק שבדיקת שחרית ביום השביעי מועילה, ובהמשך המשנה איתא רבי יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה הרי זו בחוקת טמאה. וחכמים אומרים אפילו בשנים לנדתה בדקה ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה, הרי זו בחוקת טהורה. (יש כאן ג' שיטות, לת"ק בשביעי מועילה בדיקת שחרית אבל בשני לא, ולרבי יהודה אפילו בשביעי לא מועילה בדיקת שחרית, ולרבנן בתראי אפילו בשני מועילה בדיקת שחרית).

וכתב הטור שדעת הרשב"א שבדיקת שחרית מועילה אע"פ שלא בדקה בבין השמשות, ובדברי הרא"ש מבואר שבאיזה יום שתפסיק לראות צריכה לבדוק בבין השמשות, והקשה הבית יוסף למה פסק הרא"ש כיחידאה, ולכן כתב הבית יוסף שהרא"ש לא כתב כן לפסק הלכה, אלא לרווחא דמילתא, דאפילו למ"ד שאף בהפסיקה ביום הראשון סגי בבדיקת שחרית, מודה שבכל יום שהפסיקה לראות עדיף שתבדוק בבין השמשות, דמרחקה נפשה מידי נדנדוד ספק, וכ"ש שלטוברים שבהפסיקה ביום הראשון צריכה בדיקה בין השמשות, דלכתחילה יש להורות שתמיד תבדוק בבין השמשות, כדי שלא תבוא לבדוק גם ביום הראשון בשחרית, אמנם אם בדקה בשחרית ולא בדקה בבין השמשות, אפשר דס"ל כחכמים בתראי, או דס"ל כת"ק דסבר שדווקא בשביעי מועילה בדיקת שחרית, ולא בשאר ימים, וכן מסתבר יותר בדעת הרא"ש, דסתם שתבדוק בבין השמשות משום דרוב נשים פוסקות קודם השביעי, וממילא אין להתיר בדיקת שחרית גם ביום השביעי, כדי שלא תבוא להתר גם בשאר הימים, אבל לא מסתבר לומר שהרא"ש פוסק כרבי יהודה. ורבינו ירוחם סתם כדברי הרשב"א.

עוד כתב הבית יוסף שבין השמשות לאו דווקא, שהרי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, ואם לא בדקה קודם אינה יכולה למנות את היום הבא שמא הוא לילה ונמצא שיום שפוסקה בו ספרה אותו למנין שבועה, ועוד שהרי רבי יהודה שמחמיר לא אמר אלא מן המנחה ולמעלה, ומשמע דממנחה קטנה ולמעלה קאמר, שזה ב' שעות ומחצה קודם הלילה, וזה הרבה קודם בין השמשות, ואף קודם בין השמשות דרבינו תם, ובהכרח שכוונת הרא"ש לבין השמשות דרבינו תם שעדיין הוא יום גמור, או שכוונתו סמוך לבין השמשות האחרון, דאע"ג דמן המנחה ולמעלה סגי, מ"מ לכתחילה רצה להורות שתבדוק כמה שאפשר סמוך ללילה, כדי לצאת מידי ספק, ואם היה אפשר לה להיות ידיה בין עיניה כל בין השמשות כך היה מורה כדי לצאת ידי כל ספק, אבל לפי שא"א לה לעשות כן לא הורה כך, אבל מ"מ מה שאפשר לתקן דהיינו לבדוק סמוך לבין השמשות הורה שתעשה כן.

וכתב הבית יוסף 'ולי מה יקרו דברי הרשב"א שכתב זו"ל לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא האשה בודקת יום הפסק טהרה במון דחוק, ושיהא שם כל בין השמשות, שזו הבדיקה מוציאה מידי כל ספק, וזו כוונת הרמב"ן שיהיו ידיה בין עיניה כל בין השמשות, דאין לומר שכוונתו שיהיו ידיה בין עיניה ממש כל בין השמשות, דא"א לעשות כן.

פסקי ההלכה

שבעה ימים שהזבה סופרת מתחילים ממחרת יום שפוסקה בו. וכך משפטה: אם תראה ב' ימים או ג' ופסקה מלראות, בודקת ביום שפוסקה כדי שתפסוק בטהרה, ובדיקה זו תהיה סמוך לבין השמשות. וכתב הרמ"א דכן נוהגים לכתחילה, אבל בדיעבד אפילו לא בדקה עצמה רק שחרית ומצאה עצמה טהורה, סגי בכך, (ובלבד שלא הפסיקה ביום הראשון, וכדלהלן סעיף ב').

וכתב הט"ז בשם רש"ל, שכיון שהנשים שלנו מתחילות למנות מהיום השישי, פשיטא שיכולה לעשות את הבדיקה ביום אפילו אחרי שהתפללו מעריב. והדגול מרובה כתב שרש"ל מיירי לענין שאם תחילת הראיה היתה ביום אחרי ערבית יכולה למנות גם יום זה לתחילת החמשה ימים, אבל בבדיקת הפסק טהרה אין להקל אחרי ערבית, וכ"כ בספרו נודע ביהודה.

לעולם ילמד אדם בתוך ביתו (להחמיר לכתחילה. רמ"א) שתהא בודקת ביום הפסק טהרה במון דחוק, ושיהא שם כל בין השמשות, שזו הבדיקה מוציאה מידי כל ספק.

כתב הרמ"א ש"א שאם התפללו הקהל ערבית ועוד היום גדול, אינה יכולה לבדוק אז ללבוש לבנים ולהתחיל ולמנות מיום המחרת, מאחר דהקהל כבר עשו אותו לילה, (אע"פ שהיא עדיין לא התפללה ערבית). וי"א שמוותר אפילו עשו הקהל שבת (דתוספת שבת אינה שייכת לענין נדה. י"א שזה מועיל אפילו אם גם היא קיבלה שבת והתפללה, וי"א שאם היא התפללה ערבית אין להקל אפילו בדיעבד. ש"ך. והפתחי תשובה מביא שהדגול מרובה מתיר אפילו לכתחילה, וכתב שגם הש"ך לא החמיר אלא כשגם היא וגם הקהל התפללו ערבית, וגם בזה נראה להקל בדיעבד. עוד כתב הש"ך שאף למקילים כשהיום גדול מחשיבים יום ולילה שיום, וכמש"כ בסימן קפ"ד, אבל אח"כ לכו"ע אסור לעשות הפסק טהרה, ומסיים הרמ"א שנוהגים לכתחילה להזהר, אבל בדיעבד אין לחוש.

עוד כתב הרמ"א שמקצת נשים נוהגות שאם פסקה קודם ברכו וחזרה לראות כתם או דם תוך ימי ספירתה, אז מפסיקים אפילו לאחר ברכו אם נתקלקלה סמוך לערב, וחושבים דבר זה לדיעבד, ואין למחות בידם, כי כן קבלו מאיזה חכם שהורה להן, והוא מנהג ותיקין. וכתב הב"ח שרמ"א הקולא היא דווקא כשנתקלקלה ביום השני, והב"ח עצמו סובר דה"ה כשנתקלקלה בתחילת ספירתה, והש"ך כתב שגם הרמ"א מודה לזה, דאין דיעבד גדול מזה, ומש"כ שנוהגים להזהר לכתחילה היכא דאפשר, היינו כגון שאינה רואה דם קודם ברכו.

סעיף ב'

הנחת מוך דחוק בבין השמשות לאחר ההפסק טהרה

עיין לעיל בסעיף א' ג' השיטות במתני' בענין זמן הבדיקה. ואיתא בגמרא (ט"ח): **תניא אמרו לו לרבי יהודה אלמלא ידה מונחות בעיניה כל בין השמשות יפה אתה אומר, עכשיו אימור עם סילוק ידה ראתה, מה לי הפרישה בטהרה ב' מן המנחה ולמעלה, מה לי הפרישה בראשון. בראשון מי איכא למאן דאמר** (דאפילו רבנן בתראי דמתניתין בשנים לנדתה הוא דקאמרי, אבל בראשון לא, דהחזק מעין פתוח), **אין, והתניא א"ר יוסי שאלתי את רבי יוסי ורבי שמעון נדה שבדקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, לאחר ימים בדקה ומצאה טמאה, מהו, אמרו לו הרי זו בחוקת טהרה, ששי חמישי רביעי שלישי שני מהו, אמרו לו בחוקת טהורה, וראשון לא שאלתי, וטעיתי שלא שאלתי, אמו כולו לאו בחוקת טמאה קיימי וכיון דפסק פסק, ראשון נמי כיון דפסק פסק. ומעיקרא מאי סבר, הואיל והחזקה מעין פתוח.**

וכתב הרשב"א שאע"פ שרבי לא שאל מה הדין בהפסיקה בטהרה בראשון, דסבר שבדיקה ביום הראשון לא מועילה אא"כ פסקה בטהרה בבין השמשות, הואיל והחזק מעינה פתוח, וגם לבסוף לא היה הדבר פשוט לו לגמרי, שהרי אמר טעיתי שלא שאלתי, מ"מ כיון שנתן טעם המסתבר שגם בראשון טהורה כמו בשאר הימים, ובברייתא מבואר להדיא שאין חילוק בין היום הראשון לשאר הימים, שמע מינה דראשון כשני דכיון דפסק פסק, ולפיכך אע"פ שכל הנשים עכשיו הן ספק נדות ספק זבות, ואפשר שהיא נדה ומעיינה פתוח, אפילו הכי כל שהפרישה טהורה ואפילו ביום ראשון, הרי זו בחזקת טהורה, ויש מחמירים בדבר. עכ"ד.

וכתב הבית יוסף שגנראה מדבריו שהמחמירים היינו היכא דבדקה ביום ראשון קודם בין השמשות, אבל אם בדקה בבין השמשות אף בראשון טהורה לכו"ע, וכן משמע מהגמ' שמדברת על המשנה שעוסקת בבדיקת שחרית, שבזה יש חילוק בין היום הראשון לשאר הימים, אבל בבדקה בין השמשות אין חילוק בין היום הראשון לשאר הימים.

אבל הרמב"ם פסק להחמיר כחכמים דמתני' דסברי דבדיקת ראשון לאו בדיקה היא, ולא חילק בין שחרית לבין השמשות כלל. אך הבית יוסף מוכיח מהמגיד משנה

(שמביא דעת הרמב"ן שבדיקה ביום הראשון בשחרית לא מועילה, ו"א היא מועילה, ולא כתב המגיד משנה שהרמב"ם זו שיטה שלישית שגם בדיקת בין השמשות לא מועילה) שגם הרמב"ם מודה שאם בדקה בבין השמשות מהני, ומה שלא כתב כן בפירושו היינו לפי שאין דרכו ברוב המקומות אלא להעתיק לשון המשנה או הגמרא כמו שהוא.

פסקי ההלכה

ראתה יום אחד בלבד ופסקה בו ביום, צריכה לבדוק עצמה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות.

וכתב הרמ"א שבדיעבד אם בדקה עצמה סמוך לבין השמשות ומצאה עצמה טהורה, אע"פ שלא היה המוך אצלה כל בין השמשות, סגי, אבל בדיקת שחרית לא מהני, והואיל ולא ראתה רק יום אחד ומועיינה פתוח.

וכתב הש"ך שאף שלדין בלאו הכי לא מפסיקים בטהרה לפני שעברו ה' ימים כולל יום שראתה בו, מ"מ נ"מ להיכא שחזרה וראתה בימי ספירתה, שבזה בדיקת שחרית לא מועילה אפילו בדיעבד, אבל אם ראתה רק כתם אפשר להקל בין בימי הספירה בין בתחילה.

וכתב הפתחי תשובה שכל בדיקה שהיא לפני מנחה קטנה לא מועילה ביום הראשון.

סעיף ג'

רחיצה ולבישת לבנים בז' נקיים

ביום שפסקה מלראות ובודקת עצמה כאמור, תלבש חלוק הבדוק לה שאין בו כתם, ובלילה תשים סדינים הבדוקים מכתמים, ומיום המחרת תחיל לספור שבעה נקיים.

וכתב הרמ"א שמנהג כשר הוא שכשהאשה פוסקת בטהרה, תרחץ ותלבש לבנים, אמנם אם לא רחצה רק פניה של מטה די בכך, וכן נוהגין ואין לשנות, אבל בשעת הדחק, כגון אשה ההולכת בדרך ואין לה בגדים, תוכל לספור ז' נקיים רק שהחלוק יהיה נקי ובודק מדם.

המעיל צדקה נשאל על אשה שמצאה כתם בימי ליבונה, ובערב הפסיקה בטהרה מחדש ולבשה שנית לבנים, ולמחרת אמרו לה חברותיה שגם על הכתם צריכה להמתין מחדש ה' ימים, וחזרה ולבשה כתונת שלה הנכתם בכמה כתמים, אך היתה חגורה מלמטה בסניר לבן ונקי מליבונה של אתמול, ואחר ב' ימים נודע לה שא"צ להמתין מחדש ה' ימים, והיא אמרה שהיא מכירה שהכתמים שבחלוקה הם מימי טומאתה הראשון, וגם הרי הסניר נקי. וכתב המעיל צדקה שיש לטמאה מצד שהחזיקה עצמה טמאה באמצע הז' נקיים, אך לולא סברא זו היו עולים לה ימים אלו, כיון שהיא מכירה את הכתמים בטביעות עין, וגם לולא זה היה אפשר לסמוך עמה שהסניר נקי ואם היתה רואה היה צריך להיות דם על הסניר, אך לולא הוכחת הסניר והטביעות עין אין תולים שהם מימי נדתה, כיון שהוא בג' ימים הראשונים.

סעיף ד'

כמה בדיקות צריך בז' נקיים

לכתחילה צריכה האשה לבדוק עצמה בכל יום. הרמב"ן והרשב"א והרא"ש כתבו בסתמא שתבדוק בכל יום, ומשמע שא"צ לבדוק יותר מפעם אחת בכל יום, אבל הסמ"ג והסמ"ק וספר התרומה והמרדכי בשם הרוקח כתבו שצריכה לבדוק פעמיים בכל יום מימי הספירה, פעם אחת בשחרית כשעומדת ממיטתה, ופעם אחת כשהולכת לערבית. וכתב הבית יוסף שנראה שלמדו כן מדתת (י"א). **פעמיים צריכה להיות בודקת שחרית ובין השמשות.**

איתא במתני' (פ"ח) **הזב והזבה שבדקו עצמן ביום הראשון ומצאו טהור ביום השביעי ומצאו טהור ושאר כל הימים לא בדקו, רבי אליעזר אומר הרי אלו בחוקת טהרה, רבי יהושע אומר אין להם אלא יום הראשון ויום השביעי בלבד, רבי עקיבא אומר אין להם אלא יום השביעי בלבד.** ואיתא בגמרא שהלכה כרבי אליעזר.

עוד איתא בגמרא (שם) **איבעיא להו, זב וזבה שבדקו עצמן ביום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור, ושאר הימים לא בדקו, רבי אליעזר מהו, תחילתן**

וסופן בעינן, והכא תחילתן איכא סופן ליכא, או דילמא תחילתן אף על פי שאין סופן. רב אמר היא היא, תחילתן אף על פי שאין סופן, ורבי חנינא אמר תחילתן וסופן בעינן, והכא תחילתן איכא סופן ליכא. ואמרינן בגמרא (ט"ו) שלפי רב אם לא בדקה אלא רק ביום השביעי, הרי זו בחזקת טהרה, דכי היכי דתחילתן בלא סופן סגי, הכי נמי סגי בסופן בלא תחילתן, ובלבד שהפסיקה בטהרה לפני תחילת הז' נקיים.

הראב"ד והרמב"ם והרשב"א והרא"ש פסקו כרב שבדיקה בראשון או בשביעי מועילה, והסמ"ג כתב שהואיל ולא נתברר הלכה כדברי מי ראוי להחמיר כדברי רבי חנינא שלא יהא יותר מחמשה ימים בין בדיקה לבדיקה, מלבד יום שפסקה בו שצריכה לבדוק לערב כדי להפריש בטהרה, וכ"כ בספר התרומה, וכ"כ בהגהות מיימוני בשם הרמב"ן ורבינו שמחה, וכתב הבית יוסף דכיון דכל הני רבוותא מספקא להו אין להקל בדבר שהוא ספק איסור כרת.

כתב האגור בשם התוס' שדווקא בדיקה ביום השביעי מועילה, אבל בליל (שביעי) [שמיני] לא.

בדיקה רק באמצע ז' נקיים - דעת הראב"ד שאם בדקה רק באמצע הז' נקיים מסתבר דמהני, דאיתא במתני' (פ"ח) **נדה שבדקה עצמה ביום השביעי שחרית וכו', וחכמים אומרים אפילו בדקה בשנים לנדתה ומצאה טהורה הרי היא בחוקת טהורה.** והרז"ה נחלק עליו ואמר דאין ראייה מבדיקת נדה הקלה, שאינה צריכה אלא הפרשת טהרה בין השמשות בלבד, לזבה הצריכה ז' נקיים, והרשב"א מסכים עם טענת הרז"ה שא"א ללמוד מנדה, אבל כתב שאם בדקה בסוף הימים מועילה, כ"ש שבדיקה באמצע תועיל, וכ"כ הרא"ש דפשיטא שבדיקה באמצע הימים מועילה, דבדיקה באמצע הימים עדיפה מבדיקה בסופם, מפני שע"ז הוחזקו בטהרה כל הימים שאחר בדיקה, והרשב"א מסיים דמ"מ יש לחוש ולהחמיר וצריכה בדיקה בתחילתן או בסופן.

פסקי ההלכה

מלבד הבדיקה של ההפסק טהרה שנתבארה לעיל בסעיף א', צריכה האשה לבדוק בכל יום מז' ימי הספירה, ולכתחילה תבדוק פעמיים בכל יום, אחת שחרית ואחת סמוך לבין השמשות.

לא בדקה בכל השבעה אלא פעם אחת, בין ביום הראשון בין ביום השביעי בין באחד מהאמצעיים, עלו לה ז' נקיים. אבל אם לא בדקה אלא ביום השמיני, אין לה אלא יום ח' בלבד ומשלמת עליו. ויש אומרים שצריך שתבדוק ביום ראשון מהשבעה וביום השביעי, ואין להקל.

כתב השל"ה שבז' נקיים האשה צריכה לספור בפה היום יום וכו', כדכתיב "וספרה לה", אך הנודע ביהודה ומהר"ם בר ברוך והרדב"ז חולקים עליו.

כתב החוות דעת שמשמע מהגמ' (ט"ט) דאשה שלא בדקה בז' נקיים, טמאה מדאורייתא אף שלא הרגישה, דימים נקיים ספורים ובדוקים בעינן. והחתם סופר כתב שלגבי הפסק טהרה ודאי לא מועיל מה שלא הרגישה כל בין השמשות, אך לענין ספירת ז' נקיים אפשר דחשיב ספורים לפנינו כל שברור לה שהשגיחה על עצמה שחרית א' מז' ימים ויודעת בודאי שאז לא נפתח מקורה.

כתב החוות דעת שאם יצא ממנה דם שלא בהרגשה זה סותר את הז' נקיים, דמקור מקומו טמא. ובאבני מילואים כתב שמהתורה זה לא סותר, אמנם לדין גם כתם סותר.

כתב החוות דעת שאשה שהחזיקה נדה ואח"כ נולד לה מכה שמוציאה דם, וכן אשה טהורה שנולד לה מכה שמוציאה דם שכשהגיע עונה שלה היא טמאה (כמבואר בסמ"ק פ"ז), מכיון שהחזיקה לטומאה אינם יוצאים מטיומאתם עד שיהיה בדיקת הפסק טהרה ויום אחד מהשבעה נקיים נקי לגמרי בלי ראיית דם מכה. והחתם סופר מסכים שאם היתה טמאה לפני שנולדה המכה אינה טהורה בלי הפסק טהרה (וגם בזה אין החת"ס מודה לגמרי עיי"ש), אבל אשה שמעיינה סתום ונולדה לה מכה והגיע יום וסתה שאנו חוששים לשיטת תוס' ומטמאים אותה, אחר שעברו עליה ימים אשר אין דרך דם למשוך אצלה ומסתמא כבר נסתם מקורה, תוכל לפסוק בטהרה באופן שתעמוד כל בין השמשות בהיסח הדעת מכל הרהורים ומחשבות ותשגיח ע"ע ואם לא תרגיש אז פתיחת המקור תפסוק בטהרה ותטהר.

כתב הדגול מרבבה שאפילו אם לא בדקה ביום ראשון ובדקה באחד מהימים האמצעיים וביום השביעי, גם הסמ"ג מודה שעלו לה לז' נקיים, ובלבד שהפסיקה

הכנסת עד הבדיקה לחורים וסדקים, ועד מקום שהשמש דש

כתבו הרא"ש והרשב"א שצריכה להכניס את עד הבדיקה לחורים ולסדקים עד מקום שאבר התשמיש מגיע, ואם לא עשתה כן לא הוי אלא קינוח בעלמא. ולמדו כן מדאמרינן בגמ' (י"ב). **בעא מיניה רבי אבא מרב הונא אשה מהו שתבדוק עצמה בתוך שיעור וסח, והתניא איזהו שיעור וסח משל לשמש ועד שעומדין על המשקוף ביציאת השמש ונכנס העד, הוי וסח שאמרו לקינוח אבל לא לבדיקה.** ומבואר שבדיקה בלא חורים וסדקים אינה נקראת בדיקה אלא קינוח, ואנן בדיקת שבעה תניא בהו, אלמא בדיקת חורין וסדקין היא, וכן הדעת מכרעת.

והראב"ד כתב שמצינו ג' סוגי בדיקות: הראשונה היא בדיקת קינוח, והיא בדיקה למציאת הכתם לשלש נשים שהיו ישנות במטה (ס"א:א). ונמצא עליה דם, שאם בדקה עצמה כשיעור וסח למציאת הכתם אם מצאה טמאה טיהרה את חבירותיה וכו'. השניה היא בדיקת בית החיצון, והוא עד מקום שהשמש דש, והיא בדיקה לנדה ולזבה ביום ההפסקה ובז' נקיים. והשלישית בדיקת חורים וסדקים בבית החיצון, והיא בדיקת לטהרות, וכדאיתא בגמרא (ה). עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה, מאי טעמא, מפני שמהומה לביתה אינה מכנסת לחורים ולסדקים. ומבואר מדבריו שבבדיקה לבעלה א"צ לבדוק בחורים וסדקים.

והרשב"א חולק וסובר שגם בדיקה לבעלה צריכה חורים וסדקים, וכתב שהרמב"ן הכריע בדבר ואמר שבדיקת הפסק טהרה שהיא להעלותה מטומאה לטהרה צריכה חורים וסדקים, אבל בדיקת ז' נקיים שהיא כבר בחזקת טהרה, בבדיקה כל דהו סגי, והרשב"א חולק וסובר שגם בז' נקיים צריך בדיקת חורים וסדקים. וכ"כ הסמ"ג שכן מוכח בפרק קמא דנדה שכשהיא ממהרת אינה מכניסתו לחורים וסדקים. וכן פסקו הסמ"ק והרא"ש.

וכתבו הרא"ש וההגהות מיימוני ורבינו ירוחם והטור שצריכה להכניס את עד הבדיקה עד מקום שאבר התשמיש מגיע, כמבואר בגמרא הנ"ל **הוי וסח שאמרו לקינוח ולא לבדיקה**, ומבואר שבלא הכנסה לחורים וסדקים קינוח מיקרי ולא בדיקה. וכתב הבית יוסף שדברים אלו קשים בעיניו, דא"א לאשה להכניס העד כל כך בעומק, ואם תדחוק להכניסו כל כך בעומק ע"י תחבולות תקלקל עצמה שיסרט המקום בפנים ע"י הבדיקה ויצא דם ויצא העד אדום ואינו מן המקור אלא מחמת דוחק הבדיקה, וכך אומרות הפיקחות שבהן, והביא שבנערותו ראה זקנים שהיו מגמגמים על בדיקה זו לומר שהוא דבר שאי אפשר לעשות, ובתורות הדשן כתב דהא דבדיקת אשה בשבעה נקיים היא עד מקום שהשמש דש שמעתי מדקדקים בזה, אך בשאר חיבורים לא כתבו רק בדיקה יפה לחורים ולסדקים, וכיון דא"א לנשים להכניס כולי האי, אין להחמיר עליהן ביותר והנח להן לישראל. ומה שכתב דבשאר חיבורים לא כתבו כן, אע"פ שהרא"ש וההגהות מיימוניות כתבו כן, מ"מ יש בזה קצת טענה, שהרי הסמ"ג והסמ"ק וספר התרומה והרמב"ן והרשב"א כתבו שתכניסנו בעומק לחורים וסדקים, ולא נתנו שיעור לעומק הזה, וגם הרא"ש בהלכות נדה בקוצר לא הזכיר שיעור לעומק שצריכה להכניס את העד, וא"כ יש לנו לומר שמה שכתב הרא"ש על הגמרא שתכניס עד מקום שהשמש דש, לאו דווקא, אלא כוונתו שתכניסנו בעומק כל מה שתוכל, ולא מספיק שתכניסנו מעט, דאם היה מעכב להכניס עד מקום שהשמש דש, דאל"כ לא היה הרא"ש סותם בזה בהלכות נדה. אבל מה שכתב התרומת הדשן והנח להן לישראל וכו', אם נתכוין על מה שאמרו (פסחים ס"ו). הנח להן לישראל אם אינן נביאים הן בני נביאים, בעל נפש נמי יכול לסמוך על החיבורים שלא כתבו שבדיקה תהיה עד מקום שהשמש דש, אבל אם נתכוין על מה שאמרו (שבת קמ"ח:ה) הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, א"כ בעל נפש צריך להזהר, ומ"מ מדברי רבינו ירוחם שאם לא בדקה עד מקום שהשמש דש לא עלתה לה טבילה.

ומקור הסוברים שצריך בדיקה עד מקום שהשמש דש הוא דכיון דקיימא לן (מ). שהנשים מיטמאות ביציאת הדם לבית החיצון אע"פ שעדיין לא יצא לחוץ, וכמו שנתבאר בסימן קפ"ג, ממילא צריכה לבדוק כל הבית החיצון, ועד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון, ומפני כך צריכה לבדוק עד שם. ואע"פ שכתב הרמב"ם שבשעת גמור ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות, ונמצא שאפילו אם תכניס את העד עד מקום שהשמש דש עדיין לא יצאה ידי חובת בדיקת הפרוזדור כולו, י"ל דסבירא להו דמאי דאפשר למיבדק בבית החיצון בדקינן, או שאינם סוברים בזה כהרמב"ם, דהא בגמרא (מ"א:א) בעו הי ניהו בית החיצון, במתניתא תנא מקום שהשמש דש, והרמב"ם מפרש דעד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון אבל עדיין נשאר מבית החיצון קצת לצד פנים, והם מפרשים ששם נגמר הבית החיצון.

בטהרה. אמנם בספרו נודע ביהודה מבואר דלא מהני, וכתב שם דבעינן דווקא ראשון ושביעי, אבל אם בדקה בראשון ובשלישי וכדומה לא מהני ואינה יכולה לטבול בשביעי, ואם אח"כ שוב לא בדקה עד עשירי אין בידה אלא עשירי, אבל אם בדקה אח"כ בתשיעי טובלת לערב, דדל יום א' מהכא הרי בדיקת ג' וט' נחשבים ראשון ושביעי, ואפילו בדקה בשמיני דהיינו שבדקה בראשון ובשלישי ובשמיני טובלת בשמיני לערב ומצטרף השמיני עם הראשון ואף שיש בין שמיני לראשון יותר מה' ימים השלישי מצרפם.

אשה שבדקה רק בא' או רק בז', אם לנתה אם בעלה יש להקל, אך אם בדקה רק באחד מהימים האמצעיים יש לחוש אפילו בדיעבד. חתם סופר.

כתב הרשב"א דאיתא בגמרא (י"ז). שבית מונבז אין בודקין מטותיהן אלא ביום, ומזכירים אותן לשבח, והביאו רבינו ירוחם. וכתב הבית יוסף שכיון שזה לא מעכב כלל לא הזכירוהו הרמב"ם והטור.

פסק ההלכה - כתב הרמ"א שהבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר, ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר.

סעיף ה'

בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ומצאה טמאה, (או שלא בדקה עצמה ביום שפסקה לראות. ש"ך), ובדקה לאחר שלשה או ד' ימים ומצאה טהורה, הרי זו בחזקת טמאה עד שתפסק בטהרה, שלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה, ואז מונה למחרת. (ועיין בסעיף א' מקור הדין של הפסק טהרה).

סעיף ו'

דיני עד הבדיקה

איתא בגמרא (י"ז). **של בית מונבז המלך היו בודקין מיטותיהן במילא פרהבא** (-כותנה, שמתוך שהוא לבן נראית בו טיפה כחרדל, לישנא אחרינא צמר נקי ורך). **ומזכירים אותם לשבח. מסייע ליה לשמואל דאמר אין בודקים את המטה אלא בפקולין** (- כותנה) **או בצמר נקי ורך. אמר רבא האי שחקי דכיתנא** (-בגדים בלויים של פשתן) **מעלו לבדיקה, איני והא תנא דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן** (שאינו לבן, ואין הדם ניכר יפה אלא בעד לבן), **אלא בפקולין או בצמר נקי ורך, לא קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא, איבעית אימא הא והא במאני דכיתנא, הא בחדתי והא בשחקי** (-ששחקים הם לבנים יותר מן החדשים).

וכתב הרמב"ם וז"ל בגדים אלו שמקנחות בהם צריכים שיהיו של פשתן שחקים ולבנים עכ"ל. וכתב הבית יוסף שלכאורה משמע שצריך את כל ד' התנאים יחד: בגד, פשתן, שחוק, ולבן. אבל קשה דלפי זה הוא ממעט פקולין וצמר נקי, ואמאי והא של בית מונבז מזכירין אותן לשבח על כך, ושמואל נמי אמר הכי, ושמאי י"ל שהרמב"ם סבר שרבא חולק על שמואל, ואותם שהיו מזכירים את בית מונבז לשבח סברי כשמואל, וקיימא לן כרבא שהוא בתראה. ועוד י"ל דלעולם סבר הרמב"ם שרבא ושמואל לא פליגי, ואין כוונת הרמב"ם למעוטי פקולין וצמר נקי ורך, אלא הרמב"ם בא לומר שהבדיקה במטלית שהזכיר שם באותו פרק לא תהא אלא במטלית של פשתן שחוק ולבן, לפי שהוא דבר רך, וממילא נשמע לכל דבר שהוא לבן ונקי ורך כמו זה, מהני לבדיקה, ופקולין וצמר נקי ורך בכלל.

וכתבו ההגהות מיימוני דנקט שחקים לאפוקי קודם ליבון, אמנם אם לא דקדקה בכך נראה שלא הפסידה, מדקאמר בגמרא של בית מונבז היו מזכירין אותם לשבח על כך, ומבואר שזה לא מעכב.

וכתב הבית יוסף שממה שכתב הרמב"ם שבגדים אלו שמקנחים בהם צריכים שיהיו לבנים, נראה שהוא סובר שאע"פ שתנא דבי מנשה לא מיעט אלא אדום ושחור, לאו דוקא הני, אלא הוא הדין לכל הצבעים שאין מראה אדמומית ניכר בהם כמו בלבן. ומדברי הסמ"ג נראה כדברי הרמב"ם, וגם הרא"ש כתב שהבגד שבודקת בו יהיה לבן.

פסק ההלכה - כל בדיקות אלו, בין בדיקת הפסק טהרה בין בדיקת כל השבעה, צריכות להיות בבגד פשתן לבן ישן, או בצמר גפן, או בצמר לבן נקי ורך.

סעיף ט'

איתא במתני' (ג"י) **כל היד המרובה לבדוק בנשים משובחת**. עוד איתא במתני' (ב"י) ישבה לה ולא בדקה, שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה, טהורה. הגיע שעת וסתה ולא בדקה, הרי זו טמאה (עד שתבדוק).

פסק ההלכה – האשה שמרובה לבדוק, בין בימי ספירתה בין בימים שלא ראתה בהם, הרי זו משובחת, אע"פ שיש לה וסת קבוע. ועיין בסימן קפ"ד סעיף א' שמבואר שם שבשעת תשמיש אין לה לבדוק, דא"כ ליבו נוקפו ופורש.

סעיף י'

דין אשה שראתה דם בז' נקיים

איתא בגמרא (ל"ז. ס"ז) תניא **"ואחר תטהר" – אחר אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם**. ומבואר שכל ראייה בז' נקיים מצריכה להתחיל למנות מתחילה.

וכתב הטור שאפילו בראתה בבין השמשות של היום השביעי סותרת, משום שזה ספק יום.

וכתב הבית יוסף שלנו אין בזה נ"מ, דאחר חומרת רבי זירא (ס"ו) שצריך ז' נקיים על כל טיפת דם, אף אם ראתה בלילה צריכה לישב ז' נקיים על ראייה זו, אבל בזמן התלמוד אם ראתה בלילה זו ראתה נדה ולא סתירת המנין הראשון, והיתה יושבת ז' ימים כולל יום זה, ואפילו ראתה בהם היתה מספיקה בטהרה ביום השביעי, אבל בראתה בין השמשות כיון שזה ספק יום א"כ סותרת הז' נקיים מספק וצריכה עוד ז' נקיים כדין זבה.

והט"ז כתב דנ"מ בזמננו לגבי הא דנתבאר בריש סימן קפ"ו שאשה שיש לה וסת היא בחזקת טהרה ואינה צריכה בדיקה, משא"כ בז' נקיים שהיא צריכה בדיקה לכתחילה כיון שהיא בחזקת טומאה, וא"כ הוה אמינא שבסוף הז' נקיים היא שבה לחזקת טהרה ואינה צריכה בדיקה אפילו לכתחילה, קמ"ל שאפילו אם תראה בסוף הז' נקיים ממש תסתור הכל, וא"כ עדיין חזקתה הראשונה עליה וצריכה בדיקה לכתחילה גם בעת ההיא. (ועיין מחצית השקל ועצי לבונה מה שביארו בדבריו).

פסק ההלכה – השבעה נקיים צריך שיהיו רצופים, שלא תראה דם בהם, שאם ראתה דם אפילו בסוף יום השביעי, סתרה כל הימים, וצריכה לפסוק בטהרה, ולחזור ולמנות שבעה נקיים.

תלית כתמים בג' ימים ראשונים של ז' נקיים

כתב בספר התרומה והביאווה המורדכי והגהות מיימוני שג' הימים הראשונים של ספירת ז' נקיים צריכים להיות טהורים לגמרי, כדי לידע שפסק דם המקור לגמרי, ואם מצאה בהם כתם אע"פ שיכולה לתלותו במכה או בחבורה אינה תולה.

וכתב בתרומת הדשן דנראה דמירי דווקא בכתם כגריס ועוד, אבל פחות מכך שאפשר לתלותו בדם מאכולת ודאי תולים גם בג' ימים ראשונים, דאל"כ אין אשה יכולה להטהר, דאיתא בגמרא (נ"ה) שאין לך מיטה שאין עליה כמה טיפי דם מאכולת. והבית יוסף ביאר דין זה בסימן ק"צ.

וכתב הדרכי משה שהראשונים הנ"ל לא החמירו בג' ימים ראשונים אלא היכא שאפשר להזהר בזה, אבל במקום שא"א להזהר כגון במכה שידוע שהיא מוציאה דם אין להחמיר, ומי"מ טוב להחמיר לכתחילה היכא שהמכה עוברת תוך ימים מועטים, דחשיב שאפשר להזהר.

פסקי ההלכה

כתב הרמ"א שיש אומרים דבג' ימים ראשונים של ז' נקיים, אם מצאה כתם אין תולים אותו להקל כמו שתולים שאר כתמים, דג' ימים ראשונים צריכים להיות נקיים לגמרי, אבל אחר כך דינו כשאר כתם, וכן נהגים. ודווקא כתם שהוא יותר מכגריס ועוד, אבל פחות מכגריס ועוד תולה בכינה אפילו בג' ימים ראשונים. וכן אם היה לה מכה בגופה ויודעת שמוציאה דם, תולה בה אפילו ביותר מכגריס ועוד. אלא שאין מקילים בג' ימים הראשונים לתלות במכה שאין ידוע שמוציאה דם, או בשאר דברים שתולים בהם כתם, כמבואר לעיל סימן ק"צ.

ולכן נראה שכוין דהרא"ש ורבינו ירוחם והגהות מיימוני הצריכו שהבדיקה תהיה בענין עד מקום שהשמש דש, בעל נפש יצא את כולם ויצוה בביתו ובדיקה שבודקת בהפסקה ובדיקה אחת מבדיקות שבתוך השבעה תהיה בענין שיגיע עד מקום שהשמש דש, אבל בשאר הבדיקות אף אם לא יגיע עד שם לית לן בה, כיון שרוב הפוסקים סוברים שהלכה כרב שמספיקה בדיקה אחת בז' נקיים, ואע"פ שלכתחילה הצריכו לבדוק בכל יום, לענין בדיקה עד מקום שהשמש דש שהוא דבר קשה וגם רוב הפוסקים אין מצריכים לבדוק בענין זה, א"צ לעשותם עד מקום שהשמש דש, אלא די בבדיקה אחת כזו בז' נקיים, או בתחילתם או בסופם או באמצעם, והפוסקים שסוברים שצריכה לבדוק בכל יום (הסמ"ג וספר התרומה) לא הצריכו להכניס עד מקום שהשמש דש. אמנם נראה שצריך לייחד יום אחד בתוך השבעה כדי שיהיה יום מיוחד לבדיקה זו, שתדע שתמיד צריכה לבדוק באותו יום באותו ענין, ונראה שהיום היותר ראוי לייחד הוא היום הראשון, כדי שאם תשכח באותו יום מלבדוק בענין זה, יהיו לפניו ימים הרבה לתשלומין בעודה תוך שבעה.

פסקי ההלכה

צריכה להכניס את עד הבדיקה באותו מקום בעומק לחורים ולסדקים עד מקום שהשמש דש, ולראות אם יש בו שום מראה אדמומית. ולא מספיק שתכניסהו מעט לקנח עצמה. ואם יקשה בעיניה מאוד להכניס כל כך בעומק, לפחות בדיקה של יום הפסק טהרה ובדיקה של יום ראשון מהשבעה תהיינה עד מקום שהשמש דש.

וכתב הרמ"א שאם לא עשתה כן בבדיקת יום ראשון, תעשה פעם אחת כן מבדיקות שאר הימים. ובדיעבד אם לא עשתה כן כלל רק שבדקה עצמה יפה בחורים ובסדקים בעומק היטב כפי כוחה, אע"פ שלא הגיע למקום שהשמש דש, סגי לה.

וכתב הנודע ביהודה שאם כואב לה הרבה אינה צריכה בדיקה כלל בשאר ימים חוץ מיום ראשון ויום שביעי, וטוב להצריכה קינוח כל דהו מבחוץ אם לא יכאב לה. עוד כתב הנודע ביהודה שדעת הרבה פוסקים להקל בבדיקה, אלא שלא מלאו לבו להקל לגמרי כיון שיש ג"כ דעת הרבה פוסקים המחמירים, אך במש"כ השו"ע שבדיקה של הפסק טהרה ובדיקה של יום ראשון צריכה להיות עד מקום שהשמש דש, נראה להקל ולסמוך על הרמב"ן שרק בדיקה של הפסק טהרה צריכה חורים וסדקים, אבל בשאר בדיקות ואפילו של יום ראשון די בבדיקה קלה, שהרי כתב השו"ע בסעיף א' שילמד אדם בתוך ביתו לתת מוץ דחוק ושיהיה שם כל בין השמשות, וא"כ הרי בבדיקה זו כוללת גם בדיקת יום ראשון, שהרי המוץ אצלה עד הלילה, אלא שטעם הב"י משום דספירת לילה לאו ספירה, אך יש לצרף דעת רש"י דס"ל שספירת לילה מקרי ספירה, לענין זה שאף שצריכה בדיקה ביום ראשון די לה בבדיקה קלה.

סעיפים ז' ח'

איתא במתני' (ג"י) **החרשת והשומה והסומא ושנטרפה דעתה, אם יש להן פיקחות מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה. ובגמרא חרשת איהי תבדוק נפשה, דתניא אמר רבי חרשת היתה בשכנותינו לא דיה שבודקת לעצמה אלא שחברותיה רואות ומראות לה, התם במדברת ואינה שומעת הכא בשאינה מדברת ואינה שומעת**. ומשמע מהגמרא דהוא הדין שומעת ואינה מדברת היא כפיקחות, וכן נראה מדברי המגיד משנה והטור. וכן לענין סומא הגמרא שואלת איהי תבדוק נפשה ותחוי לחבירתה, אמר רבי יוסי בר חנינא סומא אינה משנה. ואהא דתנן ושנטרפה דעתה פריך היינו שומה, ומשני שנטרפה דעתה מחמת חולי.

פסקי ההלכה

סומא בודקת ומראה לחברתה.

החרשת ששומעת ואינה מדברת או שמדברת ואינה שומעת, הרי הן כפיקחות, אבל אם אינה שומעת ואינה מדברת, וכן השוטה או שנטרפה דעתה מחמת חולי, צריכות פיקחות לבדוק אותן ולקבוע להן וסתות כדי שתהיינה מותרות לבעליהן. הוקבע להן וסת, הרי הן כשאר כל הנשים, לא הוקבע להן, חוששות משלשים יום לשלשים יום ובדקות על ידי פקחות.

הט"ז מביא שבדרכי משה מחמיר לכתחילה במכה שידוע שהיא מוציאה דם אם היא עוברת בימים מועטים, וברמ"א לא חילק בזה, וכתב הט"ז שגם מוכת שחין שאינה יכולה להזהר תולים בה במכה, וכן כל מכה שיש לאשה אינה תולה בה בג' ימים ראשונים אא"כ א"א להזהר מזה.

שיטת הש"ך שבג' ימים ראשונים לא תולים אפילו במכה שידוע שהיא מוציאה דם, דבלא זה אין לה בירור שפסק דם מקורה, ומביא עוד ראשונים שמחמירים בג' ימים ראשונים, ורק בפחות מקגריס ועוד ששום אשה לא יכולה להזהר בזה תולים במאכולת, וכן הב"ח מיקל באשה שמלאה שחין ודם יוצא ממנה תמיד, אבל בלאו הכי אין להקל אפילו במכה שידוע שהיא מוציאה דם.

פתחי תשובה

א' בדגול מרבבה מיקל לתלות בג' ימים ראשונים אם היא יושבת על כתם ולא על ראייה גמורה, וכן בתבעוה להנשא ונתפייסה.

ב' אשה שבדקה עצמה כדי ללכת לבית הכנסת, ואחרי כמה ימים עשתה הפסק טהרה, וראתה כתם בתוך ג' ימים להפסק טהרה אחרי ג' ימים מהבדיקה הראשונה, דנים האחרונים אם יש בזה דין ג' ימים ראשונים כיון שאולי בבדיקה הראשונה לא דקדקה כ"כ, או שמונים ג' ימים מהבדיקה הראשונה, ומהר"ם מלובלין כתב שאם ברי לה שבדקה היטב יש להקל.

ג' אשה שמצאה כתם אחרי ג' ימים ראשונים ואפשר שהוא הגיע בתוך ג' ימים, דעת התפארת צבי שתולה, וכן משמע בפנים מאירות, ובבית אפרים מבואר שאינה תולה.

ד' מצאה כתם בג' ימים ראשונים ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה, בחמדת שלמה מיקל בזה, כיון שא"צ תליה בזה, דלא גזרו חכמים בזה, ובמעיל צדקה מבואר להתיר בג' ימים ראשונים במצאה כתם ע"ג בגדי צבעונים.

ה' אם היתה יכולה לישן במקום שאין פשפשים וישנה במקום שיש פשפשים, אינה תולה בפשפש.

ו' כתב ברית אברהם שביושבת ז' נקיים על טומאה שאינה ודאית (ספק ראייה בשעת וסתה או בזמן עונה בינונית שמטמאים אותה מכח הסברא שאל"כ לעולם לא תהיה טמאה), תולים במכה בג' ימים ראשונים אף ברואה ממש.

ז' הבית אפרים מביא שאחיו הרב מדובנא צידד להחמיר באשה שמצאה כתם על החלוק ביום השישי לספירתה, כשיתכן שהכתם הוא מג' ימים ראשונים, אף שלבשה את החלוק גם בזמן נדותה, כיון שהש"ך סובר שאין תולים בג' ימים ראשונים אף במכה שידוע שהיא מוציאה דם, והבית אפרים עצמו מיקל בזה, דגם במכה שידוע שהיא מוציאה דם מסתבר להקל, וא"כ עדיף לתלות שהדם הוא מימי נדתה. וכן מבואר בפנים מאירות.

ח' כתב החתם סופר שאשה שיש לה טחורים בז' נקיים אין לתלות בהם בג' ימים ראשונים, כיון שדם זה נמשך רק ימים מועטים, ואין הפסד שתמתין מלספור, אמנם היא יכולה לעשות הפסק טהרה ביום השני לראייתה, שאף שימים אלו אינם עולים לז' נקיים משום חשש פולטת, מ"מ זה מועיל שאחרי ג' ימים מבדיקה זו אינה מוחזקת לראות, ואם אח"כ יהיה לה דם מהטחורים ויכול לתלות בזה.

סעיף י"א

כמה זמן לאחר תחילת הראייה אפשר לעשות הפסק טהרה

איתא בגמרא (ל"ג.) **בעי רמי בר חמא פולטת שכבת זרע מהו שתסתור ביבה, רואה היא וסתרה, או דילמא נוגעת היא ולא סתרה**, (והיינו שהספק הוא האם פולטת טמאה משום ראייה או משום נגיעה). ולא איפשיטא.

עוד בגמרא (מ"ב.) **בעא מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי, פולטת שכבת זרע רואה היא או נוגעת היא, למאי נפקא מינה לסתור ביבה ולטמא במשהו. וכו'. אמר ליה רואה היא. אתא ושייליה לרבא, ואמר ליה רואה היא. אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה רואה היא.**

וכתב הרא"ש דא"כ כל אשה צריכה שלא לתחיל לספור ז' נקיים עד יום חמישי לשימושה, כגון אם שימשה במוצאי שבת אינה מתחלת לספור אלא ביום חמישי, דקיי"ל כרבנן דאמרי (שבת פ"ו.) דלענין פליטה **שש עונות שלימות בעינן**, שאין

שכבת זרע מסרחת אלא לאחר ו' עונות שלימות, (ואחרי שהסריחה הרי זה כפולטת מיא בעלמא. ט"ז). וכתב הרא"ש ששדעת הראב"ד שלא אמרו פולטת שכבת זרע אלא לטהרות בלבד, אבל לבעלה אינה סותרת, והביא ראיות לדבר, והרא"ש סתר ראיותיו, וכתב שכן מצא בשם רבינו יונה, וכתב הרא"ש שנכון להחמיר כדברי רבינו יונה, וכן נוהגים בצרפת ובאשכנז. וכן פסקו הסמ"ג והסמ"ק וספר התרומה והגהות מיימוני.

והרשב"א נוטה לדעת הראב"ד, וכתב שכן נראית דעת הגאונים שלא הזכירו ענין זה, וגם הרי"ף לא כתבו בהלכות, ומ"מ בסוף דבריו כתב הרשב"א דמ"מ בעל נפש יחוש לעצמו. וכתב הבית יוסף דממה שהשמיטו דין זה הגאונים והרי"ף אין ראייה דס"ל דאינה סותרת לבעלה, שהרי כמה דינים השמיט הרי"ף מדיני נדה כיון שאינם מצויים כ"כ, וגם דין זה אינו מצוי כ"כ כיון שרוב הנשים נמשכת ראייתן ה' או ו' ימים, וא"כ בלאו הכי אינן מתחילות לספור קודם. ורבינו תם מפרש דלא בעא רמי בר חמא אלא באשה שבא עליה זב דווקא, וכבר סתר הרא"ש דבריו.

והרמב"ם סובר דפולטת שכבת זרע סותרת אף לבעלה, אמנם דעתו שרק בתוך ג' עונות (יום או לילה) סותרת, והעונה שנבעלה בה אינה בכלל הג' עונות, ולכן כתב שאם נבעלה בליל שבת, ג' עונות שלה הם יום שבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת, ואם פלטה מליל שני והלאה טהורה. וטעמו דס"ל דהלכה כרבי אלעזר בן עזריה (שבת פ"ו.) שפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה. וכתב התרומת הדשן שגם באור זרוע פסק כרבי אלעזר בן עזריה, אלא דס"ל כרש"י ותוס' שלדבריו אפילו אי ליכא אלא שתי עונות שלימות, כגון ששימשה יום חמישי עם חשיכה ופלטה בשבת, טהורה, אבל דעת התרומת הדשן עצמו שהלכה כחכמים דבעינן ו' עונות שלימות.

וכתב הבית יוסף דמאחר דכל הני רבוותא כתבו בהדיא דאף לבעלה סותרת, וגם מאחר שכולם זולתי הרמב"ם והאור זרוע פוסקים כרבי עקיבא דעד שש עונות לא מסרחת שכבת זרע, הכי נקטינן, וכן הורה לרבים מהר"י בירב.

וכתב בתרומת הדשן דיש להוסיף עוד יום אחד ולא לתחיל לספור עד יום ששי לשימושה, דאם תתיר לה שתתחיל ימי הספירה מיום חמישי שכבר כלו ו' עונות שלימות איכא למיחש דזימנין תשמש בין השמשות ותסבור שעדיין הוא יום, ותתחיל לספור ביום הרביעי, ובאמת כבר היה לילה כששימשה. וכ"כ באגור בשם מהרי"ל, שכן מורין בבי מדרשא, וכן המנהג בכל אשכנז, ועוד כתב שבאשכנז נוהגים להוסיף יום אחד וממתנות ששה ימים, ויש שממתנות שבעה ימים, וכ"כ מהרי"ח, ואף שהרמב"ם הרחיק מאד דעות אלו, מ"מ יש שנוהגים כך, ויש להם קצת טעמים רחוקים, אבל מנהגא דעלמא חמשה ימים. ובתרומת הדשן ג"כ הביא שיש שנהגו להמתין ז' ימים, ודן אם יש למחות ביד המקילים במקום שנהגו להמתין ז' ימים. וגם המהרי"ק כתב דנשי דידהו מחמרי טובא בפולטת שכבת זרע, שהחמירו לא שימשה אטו שימשה אפילו אם אין בעלה בעיר, וגם הוסיפו משש עונות ועשו חמשה או שבעה ימים.

וכתב התרומת הדשן דאיתא באור זרוע שדין המתנת הימים נאמר גם בלא שימשה, דלא פלוג רבנן וגזרינן לא שימשה אטו שימשה. וכתב התרומת הדשן שגם מה שמחמירים להוסיף עוד יום שמה שמשמש בבין השמשות וכנ"ל, גם בזה אין לחלק בין שימשה ללא שימשה, משום דחששא דבין השמשות חששא פשוטה היא וחשו בה רבנן טובא בכמה דוכתי.

וכתב הבית יוסף דכל הדברים אלו חומרות יתירות הן ואין להם סמך בגמרא לגבי הדין, ולפיכך לא נהגו העולם בכל מקומותינו אלא להמתין ארבעה ימים ולהתחיל לספור מיום חמישי ואילך, ודווקא אם שימשה, אבל אם לא שימשה אינה ממתנת כלל, ואם שימשה יום או יומיים קודם ראייתה משלמת עליהם ארבעה ימים מיום שימושה ובחמישי לשימושה מתחלת לספור. והב"ח כתב טעם לדבר בשם הר"ש מאוסטרין, שכיון שנדה דאורייתא טובלת אחר ז' ימי נדה אף שלא היו נקיים, אלא שצריכה שבעה נקיים שמא היא בימי זיבה, והיו נוהגים בימים קדמונים לטבול ב' פעמים אחת אחר ז' דאורייתא והשניה אחר ז' הנקיים, זכר לאותו דבר נהגו ג"כ להמתין י"ד יום.

פסקי ההלכה

לשיטת השו"ע הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם הוא תוך ו' עונות שלימות (של י"ב שעות. ש"ך) לשימושה, סותרת אותו יום, אבל אח"כ השכבת זרע מסרחת ואינה סותרת. לפיכך המשמשת מטתה וראתה אחר כך ופסקה, אינה מתחלת לספור ז' נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות, שמא תפלוט (ולא תרגיש. ש"ך), ולפיכך אינה מתחלת לספור עד יום ה' לשימושה. כגון אם שמשו במוצאי שבת אינה מתחלת לספור עד יום ה'. ואם שמשו במוצאי שבת ופלטה ליל ד' קודם עת שימושה

במוצאי שבת, עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשימושה וסותרת, הילכך יום ה' יהיה ראשון לספירתה.

וכתב הרמ"א שיש שכתבו שיש להמתין עוד יום אחד, דהיינו שלא תתחיל למנות עוד יום הששי, והוא יהיה יום ראשון לספירתה, דחיישין שמא תשמש ביום ראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום, ואפשר שהוא לילה, ואם תתחיל למנות מיום חמישי יהיה תוך ששה עונות לשימושה, וכן נוהגים בכל מדינות אלו, ואין לשנות.

עוד כתב הרמ"א שיש נשים שנהגו להחמיר יותר, להמתין עד שבעה ימים, ואין טעם בדבר, והמחמיר יחמיר, והמייקל נשכר להקדים עצמו למצוה. והט"ז מביא מהב"ח טעם לחומרא זו, אך כתב שאין בטעמים אלו סיבה להרחיק טבילת מצוה.

עוד כתב הרמ"א שיש שכתבו שעכשיו אין לחלק בין שימשה עם בעלה ללא שימשה, וכל אשה שרואה, אפילו כתם, צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים. וכן נוהגים במדינות אלו ואין לשנות.

הב"ח כתב שנראה לו להקל **כשבעלה לא היה בעיר**, וכתב הט"ז דאישיתיתה תשובות מהר"ק שכתב שנהגו להחמיר אפילו כשבעלה לא היה בעיר, ומי יחלוק על המנהג, וכן הש"ך מחמיר בזה, וכתב שהמנהג להחמיר בזה. אמנם כתב הט"ז **שכלה שפירסה נדה סמוך לחופתה**, או אפילו אחר חופתה לפני שנתייחדה, אינה ממתנת כלל, דבזה לא שייך לגזור אטו שימשה, כיון שלא באה לכלל תשמיש עימו. והש"ך כתב שנוהגים שאפילו כלה אינה סופרת ז' נקיים עד יום ה' לראייתה, אע"פ שהחתן עדיין לא בא לעיר, ואע"פ שאין סיבה להחמיר בזה כלל, ולא נזכר בשום פוסק קדמון או אחרון, מ"מ לא יאה אלא כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור, ומ"מ בשעת הדחק יש להתיר לכלה שמיד שתפסוק בטהרה תספור ז' נקיים, דזה עדיף מאשר שתינשא כשהיא נדה, שהרמב"ם פסק שלא תנשא כלל עד שתטהר, ואע"פ שאין נוהגים כהרמב"ם בזה, מ"מ היכא דאפשר להנשא בטהרה זה ודאי עדיף. וכתב הדגול מרבבה דאף הש"ך שכתב ששלא בשעת הדחק אפילו כלה אינה סופרת שבעה נקיים עד יום ה' לראייתה, לא אמר אלא כשלא היתה נדה קודם לראיה זו, כגון בתולה שראתה פעם ראשונה או מניקה שהיתה טהורה בעת מיתת בעלה וראתה עתה פעם ראשון אחר כ"ד חודש, אבל אם היתה כבר נדה לא שייך חומרא זו כלל. וכתב הפתחי תשובה שלפי זה **יולדת** שלא טבלה תוך מ' לזכר ופ' לנקבה, וככלות הימי טוהר ראתה, א"צ להמתין למנות ז' נקיים עד אחר ה' ימים, אלא מיד כשתפסוק בטהרה תוכל להתחיל למנות ז' נקיים, כיון שהיתה טמאה לפני ראה זו, וכ"כ היכא שראיה זו היא בימי טוהר שיש להקל, דדם טוהר אינו מטמא אלא מחומרת הגאונים. אמנם בחתם סופר כתב להחמיר בדם טוהר כמו בראיה רגילה, כיון שהרמ"א (סימן קצ"ד) כתב שדינו כדם לכל דבר, ומשמע שאין לחלק בו בשום דבר בכל מנהגי נדה וחומרותיה.

כתב הנודע ביהודה שמורה אחד הורה **באשה שטבלה ואחר טבילה קודם ששימשה ראתה דם** ובעלה היה בעיר, שתמנה שבעה נקיים תיכף, וכתב הנודע ביהודה שראוי המורה הזה לגעור בו בנזיפה, אבל לא לעונשו באיזה עונש, כי גוף דין זה הוא חומרא בלא טעם. ואח"כ כתב שבתשובת פני יהושע מקיל בראתה תיכף אחר הטבילה קודם ששימשה, והנודע ביהודה חולק עליו, וכתב שגם מהט"ז מבואר להחמיר. ובמעיל צדקה מיקל בזה, וכתב הטעם דאף בגזירת חז"ל קיימא לן דבמילתא דלא שכיח לא גזרו וכ"ש בגזירה זו, וכתב שהסכימו עמו החברים ונעשה מעשה. וכן דעת הסדרי טהרה.

כתב הט"ז שדווקא טהורה שראתה כתם דינה כרואה ממש לענין המתנת ה' ימים, אבל **אשה שלבשה לבנים ומצאה כתם**, ואפילו **ראתה ממש בתוך הז' נקיים**, אינה צריכה להמתין ו' עונות, אלא מונה מחדש ז' נקיים מיום שתוכל. והש"ך ג"כ מיקל לענין ראתה דם או כתם בימי ספירתה או אחר ה' ימים. ועוד כתב הש"ך שאם לא שימשה וראתה כתם יש להקל למנות מיום המחירת של מציאת הכתם, אך הביא שבלבוש כתב שיש שכתבו שכל אשה אפילו רואה כתם כחרדל (הש"ך מגיה או טיפת דם כחרדל, דכתם צריך כגריס ועוד), בין שימשה בין לא שימשה צריכה להמתין וכו', וכתב שכן נוהגים. ודעת החתם סופר שאשה טהורה שראתה כתם וכבר ספרה ז' נקיים מיד אחרי מציאת הכתם בלי להמתין ה' ימים, אפשר להקל בדיעבד גם בשימשה שיעלו לה הנקיים, אך אם נמצא הכתם בבדיקת העד אין להקל אפילו בדיעבד.

כתב הט"ז בשם מהר"ל מפראג **שכלה שנבעלה בעילת מצוה** יכולה למנות מיום ה' לשימושה, כיון שלא ראתה דם נדות אלא דם בתולים, ובדם בתולים לא החמירו שמא

תשמש בין השמשות, אמנם אם באמת נבעלה בעילת מצוה בבין השמשות, דינה כנבעלה בלילה שאחרי בין השמשות.

כתב הש"ך בשם מהרש"ל שלפי הרמ"א **אשה שראתה אחר מעריב** ביום א' ועדיין הוא יום, יכולה ללבוש בגדים נקיים בסוף יום ה', ומונה מיום ו', ומשמע מדבריו שדין זה הוא אף אם גם היא התפללה מעריב, אבל לשיטת השו"ע שלובשים לבנים ביום ד' לראייתם ומתחילין למנות מיום ה', צ"ע בדבר, ונראה דדי לנו בזה שנחמיר היכא שגם היא התפללה כבר מעריב ועשתה אותו כבר לילה, אבל היכא שלא התפללה, אפילו אם הקהל כבר התפללו, אין להחמיר. והש"ך כתב שלפי מה שנתבאר בסעיף א' שדעת המהר"ל להקל לעשות הפסק טהרה אף כשהיא ג"כ התפללה, כ"ש דהכא יש להקל.

כתב הפתחי תשובה שהשל"ה היקל באשה אחת לעשות הפסק טהרה ביום ד' לנדתה ולהתחיל למנות מיום ה', כיון שלא שימשה עם בעלה בלילה שקודם ראייתה, כי אם היתה מתחלת לספור ביום ו' היתה צריכה לטבול בליל שבת שאחר יום טוב, ומוטב שניח חומרא זו כדי לקרב הטבילה לחפיפה. ובסדרי טהרה כתב שנראה לו שבנדון כזה יש להתיר אף בשימשה.

סעיף י"ב

סתירת שכבת זרע כשימשה בסוף הז' נקיים

איתא בגמרא (ס"ז): **רבי שמעון אומר "ואחר תטהר" אחר מעשה תטהר** (והיינו שיכולה לטבול ביום השביעי אחר ספירה מקצת היום), **אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שלא תבוא לידי ספק נדה**.

וכתב הראב"ד שמבואר בגמרא שלולא החשש שמא תראה דם לאחר תשמיש, היה מותר לה לשמש, ולא חוששים שתפלוט שכבת זרע, ומבואר שאם תפלוט ביום השביעי אינה סותרת ז' נקיים. והרא"ש כתב שזבה שראתה דם או זב שראה זיבה ביום השביעי סותרים ז' נקיים, אבל פולטת שכבת זרע שאינה סותרת אלא יום אחד אם פלטה אחר ספירה מקצת היום שוב אינה סותרת, דעיקר סתירת שכבת זרע היא משום דלא מיקרי נקיים וכיון שספירה מקצת יום וטהורה לבעלה כבר שלמו הנקיים ושוב אין שכבת זרע סותרת.

וכתב הסמ"ק שסתירה שלאחר שבעה, כגון אשה שלא טבלה כראוי בליל שמיני ושימשה, הרי זו טובלת בכל עת. וכתב הבית יוסף שאפשר שכוונת הסמ"ק 'סתירה שלאחר שבעה' ליום השביעי עצמו, אלא דכיון דאמרינן מקצת היום ככולו הוי כאילו הוא לאחר שבעה.

עוד כתב הסמ"ק שאשה שטעתה במנין יום אחד וטבלה בליל שביעי ושימשה, צריכה להמתין שש עונות שלימות והיינו ד' ימים, ואח"כ תמנה יום אחד נקי וטבול. וכתב הבית יוסף שאם הסמ"ק סובר כמו הרא"ש וכנ"ל, א"כ כוונתו שטבלה בשישי ושימשה בתחילת ליל שביעי, דלא עלתה לה טבילה עד שתספור גם את היום השביעי, וכיון שאינה יכולה לספור בארבעה ימים אלו משום דחיישין בהו שמא תפלוט שכבת זרע ותסתור אותו יום, נמצא שכשיעברו ד' ימים אלו צריכה למנות עוד יום אחד שחסר לה ממנין השבעה ואח"כ טבול, דאי מיירי בטבלה ליל שביעי כיון שנכנס כבר השביעי הו"ל פולטת ביום אחרון ואינה סותרת, וכמו שנתבאר לעיל. ויותר נראה לומר דמיירי בטבלה בליל שביעי, ולא מיקריא פולטת ביום אחרון אלא בשפולטה אחר שהאיר היום, אבל קודם שהאיר היום לא אמרינן ביה מקצת היום ככולו. והא שיכולה למנות את היום השביעי אחרי ד' ימים בנפרד מו' הימים הנקיים הראשונים, אף דבעינן שיהיו כל הז' נקיים רצופים, דכתיב "אחר תטהר" אחר אחר לכולן, י"ל דהדרשה היא שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם, אבל הפסק מחמת פליטת שכבת זרע אינו נחשב הפסק.

פסקי ההלכה

טעתה במנין יום אחד, והיינו שטבלה ושימשה בשביעי, צריכה להמתין ששה עונות שלימות ואחר כך תמנה יום אחד נקי וטבול, (וכתב הש"ך שכאן א"צ להמתין עוד יום משום גזירה דבין השמשות, דלא שכיח שתטעה במנין, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. וכתב הט"ז דה"ה בטעתה וטבלה בחמישי ממתניה ו' עונות אח"כ סופרת עוד ב' ימים, אלא שאין דרך לטעות כ"כ. ואין חוששים שראתה בו' העונות וחיפהו שכבת זרע, כדאיתא בסימן קצ"ג לענין בעילת מצוה, דשאני התם שדמים מצויים בה מחמת הבעילה).

סתירה שלאחר שבעה, כגון שלא טבלה כראוי ושימשה, הרי זו טובלת בכל עת. וכתב הש"ך שבבית יוסף כתב בשם הרא"ש שגם בטבלה בליל שביעי ושימשה ביום שביעי טובלת מיד, וכתב שם שאפשר לפרש כך גם בדברי הסמ"ק, וצ"ע לדינא, דבסמ"ק משמע דמייירי בטבלה אחר ז' ימים.

האם צריך הבחנה כשימשה באיסור – כתב הט"ז שמבואר באבן העזר (י"ג ה) שגר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותם צ' יום להבחין בין זרע שזרע בקדושה לזרע שזרע שלא בקדושה, וא"כ אף הכא היה לנו להפרישם אחר שבעה באיסור כדי להבחין אם נתעברה באיסור כשטבלה שלא כראוי. ונראה דהכא מייירי באשה שבעלה היה מצוי לה קודם לזה, דבהכאי גוונא לא יוכלו להבחין אם נתעברה באיסור, וכדמצינו (שם סעיף ו) שאשה שנאנסה תחת בעלה אינה צריכה להמתין צ' יום היכא שנבעלה לבעלה תחילה, (וכ"כ החלקת מחוקק והבית שמואל באבן העזר שם). ולפי זה אם לא היה בעלה אצלה קודם למעשה זה תוך תשעים יום, צריך להפריש אחר ביאה זו האסורה תשעים יום, וצ"ע למעשה. אבל מה בעברה על הדין שצריכה ז' נקיים משום חימוד, שם א"צ להפריש, דשם אין האיסור אלא מדרבנן. והחתם סופר כתב שדברי הט"ז והח"מ והב"ש תמוהים, דמה שייך צ' יום לכאן, אפילו לא היה בין שימוש בעלה לראיה רק זמן מועט שייך הבחנה. עוד כתב שבכתם א"צ לחוש להצריך הבחנה.

דין אשה ששכנתה אומרת לה שטעתה במנין הז' נקיים – מעשה בנדה שהתחילה לספור שבעה נקיים, וביום א' מצאה כתם יותר מכגריס, והתחילה לספור מחדש מיום המחרת כדון, וספרה ובדקה יום יום וטבלה ושימשה, ובבוקר אמרה לה שכנתה שטעתה בחשבון וטבלה בשביעי, אם האשה מכחישה אותה פשיטא שהיא נאמנת, דכתיב "וספרה לה", ואין עד אחד נאמן באיסורים כאשר הבעל דין מכחישו, (ואפילו אם זה היה איסור דאורייתא כך הדין), ואם האשה ג"כ מסתפקת בזה יש לה לחוש לדברי חברתה, דהיכא שהבעל דין שותק שתיקה כהודאה, ואם לאשה ברור ששכנתה לא צודקת אבל הא בא לשאול כי היא מסתפקת אולי היא טעתה, אינה צריכה טבילה אחרת, כיון שאין כאן רק ספק דרבנן, דמהתורה הכתם שמצאה ביום הא' טהור כיון שלא הרגישה, ויש ג"כ עוד כמה צדדים להקל, ואחרי שכבר שימשה ויש חשש לעז פגם לולד אשר תלד אין צריכה לא טבילה ולא כפרה, כך הורה בעל התשובה מאהבה, והסכים עימו הנודע ביהודה, אך ציוה עליה שתאמר בפירוש לחברתה שאינה מאמנת לה.

סעיף י"ג

האם מועיל שתנקה האשה עצמה מהשכבת זרע

איתא במתני' (מקוואות ח' ד) **האשה ששימשה וירדה וטבלה ולא כיבדה את הבית כאילו לא טבלה**.

וכתב הרא"ש דמבואר כאן שאשה שרוצה להתחיל ספירתה ממחרת ראייתה, תקנח יפה במוך או בבגד דק להפליט כל הזרע, או תרחץ במים חמים ויפליטו המים החמים את כל הזרע. והביא עוד ראיות לדבר. וכ"כ הרשב"א.

וכתב הרמב"ן דהוא הדין אם הלכה ברגליה פלטה כל הזרע, דאיתא בגמרא (מ"א: א) **אי דאזלא בכרעה, בהדי דאזלא שריתיה**. וכתב הרשב"א דמתני' הנ"ל מייירי בשלא הלכה, וכיבדה את הבית יש מפרשים לשון נקי, ויש מפרשים כיבוד בית ממש, שבשעה שהיא שוחה לכבד ומרחבת ירכותיה פולטת הכל, אי נמי מתני' מייירי כשהלכה, דפלטתו בבית החיצון וכותלי בית הרחם העמידוהו, ומשום הכי צריכה כיבוד לטהרות משום נגיעה דשכבת זרע, אבל לראיה אין לה דין פולטת אחרי שהלכה.

והרא"ש חולק וסובר שהליכה לא מפליטה את השכבת זרע, והגמרא הנ"ל כוונתה ששייך שתפלוט ע"י הילוך, אבל אין זה ודאי. וכן דעת הסמ"ג וספר התרומה.

והרשב"א כתב שאם הלכה ברגליה חזקה דרך הילוכה פלטה הכל, ויש מי שמורה גם בזו להחמיר עד שתקנח יפה יפה או שתכבד את הבית, ולעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא מכבדת בית התורף יפה יפה ורוחצת בחמין כדי שלא תבוא לידי ספיקות הללו. ונראה מדבריו דתרתו בעיניו, כיבוד ורחיצה, כדי לצאת ידי כל ספק, וכ"כ בספר התרומה שאם תרצה להתחיל לספור ממחרת הראייה יכולה לעשות כן ע"י שתכניס מוך או בגד רך באותו מקום ותקנח יפה יפה להסיר השכבת זרע, ואם דואגת שלא תדע לקנח יפה תרחץ בחמין וגם תקנח עצמה, ואז תוכל להתחיל ולספור מיום המחרת.

אבל הסמ"ק כתב ש"א שאם רחצה היטב במים חמים אותו מקום מתחלת למנות למחרתו, וליתא דאין אנו בקיאים בזה. ובהגהות מיימוני כתב בשמו שגם על הכנסת מוך אין לנו לסמוך עתה, דאין אנו בקיאים בזה, ולעולם צריכות להמתין שש עונות שלימות. ומשמע דאפילו בדעבדה תרווייהו קינוח ורחיצה לא מהני.

וכתב הבית יוסף דמ"מ כיון שאף אחד מהפוסקים לא כתב כן שפיר דמי להתיר על ידי קינוח או ע"י רחיצת חמין.

פסקי ההלכה

שיטת השו"ע שאשה ששימשה מטתה וראתה אחר כך ופסקה, ורוצה לספור מיום מחרת ראייתה, תקנח יפה יפה אותו מקום במוך או בבגד להפליט כל הזרע, או תרחוץ במים חמים והם יפליטו כל הזרע.

וכתב הרמ"א שיש אומרים דאין אנו בקיאים בזמן הזה ואין לסמוך על זה, והכי נהוג, שהרי כבר נתבאר שאנו נוהגים להמתין אפילו לא שמש כלל כדי שלא לחלק בין ספירה לספירה, וכ"ש בכהאי גוונא, וכל הפורץ גדר בדברים אלו במקום שנהגו להחמיר ישכנו נחש.

וכתב הש"ך שהיה מקום להקל ע"י רחיצה וקינוח במקרה שנתבאר בסעיף הקודם כשטעתה וטבלה לפני הזמן, שבמקום להמתין ו' עונות תעשה רחיצה וקינוח, וכתב שנראה שגם הרמ"א מודה בזה, אך לענין דינא כיון שהסמ"ק וההגהות מיימוני כתבו שאין אנו בקיאים, אין להקל לכתחילה, וכ"כ הב"ח.

סימן קצ"ז

סעיף א'

טבילת נדה

מקור דין טבילת נדה – כתב הרמב"ם שהטומאה תלויה בימים ובטבילה, דאפילו אם עברו ימי טומאתה של נדה וזבה ויולדת כל שלא טבלו במי מקוה הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת, דבימים וטבילה תלה הכתוב, **שנאמר "ורחצו במים" זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול**, וכתב הרב המגיד שבנין אב זה מקורו בספרא, ועוד דרשו רבותינו בגמרא (שבת ס"ד:) **"שבעת ימים תהיה בנדתה" בנדתה תהא עד שתבוא במים**, וכתב הסמ"ג על זה מכאן לטבילת נדה מן התורה. ורב האי פירש שטבילת נדה נלמדת ק"ו ממעגה שנאמר "והנוגע במשכבה ירחץ במים", ורבינו יעקב מפרש שלמדנו מכלי מדין שנאמר שם "אך במי נדה יתחטא" ואיתא בגמרא (ע"ז ע"ה:) **במים שהנדה טובלת בהם**, ובדברי הקבלה כתוב (זכריה י"ג א') ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה, וכ"כ התוס' והרא"ש.

פסק ההלכה – אין הנדה והזבה והיולדת עולות מטומאתן בלא טבילה, שאפילו אחר כמה שנים חייב כרת הבא על אחת מהן אלא אם כן טבלו כראוי (לאפוקי טבלה לחצאין או שהיה עליה דבר החוצץ). במקום הראוי (שהיה במים שיעור מקוה, ולא יהיה במקוה דברים הפוסלים כמו שיתבאר בסימן ר"א), ואחר ימי ספירתה (דקודם ימי ספירתה אפילו טבלה בכל מימות שבעולם לא עלתה לה טבילה כלל, דכיון שעדיין היא צריכה לספור ימים נקיים הוי כטובל ושרץ בידו).

סעיף ב'

טבילה שלא בזמנה בליל שבת או במוצאי שבת

הגמרא (יומא ח.) מביאה מחלוקת אם טבילה בזמנה מצוה.

רבינו חננאל פוסק שטבילה בזמנה מצוה, והביאוהו התוס' שם. וכתב הטור הלך מצוה שתטבול מיד אחר שיכלו ימי ספירתה. וביאר הבית יוסף שכונת הטור שאפילו נשי ידידן שאפילו רואות טיפת דם יושבות עליו ז' נקיים, והיה מקום לומר שטבילה שלהם נחשבת שלא בזמנה, דשמא ראתה בימי נדות ולא היתה צריכה אלא ששה ימים מלבד יום הראיה, ושמא ראתה בזמן זיבות ולא היתה צריכה אלא לשמור יום כנגד יום, ואפילו כשראתה ג' ימים רצופים איכא למימר דמן התורה היה לה לטבול ביום ז' והשתא אינן טובלות עד ליל ח' כדלקמן, וכיון שאינה טובלת בזמן שהיתה

ראויה לטבול מדאורייתא לא היא מצוה, לכן כתב הטור שכיון שאינן מתעכבות מלטבול אלא מפני תקנת חכמים, כשמגיע זמן שקבעו להן חכמים טבילה בזמנה מיקרי ומצוה היא. וכ"כ הסמ"ג. והרשב"ש הנהיג לכתוב לטבול אף בחורף בזמנה אע"פ שבעלה לא היה בעיר, והביאווה ההגהות מיימוני והמרדכי, ומבואר שלמ"ד טבילה בזמנה מצוה, אף בזמן הזה היא מצוה. וכ"כ המרדכי בשם רבינו אליהו והאור זרוע ותשובת הגאונים וספר התרומה, וכתב דכן עמא דבר ונשים טובלות בשבת.

שיטת רבינו תם שטבילה בזמנה לאו מצוה, שהרי הנשים שלנו אינן טובלות למוצאי שביעי של הראייה, ומחמת זה אסר ר"ת לטבול בשבת וביום הכיפורים.

והנה המהרי"ק שלא נהגו לטבול אפילו בימי אבלה וכל שכן בתשעה באב וביום הכיפורים.

והנה הבית יוסף דסוגיין דעלמא כמאן דאמר טבילה בזמנה אינה מצוה, שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר, ומ"מ נראה שאם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה, שהרי מצינו (עירובין ס"ג): שיהושע שנענש על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת, ואם היא מתאחרת מלטבול כדי לצער את בעלה עבירה היא בידה, ואיתא בזוהר שאשה שעושה כן גורמת כמה רעות בעולם.

ואיתא באגור שאביו מהרי"ל נאדם נשאל על אשה שאירע זמן טבילתה בליל חמישי ונאנסה ולא טבלה, אם יכולה לטבול בליל שבת, והשיב שאינה יכולה לטבול כיון שנדחה זמן טבילתה, וכ"כ ר"י הלוי שהיה מוחה שלא לטבול בליל שבת רק בזמנה ממש, וכן פסק המהרי"ל, וכן אין לטבול במוצאי שבת, דלפירוש רש"י (נדה ס"ח.) לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר.

והנה הבית יוסף שאין דבריהם נראים, דכיון דכל נשי דידן אין טובלות בשביעי לראייתן, אין חילוק בין נדחה יום טבילתה ללא נדחה, ולעולם יכולה לטבול בשבת, וכן עמא דבר, ואף לדעת הבית יוסף טבילה בזמנה אינה מצוה, הרי מבואר במתני' (ביצה י"ז): שאדם יכול לטבול בשבת, וגם על מה שכתב מהמרי"ל שאם נדחה זמן טבילתה לא תטבול במוצאי שבת, משום שהיא מרחיקה את זמן החפיפה מהטבילה, אין דבריו נראים, דכיון שהיא רוצה לטבול אז, כלא אפשר דמי.

והנה הט"ז שהתירומת הדשן כתב שלדעת המרדכי שאין לטבול בשבת אלא טבילה בזמנה, יולדת שיכלה לטבול כבר לפני כמה ימים אין לה לטבול בשבת, ואח"כ כתב שאם לא היתה יכולה לטבול מקודם, כגון ע"י אונס, י"ל שאפי' לר"ת דפסק טבילה בזמנה לאו מצוה מותר משום מצות קיום עונה, ואפילו שלא בשעת עונה חשוב מצוה שהאיש משמח את אשתו בתשמיש, וסיים שם שנהגו הנשים להזהר שלא לטבול בשבת אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר לטבול קודם, דבכהאי גוונא הוה טבילת מצוה משום עונה, ואע"ג דמבואר בביצה י"ז: שכל טמא טובל בשבת משום דנראה כמיקר עצמו, האידנא שאני, דאין נהוג למיקר עצמו בשבת בשום מים, וא"כ לא נראה כמיקר. ומבואר שרק כשלא יכלה לטבול לפני שבת ובעלה בעיר מותר לה לטבול בשבת.

ובאגור ובמהרי"ו החמירו יותר שאפילו אם נאנסה ולא יכלה לטבול קודם שבת, ובא בעלה בערב שבת, לא תטבול בשבת, וראייתם מדברי המרדכי.

פסקי ההלכה

כתב השו"ע שאם בעלה בעיר, מצוה לטבול בזמנה שלא לבטל מפריה ורביה אפילו לילה אחד.

והנה הרמ"א שמוותרת לטבול בליל שבת אם לא יכלה לטבול קודם לכן. ודווקא אם בעלה בעיר, אבל בלא הכי אסור. ואם היה אפשר לה לטבול קודם לכן, כגון שהיה אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר ובא בערב שבת, יש אומרים שאסורה לטבול בליל שבת, וכן נהגו במקצת מקומות, אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר.

ודעת הט"ז שבמקום שאין מנהג אם בעלה בא בערב שבת אין לה לטבול אא"כ לא היתה יכולה לטבול קודם. וכ"כ הב"ח שחומרא זו היא מדינא. והש"ך כתב דקיימא לן טבילה בזמנה לאו מצוה, ולכן אין הנשים טובלות בזמנם כשאין בעלה בעיר, וכן אלמנות ובתולות שהן נדות אין טובלות כלל בזמנן, ואפ"ה מותרת לטבול בשבת, וכן הב"י פסק שמוותר לטבול בשבת בכל ענין, וכן עיקר לדינא, ולכן נכונים דברי הרמ"א שבמקום שאין מנהג אין להחמיר, וכן כתב מהר"מ מלובלין.

עוד כתב הט"ז שלדעת רבינו חננאל מותר לטבול בשבת גם אם בעלה לא בעיר, דטבילה בזמנה מצוה, אבל לר"ת שטבילה בזמנה לאו מצוה ההתר הוא משום פריה ורביה, ולכן הרמ"א מתיר רק כשבעלה בעיר.

עוד כתב הרמ"א שבמקום שנהגו להחמיר שלא לטבול בליל שבת, גם במוצאי שבת לא תטבול, דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן, אין מרחיקין הטבילה מן החפיפה. (ואין לה לחוף במוצאי שבת, כיון שלרש"י ושאר פוסקים בסימן קצ"ט צריכה לחוף דווקא ביום. ש"ך.) וכן אלמנה שאסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת, משום דאסור לביא עליה ביאה ראשונה בשבת מפני שקונה אותה בביאה זו, אסורה לטבול גם כן במוצאי שבת, ויש מקילים ומתירים לטבול במוצאי שבת, הואיל שלא טבלה בשבת משום חשש אסור. וכתב הט"ז דהיש מקילים ממדברים באלמנה, שמדינא אסור לבעול בשבת, ואז חל זמן טבילתה, והיא לא פשעה כלל, אבל במקום שנהגו להחמיר אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר עד שבת, אסור גם במוצאי שבת, כיון שהיה אפשר לה לטבול קודם שבת. והמקום שמואל חולק על הט"ז וסובר שלהיש מקילין אלו אין חילוק בין אלמנה לשאר נשים, דלכולן מותר לטבול במוצאי שבת, וכתב שם שהוא מורה ובא כדעת היש מקילין.

אשה שהיה בעלה אבל ויום ז' היה בשבת, כתב באבן השהם שמוותר לה לטבול בליל שבת, ואף שאסור לאבל לשמש עד אחר יציאה מבהכ"נ ביום שבת, ואסור לשמש ביום, הרי מבואר בסי' שפ"ג דאבל מותר בכל שאר קריבות וא"כ לא דמי לאלמנה, ועוד דאם לא תטבול ליל שבת גם במוצאי שבת אסור, ולמה נבטל מפריה ורביה. והפתחי תשובה כתב שאין לאסור עליה לטבול במוצאי שבת כיון שבליל שבת לא היתה יכולה לטבול.

והנה הט"ז שאלמנה שטבלה לפני שבת, צריך לבוא עליה דווקא בערב שבת אחרי החופה, ויחד בחדר אחד כתב המרדכי בשם הר"מ וכ"כ המהרי"ל בשם רבו המהר"ש שזה לא מועיל להתיר לבעול אותה פעם ראשונה בשבת, ואף שבמשאת בנימין כתב שיחוד קונה במקום הראוי לביאה, יש להחמיר כיון שגדולים אוסרים.

כתב מהר"מ מלובלין **שכלה בתולה שאירע טבילתה ליל שבת** נראה להתיר לה לטבול, אע"פ שנוהגים שלא לבעול בעילת מצוה עד אחר שבת, דשאר מיני קריבות נמי מצוה הן, ולא דמי לאלמנה דהואיל ואסור לביא עליה ראשונה בשבת מפרישים אותה מכל שאר קורבות, ומ"מ טוב להקדים טבילתה קודם שבת. וכן נוהגים. ש"ך.

אשה שטבלה בליל ו' ואחר כך מצאה שלא טבלה כראוי, כגון שמצאה לכולן תחת הצפורן, כתב בתשובת מהר"ם מלובלין שמוותרת לטבול ליל שבת, דהוי אונס, ולא דמי ליולדת. ש"ך.

אשה שטבלה בשבת וכשבה לביתה ראתה ששכחה לחתוך צפורן אחת ואין שום כללון תחת הצפורן, כתב הש"ך שאע"ג שמה שהיא צריכה טבילה שנית זה חומרא בעלמא, מ"מ יש לה לחזור ולטבול בשבת, ולא אמרין דהוי טבילה שאינה של מצוה, דהא מדינא כל טבילה שריא בשבת, שאע"פ שנהגו להחמיר בכה"ג לא נהגו, ועוד דכיון שכבר נהגו להחמיר להצריכה טבילה שנית, א"כ טבילה של מצוה היא, ועוד דהראב"ן ס"ל דמדינא הצפורן מעכבת, ועוד שהרי לטהור מותר לטבול בשבת דלא מחזי כמתקן גברא כלל, וא"כ אשה זו ממה נפשך אם הצפורן מעכבת א"כ הוי טבילה בזמנה לצורך מצוה, ואם אינה מעכבת א"כ היא טהורה ואין כאן תיקון גברא כלל, (כן נראה ברור דלא כיש מי שרצה להחמיר שלא תטבול עד אחר השבת). עוד כתב הש"ך דה"ה בכל שאר ספק אם טבלה כראוי או לא, מותרת לטבול בליל שבת. ומטעם זה אם טבלה בליל ו' ולמחרת מצאה ששכחה לחתוך צפורן אחד, דפסק בתשובת מהר"מ מלובלין שאינה צריכה טבילה כלל, דלא החמירו בכה"ג כיון דעברה עם בעלה לילה אחת, והש"ך עצמו סובר שגם בכהאי גוונא צריכה טבילה אחרת, וכן יכולה לטבול טבילה זו בשבת וכמו שנתבאר.

טבילה בליל שבת ליולדת - כתב הש"ך שיולדת שראתה דם טמא, והיינו אחר ל"ג לזכר וס"ו לנקיבה, וזמן טבילתה חל בליל שבת, מותר לה לטבול בליל שבת. ובדוגל מרבבה ובלבושי שרד כתבו שגם כשראתה בתוך ימי טוהר ולא יכלה לטבול בגלל החומרא לטמא דם של ימי טוהר, מותרת לטבול בליל שבת. וכתב הלבושי שרד שאם כבר טבלה פעם אחת בתוך ימי טוהר אחר הלידה, ואח"כ ראתה תוך ימי טוהר והגיע זמן הטבילה בליל שבת, גם הש"ך מודה שמוותרת לטבול, דממ"נ אם נחזיק דם זה לטמא הוי טבילת מצוה, ואם לאו ליכא איסור טבילה כלל.

פתחי תשובה

טבילה בחמין בליל שבת, ודחית הטבילה למוצאי שבת, משום צינה, וטבילה קודם הלילה אחרי ברכו - החכם צבי אוסר לנשים שאינן יכולות לסבול צינת המים לטבול בליל שבת בחמין, דאסור לרחוץ כל גופו בחמין בשבת כמבואר בשו"ע או"ח סימן שכ"ו, וכתב דהעוברת וטובלת בליל שבת בחמין ודאי איסורא עבדא ושרי

בזמננו שבכל ראייה צריך ז' נקיים כזבה, א"כ לפי הצד שהיא נדה כבר ביום השישי לז' נקיים הסתיימו ימי טומאתה, אבל אינה טובלת אלא יום אח"כ שמא היא זבה.

ולהלך יבואר האם בזמננו מותר לטבול ביום השביעי או ביום השמיני, לכתחילה ובדיעבד.

סעיף ג'

איתא בגמרא (יומא ו: פסחים ז:): **כל חייבי טבילות טובלים ביום, הנדה והיולדת**

טבילתן בלילה. והיינו שנדה ויולדת אינן יכולות לטבול קודם הלילה, דכתיב לגבי נדה "שבעת ימים תהיה בנדתה", משמע שכל השבעה ימים היא בנדתה, ויולדת הוקשה לנדה, דכתיב "כימי נדת דותה תטמא", וכתיב "וטמאה שבועיים כנדתה", ולכן אם באו לטבול בזמנן אינן טובלות אלא בלילה.

אבל נדה ויולדת שלא בזמנן, והיינו שכשבר עברו ימי טומאתם טובלות מדאורייתא בין ביום בין בלילה, ורובן גזרו שאפילו שלא בזמנן לא יטבלו אלא בלילה, כדאיתא בגמרא (ס"ז): **נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה אינה טובלת אלא בלילה, משום סרך בתה,** והיינו שאם היא טבול ביום שלא בזמנה, שמא בתה תבוא לטבול ביום בתוך השבעה ימי טומאה.

והנה זבה יכולה מדאורייתא לטבול ביום השביעי אחר הנז' החמה, וכמו שנתבאר בסמ"ק פ"ג. ואיתא בגמרא (שב) **אמר ליה רב פפא לרבא ואביי מכדי האידינא**

כולהו נשי ספק זבות שוינהו רבנן, ליטבלינהו ביממא דשביעי. משום דרבי שמעון, דתניא רבי שמעון אומר "אחר חטרה" אחר מעשה תמרה (-כיון

שספרה מקצת יום שביעי תטהר ע"י טבילה).

תבוא לידי ספק. והיינו גזירה שמא יבוא עליה אחר טבילתה ותראה ותסתור ונמצא שבעל זבה, ואע"פ שזה גזירה לגזירה, החמירו עליה מפני כרת שבה, ואף בשמיני אסורה לטבול משום סרך בתה וכנ"ל.

עוד איתא בגמרא (שב) **אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמיניא, משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא**

משום צנה. רבא במחוזא משום אבולאי. ומבואר שכשיש סכנה או מניעה בטבילת הלילה, כסכנת צינה או משום גנבים וכדומה, יכולה לטבול ביום השמיני.

וכתב הרשב"א שיש מקילין בכהאי גוונא לטבול אפילו ביום השביעי, דרבי שמעון לא אסר אלא לשמש אבל לטבול לא, ונקט טבילה לישנא מעליא, כדאמרינן בעלמא (ברכות כ"ד). יום טבילה הוה, וכתב הרשב"א שזה לא נכון, דרב יהודה ורבא שתיקנו לטבול ביום השמיני וכנ"ל מדברים אחרי חומרת רבי זירא, ורב פפי ששאל את רבא למה בזמננו שכולן ספק זבות לא טובלים ביום, לכאורה שאלתו היתה על מה שמוזכר בגמרא לפני כן שרבא תיקן לטבול ביום השמיני משום אבולאי, ועל זה ענה לו רבא שביום השביעי אסור.

וכתב הרשב"א שהראב"ד כתב בשם השאלות דרב אחאי שאם עברה וטבלה ביום השביעי לא עלתה לה טבילה, והר"ז מתיר לטבול ביום השביעי אפילו לכתחילה, וכתב הר"ז שרב אחאי שכתב שלא עלתה לה טבילה מדבר דווקא בזבה דאורייתא, ודעת הרשב"א עצמו שלכתחילה אסור לטבול ביום השביעי, אבל בדיעבד אין להחמיר, דעיקר גזירה זו היא דבר רחוק ויש כמה ספיקות, שמא זבה היתה, ושמא תשמש מייד לאחר טבילה, ושמא תראה בו ביום ותסתור ספירתה למפרע, ומתוך חששות רחוקות לא נחמיר בדיעבד. וכתב הבית יוסף שדעת כל הפוסקים חוץ מהר"ז שהאסורה לטבול ביום השביעי לכתחילה.

ובנשי דידן שהן ספק זבות דעת הרבה ראשונים (התוס' והרא"ש והרשב"א והרמב"ם וספר התרומה והסמ"ג והר"ן ורבינו ירוחם) שאסור להן לטבול אפילו ביום השמיני או התשיעי משום סרך בתה, דמה שגזרו בגמרא לגבי זבה, גזרו חכמים גם בנשי דידן. ודעת ראב"ה ורבינו שמחה דאין שייך לחוש האידינא משום סרך בתה, שהרי אפילו טעמה בתה לטבול ביום סלקא לה טבילה, (שהרי עברו לפחות ח' ימים כולל היום שהתחילה לראות. ט"ז).

שיטת ר"ת שאין צריך להחמיר כל כך שלא לטבול אלא בלילה, ומותר לטבול סמוך לחשיכה ותבוא לביתה משחשיכה, דאז ליכא למיחש לסרך בתה. וכ"כ רבנו ירוחם. וכתב הבית יוסף שנראה שלדבריהם יכולה לטבול גם קודם הזמן שסמוך לחשיכה, אם אינה באה לביתה עד שחשיכה.

למיקריה עבריינא, וכתב שם שמה שהורה חכם א' להתיר להן לטבול בערב שבת מבעוד יום ביום שביעי שלהן, ודאי לאו שפיר עביד, ועבר אדרבנן, והסיק שתטבולנה בצונן בליל שבת, או בהפגת צינתן בלבד עד שלא יקרא עליהן שם חמין, או שידחו את הטבילה למוצאי שבת, ואם א"א בכל האמור, יתירו להן לטבול בין השמשות, ולא תבאנה לבתיהן עד הלילה, ויותר מזה אין בידינו להתיר כלל. ובבית לחם יהודה הביאו ופקפק עמ"ש או תדחה הטבילה למוצ"ש, דהא כתב הרמ"א דבמקום שנהגו להחמיר גם במוצ"ש לא טבול, וכן העיר הלוושי שרד, והפתחי תשובה מיישב שהרי הרמ"א מסיים דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן וכו', והכא מקרי לא אפשר, דאינה יכולה לסבול צינת המים. ובדברי יוסף מלמד זכות על המנהג שנהגו בנות ישראל לטבול בחמין בליל שבת, ומניח הדבר בצ"ע. והנודע ביהודה כתב שהיה מזהיר את הבלנים שיתנו את החמין בערב שבת למקוה בעוד היום גדול, כדי שלכשתחשך לא יהיו רק פושרים, דפשושין שרי. ובתשובת חוט השני כתב הס מלהזכיר מלטבול בעוד יום במקום שאין מנהג, ובמקום שנהגים כן אין לעשות רק בשבת אחר אמירת ברכו שכבר נקרא שם שבת עליו, אבל לא בחול אפילו אחר ברכו. ובתשובת חינוך בית יהודה קרא תגר על המנהג, דאפילו בשבת אחר אמירת ברכו לא נכון לטבול בעוד היום גדול, וכתב שיש למחות ולבטל מנהג זה, ואם היא מפחדת מוחשש נפילה, יעמידו נר בעשית סגורה בבית הטבילה מבעוד יום, ואפילו בבין השמשות מותר להדליק הנר ע"י נכרי, דאמירה לנכרי שבות, וכל שבות מותר בבין השמשות לצורך מצוה, ולשמא יטה לא חיישין דהא איכא לפחות שתי נשים שתזכיר זו לזו.

אשה שהיתה צריכה לעשות הפסק טהרה ביום חמישי, ונתאחרה לבא מן השוק מפני שהיתה סבורה שעוד היום גדול, ובין כך נתאחרה עד בין השמשות, נחשבת שוגגת ומותר לה לטבול בליל שבת. נודע ביהודה.

אשה שהיה לה איזה אונס שלא היתה יכולה לטבול בזמנה, כגון קצת חולי שהיה טריח לה טובא לילך לבית הטבילה, או איזה כאב באבריה והמים מזיק לה, וכדומה, ונתרפאת בערב שבת, מותר לה לטבול בליל שבת. לבושי שרד.

היוצא לדרך מותרת לטבול בליל שבת אפילו פשעה ולא טבלה קודם לכן, וכן לטבול ביום השמיני אפשר דשרי. חמודי דניאל.

וכתב הפתחי תשובה שבאופנים שכתב ס' קצ"ו סעיף י"א שיכולה למנות שבעה נקיים מייד, אך היא החמירה ולא התחילה למנות עד אחר ה' ימים ועי"ז אירע ליל טבילתה בליל שבת, אסורה לטבול.

אשה שאסור לה לטבול בליל שבת, וטבלה בשוגג, מותרת מייד, אבל במזיד יש להחמיר לאסורה בשבת לבעלה, ובמוצאי שבת מותרת, ובי"ט נראה להלכה שמוותרת מייד, אבל לא למעשה כי ראוי להחמיר לעושה מזיד משום מיגדר מילתא. חוט השני. וכתב הפתחי תשובה דע"כ"פ מותרת בכל מיני קורבה ואהבה. ובמנחת יעקב ובסדרי טהרה דעתם להקל ביו"ט אף לכתחילה, אפי' במקומות שנהגו להחמיר בשבת, ובענין שבת דעת המנ"י לאסור במזיד, והסדרי טהרה חולק, וכתב הפתחי תשובה שנראה להקל בדיעבד אפילו באותה שבת.

אשה שלבשה לבנים ביום ה', וסברה לטבול בליל ה', וכאשר לא בא בעלה לביתה עד יום ו' לא טבלה בליל ה', כתב באבן השם שהיא מותרת לטבול בליל שבת, אא"כ המנהג להחמיר. עוד כתב שם ששמע מנשים צדקניות שנהגות להתנות כשלושבות לבנים שאם יבוא בעלה לטבול בליל ד' או ה', ואם לא יבוא לטבול לכשיבא בליל שבת, דלכאורה אין לזה טעם וריח, והוא כתב טעם לזה.

כתב הנודע ביהודה שבכלה אפשר להקל שתחוף בלילה ותטבול, דבכלה לא שייך מתוך שהיא מהומה לביתה.

האם מותר לטבול ביום השביעי או ביום השמיני

טבילה לפני סיום סיבת ימי הטומאה אינה כלום. ולכן בכדי לטבול צריכה האשה להמתין לסיום יציאת הדם, ולבדוק עצמה שנסתם מעיניה (הפסק טהרה), ונדה יכולה לטבול מדאורייתא החל מצאת הכוכבים של היום השביעי מתחילת ראייתה, וזבה (גדולה) יכולה לטבול רק אחרי ז' ימים נקיים.

נדה (וכן יולדת שטומאתה נדה) טובלת רק בלילה שאחרי ימי הטומאה, אבל זבה יכולה לטבול כבר ביום השביעי, דמקצת היום ככולו (ובלבד שלא תראה אח"כ בהמשך היום, דאם ראתה סתרה את הז' נקיים למפרע).

חכמים גזרו שזבה לא לטבול ביום השביעי שמא תשמש בו ביום ותראה דם ביום השביעי והתברר שהיתה טמאה. כמו כן גזרו חכמים שלא לטבול גם ביום השמיני (וכן בימים שאח"כ) אלא רק בלילה, שמא בתה תראה שאמה טבלה ביום ותבוא לטבול ביום השביעי. ובמקום אונס התירו חכמים לטבול ביום השמיני.

אך קודם אור הבוקר של היום השביעי אסור לכלה לטבול, אף אם לא הגיע זמנה לראות.

סעיף ד'

איתא בגמרא (ס"ט): **אתקין רב אידי בנרש למיטבל ביומא תמינאה משום אריותא, רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי, רב יהודה בפומבדיתא משום צינה, רבא במחוזא משום אבולאי** (-שוערי העיר שהיו סוגרים הדלתות בתחילת הלילה). ומבאר מדברי הגמרא שגם כשיש אונס מותר לטבול רק בשמיני, אבל בשביעי לא.

וכתב האגור פסק מה"ר שלמה **אותן נשים שטובלות ביום צריכות להסתיר טבילתן מבעליהן** שלא ישמשו עמה ביום ויבואו לידי ספק דאורייתא. וכתב הבית יוסף שאינו יודע מה כוונתו, דהא נשי דידן שיושבות שבעה נקיים ואם טובלות ביום מפני האונס ביום השמיני טובלות, א"א להן לבוא לידי ספיקא דאורייתא, וע"כ כוונתו לטובלות ביום שביעי, והיה לו לכתוב שאם עברה וטבלה בשביעי אע"פ שעלתה לה טבילה צריכה להסתירה מבעלה וכו', ואפשר שכונתו שהטובלת בשמיני צריכה להסתיר טבילתה, משום דטובלת בשביעי היה אפשר לבוא לידי ספיקא דאורייתא, ואם זאת כוונתו חומרא יתירה היא.

פסק ההלכה - היכא דאיכא אונס, כגון שיראה לטבול בלילה מחמת צינה או פחד גנבים וכיוצא בו, או שסוגרים שערי העיר, יכולה לטבול בשמיני מבעוד יום, אבל בשביעי לא תטבול מבעוד יום אף על גב דאיכא אונס.

וכתב בחמודי דניאל שלכאורה נראה שההתיר של אונס הוא רק כשהאונס הוא לכל הנשים שבעיר.

סעיף ה'

עברה וטבלה ביום שלא כדין

כתבו הרשב"א ורבינו ירוחם שאם עברה וטבלה ביום השמיני לכו"ע עלתה לה טבילה. ואם עברה וטבלה ביום השביעי, כתב הרשב"א שיש מגדולי המורים שהורו שלא עלתה לה טבילה (והיינו הראב"ד בשם רב אחאי, וכמו שהובא בסעיף ג'), ויש מי שהורה להקל אחר שטבילתה טבילה דבר תורה ואין בטבילתה אלא חשש רחוק ונראים דבריו. וכבר הובא לעיל שאין מדברי רב אחאי ראיה להחמיר, דהוא מיירי בנדה דאורייתא, ולא בזמננו שכולן ספק זבות, וזבה טובלת מדאורייתא ביום השביעי, ואם היא נדה זה כבר היום השמיני, אמנם מדברי הגהות מיימוני נראה שהיו מפרשים דברי רב אחא כמו שפירשם הראב"ד בתחילה דאף בזמן הזה איירי, ומ"מ הם הסכימו להתיר, וכתבו שכן דעת ראב"ה והרמב"ן ורבינו שמחה, אלא שכתבו שהר"ם החמיר. ורבינו ירוחם כתב שדעת רוב הפוסקים וכן עיקר שעלתה לה טבילה, וכן פסק הרמב"ם, וכתב הרב המגיד שכך הסכימו הרמב"ן והרשב"א וכן עיקר. והר"ן כתב שדעת הראב"ד שאם טבלה בשמיני עלתה לה טבילה, אבל הרמב"ן והרשב"א כתבו דאפילו בשביעי עלתה לה טבילה. וכתב הבית יוסף שאף שהרשב"א כתב שהר"א הוא מן המתירים לטבול בשביעי אפילו לכתחילה, צ"ל דתרי תנאי ניהו, דהר"א לחוד והראב"ד לחוד.

פסקי ההלכה

אם עברה וטבלה בח' ביום בלא אונס, אפילו הכי עלתה לה טבילה, וכן אם עברה וטבלה בז' ביום, עלתה לה טבילה. שו"ע. וכתב הרמ"א דמ"מ לא תשמש אפילו בשמיני עד הלילה, ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה.

וכתב הש"ך שהב"ח פסק להחמיר כמהר"ל והג"מ והגהת ש"ד בשם מהר"ם דביום ז' לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בלילה, וטוב להחמיר היכא דאפשר כיון שכך גם כן דעת הראב"ד והג"מ והר"א בשם השאלות.

וכתב בחמודי דניאל שאם היה היום השביעי מעונן וטבלה ויש ספק אם טבלה ביום או בלילה או בבין השמשות, אינה צריכה להחמיר לטבול שנית.

סימן קצ"ח

ודעת הרשב"ם שצריכה להמתין מלטבול עד שתחשך, דאע"פ שאינה באה לביתה אלא משתחשך אכתי איכא סרך בתה, כי היא תשער מהליכה מבית הטבילה לביתה. וכתב הבית יוסף נראה מדברי המרדכי והסמ"ג שלפי הרשב"ם צריך שלא תצא מביתה ללכת לבית הטבילה עד שתחשך, דאם היא יוצאה סמוך לחשכה אע"פ שכשתבוא לטבול כבר חשיכה חיישינן שמא הבת תחשוב שמקרה הוא זה שביטלה רחוק ומדינא מותר לטבול ביום, אבל מדברי הרא"ש נראה שלא הקפיד הרשב"ם אלא שלא תטבול עד שתחשך, אבל על זמן יציאה מביתה לא הקפיד. וכתב הסמ"ג בשם רבו שנכון להחמיר כהרשב"ם.

פסקי ההלכה

אסורה לטבול ביום ז', ואפילו אם ממתנת מלטבול עד יום ח' או ט' (או יותר. ש"ך) אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה. שו"ע.

וכתב הש"ך שמשמע מהשו"ע שאין לטבול סמוך לחשיכה אף שכשבאה לביתה כבר לילה, והיינו כדעת רשב"ם וסייעתו שכתבו הפוסקים שנכון להחמיר כדבריו. ומביא הש"ך שהב"ח כתב שאפילו ללכת מביתה לבית הטבילה מבעוד יום אסור, והיינו כשהאשה רוחצת וחופפת בביתה והולכת למקום טבילה, אבל כשיש מרחץ ובית הטבילה במקום אחד והאשה הולכת למרחץ שעה או שתיים קודם חשיכה ובאה לביתה אחר חשיכה, אע"פ שהמרחץ ובית הטבילה קרוב וסמוך לביתה אין כאן משום סרך בתה, דהבת יודעת שהיא שוהה ברחיצה וחפיפה במרחץ ואינה טובלת אלא משחשכה. אמנם באגור כתב שהמנהג באשכנז סמוך לחשכה, וכתב הש"ך דאפשר דס"ל כר"ת וסייעתו שמוותר לטבול סמוך לחשיכה אם באה לביתה משתחשך, וכמדומה שכך נוהגים, ומ"מ יש להחמיר, וכל זה ביום ח' שהאסור הוא רק משום סרך בתה, שבוז מיקל ר"ת סמוך לחשיכה, אבל ביום ז' אין לטבול כלל סמוך לחשיכה, ויש למחות ביד העושות כן.

עוד כתב הש"ך שאפילו אשה שאין לה בת אסורה לטבול ביום.

מהר"ם מלובלין נשאל על **אשה שלא טבלה כראוי**, ולאחר ב' או ג' ימים היתה צריכה לחזור ולטבול, אם יכולה לטבול ביום, ואם צריכה לשמור שבעה ימים נקיים משום סרך בתה שתאמר שראתה דם וטבלה לאחר שלשה ימים, ומהר"ם לא השיב לו על זה. וכתב הש"ך שנראה שיש להחמיר לכתחילה שלא לטבול ביום, אבל פשוט שא"צ ז' נקיים, דלא מצינו גזרה דסרך בתה אלא לענין טבילה ביום, וכן מצינו בשו"ע לעיל (קצ"ו י"ב) שמי שטעתה במנין יכולה לטבול אחר ד' ימים, וכן אם לא טבלה כראוי יכולה לטבול בכל עת.

בסדרי טהרה כתב **שבמקום ביטול עונה** מותר בזמננו לטבול ביום השביעי של ז' נקיים ולשהות מלהגיע לביתה עד הלילה, מפני שהגזירה היא רחוקה, ובמקום מצות פריה ורביה הקילו הגאונים, ומי יבא אחרים ח"ו אפילו להחמיר. אך כתב החתם סופר שאינו מועיל מה שתלך לבית חברתה באותה העיר, דמה לי בית זה או זה, ולא ניתנו דבריהם לשיעורים כאלה, ומ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה והמקיל לא הפסיד.

עוד כתב החתם סופר לענין **ישוב שצריכות הנשים ליסע מהלך ג' שעות לטבול, ובחזירתן בלילה איכא סכנות דרכים**, ונהגו שם לטבול ביום השמיני וחוזרות לביתם משחשיכה, ואם חל היום השמיני בשבת צריכות לדחות הטבילה עד יום א' שהיא ט' לספירה ומתבטלות ב' עונות, והביא שר' שרגא פי"ב רק דק"ק אבראהם נתן עצה ללמוד את אותן הנשים להפסיק בטהרה ב' פעמים, א' ביום ד' לראיה, והשני ביום ה' כמנהג כל הנשים, ותטבול בערב שבת כיון שכבר עברו ז' ימים מהמנין הראשון, ולא תבוא לביתה עד ליל שבת, וכתב החתם סופר שזו עצה נכונה, ומ"מ צריך שלא תתחיל לספור אלא אחרי ההפסק טהרה השני, ומ"מ קשה הדבר איך תשהה כ"כ סמוך לשבת בדרך, שהרי אין התר ללכת לבית חברתה באותה העיר, והחכם עיניו בראשו.

האם כלה יכולה לטבול ביום - כתב הרמ"א שהכלות שטובלות קודם החופה יכולות לטבול ביום, שהרי הן לא באות אצל החתן עד הלילה, אבל אם היא טובלת אחר החופה דינן כשאר נשים. וכתב הש"ך שהקולא בכלות היא לדין שהכלות אינן טובלות בז', וכמו שנתבאר לעיל (קצ"ו י"א), אבל במקום שהכלות טובלות בז', או לדין אם אירע לה טבילה בז' כגון שנתקלקלה בימי ספירתה שאז טובלת מיד לאחר ז', אינה יכולה לטבול ביום, דביום השביעי אין הגזירה רק משום סרך בתה, אלא שמא תראה ותסתור למפרע כל מה שספרה. והדגול מרובה כתב שבשעת הדחק יש להקל בכלה גם ביום השביעי, אבל דווקא כשאין מעמידים את החופה עד צאת הכוכבים ממש, אבל אם מעמידים את החופה ביום אין לסמוך על מה שלא יתייחדו עד הלילה.

דיני טבילה וחציצה

נדה וזבה (וכן שאר הטמאים) אינם נטהרים מטומאתם אפילו לאחר שנסתיימה סיבת וימי הטומאה, אלא ע"י טבילה במקוה כדון (וזב צריך לטבול דווקא במים חיים, והיינו מי מעיין), והטבילה חייבת להיות לאחר סיום סיבת וימי הטומאה (וזבה מדאורייתא יכולה לטבול כבר ביום השביעי של הז' נקיים, משום דמקצת היום ככולו).

בשעת טבילה צריך שיהיה כל הגוף (כולל כל שיער הגוף) במים בבת אחת, ושלא יהיה שום דבר החוצץ בין גופה למים. והכלל בזה הוא שמדאורייתא (הלכה למשה מסיני) חוצץ רק דבר הנמצא על רוב הגוף והאדם מקפיד להסירו, ומדברנן חוצץ גם מיעוט שמקפיד עליו או דבר שאינו מקפיד עליו אבל הוא נמצא על רוב הגוף, ובסימן זה מפורטים דברים הרגילים או עלולים להיות על גוף האשה, ומבואר מה חוצץ בטבילה (מפני שמקפידים עליו, והוא מהודק, או גזירה אטו מהודק), ומה אינו חוצץ (מפני שזה מיעוט שאינו מקפיד, או מפני שהוא רפוי, או מפני שהוא בלוע בתוך הגוף, או מפני שאין בו ממש, או מפני שהוא נדון כחלק מהגוף). ובסימן הבא יבואר מה צריכה האשה לעשות לפני הטבילה (-עיון שאין בגופה דבר חוצץ, חפיפת השערות, ורחיצת הגוף), כדי שלא יהיה עליה דבר החוצץ.

סעיף א'

כללי טבילה וחציצה

כתב הרמב"ם שכל הטובל צריך שיטבול כל גופו כשהוא ערום בבת אחת, ואם היה בעל שער יטביל כל שער ראשו והרי הוא כגופו דין תורה. וכתבו הראב"ד והרשב"א והרא"ש והמרדכי והסמ"ג דבספרא יליף הכי מדכתיב "כי אם רחץ בשרו במים וזבא השמש וטהר" מה ביאת שמשו כולו כאחד אף ביאתו במים כולו כאחד.

ולפיכך צריך שלא יהא עליה שום דבר החוצץ, ואם היה עליה דבר החוצץ לא יעזור שתטבול שוב רק את אותו מקום, אלא צריכה לחזור ולטבול כל גופה בבת אחת בלא חציצה.

ואיתא בגמרא (נדה ס"ז: ועירובין ד: וסוכה ו:): **אמר רבי יצחק דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ, רובו ואינו מקפיד עליו חוצץ, וגורו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, וגורו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. וליגזור נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד, היא גופה גזירה ואנו ניקום ונגזור גזירה לגזירה.**

והנה רש"י מבאר דרובו היינו שרוב שעריו קשור אחד אחד, ומשמע מדבריו דבשעריו דווקא מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, אבל בבשרו אפילו מיעוט שאינו מקפיד חוצץ, אבל כבר כתבו התוספות שרבינו תם הקשה על זה מכמה דוכתי דמשמע בהו דהא דרב יצחק בבשרו נמי איתמר, וכ"כ הרא"ש, וכן דעת הרמב"ם, וכן נראה בדעת הרשב"א.

וכתבו הרא"ש והר"ן בשם הראב"ד דאפילו דבר שאינה מקפדת עליו בשעת טבילה, אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו, חוצץ.

וכתב הרשב"א שדבר שהיא לא מקפידה על כך אף פעם, ודרך רוב בני אדם להקפיד עליו, חוצץ. דבטלה דעתה אצל כל אדם, דאלי"כ נתת דבריך לשיעורין. וכן פסק רבינו ירוחם. ומהרמב"ם משמע שזה לא חוצץ, וצ"ע.

והיכא דרובן אינן מקפידות וזו מקפדת, כתב הבית יוסף שנראה שנחלקו בזה הרמב"ם והרשב"א, שמהרמב"ם והטור משמע שזה חוצץ, ומהרשב"א משמע שזה לא חוצץ.

פסקי ההלכה

צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת, לפיכך צריך שלא יהיה עליה שום דבר החוצץ, ואפילו כל שהוא, אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו חוצץ אפילו אם אינה מקפדת עליו עתה (ואפילו אם רוב בני אדם לא מקפידים. ט"ז). ואפילו אם היא לא מקפידה ברוב הפעמים. ש"ך בשם הב"ח, או אפילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו חוצץ (אבל אם רק מיעוט מקפידים אינו חוצץ. ט"ז), ואם הוא חופה רוב הגוף, אפילו אין דרך בני אדם להקפיד בכך, חוצץ.

וכתב בזכרון יוסף שדבר שאינה מקפידה עליו אלא פעם אחת לזמן מרובה, ובני אדם מקפידים עליו לפעמים, אינו חוצץ, ורק בדבר שהיא מקפידה עליו לעיתים מזומנות, כמו טבעת שמקפידה להסירה בשעת לישה, חוצץ.

וכתב הרמ"א שלכתחילה לא תטבול אפילו בדברים שאינן חוצצים, גזירה אטו דברים החוצצים, וכתב הט"ז שבאופן זה בדיעבד עלתה לה טבילה.

וכתב הט"ז שבבית יוסף הסתפק מה הדין אם שאר בני אדם לא מקפידים והיא מקפדת, ובדרכי משה כתב בהדיא שזה חוצץ, וכ"כ הב"ח.

סעיף ב'

חציצה בחוטים הנמצאים על הראש או על הצוואר

איתא במתני' (מקוואות ט' א') **אלו חוצצין באדם, חוטי צמר וחומי פשתן ורצועות שבראשי הבנות. עוד במתני' (שבת נ"ז:): לא תצא אשה לא בחומי צמר ולא בחומי פשתן ולא ברצועה שבראשה ולא תטבול בהם עד שתרפם.**

ופירש רש"י דהיינו בחוטים שבקליעת שיערה, והתוספות והרא"ש הקשו על דבריו ופירשו דמייירי בחוטים הנתונים על שערות הראש, וכתב הרא"ש דכן מוכח לישנא דמתני', דקתני ולא תטבול בהם עד שתרפם, ובחוטים שעל שערותיה מועיל רפיון שלא יהו מהודקים על ראשה, אבל בחוטים שבתוך קליעותיה אין מועיל בהן רפיון כ"כ, כיון שאין המים נכנסים בתוך הקליעה עד שתסתור אותה לגמרי. וכתב הרא"ש שחוטי צמר וחומי פשתן לא חשיב מיעוט שאינו מקפיד, לפי שמקפדת להסירם בשעת חפיפה, וכיון דאיכא זימנא דמקפדת חוצץ לעולם.

עוד בגמרא (שם) **תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר וחומי פשתן ורצועות שבראשי הבנות, וכו', אמר רב הונא וכולן (גם חוטי צמר ופשתן) בראשי הבנות שנינו. מתקיף לה רב יוסף, למעוטי מאי, אילימא למעוטי דצוואר, ודמאי, אילימא למעוטי דצמר, השתא רך על גבי קשה חוצץ, רך על גבי רך מיבעיא, ואלא למעוטי דחוטי פשתן, השתא קשה על גבי קשה חוצץ, על גבי רך מיבעיא. אלא אמר רב יוסף היינו טעמא דרב הונא לפי שאין אשה חונקת את עצמה (-אינה מהדקת חוטים שבצווארה וקושרתן בריח שיהו רפויים, ולכן חוטים שבצוואר אינם חוצצים). ומזה נלמד שבשאר המקומות שבגוף החוטים חוצצים, כיון שלא שייך הטעם שאין אשה חונקת את עצמה, וקל וחומר מכרוכים בשער, שאם על גבי קשה חוצצין על גבי רך לא כל שכן.**

עוד בגמרא (שם) **איתבייה, הבנות יוצאות בחוטים שבאזניהן אבל לא בחבקים שבצוואריהן, ואי אמרת אין אשה חונקת את עצמה חבקים שבצוואריהן אמאי לא. אמר רבינא הכא בקטלא (-בגד חשוב שתולה בצווארה, ותוחבת בו רצועה וקושרת הרצועה סביב צווארה וחונקת עצמה בחוץ כדי שיהא בשרה בולט ותראה בעלת בשר, ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה) עסקינן, דאשה חונקת את עצמה, דניחא לה כדי שתראה בעלת בשר.**

פסקי ההלכה

חוטי צמר וחומי פשתן ורצועות שכרוכין בהם השיער בראש חוצצים בטבילה, ולכן לא תטבול בהם עד שתרפם, (דחשיב מיעוט המקפיד, כיון שהיא מקפידה להסירם בשעת חפיפה או רחיצה כדי שיכנסו שם המים), ואם הם בתוך קליעת שיערה אינו מועיל בהם רפיון. וכן אם הם כרוכים בשאר מקומות בגוף, לא תטבול בהם עד שתרפם, חוץ מאם הם כרוכים בצוואר, שאינם חוצצים, לפי שאינה מהדקת אותם.

קטלא, והיינו רצועה חלקה ורחבה שכורכת סביב צווארה, חוצצת, מפני שחונקת עצמה בחוץ כדי שיהיה בשרה בולט ותראה בעלת בשר, ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה.

אשה שנושאת ספוג באזנה כדי לשאוב את הזוהמא, ושכחה ליטול את הספוג בשעת הטבילה, כתב בפני אריה שאינו יודע הלכה ברורה אם זה חוצץ, ועל כן תחזור ותטבול בלי ברכה.

סעיפים ג' ד'

המשך דין חוטים, ודין חוטים דמיטנפי

איתא בגמרא (שם) **בעא מיניה רב כהנא מרב, תיכי חלילתא (-שרשראות של חוטים חלולות ועגולות, ואינה יכולה למותחם ולהדקם על השער בחזקה, והמים נכנסים בהם) מאי (האם זה חוצץ בטבילת מצוה, וממילא לא תצא בהם בשבת), אמר ליה ארוז קאמרת, כל שהוא**

ארוג לא גזרו (דאינו חוצץ כיון שאינו מהודק בחזקה). **איתמר נמי אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא ארוג לא גזרו. ואיכא דאמרי אמר רב הונא חוינא לאחוחתי דלא קפון עלייהו** (ליטלם מראשן כשהן רחוצות בחמין, אלמא נכנס דרכם מים, וממילא מותר לטבול בהם ומותר לצאת בהם בשבת). **מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא, איכא בינייהו דמניפן** (י"מ שהתיכי התלכלכו בטיט והיא מקפידה להסירם כדי שהטיט לא ירד ע"י המים וילכלך את בשרה, וי"מ שהכונה שהחוטים שהם מוזהבים ויפיע יטנפו מהמים ולכן היא מקפידה להסירם). **להך לישנא דאמרת כל שהוא ארוג לא גזרו הני נמי ארוג, ולהך לישנא דאמרת משום קפידא, כיון דמניפן מיקפדא קפידא עלייהו.**

וכתב רש"י שמשמע שללישנא בתרא אם מקפידים לנוטלם בזמן הרחיצה אסור לצאת בהם בשבת, אף שאינו חוצץ בטבילה כיון שזה לא מהודק. ומביא רש"י שרבותיו מפרשים שאם היא מקפידה זה חוצץ. והקשה רש"י שהרי דבר שאינו מהודק אינו חוצץ. והטור כתב כרבותיו של רש"י, שבמוזהבים או מטונפים חוצצים אפילו ברפויים, ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר 'איכא בינייהו דמניפן להך לישנא דאמרת כל שהוא ארוג לא גזרו הא נמי ארוג' היינו שלפי לישנא זו באמת דבר שאינו מהודק אינו חוצץ לא מדאורייתא ולא מדרבנן, אבל ללישנא שהדבר תלוי בקפידא גם דבר שאינו מהודק חוצץ.

עוד יש לפרש בדעת רבותיו של רש"י (וכן בדעת הטור) שתיכי חלילתא כשהם מוזהבים או מלוכלכים הם מהודקים היטב, וממילא הנשים מקפידות להסירם, ולכן ללישנא בתרא זה חוצץ, ולפי זה מה שללישנא בתרא זה לא חוצץ אע"פ שזה מהודק ואיכא קפידא, הטעם הוא דהוי מיעוט המקפיד שאינו אסור אלא מגזירה דרבנן, ורבנן לא גזרו בארוג כלל אף במהודק ומקפידה, דלא פלוג רבנן.

ולפי זה רבותיו של רש"י סוברים כדעת הרמב"ם שהשיער לא נדון בפני עצמו לענין חציצה ברובו, ואם הם סוברים שהשיער נדון בפני עצמו (כדעת הגאונים ורש"י), מיירי שהחוטים קשורים רק על מיעוט השיער.

שיטת רבינו ירוחם שתיכי חלילתא אינם מהודקים, והם חוצצים רק היכא שהיא מקפידה להסירם, וחוטיו צמור ופשתן חוצצים אע"פ שאינה מקפידה להסירם, כיון שהם מהודקים.

וכתב הבית יוסף שאע"פ שמחלוקת זו היא בדרבנן, שהרי מיעוט המקפיד אינו חוצץ אלא מדרבנן, מ"מ הטור ורבינו ירוחם פסקו לחומרא, משום דקימא לן כלישנא בתרא אפילו בדרבנן, ואע"ג שרב פשט דכל שהוא משום ארוג לא גזרו, לא פסקו כמותו אלא כרב הונא בריה דרב יהושע, דבתראה הוא, והלכה כבתראי.

שיטת הראב"ד שגם בתיכי חלילתא ארוגים אסור לטבול, מפני שהם מהודקים מאד, ורק חלולים אינם חוצצים כיון שאז המים נכנסים בהם והקשר מתרפה, או מפני שהחלולות העשויות מעשה רשת יותר רפויות מהארוגות העשויות שתי וערב, אמנם גם חלולות חוצצות אם הם מטונפות. וכ"כ הר"ן ש"י א שתיכי חלילתא חוצצים אא"כ הם חלולים. וכן פסק בשו"ע.

והרמב"ם לא הזכיר דין זה אלא בהלכות שבת ולא בהלכות טבילה, וביאר הבית יוסף שהרמב"ם סובר שהגמרא מדברת רק לענין שבת, אבל לענין חציצה פשיטא שאינו חציצה, כיון שהמים נכנסים דרכם, ונראה שגם ארוג אינו חוצץ לפי הרמב"ם אע"פ שאינו חלול.

עוד איתא במתני' (מקוואות ט' א') **רבי יהודה אומר של צמר ושל שיער אינם חוצצים מפני שהמים באים בהם. ואיתא בגמרא (שבת נ"ז): מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שיער.**

פסקי ההלכה

החוטים שהזכרו בסעיף ב' שהם חוצצים, אם הם חלולים, עשויים מעשה רשת, אינם חוצצים.

בש"ך הקשה שבא"ח ש"ג פסק השו"ע להתיר יציאה בשבת בארוגים, וכתב שם שא"צ להסירם בשעת טבילה, ולא חילק בין חלולים ועשויים מעשה רשת או לא. וכתב שיש ליישב.

חוטי שיער (הכרוכים סביב השערות ואינם מהודקים. ט"ז) אינם חוצצים.

וכתב הרמ"א שחוטים מוזהבים חוצצים, מפני שהאשה מקפידה עליהם שלא תטנפם, וכן אם היו מטונפים תחילה, מקפדת עליהם שלא תתלכלך מהן במים וחוצצים.

כתב בלבושי שרד שלדעת הבית יוסף רובו או מקפיד חוצץ אף כאשר המים נכנסים דרכו, ומה שמבואר בסעיף ה' שאם השערות קשורים ב' או יותר יחד אינו חוצץ, צ"ל דשאני התם שהקשר הוא בדבר שהוא חלק מגופה, דבזה אינו חוצץ אא"כ המים לא נכנסים, אבל לדעת הדרישה דהלכה כרש"י שמוזהבות חוצצות משום דמירתתא ולא טבלה שפיר, א"כ היכא שהמים נכנסים אין החוטים חוצצים גם ברוב, והלכה כדברי הדרישה דכל היכא דעיילי מיא אפילו רוב ומקפיד שרי, ומדינא טובלת בהם אפילו לכתחילה, ולא גזרינן רפויים אטו שאין רפויים (ורק במקום שמצינו שגוזרים בו, כגון באחזה בה חברתה, וכן בנזמי האוזן כיון דטריחא לה להסירן, אבל בשאר דוכתי לא גזרינן), אך מאחר שיש מי שמחמיר בכל הרפויים להסירם, יש לנהוג לכתחילה להחמיר בכולם ולהסירם, אבל אם כבר טבלה ודאי שאין להחמיר כלל, עוד כתב ש"ל דטעמא דמירתתא הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד עלתה לה טבילה, וצ"ע, ובסדרי טהרה מבואר דס"ל שגם לדעת רבותיו של רש"י לא אסור היכא דעיילי מיא אלא במקפיד, אבל באינו מקפיד אף ברובא שרי, אך זה תימא לחלק בין מיעוט המקפיד לרוב שאינו מקפיד, והיכא דאיכא עוד צד להקל יש להקל אם הם רפויים אע"ג דקפיד עלייהו. פתחי תשובה.

סעיף ה'

חציצה בשערות קשורות

איתא בגמרא (ס"ו): **אמר רבה בר בר חנא, נימא אחת קשורה חוצצת, שלש אינן חוצצות, שתיים איני יודע. ורבי יוחנן אמר אין לנו אלא אחת.** ופסקו הרמב"ם והסמ"ג והטור והשו"ע כרבי יוחנן. ומהר"ן נראה שהוא פוסק כרבה בר בר חנה, וכן פסקו הרשב"א ורבינו ירוחם, וצ"ל דס"ל שרבי יוחנן אמר שהוא יודע מה הדין באחת, אבל בשתיים אינו יודע אם זה ספק או שזה לא חוצץ.

וכתב הרא"ש שמה שנימא אחת חוצצת היינו אם היו רוב שערותיה קשורות כל אחת ואחת לבדה, וכן מבואר בטור. והיכא שנימא אחת קשורה בחברתה, כתב הר"ן שזה נחשב נימא אחת וחוצץ, ורק בקשר שתי נימין בשלש אינו חוצץ. וברמב"ם מבואר שנימא הקשורה בפני עצמה חשיב אחת, ושתי המקושרות יחד נחשבות שתיים, ושתיים המקושרות זו אל זו יש לדון בדעת הרמב"ם אם חשיבי כשתיים, אך יותר נראה לומר דס"ל דכחד חשיבי, דמה לי נימא הקשורה בעצמה לקשורה עם חברתה, וכ"כ הרשב"א, וכדברי הר"ן, ולענין שתיים נראה מדברי הרמב"ם שכשהם קשורות בעצמן מיקרי שתיים, אבל כשהן קשורות עם שתיים אחרות ואפילו עם אחת שלש מיקרי ולרבה בר בר חנא נמי לא הוו חציצה, אבל מדברי הרשב"א נראה דשתיים דאמרינן היינו שתיים קשורות עם שתיים, ושלש דאמרינן היינו שלש קשורות עם שלש, ולדעת הר"ן אפילו שתיים על שלש אינן חוצצות.

ובאופן שהקשר חוצץ, צריך גם שהיא תקפיד, או שדרך האשה להקפיד על זה, אבל אם אין דרך להקפיד לא הוי חציצה. ואם היא מקפידה ושאר נשים אין דרכם להקפיד נתבאר הדין בזה בסעיף א'.

ואם רוב שיערה קשור נימא נימא ואינה מקפדת עליו וגם אין דרך הנשים להקפיד עליו, דעת רוב הפוסקים (הגאונים והראב"ד ורבינו ירוחם) שהשיער נדון לעצמו וחשיב רובו שאינו מקפיד שזה חוצץ, ודעת הרמב"ם שהשיער נדון יחד עם שאר הגוף ואינו חוצץ. וכתב הר"ן שטעמם של הגאונים דסבירא להו דאית לן תרי קראי חד לשערו וחד לבשרו, וממילא כל אחד נדון בפני עצמו.

פסקי ההלכה

שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד קשר אחד, אינם חוצצים.

וכתב הרמ"א שאין חילוק בין אם קשר ב' שערות עם ב' שערות, או שקשר ב' שערות בפני עצמן.

ושערה אחת שנקשרה, חוצצת אם מקפדת עליה, אבל אם אינה מקפדת עליה עלתה לה טבילה עד שיהא רוב שיערה קשור נימא נימא בפני עצמו.

והט"ז כתב שאם השערות שלה עצמה קשורות אינו חוצץ אלא במקפידה או ברוב, אבל בשערות אחרות הקשורות בראשה חוצץ בלאו הכי, כמו שנתבאר בסעיף ב' לגבי חוטי צמר.

סעיף ו'

חציצה בשערות שנדבקו מחמת זיעה

איתא במתני' (מקוואות פרק ט' משניות ב' ג') **קלקי** (-שערות שנדבקו זה בזה מחמת הזיעה) **הלב והזקן ובית הסתרים שבאשה חוצצין. ואלו שאינם חוצצים קלקי הראש ובית הנשי ובית הסתרים שנאישי.** והא דבבית הסתרים שבאישי אינו חוצץ, הטעם הוא מפני שהאישי אינו מקפיד על זה, ואיתא בתוספתא דפנויה דינה כאישי, דרק נשואה מקפדת כדי שלא תתגנה על בעלה.

פסקי ההלכה

שיער שכנגד הלב ושבזקן הנדבק זה בזה מחמת זיעה, חוצץ, שבראש ושבבית הנשי, אינו חוצץ, ושבאותו מקום, באישי אינו חוצץ, ובאשה, בנשואה חוצץ, בפנויה אינו חוצץ. (והמקרים שאין זה חוצץ, זה בגלל שאין מקפידים על זה).

וכתב הט"ז בשם הב"ח שבנשואה הוי חציצה אף אם אין בעלה מקפיד על זה, דאזלינן בתר רוב נשואות.

וכתב הרמ"א שאותן שיש להן כמין קליעות שערות דבוקות זו בזו, ונעשית בלילה על ידי שד וסכנה להסירם, לא חייצי. וכתב בספר חמודי דניאל שנראה שהיא צריכה להשהות במים עד שיכנסו בהם המים היטב.

וכתב הפנים מאירות דהכא מיירי אפי' אם רוב שערות דבוקות, ולהכי הוצרך לאהדורי אטעמא אחרינא שאינו חוצץ, ולא כתב הטעם מפני שאין מקפדת.

אשה שחלתה ואמרו הרופאים שאין תקנה א"כ יפזרו בראשה סמים כתושים כמו קמח ועי"ז השערות מסתבכים וכשמדיחים את הסמים במים אי אפשר לשערות להסתבק והחולי חוזר וניעור, כתב בפנים מאירות שרק באופן שרוב שערותיה לא נקלעו, דאז הוי מיעוט שאינו מקפיד דלא חייצי אלא מדרבנן, סומכים על רופא מומחה שאומר שיעלה לה רפואה עי"ז, והוי רבייה ואינו חוצץ, אבל לעשות לה כל הראש או רוב שיערה דיש כאן ספק דאורייתא אין בידנו להתירה. וכ"כ בסדרי טהרה. וכתב החתם סופר שאשה שרוצים לדבק שערותיה בשעורה לצורך רפואה, פשיטא דחוצץ, דכל המו"מ בפנים מאירות הוא בסמים ותחבושת שהם עצמם לא חוצצים ורק דיבוק השערות חוצץ, דבהא י"ל דהכי רביתא ולהקל באופן הנ"ל, אבל בשעורה שהיא עצמה חוצצת לא שייך לומר הכי רביתא, ופשיטא שחוצץ וחלילה להקל כלל.

סעיף ז'

חציצה בלפלוף שבעין

איתא במתני' (שם משנה ב' ומשנה ד') **לפלוף שחוח לעין חוצץ, ולפלוף שבעין אינו חוצץ.** ובגמרא (ס"ז). **איתא אמר מר עוקבא לפלוף שבעין, לח אינו חוצץ, יבש חוצץ, אימתי נקרא יבש משהתחיל לירק.**

וכתבו התוס' דהא דלח אינו חוצץ היינו דווקא שבתוך העין, מפני שהליחה שבעין מלחלתו ואינה מניחתו להיות יבש, אבל לפלוף שחוח לעין אפילו לח חוצץ, כדמשמע במקוואות שהמשנה לא מחלקת בין לח ליבש אלא בין חוח לעין לתוך העין. וכן מבואר מדברי הרמב"ם.

אבל מדברי הרא"ש מבואר שמר עוקבא שאומר שיבש חוצץ, היינו בלפלוף שחוח לעין, וגם שם לח אינו חוצץ, אבל לפלוף שבתוך העין לעולם אינו חוצץ אע"פ שהוא יבש מאד, דלא שייך בו יבשות מפני שהדמעה מלחלתו במקום דיבוקו. וכ"כ הטור. וכן נראה מדברי רבינו ירוחם. ולפי זה המשנה שמחלקת בין תוך העין לחוח לעין, מיירי ביבש. והסמ"ג שלפלוף שבעין ששינוי במסכת מקוואות שאינו חוצץ מיירי דווקא בלח, אבל אם היה יבש חוצץ, ומה ששינוי שחוח לעין זהו מפני שסתמו יבש, אבל אותו שבתוך העין סתמו לח, וכ"כ המרדכי, ורבינו יעקב מפרש שחוח לעין חוצץ בין לח בין יבש.

וכתב הטור שדעת הרמב"ם שלפלוף שבתוך העין בתוך שלשה ימים אינו חוצץ, ולאחר שלשה ימים חוצץ, ולגבי מחוח לעין כתב בסתמא שחוצץ, והיינו אפילו תוך שלשה. והבית יוסף כתב שהחילוק בין תוך ג' ללאחר ג' שהביא הרמב"ם מדבר רק על גלד שע"ג מכה, ולא על לפלוף שבעין, ולפלוף שבעין תלוי אם התחיל להוריק או לא, ואולי נוסחה משובשת של דברי הרמב"ם נזדמנה לטור.

פסק ההלכה - לפלוף (-צואת העין) שחוח לעין, חוצץ אפילו הוא לח, ולפלוף שבעין אינו חוצץ (אפילו לאחר ג' ימים, דהעיקר כדעת הבית יוסף והדרישה, ודלא כהב"ח. ש"ך), ואם הוא יבש, חוצץ, והוא שהתחיל להוריק. שו"ע.

עיין להלן בסוף סעיף ט' דעות הראשונים (ודעת הש"ך בסעיף זה) איזה חציצות נאמרו לגבי טבילת אשה, ומה נאמר רק לטהרות, לכתחילה ובדיעבד.

סעיף ח'

חציצה בכחול שבעין

איתא בגמרא (ס"ז). **אמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ, ושחוח לעין חוצץ. היו עיניה פורחות** (-שפותחת ועוצמת עיניה תדיר) **אף שחוח לעין אינו חוצץ** (לפי שפריחתה מעבירתו ואינו עב על גבי העין ואין בו ממש. לישא אחרינא דומעות, שהדמעה מלחלת את הכחול ואינו חוצץ).

וכתב הטור שהרמב"ם כתב שאם היו עיניה פתוחות אף שחוח לעין חוצץ. וכתב הבית יוסף שודאי זה נוסחה משובשת, דאין אפשר לומר אף שחוח לעין חוצץ, דמשמע דאצ"ל דתוך העין חוצץ, והא ודאי יותר מסתבר שזה חוצץ מחוח לעין, אלא הנוסחה האמיתית היא אף שחוח לעין אינו חוצץ, דהרמב"ם מפרש דפורחות הכונה פתוחות, והיינו כהפירוש הראשון של רש"י, ואין כוונתו פתוחות יותר מדאי, דא"כ לא עלתה לה טבילה אע"פ שאין בה כחול. והט"ז מפרש שכוונת הרמב"ם שפתחה עיניה בשעת טבילה.

פסק ההלכה - כחול שבעין אינו חוצץ, ושחוח לעין חוצץ, ואם היתה פותחת ועוצמת עיניה תדיר (שלא בכונה. ט"ז), אף שחוח לעין אינו חוצץ.

כתב בה"ג שכאשר האשה טובלת לא תישוף משחא ולא תכחול עיניה, דאמר שמואל כוחלת אם לרפואה הרי זה חוצץ ואם בשביל שתראה עיניה פורעת אין חוצץ, ושנו חכמים כחול שחוח מן העין חוצץ, אמר רבי יהודה כל השמנים אין חוצצים חוח משמן המור, ונהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר. ש"ך.

סעיף ט'

חציצה בדם שעל המכה או ליד המכה

איתא בתוספתא דם יבש שעל המכה חוצץ. והביאה הרא"ש.

ואיתא במתני' (מקוואות פרק ט') **אלו חוצצין וכו' וגלד שחוח למכה, וכו', ואלו שאין חוצצין וכו', וגלד שבמכה.** ויש שגורסים **שעל המכה במקום שבמכה.** ופירש ר"ש גלד שחוח למכה היינו שהיריד היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גלד.

ואיתא בגמרא (ס"ז). **אמר רמי בר אבא הני ריבדי דכוסילתא** (גלד שנוצר ע"י מכה של הקזת דם) **עד תלתא יומי לא חייצי** (מפני שהגלד רך ומחורר והוא כגוף הבשר. רש"י), **מכאן ואילך חייצי.** וביאר המרדכי כתב שבתוך ג' ימים הדם לח ונכנס בו מים, אבל אחר ג' ימים נעשה יבש ונדבק בדוחק על הבשר, ואפילו אם תצטער אם תסיר את הגלד, ואין דעתה להסירו עתה, דחשיב אינו מקפיד, מ"מ רגילות הוא להסיר הכל, או שתמתין עד שתתרפא ותוכל להסיר. וכן פסקו הסמ"ג וספר התרומה, וכ"כ הרא"ש, והוסיף הרא"ש דמיירי בגלד שחוח למכה, אבל מה שבתוך המכה הוא רך תמיד, ולכן אשה שהיא בעלת חטטין צריכה לרחוץ במים עד שיתרככו. והסמ"ק כתב שהרגילו הנשים להסיר מעליהן כל גרב וכל שחין אע"פ שמן הדין לא היה צריך, ולפי זה אין לאסור לאשה שיש לה חטטין בראשה לטבול.

וברמב"ם מבואר שגם גלד שע"ג מכה חוצץ אחרי ג' ימים, והראב"ד משיג על הרמב"ם שהרי שנינו שעל המכה אינו חוצץ, ועוד למה צריך שלשה ימים, הלא דבר הנראה לעינים הוא אם הגלידה אם לא הגלידה. וכתב הבית יוסף שלפי הגירסה הנכונה ברמב"ם דמיירי בגלד שע"ג המכה, ניחא, דמיירי בגלד שע"ג המכה מבחוץ, (ולראב"ד היתה הגירסה ברמב"ם גלד שעל המכה), והרמב"ם למד דין זה מריבדא דכוסילתא, ומה שהקשה הראב"ד מנין לדמות זה לזה, י"ל שלרמב"ם ריבדא דכוסילתא הכונה לשריטה, וגם אם הרמב"ם סובר שהכונה למכה של הקזת דם י"ל דס"ל שאין לחלק ביניהם, דהא חזינן שאין דם שופע משריטות אלו אפילו חצי יום, ותלמודא דנקט ריבדא לאו דווקא אלא אורחא דמילתא נקט. ומ"מ מדברי הרמב"ם והראב"ד למדנו שהגירסא הנכונה במתניתין דאין חוצצין היא כספרים דגרסינן שעל המכה, והיינו

הגליד שהוא מכון כנגד פי המכה ואינו מתפשט לצדדים, אבל מה שנתפשט לצדדים זהו גליד שע"ג המכה שהוא חוצץ.

פסקי ההלכה

דם יבש שעל המכה, חוצץ, וריר שבתוכה (שהוסר הגליד מעליה. ט"ז), אינו חוצץ. יצא הריר מתוכה, כל תוך ג' ימים לח הוא ואינו חוצץ, לאחר מכאן, יבש הוא וחוצץ. (וה"ה בגליד שנוצר מהקזת דם. ט"ז וש"ך). לפיכך אשה בעלת חטטים צריכה לחוף במים עד שיתרככו.

וכתב החתם סופר שהדעת נותנת דג' ימים היינו מעת לעת, וכיון שמייעוט המקפיד חוצץ רק מדרבנן המיקל לא הפסיד והמחמיר תבוא עליו ברכה.

וכתב הט"ז שצריך להסיר גרב גם אם זה כואב לה מאד, ואשתו של מהר"ח או"ז היתה צריכה לעמוד לפניו ערומה, שהיה רואה שלא היה גרב עליה, שלא היה מאמין לה שהסירה אותו, מפני שהיתה נערה והיה כואב לה, וכן עשה השר מקוצי לאשתו. וכתב הנודע ביהודה שעשו כך לאחר הטבילה, דלפני כן אסור להסתכל במקומות המכוסים שבה.

האם החציצות שבסעיפים ז' – ט' הם רק לטהרות או גם לבעלה

איתא בגמרא (שם) **אמר רמי בר אבא האי ריבדא דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצא מכאן ואילך חייצא. ואמר מר עוקבא לפלוף לח אינו חוצץ יבש חוצץ, אימתי נקרא יבש משהחיל לירוק. ואמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ שעל גבי העין חוצץ, ואם היו עיניה פורחות שעל גבי העין נמי אינו חוצץ. ואמר רבי יוחנן פתחה עיניה ביותר עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה.**

הראשונים גורסים בהמשך הגמרא **ולית הלכתא ככל הני שמעתיא אלא כי הא דאמר ריש לקיש אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה.**

וכתב הראב"ד שלפי זה להלכה גליד שעל גבי המכה אפילו אחר ג' ימים אינו חוצץ, וכן לפלוף שבעין אפילו יבש, והכחול אפילו שעל גבי העין אינו חוצץ, והיינו שדברי הגמרא שלפי ר"ל לא היו חציצה מיירי על ריבדא דכוסילתא לפלוף שבעין וכחול שמוחוץ לעין. וה"ר יצחק הוסיף עוד על לשון הגמרא וכתב הכי ולית הלכתא ככל הני שמעתיא דלא איתמר כל הני אלא לטהרות אבל לבעלה שפיר דמי, כי הא דאמר ריש לקיש וכו', אמנם מהגמרא לא משמע הכי, דאין ראיה מדברי ריש לקיש לדחות כל הני שמעתיא, ועוד שהרי ריש לקיש בא להחמיר הם שהרי אמר אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה, ואין מבואר מדבריו קולא, אלא כוונת הגמרא על שלשת הדינים הנ"ל, דאינהו אמרי חוצצין באשה, ולית הלכתא כוותייהו אלא כסתמא דמתניתין דגלד שעל המכה אינו חוצץ כלל לא שנה דכוסילתא ולא שנה דשאר מכה, לא שנה בתוך ג' לא שנה לאחר ג', ולפלוף שבעין נמי סתמא קתני לה במתניתין לא שנה לח ולא שנה יבש אינו חוצץ, וכן הכחול אינו חוצץ, דבלפלוף קא קפיד בין חוץ לעין לתוך העין אבל בכחול בכולהו לא חייץ, והנך ג' שמעתיא קא דחיא להו מהלכתא. עוד כתב הראב"ד שנראה שג' השמועות הראשונות נאמרו סתם, והשומע טעה והזכיר אותן על טבילת האשה, ובאו בעלי הגמרא ואמרו דלית הלכתא ככל הני שמעתיא לענין אשה, אלא כי הא דרבי יוחנן, דלא איתמר כל הני אלא לטהרות.

וכן פסק הרשב"א שלפלוף שבעין ואפילו יבש וכחול שבעין ואפילו שעל גבי העין וריבדא דכוסילתא ואפילו לאחר ג' ימים אינם חוצצים.

וכן כתב הרמב"ם שהדינים הנ"ל נאמרו רק לגבי טהרות, אבל להתירה לבעלה הרי זו מותרת אף על פי שנתנה תבשיל לבנה או שהיה בה שרט ישן או שהיה על גבי עינה כחול או שפתחה עיניה או עצמתן, שכל הדברים האלו אינו חוצץ אלא מדבריהם, ולענין טהרות גזרו אבל לענין נדה לא גזרו.

אמנם כל זה בלפלוף שבתוך העין, אבל לפלוף שחוץ לעין לא איירי ביה מר עוקבא, ואף לבעלה חוצץ לדברי הכל.

וכתב הבית יוסף שמה שכתב הטור בשם הראב"ד שגליד שעל גבי מכה אינו חוצץ, הרמב"ם חולק וסובר שגליד שעל גבי מכה חוצץ אף להתיר לבעלה, וכן מבואר מהרשב"א.

ומדברי רש"י (בספר הפרדס) מבואר שהגורסים ולית הלכתא ככל הני שמעתיא מפרשים דקאי גם אהא דאיתא התם שאשה לא תטבול על גבי כלי חרס ולא תטבול בנמל, וכ"כ התוס' בשם ר"ת דהא דלית הלכתא ככל הני שמעתיא קאי אלא תטבול

על גבי חרס ואמימות דמשם ואילך, וכן כתב הסמ"ג בשם הערוך דולית הלכתא ככל הני שמעתיא קאי אההיא דאשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ואריבדא דכוסילתא ואנתנה תבשיל לבנה ואפתחה עיניה ביותר וכן גבי כלי חרס ונמל.

אבל הרמב"ם והרשב"א אע"פ שהם גרסו ולית הלכתא ככל הני שמעתיא, דעתם שלא תטבול על גבי כלי חרס ולא בנמל, דלא קאי אלא מנתנה תבשיל לבנה ואילך ולא לשמועות הכתובות קודם לכן.

וכתב המרדכי בשם היראים דהא דמסקינן הני מילי לטהרות אבל לבעלה לא, הני מילי בדיעבד, אבל לכתחילה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות. וכ"כ הסמ"ג. וקצת משמע כן בדברי הרמב"ם.

וכתבו התוס' והרא"ש והמרדכי שרש"י לא גורס ולית הלכתא ככל הני שמעתיא, והקשו כמה קושיות על הגורסים כן, וכתב הרא"ש ששנכון להחמיר כגירסת רש"י, וגם מדברי התוספות משמע שהם סוברים כרש"י דלא גריס ליה.

ומריבנו ירוחם מבואר דס"ל דהא דקאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתיא, אכחול שבעין בלבד קאי, ולא אלפלוף שבעין ולא אריבדא דכוסילתא.

וכתב הר"ן שלדברי הגורסים לית הלכתא ככל הני שמעתיא, עצמה עיניה ביותר עלתה לה טבילה, אף שבקצרה שפתותיה תנן (מקואות ח' ה) דהוי כאילו לא טבילה, דכי עצמה עיניה לא מהדקי קמטיה כולי האי שיהו מעכבים מלבוא בהם המים.

כתב בארוחות חיים שהורגלו הנשים להסיר מעליהן כל גרב וכל שחין, אע"פ שמן הדין לא היה צריך. וכתב רבינו פרץ שלפי זה אין לאסור לטבול לאשה שיש לה חטטין של גרדנים בראשה.

כתב הש"ך שדעת הראב"ד והרשב"א והרמב"ם ור"ת וסמ"ג ושאר כמה גאונים דהחציצות שהוזכרו בסעיפים ז' ח' ט' אינם אלא לטהרות, אבל לא לבעלה, והביאם הבית יוסף, ותימה שלא הזכיר דעתם בשו"ע, ועוד דמידי דרבנן הוא דמדאורייתא אינו חוצץ אלא רובו ומקפיד עליו, ובדרבנן הלך אחר המיקל, אמנם כתבו הרא"ם והסמ"ג והמרדכי דאפילו למ"ד דמיירי דווקא לטהרות, צריך ליזהר לבעלה לכתחילה בכל דבר, ואפשר שגם הרא"ש שכתב ונכון להחמיר כפרש"י, כוונתו לכתחילה, ומ"מ נראה דהיכא דאפשר שתטבול שנית יש להחמיר, אבל היכא דלא אפשר ודאי כדאי הם כל הנך רבוותא לסמוך עליהם שפסקו דלטהרה דווקא איתמר ולא לבעלה.

סעיף י'

חציצה ברטיה שעל המכה

איתא במתני' (מקואות ט') **ואלו חוצצין באדם וכו', וגלד שחוץ למכה והרטיה שעליה.**

פסק ההלכה – רטיה שעל המכה חוצצת.

סעיף י"א

חציצה בחץ התחוב בבשר

איתא במתני' (ש"ס ח') **חץ שהוא תחוב באדם, בזמן שהוא נראה חוצץ, ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו. ופירש הרא"ש שבזמן שהוא נראה מבחוץ א"א שלא יהיה מקצתו על הבשר, ולכן הוא חוצץ, אבל אם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו ואפילו החץ טמא.**

וכתב הטור שאם יש על החץ קרום של בשר בכל ענין אינו חוצץ. וכתב הבית יוסף שנראה שמקורו מדאיתא בתוספתא (מקואות ח' ד) **הנכנס לו חץ בירכו, רבי אומר אינו חוצץ, וחכמים אומרים הרי זה חוצץ, במה דברים אמורים בשל מחכת אבל בשל עץ הרי זה חוצץ, ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ.** ופירש הר"ש דבשל מחכת עיילי מיא טפי משל עץ, מפני שהמחכת אינה נדבקת כ"כ לבשר, אי נמי בשל מחכת איכא סכנה טפי כשמוציאו, ודבר שאינו מקפיד אינו חוצץ.

וכתב הבית יוסף שאפשר לבאר את דברי התוספתא ב' אופנים: א' לא מדובר באינו נראה מבחוץ, דא"כ מתני' כיחידאה (-כרבי ולא כרבנן), ועוד דאין לומר שלרבנן חוצץ גם באינו נראה מבחוץ, דלמה יהיה בזה חציצה, ובע"כ מיירי התוספתא בנראה מבחוץ,

איתא במתני' (שם) **אלו חוצצים וכו' טיט היון וטיט היוצרים וגן היוני, איזהו טיט היון זהו טיט הבורות, טיט היוצרים כמשמעו, גן היוני אלו יתדות הדרכים.**

וכתב הטור טיט הבורות וטיט היוצרים וטיט של דרכים אם הם נדבקים בבשר והם יבשים חוצצים, אבל שאר טיטין אפילו יבש אינו חוצץ. וביאר הבית יוסף דס"ל שאם לא יבשו ודאי הם יורדים כשהיא נכנסת למים לטבול, ובהכרח מייירי שנדבקו ואינם יורדים במים, ועל זה אומרת המשנה שדווקא סוגי טיט אלו חוצצים.

אבל הרמב"ם כתב ששאר סוגי הטיט כשהם לחים אינם חוצצים, מפני שהם יורדים במים, אבל יבשים חוצצים. וכ"כ סמ"ג. וכתב הבית יוסף שכך מסתבר, שכל טיט שהתייבש ונדבק ואינו יורד במים פשיטא שהוא חוצץ, וג' סוגים אלו אפילו בעודם לחים הם מדובקים מאד שאף ע"י המים אינם יורדים עד שישפשפם הרבה. ועיין ברבינו יונה שביאר באופן אחר, וצ"ע למה נטה מדרך הרמב"ם.

עוד איתא במתני' (שם) **רבי יוסי מטהר בשל יוצרים, ומטמא בשל מרקא.** וכתבו המפרשים בשם הערוך דשל מרקא היינו טיט שמערבים בו דברים אחרים לחזקו, וי"מ טיט מתוקן לעושי כלי חרס שרוי בלובן ביצה לתקן בו כלים שנסדקו, שאין המים ממוחים אותו. והרשב"א פסק שטיט שמערבים בו לובן ביצה חוצץ. וצ"ב למה פסק כיחידאה, וצ"ל דס"ל דבהא כו"ע מודו, שהרי הוא דבר הנראה לעינים שהוא נדבק יותר מכל טיט שבעולם, אלא שת"ק לא היה מונה אותו בכלל השלשה, ורבי יוסי היה מונה אותו ומוציא תחתיו טיט היוצרים.

וכתב המרדכי בשם היראים דהא דתנן (עיי' בסעיף הבא) **הדם והדיו והחלב יבשים חוצצים לחים אין חוצצים,** הטעם הוא שעל יבש דרך בני אדם להקפיד, ועל לח אין מקפידים, אבל אם מקפידה אפילו לח חוצץ. ואם היא טובלת בטיט צלול שפרה שוחה ושותה, אע"פ שהטיט דבוק בבשרה, אם היא אינה מקפדת אינו חוצץ, ואם היא מקפדת חוצץ אף במיעוט, וכ"כ הרוקח, והמפרש טעמא דברייתא משום שהמים נכנסים בלח טועה, שאין לח יותר מיון, ואמרינן בחולין (כ"ה) **מיא יקידי ושכני תתאי ופירי קפי מלעיל, ולא סלקא להו השקה.**

פסק ההלכה - טיט היון וטיט היוצרים, וטיט דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה, כל אלו חוצצים, ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים, וכשהוא יבש, חוצץ. שו"ע. וכתב הרמ"א שאם היא מקפדת אפילו בדבר לח חוצץ. וכתב הש"ך שד"ן זה שייך גם לסעיף הבא.

סעיף ט"ו

חציצה בדיו חלב דבש דם ושרף שעל הבשר

איתא בתוספתא ה**דם והדיו והדבש והחלב ושרף התות ושרף התאנה ושרף השקמה ושרף החרוב, יבשים חוצצים לחים אין חוצצים, ושאר כל השרפים בין לחים בין יבשים הרי אלו חוצצים.** וכתב הבית יוסף שיש גירסה שכתוב בה יין במקום דיו, וזה טעות סופר, שהרי יין אינו נדבק בבשר.

וכתב הטור שלכאורה נראה דשרף שאר האילנות אפילו יבשים אינם חוצצים, וכתב הבית יוסף שאינו יודע מה הכריחו לפרש כן, ועוד דבתוספתא מבואר להדיא ששרף שאר אילנות חוצץ אפילו בלח, והטור לא ראה אלא מה שהביא הרא"ש מתוספתא זו.

פסק ההלכה - הדיו החלב והדבש והדם, שרף התאנה ושרף התות ושרף החרוב ושרף השקמה (-מין ממיני התאנים), יבשים חוצצים, לחים אינם חוצצים, ושאר כל השרפים אפילו לחים חוצצים.

סעיף ט"ז

חציצה בדם שהתחיל להתייבש ולהדבק לבשר

כתבו הרמב"ם ורבינו ירוחם שדם שנסרך בבשר אפילו לח חוצץ. וביאר הסמ"ג שהטעם הוא כיון שרגילים להקפיד בזה, וכמ"ש הרמב"ם, אך קשה דאיתא בגמרא (זבחים ל"ה) **שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהם בדם, והא הוי חציצה, לח הוא ולא הוי חציצה.** ומבואר שדם לח אינו חוצץ.

וא"כ כיון דהתוספתא מייירי בנראה מבחוץ, ורבי אומר ששל עץ אינו חוצץ, צ"ל דמייירי שאינו בולט החוצה וגם אינו שוה לבשר, דא"כ אמאי אינו חוצץ, אלא מייירי שהוא שקוע בבשר, ולכן לרבי אינו חוצץ, והא דלרבנן חוצץ היינו גזירה אטו שאינו משוקע, ורבי לא גזר, וכשקדם עליו עור מלמעלה, אע"פ שלולא העור היה נראה לא גזרו רבנן.

אי נמי התוספתא מייירי בשוה לבשר, דזה נחשב נראה מבחוץ, דרבנן סברי שא"א שלא יהא מקצתו על הבשר, ורבי סבר שכיון שאינו בולט אין מקצתו על הבשר, ואם קדם עור מלמעלה מודו רבנן דאינו חוצץ, דכיון שקדם עור מלמעלה אין מקפידים להוציאו, ומיעוטו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. וכן נראה מדברי הרא"ש שביאר הטעם שזה חוצץ מפני שא"א שלא יהא מקצתו על הבשר, וטעם זה לא שייך אלא בבולט או בשוה לבשר אבל לא במשוקע.

אבל המרדכי כתב דהא דקתני בתוספתא שאם קדם עליו העור אינו חוצץ לדברי הכל, פירש ר"י דמייירי דווקא בנראה, אבל אם הוא כ"כ בעומק שאינו נראה אינו חוצץ אפילו בלא קרימת עור, כדמשמע בסוף המשנה. וכ"כ הסמ"ג וספר התרומה. ונראה שהם מבארים כמו הפירוש הראשון שנתבאר בדברי התוספתא. ולפי ב' הביאורים ניחא דברי הטור שמחלק בין קדם עליו בשר ללא קדם עליו בשר.

אמנם הרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם לא כתבו אלא את לשון המשנה, ונראה דס"ל דהתוספתא מייירי בשאינו נראה מבחוץ, דרבנן גזרו אטו הנראה מבחוץ ורבי לא גזר, ומתני' כרבי, ואע"ג שלפ"ז מתני' כיחידאה אין בכך כלום, דכמה משניות אשכחן דאתו כיחידאה, ולפ"ז אין נ"מ אם קדם עליו עור או לא, שזה נ"מ רק לרבנן, ולכן לא הזכירו החילוק בין קדם עליו עור ללא קדם עליו עור.

והש"ך כתב דס"ל דמתני' כחכמים, והתוספתא מייירי בנראה מבחוץ, ולכן התוספתא לא חילקה בין עץ למתכת, דבנראה אפילו של מתכת חוצץ, ומטעם זה גם הפוסקים לא הזכירו חילוק בין עץ למתכת אלא בין נראה לאינו נראה, ומה שלא הזכירו חילוק בין קדם עליו בשר ללא קדם עליו בשר, י"ל דכיון שבאינו נראה מבחוץ אינו חוצץ, פשיטא שאם קדם עליו בשר אינו חוצץ, דקדם עדיף מאינו נראה.

וכתבו הרשב"א והרא"ש והטור דקוץ דינו כחץ.

פסק ההלכה - חץ או קוץ התחוב בבשר, אם נראה מבחוץ חוצץ, ואם אינו נראה אינו חוצץ. (שו"ע). וכתבו ה"ט והש"ך שאם עלה עליו קרום של בשר אינו חוצץ אפילו אם נראה תחת הקרום.

עוד כתב הש"ך שהבית יוסף הסתפק אם בשוה לבשר חשיב נראה מבחוץ או לא, ונראה לחומרא.

סעיף י"ב

חציצה בלכלוכי זיעה שעל הבשר

איתא במתני' (שם פרק ט') **אלו חוצצין וכו' וגלדי צואה שעל בשרו, וכו'. אלו חוצצין וכו', ולכלוכי צואה שעל בשרו.** ופירשו הר"ש והרא"ש שסתם לכלוכי צואה אינם חוצצים, וגלדי צואה שחוצצים היינו כשיש זיעה מרובה על בשרו והיא מתייבשת ונעשית כמין גלד.

פסק ההלכה - לכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה אינם חוצצים, נגלד כגליד חוצץ.

סעיף י"ג

חציצה בלכלוכים שעל הבשר

איתא במתני' (שם) **אלו חוצצים וכו' והמלמולים.**

פסק ההלכה - מלמולים שעל הבשר חוצצים. ופירשו ה"ט והש"ך בשם הטור שהכונה לחוטים שיוצאים כאשר אדם משפשף ידיו זו בזו בזמן שהוא לש עיסה או מגבל טיט, ויצאו כמו חוטים ונפלו על בשרו.

סעיף י"ד

חציצה בטיט שעל הבשר

וכתב הש"ך דאיתא בגמרא (מנחות כ"א): **דַם בֵּין לַח בֵּין יֵבֶשׁ חוּצֵץ. מִיִּתְיָבִי הַדָּם וְהַדִּיּוּ וְהַדְּבֵשׁ וְהַחֲלָב יֵבֶשִׁים חוּצֵצִים לְחַיִּים אִינֵם חוּצֵצִים, לֹא קֵשִׂי אֵהָא דִּסְרִיךְ** (-שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת, שכשתולים בו אצבע נמשך ממנו חוט) **הָא דְלֹא טְרִיךְ.**

פסק ההלכה - דם שנסרך בבשר אפילו לח חוצץ, שו"ע. וכתב הש"ך שמהגמרא (ה"ל) משמע שעיקר החילוק הוא בין נסרך ללא נסרך, אבל אין חילוק בין נסרך בבשר או בדבר אחר. וכתב בה"ג שמצא בשם רב זו שאמרו חכמים דם לח אינו חוצץ לא אמרו אלא בשלא נתבשל, אבל נתבשל באש בין לח בין יבש חוצץ. ואף שלא נמצא כן בש"ס שלנו, ועוד דמדלא משני הכי במנחות לא משמע הכי, מ"מ דברי בה"ג דברי קבלה הם.

סעיף י"ז

חציצה בצבע שבבשר או בשערות

כתב הרא"ש ששנשים הצובעות עצמן נראה שאינו חוצץ, כי הוא נוי להן ואינו מקפידות אלא עשאוהו במתכוין, ועוד שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא, וכל אשה שאומנותה לצבוע, כיון שדרכה בכך אינה מקפדת, כדאמרינן בגמרא (זבחים צ"ח): **רַבֵּב עַל בְּגָדוֹ חוּצֵץ וְאִם מוֹכֵר רַבֵּב הוּא אִינוּ חוּצֵץ.**

וכ"כ הרשב"א שצבעים שעל ידי הנשים או שעל השיער לנוי אינם חוצצים, לפי שאינם מקפידות בזה לעולם, ואדרבא חזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי, ואע"פ שצבע זה פושט בכל השער, ורובו חוצץ אף באינו מקפיד, כאן אינה מקפדת ורוצה להיותו שם, והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער, וכבגד צבוע שאין הצבע דבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ, כדמצוינו (שקלים פ"ח) שהיו טובלים את הפרוכת אע"פ שיש בה תכלת וארגמן ותולעת שני, ועוד שאין ממשו של צבע בשיער ועל הידים, אלא מראיתו של צבע, ולפיכך אינו חוצץ, ואינו דומה לכתב שחוצץ, דיש ממש מהדיו בכתב, וכן הנשים שמלאכתן לצבוע אין אותו צבע שעל ידיהן חוצץ וכו"ל שאין ממשו של צבע אלא מראיתו, ועוד שכל שמלאכתה בכך אינה מקפדת, וחציצה תלויה בהקפדה (-ומיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ), והדבר דומה לדם שעל בגדיו של טבח ורוב שעל בגדי רבב שאינו חוצץ, ואף ששאר נשים שאינן צבעות דרכן להקפיד, וכל שדרך הנשים להקפיד בו חוצץ אף בזה שאינה מקפדת, שאני הכא שגם שאר נשים שהן בני אותה אומנות אינן מקפידות, והוא הדין והוא הטעם לטבח ורובב דאע"ג ששאר אנשים קפדי אדם וארוב, כיון שכל בני אותה אומנות לא קפדי לא חייץ. וכתב הרשב"א שדן בדברים לפני רבו הרמב"ן והסכים הרמב"ן לדברים אלו. וכן מבואר בתשובות הרמב"ן. וכן פסק רבינו ירוחם.

פסקי ההלכה

צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשן אינו חוצץ, וכן מי שהוא צובע וידיו צבועות אינו חוצץ. שו"ע.

וכתב הש"ך שצבע אינו חוצץ אע"פ שהוא חופה את רוב השיער או את כולו, דהרי הוא כגופו של שיער שאינו חוצץ, והשיער הוא כגופו של אדם, ועוד שהמראה מן הצבע אין בו ממש, ואינו דומה לדיו שחוצץ, דהתם יש בו ממשות מהדיו.

וכתב הרמ"א דה"ה מי שאומנותו להיות שוחט או קצב וידיו תמיד מלוכלכות בדם, אינו חוצץ, דרוב בני אומנות זו אינם מקפידים.

בבית יוסף (בסוף הסימן) מביא מהרוקח **שאשה שנגעה ביורה או בקדירה ונתפחמה בבשר מעט**, זה אינו קפידא אע"פ שנדבק מעט בבשר. וכתב הט"ז שלפי זה אשה שטבלה ומצאה במקום אחד בגופה שחרורית במקום שנגעה בכותלי בית המרחץ שהיו שחורים מחמת עשן המרחץ, אינה צריכה טבילה שנית, דאם ידיה שצריכים להיות יותר נקיות מגופה שהרי הן מגולות תמיד והיא מקפדת על נקיותם יותר מגופה, אינו חוצץ, כ"ש בשאר גופה. ולא דמיא לדיו שחוצץ, דבדיו יש ממשות, אבל מראה שחרורית זה אינו אלא לכלוך בעלמא, וכמו שחילק הרשב"א בין צבע לדיו.

סעיף י"ח

חציצה בבצק או צואה שתחת הצפורניים

איתא במתני' (מקואות פרק ט') **אִלו חוּצֵצִין וְכוּ' בַצֵּק שֶׁתַּחַת הַצְּפוּרָן, וְכוּ', אִלו שְׂאִינֵן חוּצֵצִין צוּאָה שֶׁתַּחַת הַצְּפוּרָן.**

וכתבו הר"ש והרא"ש דאיתא בתוספתא **צוואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר** (-במקום שהצפורן עודפת על הבשר), **והבצק שתחת הציפורן אפילו כנגד הבשר, הרי אלו חוצצין.** וכן פסקו הרא"ש והרשב"א ורבינו ירוחם.

אבל הרמב"ם לא חילק בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר, וצ"ב למה דחה תוספתא זו מההלכה, ואפשר דס"ל דמתני' שלא חילקה בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר משמע דלא כהתוספתא, ופסק כמתני', והפוסקים שפסקוה סוברים שגם המשנה סברה חילוק זה, ומאי דשייר מלפרושי במתניתין פירש בתוספתא.

והסמ"ק כתב על התוספתא שאף שבמשנה מבואר שצוואה שתחת הצפורן אינה חוצצת, רבינו תם מחלק בין נדבכת לאינה נדבכת, והתוס' כתבו דצוואה שתחת הצפורן שאינה חוצצת מיירי בלחה, דאי ביבשה היינו גלדי צוואה ובצק שחוצצים. וכ"כ הסמ"ק בשם התוס' שדווקא טיט וצוואה שנדבקים מאד חוצצים.

וכתב הטור מיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך, הילכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ. וכתב הבית יוסף שנראה דמיירי בין בצוואה בין בבצק, דכיון שאין דרך בני אדם להקפיד בכך והו' מיעוטו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. אך קשה למה סתמו המשנה והתוספתא לאיסור. (והט"ז מביא שבדרכי משה מבאר שכוונת הטור לדבר מועט מאד שאין מקפידים עליו). ועל כן נראה שכאשר אשה הולכת לבית המרחץ דרכה להקפיד שלא יהא שום צוואה תחת הציפורן לפחות שלא כנגד הבשר, כדי שלא יתגנו באמרו שצוואתן לא רוחצו אפילו במקומות הגלויים דהיינו שלא כנגד הבשר, ולכן זה חוצץ, ואפילו אם זו אינה מקפדת בטלה דעתה, ובצק שתחת הציפורן חוצץ אפילו כנגד הבשר, משום שבבצק בכל מקום שימצא בצפרנים איכא למיחש שתתגנה על בעלה, באמרו שמאכילתו וזהמת ציפרניה, שבשעת לישה מטלת וזהמתה בעיסה ועל כן נכנס בצק בציפרניה, ולפיכך דרכן להקפיד להסיר כל בצק מציפרניה, וממילא אף אם היא אינה מקפדת בטלה דעתה.

וכתב סמ"ק בשם רבינו תם שאפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל כך מעט שאין מקפיד, מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ. וכתב הבית יוסף שכוונתו בדבר שאין דרך בני אדם להקפיד, אבל אם רק היא לא מקפידה בטלה דעתה, ומיירי בדבר מועט כ"כ שאפילו הנשים הנשואות או הכלות אין דרך להקפיד עליו, וכו"ל.

וכתב הרשב"א (חולין ק"ז) שי"א שצוואה שתחת הצפורן חוצצת בין לנטילת ידים בין לתרומה, כדאיתא בתוספתא (ה"ל) שבצק שתחת הצפורן חוצץ, ואיתא בגמרא (חולין ק"ז): **כָּל דָּבָר שֶׁחוּצֵץ בְּטַבִּילַת הַגּוֹף חוּצֵץ בְּטַבִּילַת יָדַיִם לְחוּלִין**, אבל רבותינו בעלי התוספות אמרו דלעולם אינו חוצץ לא בטבילת הגוף ולא בנטילת ידים, ודווקא בצק שתחת הציפורן חוצץ, מפני שבצק הוא מהודק ודבוק הרבה, כמו טיט של יוצרים או של בנאים, אבל צוואה כל שעה אדם נוטלה לפי שהיא מסרחת, וכשהיא שם אינה מהודקת, ואינה חוצצת. וכן פסק הרשב"א בתורת הבית בדיני נטילת ידים. והקשה הבית יוסף שבדיני טבילה פסק הרשב"א שהטיט והבצק שתחת הציפורן אפילו כנגד הבשר וצוואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר הרי אלו חוצצים. ושם אמר י"ל דבנטילת ידים דרבנן היקל, אבל בטבילה דאורייתא החמיר. אך קשה דאם החמיר בטבילה בע"כ שהחמיר משום דברי התוספתא הנ"ל, וא"כ הרי אמרו בגמרא שכל החוצץ בטבילת הגוף חוצץ בנטילת ידים. ולפי מה שנתבאר לעיל שהטעם שזה חוצץ הוא מפני שדרך הנשים כשהולכות למרחץ להקפיד עליו שלא יתגנו על בעליהן שיאמרו שהלכו למרחץ ומצואתן לא רוחצו, א"כ י"ל שטעם זה לא שייך אלא בטבילה ולא בנטילה, ועוד דאפילו אי נימא דבנטילת ידים נמי קפדא עלה כדי שלא תתגנה, כיון דמצות נטילת ידים אאנשים רמיא ואינהו לא קפדי, לא חייץ, וכיון דלאנשים לא חייץ לנשים נמי לא חייץ, דלא חילקו חכמים בין איש לאשה. והא דאמרינן כל שחוצץ בטבילת הגוף חוצץ בנטילת ידים היינו לומר שהדברים שאמרו עליהם שנדבקים בחוזק בבשר עד שאין המים נוגעים בבשר מחמת דביקותם בו, כשם שחוצצים לטבילה כך חוצצים לנטילת ידים, אבל במה שלענין טבילת הגוף דרך להקפיד עליו ולענין נטילת ידים אין דרך להקפיד עליו זה אינו בכלל כלל זה. אך קשה שהרי הרשב"א כתב שהטעם שזה לא חוצץ בנטילה הוא מפני שזה לא מהודק, והרי גם בטבילה דבר שאינו מהודק אינו חוצץ, דהא מנו חכמים כמה דברים שאינם חוצצים לפי שאינם מהודקים, וכן דעת רש"י וכמו שנתבאר בתחילת סימן זה, ודוחק לומר דהרשב"א סובר דכל שהוא מקפיד עליו חוצץ אע"פ שאינו מהודק וכמו שנתבאר בדעת רבותינו של רש"י לחד לישנא. וצ"ע. והט"ז והש"ך מתרצים שהרשב"א סובר כר"ת שרק בדבר שנדבק חוצץ, אלא שבטבילה אין להקל כ"כ אלא רק בנטילת ידים.

וכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן ורבינו ירוחם והסמ"ק וספר התרומה שלפי שאין הנשים יכולות לכיין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, נהגו הנשים ליטול ציפרניהן בשעת טבילתן.

צואה שתחת הצפורן, שלא כנגד הבשר חוצץ, כנגד הבשר אינו חוצץ. ובצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר חוצץ. ושלא כנגד הבשר היינו המקום שהצפורן עודפת על הבשר. ולפי שאינו יכולות לכיין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, נהגו הנשים ליטול צפורניהן בשעת טבילה.

והט"ז שהטור פסק שצואה שאין דרך להקפיד עליה אינה חוצצת, והבית יוסף כתב דה"ה בבצק, אך הקשה שבמשנה לא חילקו בזה, ולכן לא פסק כן בשו"ע, והרמ"א בדרכי משה מבאר דברי הטור שלכלוך מועט מאד שנמצא תחת הצפורן שאין מקפידין עליו אינו חוצץ, וכמו שכתבו הסמ"ג והסמ"ק בשם ר"ת שאפילו צואה ובצק אם יש ממנו כ"כ מיעוט שאין מקפידים עליו, מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ.

עוד כתבו הט"ז והש"ך שהבית יוסף כתב בשם הסמ"ג בשם ר"ת שדווקא טיט הדומה לבצק שנדבק מאוד כגון טיט של יוצרים חוצץ, אבל לא טיט אחר וצואה (שסתם צואה אינה נדבקה. ש"ך). ובשו"ע לא הזכיר להקל כ"כ, אך לענין נטילת ידיים סומכים על ר"ת להקל בזה. והפתחי תשובה מביא שהמ"א בהלכות נטילת ידיים כתב שבטיט אין מקפידים אפילו כנגד הבשר, אבל שלא כנגד הבשר מקפידים אפילו בצואה וזה חוצץ, והט"ז כתב שבנטילת ידיים יש לסמוך על ר"ת דס"ל שרק טיט שנדבק מאד חוצץ.

סעיף י"ט

אם יש לאשה נפח על מקום הצפורן ואינה יכולה לא לחתוך ולא לחטט, אם נפוחה כל כך שאין הטיט שתחת הצפורן נראה, אינו חוצץ. (כ"כ המורדכי). וכתב הבית יוסף שהוא למד זאת ממה שנתבאר לעיל (סעיף י"א) בשם התוספתא לגבי חץ, וכתב הש"ך שלפ"ז א"צ שיהא נקרים עור ובשר על הטיט, אלא כל שהטיט כך בעומק שאינו נראה בשוה לבשר אינו חוצץ.

סעיף כ'

דין אשה ששכחה ליטול צפורניה

כתבו הסמ"ג וספר התרומה שאם אירע לה טבילה בחול המועד ושכחה לחתוך ציפורניה, תחתכם בשיניה או דרך שיניו, דאין לגלחם במספריים, ושמה הוא הדין בסכין, הילכך נכון ששפחתה גויה תגלחם, דאע"ג דאמירה לנכרי שבות, במקום מצוה מותר, ואם אין לה נכרית תנקר בעצמה הטיט שתחת הצפורן וזיה, אמנם הרי"ף פסק דבחול המועד מותר אף בגנוסטרי. וכ"כ במורדכי.

פסקי ההלכה

דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ, אבל הצפורן עצמה אינה חוצצת. ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר, אינה חוצצת, כיון שהיא חלק מהגוף. שו"ע.

והט"ז הרמ"א דכל זה דוקא כשאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה, ומאחר דכבר נהגו ליטול הציפורנים, אפילו אם צפורן אחת נשאר בידיה וטבלה, צריכה טבילה אחרת.

אבל הט"ז כתב שבשערי דורא כתב שאם שכחה ולא נטלה צפורניה קודם טבילה אינה חוצצת, ובלבד שלא יהא בתוכם טיט, ומ"מ טוב להחמיר ותטבול פעם נוספת משום דא"א שלא תהא בתוכם טיט. ורש"ל העתיק מתשובת מהר"מ דעלתה לה טבילה כל שבדוקת תחת צפורניה קודם טבילה ואין שם טיט וצואה. והב"ח כתב שנראה לו שאפילו אם ברי לה שלא היה שם צואה תטבול פעם שנית, שהרי איכא למאן דס"ל דאם הצפורן עומד ליקצץ הוא חוצץ, ולא דמי לשערות הראש דרוב הנשים אין דרכן ליקצץ, משא"כ בצפרנים דכולם קוצצים והוה חציצה אם לא תקצץ. והקשה הט"ז שהרי כל הפוסקים כתבו כאן שאינו אלא מנהג בעלמא ליטול הצפרנים ואינו מן הדין. ולכן כתב הט"ז שכל מה שמצינו שצריכה לטבול שנית בשכחה ליטול צפורן, היינו כל זמן שלא שימשה עם בעלה קודם שנזכרה בכך, אבל אם נזכרה אחר ששימשה אין להחמיר עליה ולהצריכה טבילה שנית, כיון שאין זה אלא חומרא בעלמא, ואפילו אם אין ידוע לה שלא היה שם טיט וצואה דמשמע מהשערי דורא ותשובת מהר"ם שצריכה מדינא טבילה שנית, היינו כל זמן שלא שימשה עם בעלה, אבל לא אח"כ, דהא אפילו אם היה שם צואה מדאורייתא אינו חוצץ, דרובו ומקפיד בעיניו, אלא

דגזירה דרבנן היא במיעוט המקפיד, וא"כ הוי ספיקא דרבנן, ונתבאר בסעיף י"ח בשם הסמ"ג ור"ת דדוקא טיט הנדבק חוצץ, ואף שהשו"ע לא פסק כך להלכה, מ"מ כאן שכבר שימשה ואפשר שהיא נתעברה, אם באת להחמיר עליה בטבילה שנית אתה מוציא לעז על אותו הולד, וכמו שמצינו בפ"ק דגיטין שאם באת להחמיר עליה אתה מוציא לעז על בניה, ושמעתי שגדול אחד השיב בתשובה כמו שכתבתי. וכיון שנתברר שנטילת צפרנים של האשה אינו אלא מצד המנהג שהחמירו על עצמם, הא דאיתא במרדכי ובשערי דורא שאם אירע טבילתה בחול המועד נכון הדבר ששפחה עובדת כוכבים תגלחם לה, היינו דוקא בחוה"מ, אבל בשבת ויו"ט אם אירע ששכחה ליטול הצפרנים לא תאמר לעובדת כוכבים שתחתוך לה, דכיון שאין מצוה גמורה בנטילת צפרנים דהא אפשר בניקור תחתם לחוד, למה נבטל בזה שבות דאמירה לעובד כוכבים, ועוד דזה חומרא דאתא לקולא, שאע"פ שהעובדת כוכבים חותכת מ"מ אותה ישראלית מסייעת לה על ידי שמטה לה את ידיה, וכאילו היא עושה מלאכה זו שאסורה מדאורייתא בשבת ויו"ט, כדמצינו בסימן קפ"א לענין הקפת פאה שגם הניקף חייב אם סייע בדבר שמטה עצמו אליו להקיפו, וא"א לה להשמור שתניח לנכרית לחתוך הצפרנים בלי הטיית היד, ואין לומר דא"כ לא תטבול כשארע כן בשבת ויו"ט, דהא גם בחול המועד התיירו על ידי שתנקר הצפרנים, ולמה יגרע שבת ויו"ט מאין לה עובדת כוכבים בחול המועד, וגם בחול המועד לא החמיר המורדכי לחתוך על ידי עובדת כוכבים אלא מפני שהוא תלמיד מהר"מ שהחמיר לאסור לחתוך הצפרנים בחול המועד כי אם על ידי עובדת כוכבים, אבל לפי מאי דקיימא לן בסימן תקל"ב להתיר חותכים בחול המועד בלי שינוי, ובשבת ויו"ט לא תחתכם כלל אלא תנקר אותם היטב. וראיתי מי ששגג בזה וצוה לחתוך ביום טוב ע"י עובדת כוכבים, ולא כוון נכונה.

והש"ך כתב שנראה שאם היא יכולה לחזור ולטבול תחזור ותטבול אפילו אם לא מצאה זאת עד למחר, וכמדומה שכך נוהגים להורות, אבל היכא דלא אפשר אין להחמיר אם עבר הלילה. ובנקודות הכסף כתב שבי"ט תחתוך את הצפורן ע"י נכרית, ואין לחוש למסייע, דלרוב הפוסקים גם אם תחתוך בעצמה ע"י כלי אין בזה איסור דאורייתא, וכ"ש שנוטלתם בידו דלכו"ע אין זה דאורייתא, ועוד דכאן לא שייך מסייע, ורק בלאו דהקפה שגם הניקף בכלל האיסור, אסור משום מסייע, דאם אינו מסייע פטור משום דהוי לאו שאין בו מעשה, אבל בשאר מלאכות אמרינן (שבת צ"ג וביצה כ"ב) דמסייע אין בו ממש, וכיון שנטילת הצפרנים היא מצוה, ואמירה לנכרי שבת, במקום מצוה לא גזרו, וכ"ש שלדעת הסוברים שהצפורן מעכבת את הטבילה מדינא, פשיטא דחשיב מקום מצוה ומותר לומר לנכרי שיטול הצפורן בידיו או בשיניו, ואפילו בכלי היה נראה להתיר להסוברים דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ועוד די שפוסקים דס"ל שמותר לומר לנכרי לעשות אפילו מלאכה גמורה במקום מצוה, אלא שכשאפשר בלא כלי למה נקיל, אבל בלא כלי פשיטא שמותר.

והט"ז הפתחי תשובה שבשבות יעקב כתב שנראה לו עיקר למעשה כמסקנת בעל נקודות הכסף ליטול ע"י עובד כוכבים בידו או בשיניו, ואף שבתשובת חכם צבי השיג עליו, היינו דוקא ליטול בכלי, אבל ככה"ג מודה, וגם הנקודות הכסף עצמו לא התיר למעשה אלא ביד או בשיניו, ולרווחא דמלתא כתב דאפילו בכלי אפשר להתיר למקצת פוסקים, אבל אין לסמוך למעשה כי אם ביד או בשיניו.

עוד כתב הפתחי תשובה שהרב הגדול מהר"ר דניאל זצ"ל דעתו להקל בציפורני הרגלים שאינה צריכה טבילה אחרת, אף כשאינה יודעת אם היה נקי, וכתב שאפשר שאפילו ביודעת שלא היה נקי א"צ טבילה אחרת, דברגלים אין דרכן של הנשים להקפיד.

סעיפים כ"א כ"ב

חציצה בצפורן שהתחילה להחתך

איתא במתני' (מקוואות ט') **אלו שאינם חוצצים וכו' ציפורן המדולדלת.** ובתוספתא איתא **האבר והבשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצים, רבי יונתן בן יוסף אומר ציפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת.**

ופסק הטור שציפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה חוצצת, פירשה רובה אינה חוצצת, ואבר ובשר המדולדלים חוצצים. וכתב הבית יוסף שנראה דס"ל דהלכה כרבי יונתן בן יוסף כיון דלא חזינן מאן דפליג עליה, ומפרש דדווקא קתני דפירשה רובה אינה חוצצת, לומר שרבי יונתן בן יוסף בא לפרש את המשנה ולא לחלוק.

והיא שנעקרה הצפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע, נראה שגם לרמב"ם יש חילוק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה, דכל שפירשה רובה אינה עשויה להתרפאות וכאילו נתלשה כולה דמי, וממילא אם נמצא עליה דבר חוצץ אינו חוצץ, אבל אם פירשה מיעוטה כיון שעשויה להתרפאות זה נחשב חלק מהגוף, ואם נמצא דבר חוצץ אפילו רק על המקום שפירשה הוא חציצה.

וכתב הבית יוסף שנראה עיקר כמו הפירוש השני שמדובר על חציצה שע"ג הצפורן, ולא על הצפורן עצמה, אמנם מהמרדכי משמע כמו הפירוש הראשון, שכתב דמהא דאמר רבי יונתן בן יוסף שציפורן שפירשה רובה אינה חוצצת, משמע דוקא רובה, דרובה ככולה, אבל פירשה מיעוטה חוצצת, כיון דעומדת לפרוש וכבר התחילה לפרוש, אבל ציפורן גדולה יותר מדאי, אע"פ שעתידה לקוצצה אינה חוצצת, כיון שלא פירשה כלל.

והט"ז מקשה למה בפירשה רובה אין החלק המחובר חוצץ, והביא שהב"ח ביאר הטעם מפני שצריך אומן לחותכו, והקשה הט"ז דסוף סוף זה עומד להתחך. ולכן מבאר הט"ז שהחלק הנדבק אינו חציצה כיון שלא היה מגולה מעולם, ולדבריו הנדון הוא שאם רובו קיים ומיעוטו נסדק, נמצא שמקום הסדק צר הוא ואין המים יכולים לבוא באותו הסדק, משא"כ אם נפרץ רובו נמצא שנותר חלק מקום הסדק ויכולים מים לבוא שם, והוא ראוי לביאת מים, אבל באבר ובשר המדולדל אפילו נפרץ רובו אין דרך להניחו כך שהוא תלוי ועומד כיון שזה כואב מאד, אלא מחזיקו תמיד קרוב לגוף כפי מה שיכול להחזיק, ולכן זה אינו ראוי לביאת מים.

והסמ"ג כתב וז"ל השיב ר"י כי יבלת בכל מקום שתהיה בגוף, ותבלול בעין, אינם חוצצים, שהם בטלים בגוף, וכן תלתולים של בשר וכיוצא בהם, ויתרת אפילו עומדת ליחתך, ואבר ובשר המדולדלים באדם, שנינו שאין חוצצין, ואפילו עומדין ליחתך. עכ"ל. ונראה מדבריו שהיה גורס בתוספתא אבר ובשר המדולדלים באדם אינם חוצצים.

פסקי ההלכה

צפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה חוצצת, פירשה רובה אינה חוצצת.

עיין לעיל מה שביארו הבית יוסף והט"ז בד"ן זה, (הבית יוסף נוטה לבאר שהצפורן עצמה אינה חוצצת, ומיירי שנמצא עליה דבר חוצץ, והט"ז מבאר שבפירשה מיעוטה הצפורן נשארת צמודה לגוף והחציצה היא במקום הצמוד שאינו מחובר), והש"ך כתב שהצפורן חוצצת אפילו אם לא נמצא עליה דבר חוצץ, כמו"ש הדרכי משה והלבוש והב"ח ושאר אחרונים, ודלא כהבית יוסף.

עוד כתב הש"ך שנראה לדעת שנוהגים שאם לא חתכה את הצפורן צריכה טבילה שנית, ה"ה הכא, או י"ל שכיון דמן הדין אפילו אם נשארה צפורן אינה חוצצת כל שידוע שלא היה שום צואה תחתיו וכדאיתא בפוסקים, אלא שנהגו להחמיר, זה דווקא כשכל הצפורן נשארה, וזה דוחק, וכ"ש לטעם שהצפורן עצמה חוצצת.

וכתב הפתחי תשובה בשם החתם סופר שכלות שטובלות כשערוותיהן ארוכות, ועתידין לקוץ אחר בעילת מצוה, רב אחד רצה לחוש שיחוצו כיון שסופן להתגלח, ודעת החתם סופר דאין כאן בית מיחוש ומנהג ישראל תורה, דהא דאמרינן בכל מקום כל העומד וכו', היינו כשעומד להיעשות מיד בלי הפסק דבר אחר ביניהם, כמו"ש התוס' ב"ק ע"ו, והכא שאין השערות עומדות להתגלח עד אחר בעילת מצוה, והבעילה מפסקת בין הטבילה לגילוח, לא שייך עומד לקוץ כקצוץ.

אבר ובשר המדולדלים חוצצים. שו"ע. וכתב הרמ"א שיבלת או יתרת שאינם מדולדלים, אינם חוצצים.

סעיף כ"ג

חציצה בתכשיטים ואגד שע"ג מכה וכדומה

איתא בתוספתא ושאר חוצצין ושאר חוצצין אין חוצצין לא מטמא ולא מטמאין, חוץ מקרום שעל גבי המכה והאגד שעל גבי המכה והקשקשים שעל גבי השבר והשירים והנומים והקטלאות והמבעות, אוצין (דחוקים על הבשר) חוצצין, רפין אין חוצצין.

ונראה מדברי הרמב"ם דלא מפי' בחוץ' אלא קרום שעל גבי מכה, וכל הנזכרים מאגד שעל גבי מכה ואילך אסיפא קיימי שבדחוקים חוצצים וברפויים אינם חוצצים.

אבל הרמב"ם לא חילק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה, ואפשר שגם הרמב"ם סובר שהלכה כרבי יונתן בן יוסף, אלא דס"ל דפירשה רובה דנקט לאו למעוטי פירשה מיעוטה, אלא לרבותא נקט שאפילו פירשה רובה לא הוי חציצה, וכ"ש פירשה מיעוטה. או שגם הרמב"ם סובר שבדווקא נקט רבי יונתן בן יוסף פירשה רובה אינה חוצצת, לומר אבל פירשה מיעוטה חוצצת, אבל כיון שהתוספתא מביאה דין זה משמיה דיחידאה, משמע דרבנן פליגי עליה ואמרי דבין כך ובין כך אינה חוצצת והלכתא כוותיהו, ואין לומר דרבנן סברי דבין כך ובין כך חוצצת, דא"כ לא היה שתיק מסדר התוספתא מלומר זאת, כדי שלא נטעה להקל. ורבינו ירוחם סתם דבריו כדברי הרמב"ם.

מדוע אבר ובשר וצפורן מדולדלים חוצצים - הא דאבר ובשר המדולדלים באדם חוצצים, וכן לדעת הטור ציפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה חוצצת, צ"ב מאיזה טעם יחוצו, אי משום דכיון דאינם חשובים מהגוף הוו כדבר שנדבק בגוף דחייץ, הא לא דמיא, דדבר הנדבק בגוף הוא נדבק על העור שהוא מקום שהוא מגולה וראוי לבוא שם מים, אבל הכא מקום חיבור אבר ובשר זה לא היה מגולה מעולם ואינו ראוי לבוא שם מים. אמנם י"ל שאע"פ שלא היה מגולה מעולם, מ"מ מעת שנדלדלו אבר ובשר זה ואינם יונקים מן הגוף אינם נחשבים מן הגוף אלא הם נחשבים כקטועים, והוי כאילו נתגלה מקום חיבורם ונראה לבוא שם מים, כיון שהם עומדים להקטע, והוי ליה כבית הסתרים שאם יש עליהם דבר חוצץ מעכב בטבילה. ויש ללמוד כן מדתנן במקוואות (י) **כל ידות הכלים שהם ארוכים ועתיד לקוץ מטביל עד מקום המידה**, ומפרש טעמא בגמרא (חולין ע"ג.) **דכל העומד ליחתך כחתוך דמי**, וכתב רבינו שמשון דדבר תימה הוא דמ"מ ליהוי חציצה למקום החתך, ותיריך דבתוספתא (מקוואות ז' ד) משמע דאבית הסתרים דכלים לא חיישינן לחציצה, וכן כתב הרא"ש, וא"כ מבואר דכל כהאי גוונא דין בית הסתרים יש לו, וגבי אדם ודאי אם יש דבר חוצץ בבית הסתרים שלו מעכב, כדאיתא בגמרא (קידושין כ"ה. וס"ו.) **ששפחתו של בית רבי טבילה ונמצא עצם בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת**.

והא דלהרמב"ם ציפורן לא חוצצת בין בנדלדלה רובה בין בנדלדלה מיעוטה, היינו משום שאפילו כשהיא מחוברת לגוף היא עומדת ליקצץ, ואפ"ה אינה חוצצת, ולכן אף בנדלדלה אינה חוצצת. אך קשה למה לפי הטור בפירשה רובה אינה חוצצת, מאי שנא משאר דברים החוצצים, שאפילו כגורעין חרדל שיהיה בגוף הם חוצצים. ושמא י"ל דכיון דפירשה רובה הרי יכולה להסירה בידה, וכיון דאינה מסירתה אינה מקפדת עליה, והוי ליה מיעוטו שאינו מקפיד דאינו חוצץ, אבל כשפירשה מיעוטה איכא למימר דקפדה ומה שאינה מסירתה ביד היינו משום דכיון שלא פירשה אלא מיעוטה אינה נוחה ליתלש ביד, הילכך כיון דקפדה עלה חוצצת. והרמב"ם סובר שגם בפירשה מיעוטה היא יכולה לתלוש ביד מה שפירש, ומדלא תלשה אלמא לא קפדה, וכ"ש שבפירשה רובה שהוא יותר נוח לתלוש ביד דאמרינן דמדלא תלשה לא קפדה. אך אי נמצא כמש"נ בפירוש הראשון ברמב"ם דפירשה רובה דאיתא בתוספתא לרבותא נקט, וכ"ש פירשה מיעוטה, א"כ לא שייך טעם זה. וצ"ל כמש"נ לעיל שאפילו כשהיא מחוברת בגוף היא עומדת ליקצץ ואפ"ה לא חייצא, הילכך כי נדלדלה נמי לא חייצא. ואף שכשהיא מחוברת לגמרי אינה מקפדת, צ"ל דס"ל דבפירשה נמי אינה מקפדת עליה בין בפירשה רובה בין בפירשה מיעוטה. ובע"כ צ"ל שסתם נשים ג"כ אין דרכן להקפיד, דאם היה דרכן להקפיד זה היה חוצץ אף אם היא אינה מקפדת.

ועוד י"ל והוא הנכון דהא דאבר ובשר המדולדלים חוצצים, אין הכוונה שהם עצמם חוצצים, אלא הכוונה שאם נמצא עליהם דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה, דכיון שהם מחוברים לגוף אע"פ שהם מדולדלים כגוף הם חשובים, וסובר הטור דה"ה ציפורן שפירשה מיעוטה, דכיון שרובה מחובר לגוף הרי היא כגוף, וממילא אם נמצא עליה דבר חוצץ מעכב כדרך שהוא מעכב בשאר מקומות הגוף, אבל כשפירשה רובה כבר אינה נחשבת חלק מהגוף וממילא אם נמצא עליה דבר חוצץ אין בכך כלום. ונראה דלפ"ז אפילו נמצא הדבר החוצץ במיעוטה המחובר, נמי אינו חוצץ, דמיעוטה בתר רובה גריד.

ולפ"ז הרמב"ם סובר דכיון שהציפורן פירשה מיעוטה, כל מה שנמצא כנגד אותו מיעוט ברוחב האצבע עומד להקצץ, הילכך כקצוץ דמי, ולכן אם נמצא עליו דבר חוצץ אינו מעכב. ולפ"ז א"א לומר כנ"ל שרבי יונתן בן יוסף נקט דבפירשה רובה אינה חוצצת לרבותא, וכ"ש שבפירשה מיעוטה אינה חוצצת, שהרי אם הנדון הוא בחציצה שעל הצפורן ולא בצפורן עצמה, יש יותר חידוש דבפירשה מיעוטה אינה חוצצת, ובע"כ צ"ל כמו הביאור השני שלרבי יונתן בר יוסף דווקא בפירשה רובה אינה חוצצת, אבל בפירשה מיעוטה חוצצת, אלא דס"ל לרמב"ם שרבנן פליגי וס"ל שאף בפירשה מיעוטה אינו חוצץ, ופסק כוותיהו.

אבל הר"ש פירש ד'חוי' קאי גם על אגד וקשקשין, ומהשירים ואילך מדובר בדין חציצה. וכן משמע מהרא"ש שלא הביא להלכה אלא את דין השירים והטבעות, והשמיט דין אגד וקשקשין. וכ"כ הרשב"א ורבינו ירוחם.

והטור הזכיר את כל הדברים שמובאים בתוספתא (בסדר אחר), ולא כתב שיש בזה מחלוקת, וביאר הבית יוסף שהטור לא ראה אלא את דברי הרא"ש והרשב"א והרמב"ם, או את התוספתא עצמה, אבל פירוש ר"ש לא בא לידו וגם לא עלה על דעתו, ולפיכך כתב ההיא דהשירים וכו' שזה מוסכם לכו"ע, ואח"כ כתב מה שמצא בדברי הרמב"ם או התוספתא באגד וקשקשין. או שהטור סובר שלא השמיטוהו הרא"ש והרשב"א בכוונה. ויותר נכון לומר שאע"פ שראה פירוש ר"ש וידע שהרא"ש והרשב"א סוברים כמותו, מ"מ כתב ההיא דאגד וקשקשין בלא מחלוקת, משום דמשמע ליה שאפילו לדברי האומרים שלא הוזכרו אגד וקשקשין בתוספתא לענין חציצה, מ"מ נלמדים הם מדין שירים וטבעות, דמאי שנא.

הקשה הרא"ש למה טבעת דחוקה חוצצת, והלא מיעוטו שאינו מקפיד הוא. והביא שהראב"ד פירש הטעם לפי שמקפדת להסירו בשעת לישא, וכיון שמקפדת בשום פעם הוי חציצה אף שאינה מקפדת בשעת טבילה. וכ"כ הרשב"א הן לגבי טבעת והן לגבי חוטים ורצועות שבראשי הבנות.

פסקי ההלכה

השירים והנזמים והטבעות והקטלאות, אם הם רפויים אינם חוצצים, ואם הם מהודקים חוצצים. וכן הדין באגד של המכה וקשקשים שעל השבר (-לוחות שעושים הרופאים ע"ג מכה. ש"ך).

וכתב הש"ך שהב"ח פסק שאגד וקשקשים חוצצים אפילו ברפויים, דלא עיילי בהו מיא שפיר.

חציצה בטבעת - כתב הט"ז שטבעת חוצצת מפני שמקפידה להסיר אותה בשעת לישא. וכתב הפתחי תשובה שבבאר היטב של הרב מהר"ט כתב בשם בית הלל שטבעת רפויה חוצצת אפילו בדיעבד, רק דאם שימשה כבר אחר הטבילה אינה צריכה טבילה אחרת. ובמקום שמואל חולק עליו ופסק כהש"ע. והרב הגדול מהר"ר דניאל מחמיר בזה מאד, דאפילו אם עברה לילה אחד אחר טבילה זו בטבעת רפויה יש להחמיר להצריכה טבילה אחרת, ורק אם היתה רפויה הרבה יש להקל. ובתשובות ב"ח החדשות כתב שחלילה לומר דברפויה לא עלתה לה טבילה, והאומר זה ראוי לניזופה, ואין גזרין רפוי אטו שאינו רפוי מדינא אלא בנזמי האוזן וכדומה, דברים דטריחא לה מילתא להסירם, וגם זה רק לכתחילה, וכ"כ בסדרי טהרה שרק לכתחילה יש להזהר אבל בדיעבד עלתה לה טבילה.

וכתב בספר שיורי טהרה שמדברי ספר גן המלך מבואר **שאשה שאין דרכה ללוש בעצמה** אין הטבעת שעל ידה חוצצת, אפילו במיהדק טובא, וכ"כ בא"ר (באו"ח סימן קס"א) בשם רש"ל שטבעת באנשים אינה חוצצת לפי שאין מקפידין, אם לא בטבעת שיש בו אבן טוב, והיינו לפי שאין דרכם של אנשים לעשות מלאכות כאלו, ומ"מ אין להקל, כיון דבש"ע כאן ובאו"ח סתם שטבעת מהודקת חוצצת, ולא חילק אם דרך ללוש או לא, ולא דמי למוכרי רבב והצובעים, דשם כל אותו אומנות ידועים בכך, משא"כ הכא י"ל דלא פלוג, מיהו אפשר בדיעבד ושימשה יש להקל בנדון זה.

אשה שיש לה כאב עיניים, וציוה עליה רופא מומחה שלא יבואו מים כלל על עיניה אפילו מחוץ לעיניים פן תאבד מאור עיניה, דעת השואל בשו"ת שיבת ציון שתעשה אגד רפוי על עיניה בעת טבילה, ואף שכתב הב"ח בשם ש"ד דגבי שירים ונזמים יש לגזור לכתחלה רפוי אטו אין רפוי וכ"כ הרמ"א בסעיף א', זה נאמר דווקא בשירים ונזמים שהם עליה תמיד. והשיבת ציון חולק וסובר שה לא עוזר, דאדרבה אפילו הסובר שבשירים ונזמים לא גזרין אטו אינו רפוי, היינו דשם ליכא תועלת והנאה לאשה אם טובלת במהודקים, משא"כ כאן שעיקר פעולת האגד להגן שלא יבואו מים על העיניים, וממילא יש לחוש שתהדק מפני הפחד, אך כתב שיש לה תקנה אחרת, שתתן ידיה על עיניה, ותדיח הידים תחילה שתהיינה טופח ע"מ להטפוח, כמבואר לקמן סעיף כ"ח, אך כיון שאם האשה עצמה תכוף את הידים למעלה יעשו קמטים ונתכסה הבשר שבתוך הפרק במקום חיבור היד והזרוע, וכמבואר בסעיף ל"ה שהטבילה צריך להיות כמו שהיא הולכת, לכן אשה אחרת תרד עם האשה לתוך המקוה, ותעמוד מאחוריה בריחוק קצת שלא יגע גופה בגוף האשה הטובלת, ותדיח ידיה במים, ותכסה עיני האשה הזאת ברפיון קצת, ותטבול. ולענין החפיפה העלה להקל שדי לה שתרחץ ותחוף כל גופה וראשה חוץ מהעיניים, וסגי לה בעיון לראות במראה או בבדיקה ע"י אשה אחרת שלא יהיה לפלוף, וגם שלא יהיה ריסי עיניה בדוקות.

סעיף כ"ד

זהירות מחציצה בדברים שבין השיניים

איתא בגמרא (קידושין כ"ה) **מעשה בשפחתו של רבי שמטלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת, נהי דביאת מים לא בעינן, מקום הראוי לבוא בו מים בעינן, כדרכי זירא, דאמר רבי זירא כל הראוי לטבילה אין לטבילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לטבילה בילה מעכבת בו.**

וכתב הסמ"ג דה"ה אם נמצא בין השיניים בשר או פיוריים או כל דבר אחר הרי זה חוצץ, וכן פסק הטור.

וכתב הר"ש דשפחה זו נשואה היתה, וכל שהיא נשואה היא מקפדת על בית הסתרים שלה כדי שלא תתגנה על בעלה. אי נמי אעצם בין השיניים כולי עלמא קפדי.

וכתב הרא"ש שצריכה האשה לחצוץ בשיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ. ע"כ. וכן בדין, שהרי שיניים עשויים להמצא ביניהם שיורי מאכל, וראה נשים כשרות שנוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השיניים יותר ממאכל אחר, ואע"פ שבדוקות וחוצצות השיניים חוששות שמא נשאר בשר בין השיניים ולא אדעתה, ומנהג יפה הוא, וגם רבינו ירוחם הזכיר מנהג זה וכתב שהוא מנהג יפה. וכתב הרא"ש מנהג יפה נהגו הנשים שאינן טועמות כלום בין הרחיצה ובין הטבילה כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה.

פסקי ההלכה

צריכה לחצוץ שיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ, שאם טבלה ונמצא שום דבר דבוק בהם לא עלתה לה טבילה. ויש נוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה, מפני שהוא נכנס בין השיניים יותר ממאכל אחר, ואע"פ שבדוקות וחוצצות השיניים חוששות דילמא תשתיר מיניה ולא אדעתה, ומנהג יפה הוא.

וכתב הט"ז שאם לא נהגה כך אין לעכב את הטבילה בשביל זה, ובשבת ויו"ט המנהג שאוכלים בשר, אבל תזהר לנקר היטב אח"כ. וכתב הש"ך שהב"ח מדייק מלשון הטור שהדין לחצוץ שיניה אינו חובה, אלא צריכה לחוש לטובתה, כיון שאם טבלה ונמצא דבר בין השיניים לא עלתה לה טבילה. אבל הש"ך סובר שאין לטבול בלי בדיקה זו, דחיישינן שיש שם דבר החוצץ, וכתב שכך משמע בבית יוסף, וכ"כ הלבוש דאפילו אמרה שתבדוק אחר הטבילה בין השיניים, חיישינן שמא תשכח מלבדוק.

וכתב הרמ"א שאין לאשה לאכול בין הרחיצה לטבילה, ואין לה לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעוה שלא ידבק בה.

סעיף כ"ה

חציצה בבית הסתרים ובדבר בלוע

כתב הראב"ד דמהאי עובדא דשפחתו של בית רבי (הובא בסעיף הקודם) שמעינן שאם לא הדיחה בית הקמטים ובית הסתרים שלה, ונמצא בהן דבר חוצץ, לא עלתה לה טבילה, ואם לא נמצא עליה דבר חוצץ, אע"פ שלא בדקה קודם טבילה עלתה לה טבילה, ואינו דומה לבדיקת הגוף ולחפיפת הראש, דהא שפחתו של רבי לא בדקה את שיניה קודם טבילה, ואפ"ה לולא שנמצא עצם בין שיניה לא היתה צריכה טבילה אחרת.

וכתב הש"ך שהלבוש והמעדי מלך כתבו דתלינן לקולא משום שבבית הסתרים אמרינן שזה לא היה בשעת טבילה, שכיון שזה יכול להשאר שם ודאי זה לא היה בשעת טבילה, דא"כ למה זה נפל אחרי הטבילה, ובחנים דחק, דהטעם הוא דכיון שא"צ ביאת מים ממש אלא ראוי לביאת מים, לכן תלינן לקולא, וכמבואר בסעיף הבא.

פסק ההלכה - אם לא הדיחה בית הסתרים ובית הקמטים שלה ונמצא בהם דבר חוצץ, לא עלתה לה טבילה. ואם לא נמצא עליה דבר חוצץ, אע"פ שלא בדקה קודם טבילה, עלתה לה טבילה, ואינו דומה לבדיקת הגוף וחפיפת הראש. ועיין לעיל מה שהובא בשם הש"ך.

כתב הנודע ביהודה **שאשה ששמו טבעת של שעוה בתוך עומק הפרוזדור לצורך רפואה**, זה ודאי נחשב מקפיד, שהרי הוא מתלכלך תמיד בימי נידתה, וצריכה להסירה בעת שתפסוק בטהרה לנקותה, וכן בימי לידה, ואולי מעכב גם בבדיקות של שבעה נקיים, וא"כ הוא דבר שמקפיד וחוצץ, אמנם אם האשה אומרת שהטבעת כ"כ בעומק

עד שאין השמש מגיע שם בשעת גמר ביאה, א"כ מיקרי בלוע, וא"כ להסירה בשעת טבילה, ולא אמרין דבעינן ראוי לביאת מים אלא בבית הסתרים, ולא בדבר הבלוע בגופה, והעלה כן להלכה ולא למעשה עד שיסכימו עמו עוד שני רבנים. ובחנם סופר כתב דהסרה שבשעת לידה לא מקרי מקפיד, דאין אותה הסרה מטעם ההקפדה לא על הטבעות ולא על לכלוך גופה, אלא כדי לפנות מקום לולד, וכדמצינו שטבעת של איש שאין בו אבן אינה חוצצת אף דמסירו בשעת הנחת תפילין ונטילת לולב, ורק אם היתה צריכה להסירו בשעת הפסק טהרה זה ודאי קרוי מקפיד. עוד כתב החתם סופר שאף היכא שמסופקים אם זה כ"כ בעומק אפשר להקל, ואף דאפשר הוא ספק חסרון ידיעה, דאשה בקיאה יכולה לברר, מ"מ כיון דהוי סכנה וחולשה רבה להוציא, הוי ליה מיעוט שאינו מקפיד.

עוד כתב הנודע ביהודה שרב אחד רצה לחלק בבית הסתרים גופא, דבמקום שהמים יכולים לבוא בעצמם כמו הפה אם הוא פתוח וכן נקבי החוטם והאזניים, אלא שהכתוב גילה לנו שא"צ לביאת מים, מקומות אלו צריכים עכ"פ ראוי לביאת מים, אבל אותו מקום של אשה, ואפילו בית החיצון, כיון שאף אם תרחיק ירכותיה לא יכנסו המים רק קצת בהתחלת המקום, כל שהוא לפנים ממקום שהתינוקות יושבת ונראית אין צריכה אפילו ראוי לביאת מים. והנודע ביהודה חולק עליו, וכן מהרמ"א בסעיף מ"ג מבואר דלא כוותיה, ומסקנת הנודע ביהודה שלענין בדיקת ז' נקיים, אם הוא באופן שפי הרחם מכוון נגד חלל הטבעת, וכל פה המקור מכוון ג"כ כנגד חלל הטבעת, א"כ בשעת הפסק טהרה תתן צמר גפן בתוך מטלית של פשתן נקי באופן שיהא עב קצת עכ"פ כמו רוחב חלל הטבעת, ותכניס העד הזה עמוק דרך חלל הטבעת עד נגד פי המקור, ויהא אצלה מקודם בה"ש עד אחר צה"כ, וגם ביום א' תעשה כן, ובשאר ששת הימים תבדוק כפי האפשר לה. וכן הסכים בספר זכרון יוסף, והביא שבשבות יעקב כתב בפירוש שלענין מיעוט המקפיד אמרין ספק דרבנן לקולא, (וכתב הפתחי תשובה שדבר זה צ"ע כעת, דהא באיתחזק איסורא לא אמרין ספק דרבנן לקולא, והכא איתחזק איסור דטומאת נדה, וצ"ל דס"ל כדעת הפר"ח שמיקל בזה, אך אין הלכה כן, וכבר כתבתי שם דאין כן הלכה וכעת אין ס' הנ"ל לפני), ועוד לפי שהאשה אמרה שאינה יכולה לקחת הטבעת משום משום סכנת נפשות, ורק בבוא חבלי לידה היא מוכרחת ליטלו כדי שלא ינעם את יציאת העובר מרחמה, א"כ מיקרי אינה מקפדת, ולענין בדיקה העלה שיכולה לבדוק את עצמה כאשר נשים, במוך שתכניס לאמצע פרוזדור עד קרוב למקום שהשמש דש, ותניחהו שם כל בין השמשות בשעת הפרשתה לטהרה, וכן תעשה גם באחד מימי הספירה בשחרית או ערבית, וגם תבדוק צד שמאל של רחמה, ואף שצד הימין ומקום הטבעת אינה יכולה לבדוק, אין בכך כלום, רק תעשה מה שביכולתה לבדוק בכל המקומות שתוכל להגיע שם, ובשאר ימים די לה בבדיקה קלה. ובתשובות רעק"א האריך בזה מאד, והסכים ג"כ להקל לענין החציצה דאינה חוצצת, וגם בעל התיבות המשפט הסכים להיתר זה, אולם במה שהקל הזכרון יוסף לענין הבדיקה חולק עליו רעק"א, מאחר שרבו דעת רבותינו המחמירים דבעינן דווקא בדיקת חורים וסדקים, ומשמע דאינה בדיקה כלל בלא חורים וסדקים. אולם יש בזה לדון ולהקל, דיי"ל שמה שצריך בדיקת חורים וסדקים היינו כיון דע"פ הרוב אינה יכולה להכניס העד בעומק עד מקום שהשמש דש ממש, כמו"ש הבית יוסף, ואף במקום גמר דישת השמש אינו ממש במקור, ולכן חיישינן דזב הדם לצדדים לחורים וסדקים ואינו פוגע בעד, וא"כ יש לה תקנה לבדוק בשפופרת (שעי"ז יכולה לדחוק המון יותר) ומוך בתוכו, ולדחוק הרבה המון עד שיכנס לפנים ממקום שהשמש דש סמוך לפי המקור ממש, דזה הוי הוכחה דאם המקור זב היה נוטף על המון, ובזה לא בעי בדיקת חורים וסדקים, וכך תעשה בבדיקת הפסק טהרה וביום א' דז' נקיים, וסיים דיש להקל ע"י בדיקה הנ"ל אם יסכימו גדולי הדור, ואף אם יקילו ביותר שיהיה רק בדיקה דהפסק טהרה כנ"ל, ולסמוך על הרמב"ן דבבדיקת ז' נקיים א"צ בדיקת חורים וסדקים, הוא ג"כ מסכים לזה.

סעיף כ"ז

בדיקה בין השיניים ובבית הסתרים לפני הטבילה

כתב הראב"ד דשמעינן משפחתו של רבי (הנ"ל בסעיף כ"ד) שצריכה אשה לבדוק בין שיניה משום עצם או משום בשר מהודק או משום דבר אחר, והיכא דלא בדקה קודם טבילה בין שיניה ולא בית הסתרים שלה ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שאכלה או שנתעסקה בכתמים ובתבשילים, ואח"כ בדקה ומצאה עצם או דבר חוצץ בין סתריה, מסתבר דתלינן לקולא שבאו לה לאחר טבילה, הואיל ואין צריכים שיבוא בהן מים.

וכתב הש"ך שדעת הרוקח אינו כן, וס"ל שצריכה טבילה אחרת, דאיתא בגמרא (ס"ו): **מבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אף על פי שנתעסקה באותו המין כל היום כולו לא עלתה לה מבילה.**

פסק ההלכה - אם לא בדקה קודם טבילה בין שיניה, ולא בית הסתרים שלה, ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שנתעסקה בכתמים ובתבשילים, ואח"כ בדקה ומצאה עצם בין שיניה או דבר חוצץ בין סתריה, תלינן לקולא ואמרין דבתר טבילה עיילי בה.

וכתב הט"ז שדין זה נאמר דווקא בבית הסתרים, שא"צ ביאת מים ממש.

וכתב הש"ך שהרוקח חולק וסובר שאם לא יודעים אם אותו דבר נכנס בין שיניה קודם טבילה או אחר טבילה לא עלתה לה טבילה, וסיים שיש להחמיר.

סעיף כ"ז

איתא במתני' (מקוואות ח' ה) **נתנה שערה בפיה, קפצה ידה, קרצה שפתותיה, כאילו לא מבלה.** ופירש ר"ש נתנה שערה בפיה ולא באו המים בשערה, קפצה ידה הוי חציצה, קרצה שפתותיה - הדביקה שפתותיה מלשון כדי לקרוץ בצפורן, ולא נכנסו המים בפיה, ונהי דביאת מים לא בעינן בבית הסתרים, ראוי לביאת מים בעינן, וקצת היה נראה דקרצה היא לשון דוחק, שדוחקת שפתותיה ביותר, כמו פתחה עיניה ביותר או שעצמה עיניה ביותר (ס"ו). והרא"ש כתב כמו הפירוש השני של הר"ש, וגם הר"ש עצמו בסוף מקוואות כתב שדבריו האחרונים עיקר.

פסק ההלכה - נתנה שערה בפיה (ולא באו המים בשערה. ש"ך בשם רש"י), או קרצה שפתותיה או קפצה ידה בעינן שלא באו המים בהם, לא עלתה לה טבילה.

וכתב הפתחי תשובה בשם החמודי דניאל שאם קרצה שיניה לא הוי חציצה.

איתא במתני' (מקוואות שם) **נדה שנתנה מעות בפיה וטבלה טהורה מטומאתה.** וכתב הבית יוסף שזה פשוט, שהרי המעות אינם מהודקים במקום הנחתם, ומתני' איצטריך משום סיפא שלענין טומאה וטהרה טמאה, דרוקה שהגיע למעות לפני טבילה מטמא אותה במגע ובמשא, וכיון שני"מ זו לא שייכת בזמננו לא הביאו הפוסקים דין מעות לענין טומאה לבעלה, כיון שזה פשוט.

סעיף כ"ח

האם מותר לטובלת לאחוז בחברתה בזמן הטבילה

איתא במתני' (מקוואות ט') **האוחז באדם ובכלים ומטבילים, טמאים, ואם הדיח ידיו במים, טהורים. רבי שמעון אומר ירפה, כדי שיבואו בהם המים.**

ופירשו הר"ש והרשב"א שאם אוחז לא עלתה טבילה מפני שהמים לא מגיעים למקום אחיזתו, ואם הדיח ידיו לפני כן טהורים מפני שהמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה ואין כאן חציצה.

דעת הרמב"ם והרמב"ן שהלכה כת"ק שלא מועיל להרפות ידיו בלא להדיחם במים. וכתב הט"ז שלדבריו ת"ק מחמיר יותר מר"ש, שלר"ש מספיק להרפות ידיו, ולת"ק הרפית היד לא מועילה גזירה שמא לא ירפה, אמנם הדחת היד מועילה גם בלי הרפית היד, דאל"כ גם כשהדיחה ידיה והרפתה נגזר שמא לא תרפה.

אבל הרשב"א כתב שלת"ק כיון שהדחה מועילה כ"ש שהרפית היד מועילה, (ואין לחוש שמא אחיזה תהיה בכח, אולם צריך שלא תדחוק הרבה בכח (וכן מבואר במרדכי), ור"ש מחמיר יותר מת"ק, דס"ל שללא הרפית היד לא מועיל משקה טופח, ודלא כהרמב"ם שסובר שמשקה טופח מועיל גם באחיזה בכח. ט"ז), ומוסיף הרשב"א יש מרבותי שהורו שבהרפית היד לא עלתה לה טבילה גזירה שמא לא תרפה, ולא יראה לי כן, שלא גזרו בטבעות הרפויים משום דחוקים, ובטבילת העבדים אמרו (יבמות מ"ז). שטובל בקולר שבצואר, שהרפוי אינו חוצץ. וכתב הבית יוסף שמסתבר שדעת הרשב"א שת"ק מכשיר בהדחה גם בלי הרפית היד, וכ"ש שהרפית היד מועילה, ור"ש סובר שלא מועילה הדחה בלי הרפית היד, אבל הרפית היד בלי הדחה מועילה גם לר"ש. וברבינו ירוחם מבואר שהסוברים כהרשב"א פוסקים כר"ש, ור"ש מדבר בלא הדיח ידיו במים. וכתב הש"ך שבה"ג גורס בר"ש עד שירפה, ומבואר כהרשב"א.

והב"ח תמה למה הטור פסק כהרשב"א, ולא כמו הרמב"ם שזו גם שיטת הרמב"ן, והט"ז כתב שכדאי הם הרשב"א והטור שנסמוך עליהם, בפרט במילתא דרבנן, דמהתורה אין חציצה אלא ברובו ומקפיד.

לא תאחוז חברתה בידיה בשעת טבילה, אלא אם כן רפתה ידה כדי שיבוא המים במקום אחיזת ידיה, ואם הדיחה ידיה במים תחלה שרי, שמשקה טופח שעל ידיה הוא חיבור למי המקוה.

וכתב הש"ך שצריך משקה טופח ע"מ להטפית, כמ"ש הפרישה והב"ח וכמבואר ברשב"א.

כתב הט"ז שאף בהדיחה ידיה מ"מ צריך שלא תאחזנה בכח, ובאופן זה הוה התר גמור, ואין חוששים שתאחזנה בכח. והש"ך כתב שאין להורות קולא בדברים שנהגו איסור, דבמשנה ופוסקים אין ראייה שזה מותר לכתחילה, ועוד דבכמה וכמה דברים מחמירים לענין נדה שלא מן הדין ואפילו דיעבד, וכ"ש הכא, ועוד שהרי מהר"ר ישראל ברי"ן חולק ואוסר הכא אף בהדיחה ידיה, ואף המשאת בנימין שחולק עליו י"ל דמודה לענין לכתחילה, אמנם כתב במשאת בנימין שאשה שאינה יכולה לעמוד על רגליה יש לטובלה ע"י שתאחזנה שתי נשים בזרועותיה, וידיחו ידיהם תחילה במים עד שיהא טופח על מנת להטפית, אבל אין לה תקנה שישכיבוה על הסדין ויטבילוה, דסדין מקבל טומאה ואסור.

כתב הש"ך שהב"ח פוסק כהרמב"ם והרמב"ן שגוזרים ברפוי אטו שאינו רפוי, ואע"ג דבעלמא לא חיישינן, בטבילת אדם חוששים, שכיון שהוא בהול ומפחד שישמט מידיה הוא דוחק את ידיו עליו שלא בכונה, וכ"כ הרא"ה שבאוחז בחבירו שחבירו נשען עליו, עשוי הוא ומצוי הוא שלא ירפה. אמנם מהבה"ג מבואר כשיטת הרשב"א.

דעת הרמ"א (סימן ק"כ סעיף ב') שצריכה ללחלח ידיה דווקא במי המקוה, והט"ז סובר שיכולה להדיח ידיה אפילו במים תלושים. והש"ך סובר כהרמ"א.

סעיף כ"ט

כבישת יד ע"ג הטובל

איתא בתוספתא (מקוואות פרק ה') **האומר לחברו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה.** וכתב הבית יוסף דהיינו במקוה שאין בו אלא מ' סאה מצומצמים, דחוששים שמא יוציא הלה ידו לפני שיטבול, ונמצא טובל במקוה חסר כיון שידי נרטבו במים, וכן איתא במסכת דרך ארץ (וואט פרק ז') **אל יאמר אדם דרוס ידך עלי בבית המרחץ, והאומר דרוס ידך עלי בבית המרחץ אינו יוצא כשהוא שלם, במה דברים אמורים במים מועטים, אבל במים מרובים הרי זה משובח.**

פסק ההלכה - הטובל במקוה שאין בה אלא מ' סאה מצומצמין, אם אמר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה, הרי זה מגונה. וכתבו הבית יוסף והט"ז והש"ך שהטעם הוא שמא יוציאנה קודם שיטבול ונמצא זה טובל במקוה שחסרו ממנו המים שטפחו בידו של זה. וכתב הש"ך שהריב"ש כתב שהרמב"ם מפרש שאפילו במקוה שיש בו יותר ממ' סאה הרי זה מגונה.

סעיף ל'

איתא בגמרא (סוף ס"ו:) **אמר רב שמואל בר רב יצחק אשה לא תטבול בנמל** (מקום הספינות עוגנות בו, מפני שמעלה טיט וחוצץ).

וכתבו הראב"ד והרשב"א והרא"ש שכשטובלת במקום ללא טיט אינה צריכה להגביה רגליה בשעת טבילה, ואע"פ שדורסת על הרצפה אין בו משום חציצה, לפי שהמים מקדימים לרגליה, ולא עוד אלא שיש שם טופח על מנת להטפית שהוא חיבור עם שאר המים לטומאה ולטהרה.

פסק ההלכה - אינה צריכה להגביה רגליה בשעת טבילה אם אין שם טיט, ואע"פ שדורסת על הרצפה אין כאן חציצה, מפני שהמים מקדמים לרגליה.

וכתב הט"ז שלדעת המרדכי שבכלי כבד שטובלים אותו בתוך כלי אחר לא מועיל מה שנתלחלח מתחילה במים תלושים, א"כ גם באשה הטובלת לא מועילים מים תלושים, אבל לדעת הרמב"ם והרמב"ן (שהובאו לעיל סעיף כ"ח) מועיל גם לחלוט במים תלושים.

סעיף ל"א

טבילה בעמידה ע"ג איזה דבר

מצינו כמה טעמים למה אין לטבול בעמידה ע"ג איזה דבר: א' גזירת מרחצאות, והיינו שאם תטבול ע"ג כלי, חוששים שתבוא לטבול במרחץ, והיינו בתוך כלי ולא בקרקע, שזה לא כשר למקוה, וגזירה זו שייכת בדבר המקבל טומאה כמו כלי. ב' משום דבעיתא, והיינו שכאשר יש פחד ליפול בזמן העמידה חוששים שלא תטבול כראוי. ג' שמה המים יעברו דרך אותו כלי ללא חיבור כשפופרת הנוד, ויחצצו בין המעין למקום הטבילה, או שע"ז יהיו המים שאובים ויפסלו לטבילה, ובכלי ללא בית קיבול ייל שגוזרים אטו כלי שיש לו בית קיבול. ולהלן יבואר איזה טעמים נפסקו להלכה, וממילא על מה אפשר לעמוד בזמן הטבילה ועל מה א"א לעמוד בזמן הטבילה, ומה הדין בזה לענין דיעבד. וכן יבואר האם אפשר לקבוע נסרים בקרקע המקוה.

איתא בגמרא (ס"ו:) **אמר רבא אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול.** **סבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזירת מרחצאות** (דדרך מרחצאות שלהן לישיב על גבי איצטבאות של אדמה, דדמי לכלי חרס, ואתי למימר טבילה עולה בהן), **הא על גבי סילתא** (בקעת עבה) **שפיר דמי. אמר ליה רב חנן מנהרדעא התם טעמא מאי משום דבעיתא** (שלא תיפול, ולא טבלה שפיר), **סילתא נמי בעיתא.**

וכתב הראב"ד דדיעבד אם טבלה ע"ג כלי חרס או סילתא עלתה לה טבילה, אמנם אם טבלה ע"ג כלי עץ לא עלתה לה טבילה אפילו בדיעבד, כיון שהכלי עץ מקבל טומאה, דאיתא במתני' (מקוואות ה' ב') **מעין שהעבירו על גבי כלים או על גבי ספסל הרי הוא כמו שהיה, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר הרי הוא כמקוה, ובלבד שלא יטבול על גבי ספסל.** ומבואר שכל דבר הראוי למדרס כספסל (והיינו שאף שטומאת מדרס שייכת רק בחשב על זה למדרס, ולפעמים צריך גם מעשה, מ"מ חוששים גם בדבר שאינו מטמא מדרס, שמה יבואו להתיר גם בדבר המטמא מדרס. ט"ז), וכן שאר כלים שמקבלים טומאה, לא מועילה בהם טבילה משום גזירת מרחצאות, דליכא למימר דטעמא משום דבעיתא, שהרי מדובר בכלים ולא באדם, ולפי זה הא דאבוח דשמואל **עבד לבנתיה מפצי** (נדה ס"ו:), עשאים למחיצות משום צניעותא, ולא כמו שפירש רש"י שעשאים בגלל חציצת הטיט, שהרי המפצי מקבלים טומאה כדמבואר בסוכה (ט"ו:) ואיכא גזירת מרחצאות. ורבינו ירוחם מביא את דברי הראב"ד.

וכ"כ הרשב"א שאין לטבול ע"ג כלי עץ מפני שהם מקבלים טומאה מגבן, מפני גזירת מרחצאות, ואם עברה וטבלה לא עלתה לה טבילה, אבל נתנת חבילי זמורות תחת רגליה מפני הטיט ואינה חוששת, וע"ג בכלי חרס או בקעת לא תטבול אע"פ שאין מקבלים טומאה מגבן, שמה תפחד שלא תיפול ולא תטבול כראוי, ובזה אם עברה וטבלה עלתה לה טבילה (וכן משמע מהרמב"ם). עוד כתב הרשב"א בתשובה לענין מקוה שיוורדים בו דרך שליבות של עץ, שאין לטבול ע"ג השליבות, ואפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה, ואפילו על גבי פשוטי כלי עץ, ואע"פ שקבעם בכותלי המקוה, ויש לחוש לזה ולעשות במקומם מדרגה של אבנים, ותהיה המדרגה רחבה ד' מקום הנחת הרגל כדי שיהיה בה שיעור מקום לבל תפחד ליפול ממנה.

והרמב"ם והרא"ש סתמו וכתבו שאשה לא תעמוד על גבי כלי או על גבי בקעת של עץ ותטבול, משום דבעיתא ולא טבלה שפיר, ולא הזכירו את גזירת מרחצאות, ונראה שהם סוברים שכשרב חנן מנהרדעא אמר לרב כהנא שהטעם הוא משום דבעיתא, הכונה בזה שחז"ל לא גזרו גזירת מרחצאות, ומה שהביא הראב"ד ממתני' דמקוואות, כתב הרא"ש שאין הטעם משום פחד, שהרי מדובר גם בכלים, אלא מדובר באחורי כלי, והטעם משום גזירה אטו תוך כלי. ורבינו שמשון מקשה מהא דאיתא בגמרא (הגיגה כ"ב.) שמתבילים כלי בתוך כלי שיש בפיו כשפופרת הנוד, מפני שהמים מחוברים למעין, ותירץ שכלים התלושים כשרים להטביל בתוכם, אבל כלים הקבועים שהמעין נגרר על גבם גזרי בהו רבנן שלא להטביל בתוכם דילמא אתי בהו לידי תקלה, דפעמים שקובעים אותם במקום מוצא המים ואין שם כשפופרת הנוד ונמצאו כל המים העוברים על גבי פסולים, וכתב רבינו שמשון שיתכן שזה הטעם של רבי יוסי (נדה ס"ו:) שלא לטבול על גבי ספסל או כלי חרס, והיינו במחובר, ואין הטעם משום גזירת מרחצאות, שהרי מטבילים כלי בתוך כלי. והרא"ש כתב על דבריו דלא קשה מידי, דבכלי המפסיק בין המים של המעין לכאן לא מיקרי מחוברים, ולא דמי למעין שנתן לתוכו מים שאובים, דשם מעין לא בטיל מיניה, מידי דהוה אמקוה שיש בו מ' סאה שאינו נפסל אפילו נתן לתוכו אלף סאין מים שאובין, ומה שמטבילים בתוך כלי, התם הכלי הפנימי עצמו נטבל תוך המקוה כיון דפי החיצון כשפופרת הנוד, אבל כלי המחובר למעין או למקוה שיש בו מ' סאה אין להטביל בתוכו דילמא אתי להטביל בכלי שיש בו מ' סאה בלא חיבור. ונראה מדברי הרא"ש שהוא חולק על רבינו שמשון ופוסק שאסור לטבול בכלים, בין שהם מחוברים בין שהם תלושים, בתוכם לדברי

הכל, ועל גבן לרבי יוסי גזר אטו תוכם, ולפי זה צ"ל דהא דאמר רבא אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול, החידוש הוא בכלי מנוקב, שאסור משום דבעיתא, דאילו כלי חרס שלם מתניתין היא ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל. ומ"מ מבואר מדברי הרא"ש שהוא מסכים לדברי הראב"ד שאם טבלה על גבי אחורי כלי עץ לא עלתה לה טבילה, ומחמיר טפי מהראב"ד, דלראב"ד על גבי אחורי כלי חרס בדיעבד עלתה לה טבילה כיון דלא מטמא מדרס, ולהרא"ש לא עלתה לה טבילה דהא שייך ביה גזירה אטו תוך כלי כמו בשאר כלים, ודלא כהטור שמבואר מדבריו שהרא"ש מכשיר בדיעבד, ואולי אין כוונת הטור שהרא"ש מכשיר בדיעבד, אלא רק שהרא"ש מושה בין הכלים, וצ"ע, וע"ע להלן ביאור בדברי הטור.

פסקי ההלכה

אין טובלים בכלים. לפיכך אם היה טיט במקום שטובלת, לא תעמוד ותטבול ע"ג כלי עץ שמקבלים טומאה מגבן (אפילו קבוע ורחב בענין שאין לחוש שתפול ממנה. ש"ך), ולא על גבי נסרים שראויים למדרסות, ולא על שום כלי הראוי למדרס, משום גזירת מרחצאות של כלים, עברה וטבלה, לא עלתה לה טבילה. אבל נותנת היא חבילי זמורות תחת רגליה, מפני הטיט.

וכן לא תעמוד על גבי כלי חרס ולא על גבי בקעת ותטבול, ואף על פי שאין כלי חרס מטמא מגבו ולא ראוי למדרס, חששו חכמים שמא תפחד שלא תיפול ולא תטבול כראוי. עברה וטבלה על גבי אלו, עלתה לה טבילה. שו"ע. והש"ך כתב שלדעת הב"ח לא עלתה לה טבילה, אמנם הש"ך עצמו מסכים עם דברי השו"ע להקל בדיעבד.

ולפי זה מקוה שיש בו מדרגות של עץ, אם טבלה על גבי המדרגות (אפילו אם הם מחוברים לכותלי המקוה) לא עלתה לה טבילה, דפשוטי כלי עץ הם, וצריך לעשות במקומם מדרגה של אבנים, ותהיה המדרגה רחבה ד', מקום הנחת הרגל, כדי שיהא בה שיעור מקוה ולא תפחד ליפול ממנה.

טבילה ע"ג נסרים הקבועים בקרקעית המקוה - הט"ז (הובאו חלק מדבריו לעיל) מביא שהלבוש ועוד תמיהים על המנהג לטבול ע"ג נסרים הקבועים בקרקעית המקוה, ומיישב את המנהג, והט"ז מקשה על דבריו, ומ"מ כתב הט"ז דלא קיימא לן כהראב"ד שהדבר תלוי בקבלת טומאה, אלא כרבינו שמשון והרא"ש שחולקים, וממילא מותר לטבול כך, וכן מותר לטבול ע"ג מדרגות עץ אף אם עשה את המדרגות ואח"כ קבעם במקוה, אלא שיש להזהר לעשותם רחבים ד', דיש לחוש לפחד שמא תיפול שזה אסור לכתחילה, ועל כן כל מורה ישים לבו על זה. והש"ך הביא שמהר"מ פאדווא"ה העלה דטעם ההיתר משום דפשוטי כלי עץ להרבה פוסקים אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן, ואפילו הרשב"א (והמחבר) לא מיירי אלא כשהיה סולם זה בשליבות קודם שקבעוהו במקוה דהיה עליה שם כלי מתחילה ואח"כ קבעוהו במקוה, וכ"כ הב"ח והמ"ד, ובשארית יוסף כתב דהרשב"א מיירי בנסרים ושליבות העשויים למדרס, אבל כשלא נעשו רק לעמוד עליהם במים ולטבול אינם ראויים לטמא מדרס ולכן מותר לעמוד שם בשעת טבילה, וכן מוכח בדעת השו"ע, ומהר"מ מלובלין כתב שוודאי אין לשנות המנהג שלא להוציא לעז על הראשונים, ואעפ"כ כשעושים מקוה חדש יש לעשותו בדברים שאינם ראויים למדרס כדי שיהא כשרה אליבא דכו"ע. ובפתחי תשובה מביא שבסדרי טהרה כתב שבמקום שאין אבנים מצויים אפשר לשים נסרים שאין כל אחת רחב כ"כ שיהא ראוי למדרס הרגל כי אם ע"י חיבור הרבה נסרים, ואז לא הוי ראוי למדרס קודם שחיברו למקוה. ובחתם סופר כתב שמקוה העשוי מבנין לבנים ונתנו עליו נסרים עבים כדי שלא יזוב המים בין הלבנים ויבלעו בו, והנסרים משולבות אשה אל אחותה ע"י ברזלים, וצוה המורה לעשות בהם נקבים כשפופרת הנוד כדי שלא יקבלו טומאה, ודעת החת"ס שנקבים לא מועילים אלא לבטל מתורת כלי קיבול, אבל לא לבטל מתורת מדרס, ואדרבה מגרע גרעי השתא שהרי מכיון שמונחים על רצפת אבנים הרי הנקבים עשויים לקבלה וה"ל כלי קיבול ממש (והפ"ת דן בדברים אלו), ועוד דאיכא למיחש שהמים שנכנסים לתוך הנקבים ונמשכים למטה בין הנסרים ולבנינים ואולי יעשו ע"י כזוחלים ויפסלו המקוה כולו (והפ"ת דן גם בדברים אלו, ועוד דאיך יקבעו בו ברזלים והרי הם מקבלים טומאה, ועי"ז גם העץ מקבל טומאה מפני שהברזל מעמיד אותם, (והפ"ת דן גם בדברים אלו), ומסקנתו שהרוצה לחוש לחומרא הנ"ל יעשה רצפת אבנים בלא נסרים כלל וכלל, והמקיל לא הפסיד אפילו עם הברזלים, כיון שהם עשויים מתחילה לשם בנין, אבל עכ"פ יש לסתום הנקבים משום חשש זחילה שהוא חשש דאורייתא. ובנוודע ביהודה מדבר על מקוה שהיתה עמוקה והנשים פחדו לרדת לשם לטבול, ולקחו כסא והעמידו בתוך המקוה וקשרוהו בחבלים כדי שיעמדו על הכסא בשעה שטובלת, וכתב שיש לגעור בהם, ואף דע"פ סברא אחת שנשען הט"ז לענין היתר נסרים יש למצוא היתר גם בזה, מ"מ הבו דלא לוסף, דשם יש כמה סברות להיתר, משא"כ ספסל דמפורש במשנה לאסור לא נסמך על סברא חיצונה להיתר.

בפנים מאירות מתיר לחבר טסים של נחושת בקרקעית המקוה ובכתלים כדי לחזק מימיו, דאתם טסים לא מקבלים טומאה, כיון שהם גולמי כלי מתכות.

הכל, ועל גבן לרבי יוסי גזר אטו תוכם, ולפי זה צ"ל דהא דאמר רבא אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול, החידוש הוא בכלי מנוקב, שאסור משום דבעיתא, דאילו כלי חרס שלם מתניתין היא ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל. ומ"מ מבואר מדברי הרא"ש שהוא מסכים לדברי הראב"ד שאם טבלה על גבי אחורי כלי עץ לא עלתה לה טבילה, ומחמיר טפי מהראב"ד, דלראב"ד על גבי אחורי כלי חרס בדיעבד עלתה לה טבילה כיון דלא מטמא מדרס, ולהרא"ש לא עלתה לה טבילה דהא שייך ביה גזירה אטו תוך כלי כמו בשאר כלים, ודלא כהטור שמבואר מדבריו שהרא"ש מכשיר בדיעבד, ואולי אין כוונת הטור שהרא"ש מכשיר בדיעבד, אלא רק שהרא"ש מושה בין הכלים, וצ"ע, וע"ע להלן ביאור בדברי הטור.

והרמב"ם כתב את דינו של רבא שאין לטבול ע"ג כלי, ולא חילק בין כלי חרס לכלי עץ, ועוד כתב הרמב"ם שמעין שמיימיו נמשכים על גבי כלים שאין להם בית קיבול הרי זה כמקוה ובלבד שלא יטביל על גבי הכלים. וצ"ב לדבריו מה חידש רבא, מתניתין היא, ועוד דיהיב טעמא משום דבעיתא, דמשמע שאם הם קבועים בענין דלא בעיתא מותר לטבול עליהם, והא מתניתין בטבילת כלים מיירי דלא שייך בהו בעיתותא, ועוד דאפילו היה מיירי באדם הרי מיירי בספסל דמסתמא ע"ג ספסל לא בעיתא. וי"ל דמתניתין מיירי בשכל מי המעין עוברים על הספסל, שאילו היה כלי שיש לו בית קיבול היו נפסלים מלטבול אפילו במים שנמשכים מן הכלי, והיכא שכלי זה אין לו בית קיבול אינו נפסל, ומ"מ גזרו שלא יטבילו על הכלי עצמו אע"פ שאין לו בית קיבול גזירה אטו כלי שיש לו בית קיבול, ובמים הנמשכים ממנו נמי גזרו קצת ואמרו דלא יטהרו אלא באשבורן כמקוה, אבל אם לא היו כל מי המעין עוברים על הספסל ליכא למיגזר כלל, וממילא כלי שאין לו בית קיבול כספסל וכדומה, או כלי שיש לו בית קיבול אלא שאין המים עוברים מתוכו אלא מאחוריו כגון שהוא כפוי על פיו, מותר לטבול על גביו, ואתא רבא למימר דהיכא דכלי חרס מונח בקרקעית המעין ואין כל המים עוברים עליו, דודאי מדינא מותרת לעמוד על גביו ולטבול, אפילו הכי לא תעשה כן משום דבעיתא, ומשום הכי על גבי סילתא נמי לא תעמוד ותטבול. ולפ"ז כוונת הטור שלדעת הרא"ש בין בכלי חרס בין בכלי עץ לא מיתסר אלא משום בעיתותא, וממילא בדיעבד עלתה לה טבילה, ורק כשהעבירו את כל המים על גבי אחורי הכלים או הספסל אפילו בדיעבד פסולה.

ועוד י"ל לדעת הרמב"ם דהא דתנן שלא יטביל על גבי ספסל, היינו משום גזירה אטו כלים שיש להם בית קיבול, אבל על גבי אחורי כלים שיש להם בית קיבול לא גזרינו, דכיון דדרך הכלים שיש להם בית קיבול להעמידן ופיהם למעלה ואלו כפויים על פיהם מידע ידיע לרואים ששינו להניחם כך מפני שאם היו מונחים כדרכם היה אסור לטבול בהם, ואתא רבא למימר דאע"ג דלא שייך למיגזר בהו אטו כשהם מונחים כדרך מ"מ לא תעמוד עליהם ותטבול משום דבעיתא. אמנם כל זה דווקא לענין להטביל על גבן, אבל לענין מים הנמשכים מהם, משמע דגזרו בהן שלא יטהרו אלא באשבורן כמקוה, כשם שגזרו בכלים שאין בהם בית קיבול, דכשמטביל במים הנמשכים ממנו אינו ניכר שהכלי מונח שלא כדרכו, שהרי אין הכלי לפניו במקום שמטביל בו אלא למעלה ממנו. אי נמי י"ל דעל גבי ספסל דסיפא אכולה מילתא דרבי יוסי קאי, לומר דהא דקאמר רבי יוסי הוי כמקוה, וכן מאי דקאמר שלא יטביל על גבן, היינו דוקא על גבי ספסל וכדומה, שזה כלים שאין להם בית קיבול, אבל על גבי אחורי כלים שיש להם בית קיבול הרי הוא כמות שהיה וגם מטיבילים על גבן, והטעם כנ"ל.

האם אפשר לקבוע נסרים בקרקעית המקוה - כתב הט"ז שבלבוש תמה על מה שנוהגים לתת ברצפת המקוה נסרים, וביאר הלבוש שנסרים שקבעם לקרקע במסמרות יצאו מתורת כלי והם נחשבים כמו תקרת הבית, כיון שלא היה עליהם מתחילה שם כלי, ואפילו אם היה עליהם שם כלי כשרים כיון שהם נתונים על קורות ומים צפים עליהם הוי כבנין. והט"ז מקשה דבגמרא לא אמרינן דבטל גזירת מרחצאות אלא בסילתא, שהיא בקעת עץ, ולא בעץ אפילו פשוטי כלי עץ, וגם מה יעזור מה שלא היה עליהם שם כלי מתחילה, דמ"מ הווא יטעה, ומה שכתב שהמים הצפים מוטבילים מהם שם כלי והוי כבנין צ"ע, דאפילו בבנין גמור אין בנין מבטל כלי, כדאיתא לגבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו דפוסל המקוה. עוד כתב הלבוש למד זכות, דאנן ס"ל כאותן הסוברים דפשוטי כלי עץ אין מקבלים טומאת מדרס, וזה טעם נכון, אמנם הראב"ד מדבר בפירוש גם על פשוטי כלי עץ. ומהר"י כ"ץ מקראקא עסק בהיתר זה מטעם דהוי כלי העשוי לנחת (-שלא להשתמש בו רק שהיא מונח ואינו מקבל טומאה), ולדבריו מותר אפילו אם אין קבועים במסמרות, והקשה הט"ז שאף שוודאי קבלת טומאת מגע אין בכלי העשוי לנחת, אבל טומאת מדרס יש בהם. ומסקנת הט"ז שלדעת הראב"ד והרשב"א אין שום התר לטבול במקוה ע"ג נסרים, אמנם שאר פוסקים לא ס"ל כהראב"ד בזה, אלא ס"ל שאין האיסור בגמרא משום קבלת טומאה אלא מטעמים אחרים, וטעמים אלו לא שייכים בנסרים אלו, וכן מוכח מדברי רבינו

סעיף ל"ב

טבילה ע"ג סילון שהמים עוברים דרכו למקום אחר

כתב הרא"ש שמותר לאשה לכתחילה לעמוד בזמן הטבילה ע"ג סילון הנמצא בקרקעית המקוה, שהמים עוברים דרכו למקום אחר, דהא דאיתא בגמרא (ס"ו:) **אמר רבא אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול**, מבואר בגמרא שהטעם משום דבעיתא, ובסילון הקבוע בקרקע אינה מפחדת, והא דאיתא במתני' (מקוואות ה' ב) **אמר רבי יוסי ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל**, התם מיירי שהעביר מים למקוה על גבי ספסל, וגזרו שלא לטבול בכלים הקבועים שהמים נגרים על גבם, משום דלפעמים קובעים אותם במקום מוצא המים ואין שם כשפופרת הנוד ונמצאו כל המים העוברים על גביהם פסולים, והאי גזירה לא שייכא הכא, ועוד דסתם סילונות העשויות להוליך מים אין להם לבזבזין, והוי פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומאה ואינם פסולים בשאיבה. ואפילו להראב"ד והרשב"א דפסלי בפשוטי כלי עץ שקבעו בקרקע, היינו דווקא בנסרים וכדומה שראויים למדרס, אבל סילונות שאינם ראויים למדרס שרי.

וכתב הש"ך שלדעת הטור מותר לטבול ע"ג סילון גם כשיש לו בית קיבול, דס"ל דטעמא קמא הנ"ל עיקר, ואמנם כל זה לשיטת הר"ש והרא"ש, אבל להראב"ד והרשב"א והר"ן שאסרו (סעיף ל"א) אפילו בכלים תלושים שנתנום למקוה, א"כ לא שרי אלא באין לו בית קיבול, וכמו שפסק השו"ע.

פסק ההלכה - סילון של עץ הקבוע בקרקעית הטבילה, אם אין לו לבזבז (מסגרת, שאז אין לו בית קבול), מותרת לעמוד עליו ולטבול.

סעיף ל"ג

טבילה ע"ג טיט

איתא בגמרא (סוף ס"ו:) **אמר רב שמואל בר רב יצחק אשה לא תטבול בנמל**.

ופירש רש"י דהיינו מקום שהספינות עוגנות בו, מפני שמעלה טיט וחוצץ. ולגירסתו הגמרא מסיימת ואע"ג דהשתא ליכא, אימר ברדינוני (כשעלתה מן המים ושכסכה רגליה) נפל. ולדבריו אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה.

והקשה הרא"ש דבמסכת מקוואות משמע דבכהאי גוונא לא הוי חציצה, דתנן (ז' ז) **הטביל בו את המיטה אנ"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה מהורה, מפני שהמים מקדימים**. וכתב הרא"ש שיש מחלקים בין אדם לכלי, דאדם הוא כבד ומכביד בעובי הטיט. אמנם לפי הטעם שהמים מקדימין אין לחלק, שהרי יש קצת לחות בטיט וא"כ לא הוי חציצה, כדתנן (מקוואות ח' ה) **האוחז באדם ובכלים אם הריח ידיו במים מהורים**. והר"ן תירץ דמיטה שאני דליכא סדקים, אבל באדם חוצץ לפי שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם. וגם עליו יקשה דלפי הטעם שהמים מקדימין אין לחלק. והר"ש פירש דההיא דהטביל בו את המיטה מיירי בטיט העבה שאינו נרוק ואין מטבילין בו, ובה מועיל מים מקדמים, אבל טיט הוין וטיט היוצרים שחוצץ מפני שהוא נדבק לא מועיל מים מקדמים (כמבואר לעיל סעיף י"ד). ולפ"ז אפשר ליישב דברי רש"י דקסבר דנמל שכיח טיט היוין דלא מהני ביה מים מקדמים. וכ"כ הר"ן אהא ד**אבוח דשמואל עביד מפצי ביומי תשרי** (ס"ו:), ופירש רש"י מפני טיט הנהרות שלא יחוצץ, דצ"ל שטיט הנהרות הוא טיט היוין שהוא חוצץ, ומ"מ כתב שמה שפירש רש"י דלא תטבול בנמל מפני שהטיט חוצץ לא מחוור, שאין בנמל טיט ביותר משאר נהרות. והראב"ד כתב אההיא דהטביל בה את המיטה וכו', שיי"א דה"ה לאדם, וההיא דלא תטבול בנמל, אינו מקפיד אלא על טיט שבשפת הנהר, שהוא שוה למים, וי"א שדין זה נאמר דווקא במיטה, אבל רגלי האדם כיון שנכנס לו טיט בין אצבעותיו והוא מקום דחוק אפשר שיהא חוצץ, ונראים דבריו.

פסקי ההלכה

לא תטבול במקוה שיש בקרקעיתו טיט, משום חציצה, אלא אם כן תתן עליו זמורות וכיוצא בהם, דבר שאינו מקבל שום טומאה, ואם טבלה, יש אומרים שלא עלתה לה טבילה. שו"ע. וכתב בהג"ה שזה שיטת הראב"ד ורש"י, אבל רוב הפוסקים מתירים.

וכתב הש"ך דמיירי הכא במקוה שיש טיט היוין ויוצרים ודרכים, אבל שאר טיט אינו חוצץ מפני שהוא נמחה במים כמבואר בסעיף י"ד, וכתב דאפשר שעל זה סמכו עכשו

לטבול במקוה שיש בו טיט, דסתם טיט אינו כמו טיט הוין, וגם רוב הפוסקים מתירים לטבול בנמל, והיינו במקום טיט.

וכתב הדגול מרבבה דמ"מ צריכה להגביה רגליה בזמן הטבילה, ובנוב"י כתב דמהאי טעמא אם יש מקוה בלי רפש וטיט לא תטבול במקוה עם רפש טיט אע"פ שאינו טיט הוין, שהרי צריכה לקפוץ באויר בעודה תחת המים, וקרוב לודאי שאין הנשים נזהרות בזה.

סעיף ל"ד

טבילה במקום בני אדם, האם חוששים שתתבייש ולא תטבול כדין

רבינו תם ורבינו חננאל מבארים דברי הגמרא (הנ"ל) **לא תטבול בנמל**, שהטעם הוא מפני שרוב בני אדם מצויים שם והיא בוששה וממהרת לטבול ואינה מדקדקת בטבילתה. ולפ"ז לא גורסים כאן אע"ג דהשתא ליכא אימר ברדינוני נפל, אלא גורסים זאת גבי נתנה תבשיל לבנה. וכן דעת הר"ף והרמב"ם והרשב"א, ולזה נוטה דעת הר"ן. וכתב רבינו ירוחם מוכאן יש למחות בנשים שטובלות בנהרות או בשפת הים במקום שיראות מן הגוים. וכתב הבית יוסף איני יודע למה כתב מן הגוים, אפילו בדאיכא חשש שמא יראו אותן ישראלים יש למחות בידן מלטבול, שמחמת יראתן מלהתבייש ימרוהו ולא יטבלו כהוגן.

וכתבו הרשב"א ורבינו ירוחם והטור שלפי ביאור זה אם טבלה במקום בני אדם עלתה לה טבילה בדיעבד, ולא חיישינן דילמא אגב בעיתותא לא טבלה שפיר ולא אדעתה.

וכתבו התוס' והרא"ש שאם עשתה כמין גדר סביבה טובלת לכתחילה, ובה ביארו הא ד**אבוח דשמואל עביד מפצי לברתיה ביומי תשרי** (ס"ו:), וכ"כ הרמב"ם.

פסק ההלכה - לא תטבול במקום שיש חשש שיראוה בני אדם, מפני שמתוך כך ממהרת לטבול ואינה מדקדקת בטבילה, ומיהו בדיעבד עלתה לה טבילה.

סעיף ל"ה

נתבאר לעיל שבזמן טבילה צריך להגיע מים לכל המקומות הגלויים (והיינו המקומות שאינם מכוסים בבשר) שבגוף האשה, ובית הסתרים (והיינו מקום שדרכו להיות מכוסה בבשר) אין צריך ביאת מים (אלא רק שיהיה ראוי לביאת מים, והיינו שלא יהיה עליו דבר החוצץ). וכיון שיש מקומות באשה שלפעמים הם מכוסים בבשר ולפעמים אינם מכוסים, כבית השחי, צריך לברר מה נחשב מקום גלוי ומה נחשב בית הסתרים, ויש בזה פרטים רבים לגבי צורת עמידתה ואבריה בזמן הטבילה, וכדלהלן.

צורת העמידה בזמן הטבילה

איתא בגמרא (ס"ז:) **אמר ריש לקיש האשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה, כדתנן האיש נראה כעורך וכמוסק זיתים, אשה נראית כאורגת וכמניקה את בנה**. ולהלן יובאו ביאורי הראשונים בדבריו.

ולענין ראיית נגעים איתא במתני' (נגעים ב' ד) **כיצד ראיית הנגע, האיש נראה כעורך וכמוסק זיתים, האשה כעורכת וכמניקה את בנה, כאורגת בעומדין לשחי ליד הימנית. רבי יהודה אומר אף כמוה בפשתן לשמאלית**. ולהלן יבואר האם הדינים הנוספים שמוזכרים כאן לענין נגעים (כעורכת, ולרבי יהודה כטווה בפשתן) ולא הזכירם ריש לקיש לענין נדה, שייכים גם לענין נדה, וכן יבואר מה הביאור בדברים אלו.

ופירש רש"י (ס"ז:) לא תטבול אלא כדרך גדילתה, כלומר לא תדחוק זרועותיה על בשרה, ולא רגליה ושוקיה זה בזה, אלא כדרך הילוכה ושימושה תמיד, ומה שנכסה וקמוט ואין מים באים בו לא איכפת לן, ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריה אלא כדרכה תמיד, כדתנן (נגעים ב' ד) גבי ראיית נגעים שטירה בהם הכתוב בית הסתרים כדכתיב "לכל מראה עיני הכהן", ותנן האיש מראה נגעו לכהן כעורך וכמוסק זיתים, כעורך בבית השחי, וכמוסק זיתים בבית הערוה, דאם יש לו נגע בבית השחי אין צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי להראותו, אלא כעורך שמגביה ואינו מאנס עצמו ומה שיוכל כהן לראות יראה ואם לא יוכל לראות טהור, ובבית הערוה אינו צריך לכוף ולשווח יותר מדאי אלא כמוסק זיתים אחר שנשרו מן האילן ומלקטן על הארץ, והאשה נראית לכהן בנגעה כאורגת אם הוא בבית השחי, ואם בבית הערוה היא כופפת עצמה כמניקה את בנה.

ולתוס' ולסמ"ג ולר"ש ולר"א ולר"ש ולרשב"א ולר"ן ולטור כמניקה את בנה לא נאמר לענין בית הערוה כמו שפירש רש"י, דבתורת כהנים תני לה גבי הדד, והיינו לענין הגבהת הדד קצת מעל החזה, ולדבריהם לגבי בית הסתרים צריכה להיות כעורכת, כדתנן בפ"ב דנגעים.

וכתב הסמ"ג שצריכה להרחיב ירכותיה שלא יגעו לא זה ולא גופה, ולפשוט זרועותיה מעל גופה כדי שיכנסו המים בכל מקום, כמו שרגילה להיות כשהיא הולכת, ותפשוט זרועותיה ותפסוק ירכיה במקצת כמו שעושה כדי להתחזק ולערוך את הפת בחוזק, וכמניקה את בנה לענין להגביה הדד, וכאורגת בעומדין שדרכה להגביה יד ימינה עד שמגלה בית השחי, ויתר על כן הוא בית הסתרים ואין קפידיא אם אין מים באין שם.

והרא"ש כתב שכדרך גדילתה הכונה שאינה צריכה להרחיב ירכותיה זו מזו יותר מדאי, וגם לא להגביה זרועותיה יותר מדאי, אלא כמו שרגילה להיות תמיד, שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצים עיניה ביותר, ולא תקפוץ פיה ותרחיב ירכותיה ותגביה זרועותיה כדרך הילוכה.

והרשב"א כתב האשה לא תטבול זקופה ממש ולא שוחה ממש, אלא דרך גדילתה, האשה נראית כעורכת לבית הסתרים וכמניקה את בנה לתחת הדד, כדי שלא יסתם בה מקום הגלוי. וכ"כ הטור שלא תטבול בקומה זקופה ולא תשחה הרבה.

והר"ן כתב לגבי ראיית נגעים תנן האיך נראה כעודר וכמוסק זיתים והאשה כעורכת וכמניקה את בנה וכאורגת בעומדין לשחי ליד ימינית, ומפרש בתורת כהנים דעודר היינו לענין בית הסתרים, לפי שהעודר מפסק רגליו קצת, ומוסק לענין בית השחי, לפי שדרך המוסק להגביה זרועותיו קצת כדי לנער האילן, ואשה כעורכת לבית הסתרים שדרכה לפסוק רגליה, ומניקה את בנה היינו לענין תחת הדד שמה שנראה באותה שעה ממה שהוא תחת הדד אין לו דין בית הסתרים, וכאורגת בעומדין לבית השחי היינו שכשאורגת מעומד מגבהת יד הימנית לארוג. וכן פירשו הר"ש והרא"ש, אמנם הרא"ש מביא שרבי יהודה אומר אף כטווה פשתן לשמאלית, שדרך הטווה להגביה ידה השמאלית, והרמב"ם והר"ן השמיטו הא דרבי יהודה, משום דסבירא ליה דלאפילוגי אתא ולא קיי"ל כוותיה.

האם הדין כעורכת שנאמר לענין נגעים שייך גם לגבי טבילה - כתב הבית יוסף שממה שהר"ן הביא כאן שצריכה להיות כעורכת, דאיתמר בנגעים, וריש לקיש לא הזכירו, נראה שהוא סובר שכך צריכה להיות גם בשעת טבילה, ולפי זה הא דלא נקט ריש לקיש אלא כאורגת וכמניקה את בנה ושבה לעורכת, לאו דוקא אלא תרי מינייהו נקט והוא הדין לאידך, וכן מסתבר, דכיון דמדמינן בית הסתרים דטבילה לבית הסתרים דנגעים לגמרי מדמינן להו. וכן נראה קצת מדברי הרא"ש ורבינו ירוחם שכתבו שאינה צריכה להרחיב ירכותיה זו מזו יותר מדאי, דמשמע דקצת צריכה להרחיבם, והיינו כעורכת, והיינו דרך גדילתה דאמר ריש לקיש. וגם התוס' והסמ"ג והטור כתבו שצריכה להיות כעורכת. אבל הרמב"ם והרשב"א הזכירו רק שתהיה כאורגת וכמניקה, ולא הזכירו שתהיה כעורכת, ומשמע דס"ל שבדוקא לא נקט ר"ל שתהיה כעורכת, וצ"ב מאי שנא.

והתוספות כתבו שצריכה להרחיב ירכותיה קצת כדאיתא בסמוך כאורגת וכמניקה את בנה לענין הגבהת הדד מעל החזה קצת. וכוננתם שאורגת דרכה להרחיב ירכותיה קצת, או שכוננתם שכמו שמקפידים על השחי ומקום הדד, יש להקפיד גם שהירכות לא יתחברו.

האם צריכה להגביה ידה השמאלית - הר"ן כתב שתגביה ידה הימנית כאורגת בעומדין בשביל השחי של היד הימנית, והשמיט דינו של רבי יהודה שתהיה כטווה בפשתן לשמאלית. וצ"ב מאי שנא ימנית משמאלית. וי"ל דכיון דאין האשה טובלת אלא כדרך גדילתה, מה שדרכו להתגלות בעת מלאכתה אינו חשוב כבית הסתרים וצריך לגלותו גם בשעת טבילה, אבל מה שאין דרכו להתגלות בעת מלאכה כגון הזרוע השמאלית הוי בית הסתרים ואינו צריך להתגלות בשעת טבילה. וכן נראה דעת הפוסקים שסתמו וכתבו כאורגת. ולפי"ז יש חילוק בין איש לאשה, דאיש צריך להיות כמוסק זיתים והיינו כשהוא מגביה זרועותיו לנער, דמסתמא מגביה שתי ידיו בשוה, ובאשה מספיק שתגביה ידה הימנית, דבכל אחד הולכים לפי מה שעשו להתגלות בזמן מלאכתו, ואף שאשה הטווה בפשתן מגביהה ידה השמאלית, מלאכה שעיקרה נעשית ביד ימין חשובה יותר ממלאכה שעיקרה נעשית בשמאל, ואין לומר ששתי המקומות לא יהיו בית הסתרים כיון שכל אחד גלוי בזמן מלאכה אחרת, ד"ל שת"ק סובר שכיון דאין דרך לעשות שתי מלאכות בבת אחת, לא חשיב גילוי אלא מה שמתגלה בשעת מלאכה אחת, וממילא מעדיפים את המלאכה הנעשית בימין.

וכתב הבית יוסף דהא דנקט ריש לקיש אורגת, הכונה לאורגת בעומדין, כדאיתא בנגעים, דסתם אורגת היא בעומדין, וכן הפוסקים שהעתיקו דברי ר"ל כוננתם לאורגת בעומדין.

וכתב הטור שהאשה בטבילתה צריכה להיות (לענין בית השחי) כדרך שנראית בשעה שמוסקת זיתים. והקשה הבית יוסף שהרי לרש"י מוסק זיתים היינו כשהוא מלקט מן הארץ אחר שנשרו, ולר"ש והרא"ש הכונה להגבהת הזרועות בשעת לקיטתם מן העץ, והטור לא פירש כוננתו. וצ"ל שכיון שהטור אמר דין זה לענין בית השחי, ממילא מובן שהכונה להגבהת הזרועות, דליקוט מן הארץ שייך לענין בית הערוה, וגם לשון מוסק משמע שהכונה ללקט מן האילן. אבל קשה דהא שיעורא דכמוסק לא נאמר אלא באיש, אבל באשה נאמר השיעור כאורגת. ושמא י"ל דס"ל ששיעור גילוי בית השחי של יד ימין באורגת בעומדין, הוי כשיעור גילוי מוסק בשתי הידים, והא דקאמר באורגת ליד ימין אין הכונה למעט יד שמאל, דמאי שנא, אלא הכונה שכל מה שמתגלה משחי של יד ימין בשעת אריגה בעומדין אינו חשוב בית הסתרים בין בשחי ימין בין בשחי שמאל, ומה שהמשנה וריש לקיש הזכירו באשה כאורגת ולא כמוסקת זיתים, היינו כדי לתת טעם מתי בית השחי של האשה מגולה. ולפי"ז דאמר רבי יהודה אף כטווה בפשתן לשמאלית, כוננתו שמה שמתגלה בשחי השמאלי כשטווה פשתן נחשב מגולה, כיון שדרכה בכך, ויותר מזה לא נחשב מגולה, אף שביד ימין זה נחשב מגולה, והטור פסק כת"ק שלא חילק בדבר וס"ל שכשיעור אורגת בימין צריך להיות מגולה גם בשמאל, וכיון שזה השיעור בכמוסק זיתים נקט הטור שיעורא דכמוסק זיתים.

עוד כתב הטור שאינה צריכה להרחיב ירכותיה זו מזו יותר מדאי, וגם לא להגביה זרועותיה יותר מדאי, אלא כדרך שהיא רגילה לעשות בעת הילוכה. וצ"ב שהרי לדעתו צריכה להגביה ידה כמוסק זיתים, ובפשטות במסיקת זיתים מגביהים את היד יותר ממה שהיד מוגבהת בדרך הילוכה, שאז אינה מגביהה ידה כלל, ודוחק לומר דכדרך שהיא רגילה לעשות בעת הילוכה לא קאי אלא להרחקת ירכותיה ולא להגבהת זרועותיה, ושמא י"ל דלישנא דהגבהה דנקט לאו דווקא, אלא להרחקת הזרוע מן הגוף לגלות השחי קרי הגבהת זרועותיה, ולפי"ז צ"ל דמוסק זיתים אע"פ שהוא מגביה ידיו בשעה שמוסק אינו מרחיק זרועותיו מן הגוף יותר ממה שמתרחקים בעת הילוכו, דהא כדי לנער את האילן בהגבהת זרועותיו קצת סגי. (בית יוסף). והט"ז מבאר שהטור הסתפק דכיון דאיתא אצל נגעים כאורגת ביד ימין, אם דווקא לימין בעינן שיעור ולשמאל לא כלום, או אורחא דמילתא נקט, ולכן נקט שיעורא דפסיקא ליה גבי איש וה"נ באשה. עוד כתב הט"ז ששיעור כעודר וכמוסק זיתים הוא השיעור של כדרך הליכה, ונקט שיעור של דרך הליכה משום שכל אדם יכול לשער בזה, ולא יטעה להרחיב הירכים ולהרחיק הידים הרבה. והב"ח כתב שהרחקת הידים מן הגוף כדרך הילוכה, היינו כדרך שנשים שחצניות שכופפות ידיהן ומניחות אצבעותיהן על צדיהן למעלה מהחגור, וכתב הט"ז שרוחק לומר שהתלמוד יתן שיעור בנשים כאלו שאינה אותם הכותב.

כתב הרמב"ם שהטובל כשידיו ורגליו כפותים, אם נכנסו מים דרך כולו טהור, ומקורו בתוספתא (מקוואות פ"ח). ונראה שהכונה שאם לא טבל כדרך גדילתו בודקים אותו, ואם נכנסו המים בכל המקומות שהיה נכנס אילו טבל כדרך גדילתו עלתה לו טבילה, ואם לאו לא עלתה לו טבילה.

האם הדינים הנ"ל נאמרו רק לגבי טהרות או גם לבעלה - כתב הסמ"ג בשם הערוך דהא דבעינן שתטבול האשה כדרך גדילתה, היינו דוקא לטהרות, אבל לבעלה לא צריך. וטעמו מפני שהוא גורס ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא, ולפי זה דברי ריש לקיש הם דווקא לטהרות. והרשב"ץ כתב שכך סובר גם הרמב"ם, והראב"ד סובר שזה נאמר גם לגבי טבילה לבעלה, וכן דעת הרשב"א. והתוספות והרא"ש והמרדכי כתבו שרש"י אינו גורס שמדובר דווקא לטהרות, והקשה כמה קושיות על הגורסים כן, וכתב הרא"ש ונכון להחמיר כגירסת רש"י, וכן נראה שהוא דעת התוספות, וכתב הבית יוסף שאפילו לדברי הגורסים כן דלבעלה טהורה היינו בדיעבד, אבל לתחילה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות, ומזה נלמד דלדברי האוסרים בדיעבד נמי סברי דחייב.

פסקי ההלכה

לא תטבול בקומה זקופה, מפני שיש מקומות שמתתרים בה, ואל תשחה הרבה עד שידבקו סתריה זה בזה, אלא שוחה מעט עד שיהיו סתרי בית הערוה נראים, כדרך שנראית בשעה שהיא עורכת, ויהיה תחת דדיה נראה כדרך שנראה בשעה שמניקה את בנה, ויהיה תחת בית השחי נראה כדרך שנראה כשאורגת בעומדין, ואינה צריכה להרחיק ירכותיה זו מזו יותר מדאי, וגם לא להרחיק זרועותיה מהגוף יותר מדאי, אלא

כדרך שהם בעת הילוכה, ואם שינתה, כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר, עלתה לה טבילה, ויש מי שאומר שלא עלתה.

והקשה הט"ז איך י"א שזה פוסל בדיעבד, והרי מבואר בסעיף ל' שכשמים מקדמים עלתה לה טבילה. ותירץ ש"ל שחוששים שעוד לפני שנכנסה למים כבר היו מדובקים. ולכן נכון שכל אשה תכנס לגוף בתחילה עד הצואה, שמא אח"כ תשחה הרבה ולא אדעתה.

והש"ך מקשה על מש"כ השו"ע שבדיעבד עלתה לה טבילה, שהרי בסעיף ח' מבואר שהשו"ע לא גורס שדינים אלו הם דווקא לטהרות ולא לבעלה. וצ"ע.

סעיף ל"ו

שיעור גובה המקוה

כתב הרשב"א שאפילו אם היה אורך המקוה ורוחבו י' אמות על י' אמות, אם אינו גבוה לפחות עד חצי החזה אין טובלים בו, אא"כ שוטח כל גופו בקרקע, דאל"כ הרי צריך להתכופף, ונתבאר בגמרא (ס"ז). **האשה לא תמבול אלא כדרך גדילתה וכו'**, וכן איתא במקוואות (ז' ז') **מקוה שמימיו מרודין כובש אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים כדי שיתפחו המים ויורד ומובל**. ובמק"א כתב הרשב"א שמה שאמרו (חגיגה י"א). **ששיעור מקוה הוא אמה על אמה ברום שלש אמות**, לאו דווקא, אלא שיערו שזה מכיל ארבעים סאה כדי שיעלו בהם כל גופו, ואף אם מימיו מרודים, אם כל הגוף יכול להכנס שם בבת אחת מנהי, ואפילו נשתטחה וטבלה מותר כל שלא קיפלה את עצמה, (וכ"כ רבינו ירוחם, וכ"כ רב נטרונאי), אלא שיש לחוש לכתחילה שמא לא תשתטח יפה כל שהמים מרודים ביותר. עוד כתב הרשב"א שבמקום ותיקין אין ראוי לסמוך על מקוה כזה, שמא לא תטבול בו יפה יפה, אלא יהיה בו ממעל לטבורה זרת לפחות. וכ"כ הרשב"ץ.

פסק ההלכה - צריך שיהיה המקוה גבוה ממעל לטבורה זרת לפחות.

וכתב הבאר הגולה שזרת היינו חצי אמה של ו' טפחים, ובלבושי שרד כתב שזה אינו ברור כ"כ, כי מבואר בירושלמי שיש שני מיני זרת, ולכן בעת תיקון המקוה ראוי לדקדק שיהא דוקא י"ב גודליו שהוא חצי אמה, ואח"כ אם נתמעטו לא יפחות עכ"פ מ"י גודליו, וראוי לכל מורה להשיג ע"ז, כי לדעת הש"ך יש בזה חשש פסול דיעבד, ולכן ראוי שיתן לאשה העומדת על הנשים בעת טבילה מידה של עשרה גודליו, למען תדע ליזהר בדבר, ויזהירנה שאם לא יהיה כ"כ ממעל לטבורה של הטובלת לא תטבול אא"כ תוכל לשכב לארץ בתוך המים ללא שתהיה מקופלת. וגם בכל דיני הטבילה החיוב מוטל על כל מורה להזהיר תמיד להאשה העומדת על הטבילה, ולא יסמוך במה שהזהירה פעם אחת, אלא יהיה רגיל בכך. פתחי תשובה.

סעיף ל"ז

יש מי שאומר שאע"פ שאין בגובה מי המקוה לעלות בהם כל גופה אא"כ פניה וגופה כבושים בקרקע, שפיר דמי. (שו"ע). וכתב הש"ך שכ"כ בה"ג ושאר פוסקים.

סעיף ל"ח

דין הלשון לענין טבילה

איתא בגמרא (קידושין כ"ה). **אמר עולא הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי הוא וכו', לענין טבילה כממון דמי, מאי טעמא, "ורחץ בשרו במים" אמר רחמנא, מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי**. ומבואר שא"צ לפתוח את הפה בזמן הטבילה.

אמנם איתא במתני' (מקוואות ח' ה) **קרצה שפתותיה, כאילו לא מבלה**. ועיין בסעיף כ"ז מה שביארו בזה הר"ש והרא"ש. וכתב הרא"ש שלכן צריכה להשיק שפתותיה זו בזו בדיבוק בינוני.

פסק ההלכה - אינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנסו בה המים, ולא תקפוץ אותה יותר מדאי, ואם קפצה, לא עלתה לה טבילה, אלא תשיק שפתותיה זו לזו דיבוק בינוני.

סעיף ל"ט

מצב העיניים בזמן הטבילה

איתא בגמרא (ס"ז). **אמר רבי יוחנן פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה**. ופירש רש"י פתחה עיניה ביותר היא חציצה למעלה, עצמה עיניה ביותר היא חציצה למטה, וכן מבואר בדברי הרא"ש שזה חוצץ בטבילה לבעלה, וכתב הרא"ש שלכן צריכה לסגור עיניה ברפיון, וכתב הבית יוסף שאין כוונתו שצריכה לסגורם לגמרי, דאפילו פתוחים קצת שפיר דמי, דהא דרך גדילתה הוא, ולפתוחים קצת קרי להו סגורים ברפיון, ואפשר דלשופרא דמילתא כתב כן, דכשהם סגורים ברפיון לא תבוא לפותחם או לעוצמם יותר מדאי.

וכתב רבינו ירוחם ש"א שדברי הגמרא נאמרו רק בטבילה לטהרות, ולא בטבילה לבעלה, וכן דעת הרמב"ן.

פסק ההלכה - לא תעצים עיניה ביותר ולא תפתחם ביותר, ואם עשתה כן יש אומרים שלא עלתה לה טבילה.

וכתב הש"ך שבסעיף הקודם סתם השו"ע שבקפצה שפתותיה לא עלתה לה טבילה, דהדין הנ"ל הוא משנה, ובטעם החילוק ביאר הר"ן שעצימת העיניים לא מעכבת שיבואו מים, כמו שקריצת השפתיים מעכבת.

סעיף מ'

מה תעשה כדי שלא יצאו שערות מחוץ למים

כתבו הרשב"א והרא"ש שהטובלת תעמיד אשה על גבה בשעה שהיא טובלת, שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על המים. וכתבו הכל בו והאגור בשם הר"מ שתיקח עימה אשה יהודית או בעלה או נערה שהיא גדולה יותר מ"ב שנים ויום אחד, אבל לא נכרית הואיל ואיתחזק איסורא. עוד כתב הכל בו שטהורה שטבלה עם טמאה או לאחריה אין בזה קפידיא והיא טהורה לבעלה.

וכתבו הראב"ד והרשב"א ורבינו ירוחם שאם כרכה שיער ראשה בדבר שאינו חוצץ, וטבלה בינה לבין עצמה, כגון בחוטי שיער וחוטי צמר ובלבד שתפרם (ולא גוזרים אטו שאינו רפוי), תיכי חלילתא שאינם מלוכלכים, (שנתבאר בסעיף ד' שאינם חוצצים), עלתה לה טבילה. וכתב שאין חולק בדבר שחוטאי שיער לא חוצצים, א"כ יש כאן תיקון איך לטבול בלא אשה עומדת על גבה.

והראב"ד כתב שחוטאי שיער מועילים אפילו במהודקים, שכיון שהם קשים אינם מהודקים לגמרי ונכנסים שם המים, והביא שיש ששואלים הלא חפיפת הראש היא משום שמא השיער נקשר שזה חוצץ, ויש שמתרץ דשאני קשר מכריכה, דקשר שיער חוצץ אבל כריכת שיער לא חוצץ, ויש שמסתפק לומר שבכריכה נמי מותר רק בקליעת שלש חוטי, כדאמרינן בגמרא (ס"ז). נימא אחת קשורה חוצצת ג' אינן חוצצות, וכן משמע בירושלמי שרק בזנב הסוס מותר כיון שהוא עבה וקשה, אבל לא בשיער אשה.

פסק ההלכה - צריך להעמיד על גבה יהודית גדולה יותר מ"ב שנה ויום אחד בשעה שהיא טובלת, שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים, ואם אין לה מי שתעמוד על גבה, או שהוא בלילה, תכרוך שיערה על ראשה בחוטי צמר או ברצועה שבראשה, ובלבד שתפרם, או בשרשרות של חוטים חלולות, או קושרת בגד רפוי על שערותיה.

וכתב הפתחי תשובה בשם רעק"א שאם לא כרכה שיערה וטבלה בינה לבין עצמה לא עלתה לה טבילה.

סעיף מ"א

החזקת תינוק מאחריה בזמן הטבילה

כתבו התוס' שרבינו חננאל גורס עוד מימרא בגמרא (ס"ז). והיינו **המפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה, ואע"ג דחזי לה השתא דליכא מידי עליה, חיישינן דילמא ברדינוי נפל**, וכתבו התוס' דמייירי בזמן הטבילה, או י"ל שאפילו קודם הטבילה חוששים. וכתבו התוס' שגירסא זו אינה כתובה בספרים שלנו. אבל הרא"ש כתבה, וכן פסק הרמב"ם. והבית יוסף תמה על הטור שהשמיט דין זה, ואף אי

ס"ל שזה בכלל הוא דאיתמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא, שהרי הרא"ש שנוכח להחמיר כדברי רש"י דלא גריס לית הלכתא ככל הני שמעתתא. והרמב"ם גורס ולית הלכתא וכו', וס"ל דזה קאי אשמעתתא דמנתנה תבשיל לבנה ואילך, ולפ"ז צ"ל שבגירסת הרמב"ם היה כתוב מפשלת בנה קודם נתנה תבשיל לבנה, ולכן הרמב"ם פסק להלכה דין זה, אלא שצריך לתת טעם מאי שנא נתנה תבשיל לבנה ממפשלת בנה שזו עלתה לה טבילה לבעלה וזו לא עלתה, ושמא י"ל שנותנת תבשיל לבנה יודעת שדרך התבשיל לידבק ובודאי נזהרת, ולפיכך מותרת לבעלה, אלא דלטהרות החמירו, אבל מפשלת את בנה אינה עשויה ליתן אל לבה שיש טיט בידי התינוק או ברגליו ולפיכך חשו לה אף לבעלה.

פסק ההלכה - המפשלת בנה לאחוריה כשהיא ערומה, וטבילה, לא עלתה לה טבילה, שמא היה טיט ברגלי התינוק או בידיו ונדבק באמו וחוצץ בשעת טבילה ואחר שעלתה נפל. וכתב הש"ך שהב"ח פסק שעלתה לה טבילה, והדין של נתנה תבשיל לבנה יתבאר בסוף סימן קצ"ט.

סעיף מ"ב

חציצה בצרורות וקיסמים שבין אצבעות הרגלים

איתא בתוספתא (מקוואות פרק ח') נכנסו צרורות וקסמין בסדקי רגליו מלמטה, רבי עקיבא אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים. והרמב"ם פסק שזה חוצץ. וביאר הבית יוסף דס"ל דכיון דנקיט ליה תנא משמא דיחידאה משמע דכולהו רבנן הוו פליגי עליה. וע"ע בסעיף הבא.

פסק ההלכה - נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליה מלמטה, חוצצים. (שאע"פ שביט הסתרים א"צ ביאת מים, צריך שיהיה ראוי לביאת מים. ש"ך).

סעיף מ"ג

חציצה ברטיה שעל בית הסתרים

עוד איתא בתוספתא (שם) **אספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים, רבי אומר חוצץ, רבי יוסי ברבי יהודה אומר אינו חוצץ.** והרמב"ם פסק כרבי, דס"ל שטעמו של רבי יוסי ברבי יהודה אינו משום דס"ל שאינם מהודקים, שא"כ מאי טעמא דרבי, ודוחק לומר דבהכי פליגי, אלא טעמו דס"ל שבית הסתרים א"צ אפילו שיהיה ראוי לביאת מים, וכיון דאיתא בגמרא (קידושין כ"ה. ונדה ס"ו:) דלרבי זירא בעינן ראוי לביאת מים, ומשמע שכך ההלכה, וא"כ נמצא שאין הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה, (ולפ"ז גם דברי ר"ע שהובאו בסעיף הקודם הם לשיטת רבי יוסי ברבי יהודה, ואין הלכה כמותו).

פסקי ההלכה

אספלנית, מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים, חוצצין, אף על פי שאינם צריכים שיכנסו בהם המים, צריכים שיהיו ראויים ולא יהא בהם דבר חוצץ.

כתב הרמ"א ש"א שהאשה צריכה להטיל מים קודם טבילה אם היא צריכה לכך. גם צריכה לבדוק עצמה בגדולים ובקטנים שלא תהא צריכה לעצור עצמה שלא יהיו ראויים לביאת מים. וכן האשה צריכה להסיר צואת החוטם. וכתב הש"ך שדברים אלו אינם מעכבים בדיעבד.

סעיף מ"ד

היתה בה שיערה אחת או שתיים חוץ למכת ראשה מודבק למכה, או שהיו שתי שיערות ראשה מודבקות בטיט או בצואה, או שהיו שתי שיערות בריסי עיניה מלמטה ונקבו והוציאתן (ובלבד העתיק ויצאו, וזה נכון יותר. ט"ז) בריסי עיניה מלמעלה וכן אם היו ב' שיערות ריסי עיניה של מטה מדובקות בריסי עיניה של מעלה, הרי אלו חוצצים.

סעיף מ"ה

טבילה עם רגלים מאובקות

עוד איתא בתוספתא **היו רגליו מליאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו ארבעים סאה טהור.** ואיתא ברמב"ם שלכתחילה אין לטבול עם אבק, והיינו כמשמעות התוספתא, וכן איתא במתני' (מקוואות ט' ב') **לא יטבול באבק שנעל רגליו.** אמנם בר"ש גרס בתוספתא היו רגליו מליאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה טמא שפשף או שטבל בחמין טהור, ומשמע שכשאינם חמין ולא שפשף בדיעבד נמי טמא, דס"ל שכשהרגלים מלאות אבק ומטבילין במים האבק שעל רגליו נעשה טיט וחוצץ, והשפשוף או החמין מסיירים את האבק. ולדעת הרמב"ם צ"ל שאף שלכתחילה אין לטבול באבק שעל רגליו בגלל החשש הזה, מ"מ היכא שעבר וטבל טהור, דסתם מים מעבירין את האבק אע"פ שאינם חמיים.

פסק ההלכה - לא תטבול באבק של רגליה, ואם טבלה, יש מי שאומר שאינו חוצץ ויש מי שאומר שחוצץ, אלא אם כן שפשפה או שטבלה בחמין.

וכתב בפני אריה שאנשים אשר קווצותם תלתלים ומפזרים על ראשיהם אבק לבן לנוי, אינו חוצץ, דדבר העשוי לנוי הרי הוא כגופו של שיער, אך כתב שאין ללמוד מזה שתהא אשה מותרת לטבול עם האבק הזה שעל ראשה, דמיד כשיבואו השערות במים אזיל ליה הנוי, ולא עדיף מאבק שעל רגלים, ואפילו לדעת הרמב"ם שאבק שעל רגלים אינו חוצץ בדיעבד, זה גרוע יותר.

סעיף מ"ו

טבילה עם בגדים

איתא בגמרא (ביצה י"ח.) **נדה מערמת וטובלת בבגדיה.** ופסקו הרמב"ם והרא"ש שטמא וכן נדה שטבלו בבגדיהם עלתה להם טבילה.

פסק ההלכה - נדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה.

וכתב הש"ך דמבואר ברמב"ן דמיידי דווקא בבגדים רפויים, אבל אם הבגדים צרים ודבוקים לבשר אין לטבול בהם.

סעיף מ"ז

מין כינים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום שיער ונדבקים בחוזק בבשר, צריך להסירן על ידי חמין ולגורדן בצפורן, ואם אינו יכול להסירן, אינו חוצץ, דהוי מיעוט שאינו מקפיד. שו"ע. וכתב הש"ך שמשמע שאם יכול להסירם חוצצים אפילו בדיעבד. וכתב בחמודי דניאל שכינים מתות הדבוקים בשיער צריך להסירם.

סעיף מ"ח

טבילה בלא כוונה

איתא בגמרא (חולין ל"א.) **איתמר נדה שנאנסה וטבלה, אמר רב יהודה אמר רב טהורה לביתה (לבעלה) ואסורה לאכול בתרומה, ורבי יוחנן אמר אף לביתה לא טהורה. אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר טהורה לביתה וכו' עוון כרת הותרה איסור מיתה מיבעיא, אמר ליה בעלה חולין הוא וחולין לא בעי כוונה, ומנא תימרא דתנן גל שנתלש וכו'.**

עוד בגמרא (שם ל"א:) **היכי דמי נדה שנאנסה וטבלה, אילימא דאנסה חבירתה ואטבלה, כוונת חבירתה כוונה מעלייתא היא. אמר רב פפא, לרבי נתן שנפלה מן הגשר, לרבנן שירדה להקר, (פלוגתא דרבי נתן ורבנן לענין שחיטה, דרבנן בעו כוונה לחתיכה, ולרבי נתן אפילו זרק סכין לנועצה בנותל והלכה ושחטה כדרכה כשרה).**

והרמב"ם פסק כל הטובל צריך להתכוין לטבילה ואם לא נתכוין עלתה לו טבילה לחולין, (והיינו כרב, וכן פסקו הסמ"ג ורבינו חננאל והר"ן), ואפילו נדה שטבלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקר הרי זו מותרת לבעלה (דקיימא לן כרבי נתן). וכן פסק בשו"ע.

והרשב"א והגהות אשרי כתבו שנראה שהלכה כרבי יוחנן, וכן פסקו הרוקח ורבינו ירוחם.

פסקי ההלכה

עוד כתב הרמ"א שיש לנשים להזהר כשיוצאות מן הטבילה שיפגע בה חברתה, שלא יפגע בה תחילה דבר טמא או עובד כוכבים, ואם פגעו בה דברים אלו, אם היא יראת שמים תחזור ותטבול. וכתב בשערי דורא שדבר טמא היינו כגון כלב או חמור או עם הארץ (גמור, דאינו יודע לקרות ק"ש. פ"ת) או עובד כוכבים או חזיר או סוס או מצורע וכדומה, אבל ברוקח ובכל בו איתא שאם פגע בה סוס תעלה ותשמש, שבניה עומדין נאה בדבורן שומעים ומבינים לומדי' תורה ואינם משכחין וממעטי' בשינה, ולא עוד אלא שאימתן מוטלת על הבריות וכו'.

איתא בגמרא (פסחים ק"א.) האי מאן דפגע באיתתא בעידנא דסלקה מטבילת מצוה, אם איהו קדים ומשמש אהדה ליה לדידי' רוח זנונית, אי איהו קדמה ומשמה אהדה לה לדידה רוח זנונית, מאי תקנתיה לימא הכי (תהלים ק"ז) "שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך", וכן איתא ברוקח, אבל בעל תולדות אהרן לא ציין מקרא דשופך בוז על נדיבים, אלא ומזיח אפיקים רפה באיוב י"ב, ונראה מדבריו שלא היה גורס בגמרא שופך בוז על נדיבים וגו', ובילקוט מביא שני הפסוקים, הלכך נמרינהו לתרווייהו. ש"ך.

גדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר, הרי זו מותרת לבעלה. שו"ע.

וכתב הרמ"א שיש מחמירין ומצריכים אותה טבילה אחרת, ויש להחמיר לכתחילה (שתחזור ותטבול אם אפשר. ש"ך). וכתב הש"ך בשם הב"ח שאין לה לברך כשחוזרת וטובלת.

וכתבו הב"ח והט"ז והש"ך שאם חברתה טבלה אותה בכח, הוי טבילה לכו"ע, דכוונת חברתה נחשבת כוונה. וכתב הפתחי תשובה שאם בעלה היה חולה וספרה ז' נקיים וטבלה כדי שתוכל לגעת בו, ולא היה בכוונתה לתשמיש, נראה שמועילה הטבילה גם לתשמיש. וכתב בחמודי דניאל שאם איש טבל אותה בכח לכאורה לא מהני. ובלבושי שרד מסתפק היכא שנכנסה כדי להקר וכשהיא כבר בתוך המים התכוונה לטבילה, אם זה מועיל שלא להצריכה טבילה אחרת.

עוד כתב הרמ"א שיש שכתבו שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה, וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות, שלא ירגישו בהן בני אדם, ומי שאינה עושה כן נאמר עליה "ארור שוכב עם בהמה".

חדש

**גיתן להשיג שוב את הסט 'תמצית הש"ס' על כל הש"ס
(ללא תוס', ורש"י חלקי) במהיר 120 ₪.**

**בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6
חלקים ב6 חוברות, עלות כל חוברת 10 ₪, סט 50 ₪.**

**וכן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור וב"י
שו"ע ונושאי כלים) על הלכות שבת, מועדים, ונדה.**

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון?

באפשרותך לזכות לומדים נוספים!

גיתן לתרום בנדירים פלוס קופת 'תמצית'

סיכומי 'תמצית'

**גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית ההודשיים על הדף
היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).**

- בנקודות ההפצה

- במייל 7692282@gmail.com

- בפקס 0799-414144

**בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס,
ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר. וכן סיכומים
לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין
ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת
שלום, ומפעל הש"ס.
הסיכומים מיועדים לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה.**